

T. B. M. M. TUTANAK DERGİSİ

—●—
73 üncü Birleşim
29 . 3 . 2000 Çarşamba

—●—
İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ	299
II. — GELEN KÂĞITLAR	300
III. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLAR- DAN GELEN DİĞER İŞLER	301,344
1. — Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe ve Sa- nayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonları Rapor- ları (1/501) (S. Sayısı : 367)	301
2. — Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 251 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi, Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Baş- kanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 243 Milletvekilinin, Türkiye Cumhu- riyeti Anayasasının 86 ncı Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ile Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli, Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ve Doğru Yol Partisi Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Tansu Çiller ile 399 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci Maddesinde Deği- şiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/479, 2/478, 2/477) (S. Sayısı : 389)	301:338,344:388

IV. — USUL HAKKINDA GÖRÜŞMELER

338

1. — Başkanın, teklifin maddelerine geçilmesinde salt çoğunluğun kabul oylarının yeterli olacağı görüşü hakkında

338:344

V. — SORULAR VE CEVAPLAR

389

A) YAZILI SORULAR VE CEVAPLARI

389

1. — Bursa Milletvekili Ertuğrul Yalçınbayır'ın, Bursa'nın Yıldırım İlçesindeki okul inşaatına ilişkin sorusu ve Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu'nun cevabı (7/1446)

389:390

2. — Antalya Milletvekili Mehmet Zeki Okudan'ın, Antalya İlindeki ticarî işletmelerin vergilendirilme şekline ilişkin sorusu ve Maliye Bakanı Sümer Oral'ın cevabı (7/1449)

390:391

3. — Antalya Milletvekili Mehmet Zeki Okudan'ın, üniversite mezunu memurların maaşlarına ilişkin sorusu ve Maliye Bakanı Sümer Oral'ın cevabı (7/1521)

391

4. — Hatay Milletvekili Metin Kalkan'ın, 1998-2000 yılları içinde İş ve İşçi Bulma Kurumuna başvuran kişi sayısına ilişkin sorusu ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Yaşar Okuyan'ın cevabı (7/1517)

392:394

5. — Konya Milletvekili Lütfi Yalman'ın, TOKİ'den yapılan ödemelere ve İsrail'den silah alımında kullanılan kaynağa ilişkin sorusu ve Devlet Bakanı Sadi Somuncuoğlu'nun cevabı (7/1504)

395:396

6. — Karaman Milletvekili Zeki Ünal'ın, Karaman-Merkez Sudurağı Belediyesinin çöp aracı ihtiyacına ilişkin sorusu ve Çevre Bakanı Fevzi Aytekin'in cevabı (7/1543)

396:397

7. — Karaman Milletvekili Zeki Ünal'ın, Karaman İlindeki belediyelerin prim bordrolarına ilişkin sorusu ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Yaşar Okuyan'ın cevabı (7/1545)

397:398

I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

TBMM Genel Kurulu saat 15.00'te açılarak iki oturum yaptı.

Ordu Milletvekili Şükrü Yürtür, Ukrayna'da balıkçılarımızın yapılan saldırılara,

Batman Milletvekili Burhan İsen, Güneydoğu Anadolu Bölgesi tütün üreticilerinin sorunlarına,

Sivas Milletvekili M. Cengiz Güleç, Halk Ozanı Âşık Veysel'in 27 nci ölüm yıldönümüne ve Âşık Veysel'in insanlık mesajına,

İlişkin gündem dışı birer konuşma yaptılar.

Bulgaristan Cumhuriyeti Ulusal Meclisi Başkanı ile Belçika Temsilciler Meclisi Başkanının beraberinde birer parlamento heyetiyle Türkiye'ye davetlerine ilişkin Başkanlık tezkereleri, Genel Kurulun bilgisine sunuldu.

TBMM Başkanının, Slovenya Meclis Başkanının davetine, beraberinde bir Parlamento heyetiyle icabetine ilişkin Başkanlık tezkeresi kabul edildi.

Balıkesir Milletvekili İsmail Özgün'ün (6/532) esas numaralı sözlü sorusunu geri aldığına ilişkin önergesi okundu; sözlü sorunun geri verildiği bildirildi.

27.3.2000 tarihli gelen kâğıtlarda yayımlanan ve aynı tarihte dağıtılan 391 sıra sayılı Dernekler Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının, 48 saat geçmeden, gündemin "Kanun Tasarı ve Teklifleriyle Komisyonlardan Gelen Diğer İşler" kısmının 2 nci sırasına, 389 sıra sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun Teklifinin de, 48 saat geçmeden 3 üncü sırasına alınmasına; 28.3.2000 Salı günü, sözlü sorular ile diğer denetim konularının, 29.3.2000 Çarşamba günü de sözlü soruların görüşülmemesine; 28 Mart 2000 Salı günü de kanun tasarılarının görüşülmesine ve gündemin 3 üncü sırasına kadar olan tasarıların bitimine kadar çalışma süresinin uzatılmasına; Genel Kurulun 29.3.2000 Çarşamba günü 11.00 - 13.00, 14.00 - 24.00 saatleri arasında çalışmasına, 389 sıra sayılı Anayasa değişikliği teklifinin görüşmelerinin saat 24.00'e kadar tamamlanamaması halinde, saat 24.00'ten sonra da çalışmalara devam edilerek görüşmelerinin bitirilmesine kadar çalışma süresinin uzatılmasına ilişkin Danışma Kurulu önerisi kabul edildi.

Kahramanmaraş Milletvekili Mehmet Sağlam'ın, 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununa Geçici Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Teklifi (2/370) ile,

Aksaray Milletvekili Murat Akın'ın, Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanun ile 78 ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifinin (2/240)

İçtüzüğün 37 nci maddesine göre doğrudan gündeme alınmalarına ilişkin önergelerinin, yapılan görüşmelerden sonra, kabul edildikleri açıklandı.

TBMM'nin 23.11.1999 tarihli ve 655 sayılı kararı uyarınca, Diyarbakır, Hakkâri, Şırnak, Tunceli ve Van illerinde devam etmekte olan olağanüstü halin, 30.3.2000 günü saat 17.00'den geçerli olmak üzere 4 ay süreyle uzatılmasına ilişkin Başbakanlık tezkeresi, yapılan görüşmeleri takiben istem üzerine yapılan açık oylamadan sonra kabul edildi.

(9/31) esas numaralı Meclis Soruşturması Komisyonunda açık bulunan ve ANAP Grubuna düşen bir üyeliğe, ANAP Grubunca 3 kat olarak gösterilen adaylar arasından, Diyarbakır Milletvekili Nurettin Dilek seçildi.

Gündemin "Kanun Tasarı ve Teklifleriyle Komisyonlardan Gelen Diğer İşler" kısmının :

1 inci sırasında bulunan 367 sıra sayılı kanun tasarısının görüşmeleri, ilgili komisyon yetkileri Genel kurulda hazır bulunmadıklarından, ertelendi;

2 nci sırasında bulunan, Dernekler Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının (1/643) (S. Sayısı : 391), yapılan görüşmelerden sonra kabul edildiği ve kanunlaştığı açıklandı.

Alınan karar gereğince, 29 Mart 2000 Çarşamba günü saat 11.00'de toplanmak üzere, birleşime 20.10'da son verildi.

Ali İlhsoy

Başkanvekili

Mehmet Elkatmış

Nevşehir

Kâtip Üye

Levent Mıstıkoğlu

Hatay

Kâtip Üye

II. — GELEN KÂĞITLAR

29.3.2000 Çarşamba

No : 102

Tasarılar

1. — Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı (1/647) (Millî Savunma Komisyonuna) (Başkanlığa geliş tarihi : 22.3.2000)
2. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Bahreyn Devleti Hükümeti Arasında Hava Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı (1/648) (Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri Komisyonlarına) (Başkanlığa geliş tarihi : 22.3.2000)
3. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Hırvatistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı (1/649) (Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri Komisyonlarına) (Başkanlığa geliş tarihi : 22.3.2000)
4. — Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/650) (Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor ve Plan ve Bütçe Komisyonlarına) (Başkanlığa geliş tarihi : 22.3.2000)

Teklifler

1. — Çanakkale Milletvekili Nevfel Şahin ve 9 Arkadaşının; Çiftçilerin Bazı Borç Faizlerinin Sınırlanmasına Dair Kanun Teklifi (2/493) (Tarım, Orman ve Köyşleri ve Plan ve Bütçe Komisyonlarına) (Başkanlığa geliş tarihi: 10.3.2000)
2. — Kırıkkale Milletvekili Hacı Filiz'in; Yozgat İline Bağlı Esenli Adıyla Bir İlçe Kurulması Hakkında Kanun Teklifi (2/494) (İçişleri ve Plan ve Bütçe Komisyonlarına) (Başkanlığa geliş tarihi : 22.3.2000)
3. — Adana Milletvekilleri M.Halit Dağlı, Musa Öztürk ve Ali Halaman'ın; Bir İl Kurulması Hakkında Kanun Teklifi (2/495) (İçişleri ve Plan ve Bütçe Komisyonlarına) (Başkanlığa geliş tarihi : 23.3.2000)
4. — İstanbul Milletvekili Emre Kocaoğlu'nun; İş Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/496) (Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonuna) (Başkanlığa geliş tarihi : 23.3.2000)

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 11.00

29 Mart 2000 Çarşamba

BAŞKAN : Başkanvekili Ali İLİKSOY**KÂTİP ÜYELER : Levent MISTIKOĞLU (Hatay), Mehmet ELKATMIŞ (Nevşehir)**

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 73 üncü Birleşimini açıyorum.

Toplantı yetersayımız vardır; görüşmelere başlıyoruz.

Alınan karar gereğince, sözlü sorular görüşülmüyor; gündemin "Kanun Tasarı ve Teklifleriyle Komisyonlardan Gelen Diğer İşler" kısmına geçiyoruz.

Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonları raporlarının müzakeresine başlayacağız.

III. – KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER

1. – *Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonları Raporları (1/501) (S. Sayısı : 367)*

BAŞKAN – Komisyon?.. Yok.

Ertelenmiştir.

Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Sayın Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Sayın Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Sayın Mesut Yılmaz ile 251 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi, Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Sayın Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Sayın Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Sayın Mesut Yılmaz ile 243 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 86 nci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ile Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Sayın Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Sayın Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Sayın Mesut Yılmaz ve Doğru Yol Partisi Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Sayın Tansu Çiller ile 399 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu raporunun ilk müzakeresine başlıyoruz.

2. – *Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 251 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi, Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 243 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 86 nci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ile Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi*

Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ve Doğru Yol Partisi Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Tansu Çiller ile 399 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/479, 2/478, 2/477) (S. Sayısı : 389) (1)

BAŞKAN – Komisyon?.. Hazır.

Hükümet?.. Hazır.

Sayın milletvekilleri, görüşmelere başlamadan önce, bir hususu bilgilerinize sunmak istiyorum.

Anayasa Komisyonu Başkanı Bursa Milletvekili Sayın Ertuğrul Yalçınbayır, Komisyon raporuna muhalif olmasına karşın, basılan ve dağıtılan 389 sıra sayılı basmayazıda bu husus sehven yer almamıştır. Bu hususu bilgilerinize sunuyorum.

Komisyon raporunun okunup okunmaması hususunu oylarınıza sunacağım.

Raporun okunmasını kabul edenler... Etmeyenler... Raporun okunması kabul edilmemiştir.

Şu ana kadar, teklifin tümü üzerinde söz isteyen arkadaşların isimlerini okuyorum: Fazilet Partisi Grubu adına, Çorum Milletvekili Sayın Yasin Hatiboğlu. Şahısları adına, Çorum Milletvekili Sayın Yasin Hatiboğlu, Tunceli Milletvekili Sayın Kamer Genç, Erzurum Milletvekili Sayın Fahrettin Kucaracı, Elazığ Milletvekili Sayın Ahmet Cemil Tunç, Afyon Milletvekili Sayın Gaffar Yalın ve Konya Milletvekili Sayın Veysel Candan.

Sayın milletvekilleri, Sayın Yasin Hatiboğlu, Sayın Kamer Genç ve Sayın Kucaracı, üçü de aynı anda mütacaat ettikleri için, bu üç arkadaşımıza söz verme işlemi kurayla belirleyeceğim; çünkü, aynı zaman dilimi içerisinde Kanunlar ve Kararlar Dairesine başvurmak suretiyle söz isteminde bulunmuşlar. Bu hususu da bilgilerinize sunuyorum.

Fazilet Partisi Grubu adına, Çorum Milletvekili Sayın Yasin Hatiboğlu. (FP sıralarından alkışlar)

Tarihî konuşmada ilk söz sizin Sayın Hatiboğlu.

Süreniz 20 dakika efendim.

FP GRUBU ADINA YASİN HATİBOĞLU (Çorum) – Sayın Başkan, Yüce Parlamentonun değerli üyeleri; hepinizi, şahsım ve Grubum adına saygıyla selamlıyorum. Bizi izleyen yüce milletimiz, zannediyorum, hatta zannı yakın ile değil; ama, ilmi yakın ile ifade ediyorum ki, bu anayasa tadili münasebetiyle, gruplarımızın hangi meseleye nasıl baktığını, hangi probleme nasıl bir çözüm düşündüğünü yakından izleyecektir. Ben, bu bilinçle; yani, bunun farkında olarak, değiştirilmesi düşünülen anayasa maddeleriyle ilgili, Grubumun görüşlerini arz ve ifade edeceğim.

Sayın milletvekilleri, anayasa nedir, nasıl bir düzenlemedir? Yani, iraddan mahalli nedir? Yeri nedir? Anayasa, anayasal devletlerde- dikkat buyurunuz, anayasalı devletler değil, anayasal devletlerde- toplumsal huzuru sağlamak, fertle devlet arasındaki ilgi ve ilişkiyi, fert lehine; yani, insan hak ve özgürlükleri lehine ve ondan yana düzenlemeler yapan, âdeta adalette simge olan "devlet baba" mantığının yumuşaklığı içerisinde; ama, asla ferdi özgürlüklerden, hukuk devleti ilkesinden ödün vermeyen bir hukuksal düzenlemedir.

(1)389 S. Sayılı Basmayazı tutanağa eklidir.

Peki, böyle bir düzenlemenin işlevi nedir? Bana göre, farklı işlev olabilir yahut da böyle bir işlev biçebiliriz. Her birimiz, ayrı ayrı, farklı işlevler biçeriz; yani "Anayasa şunu yapmalıdır", "hayır, onu değil, Anayasa şunu gerçekleştirmelidir" diyebiliriz.

Peki, anayasal düzenlemelerle çok yakından ilgisi olan ve anayasal bir kurum olan ve hatta, kanunların; yani, hukuksal tüm düzenlemelerin, kanun hükmünde karamamelerin, Yüce Parlamentosunun sevk ve idaresinde yol gösteren İçtüzüğü'nün denetimini elinde tutan yüksek mahkemenin Anayasaya biçtiği değer, Anayasaya biçtiği kaftan, Anayasaya yüklediği işlev ne? İzinizle, iki satırla arz ve takdim edeyim.

Anayasanın işlevi: Anayasa, devlet yapısının temeli olup, devlet kuruluşlarının yapısı ve düzeni, bu kuruluşların yetkileri ve birbirleriyle olan ilişkileri ile karşılıklı durumları, devlet ve kişilerin hakları ile ödevleri, bu hukuksal yapının bütünlüğü düzenlemek.

Bendenizin başta yaptığı kısa bir tarifi, belki, değerli dostlarım, arkadaşlarım, daha ariz-amik, yani, acaba bu cümlelerin siyaki nedir, sıbaki nedir, başka bir anlamı var mıdır diye araştırmak isteyebilirler; 15 Nisan 1975 tarihli ve 19/87 sayılı Anayasa Mahkemesi kararından iktibas edilmiştir.

Değerli milletvekilleri, bu kadar fonksiyonu yahut bu kadar işlevi olan bir hukuki düzenleme, şimdi bizim bu düzenlememizde olduğu gibi, ceffekalem, akşam hatırlanıp, sabah gündeme getirilmeli miydi? Böyle bir getiriliş, acaba, Anayasaya yüklediğimiz çağdaş anlayışın gereği bu muydu ya da bir başka ifadeyle, evrensel hukuk normlarının gelişmeyi amaçlamış toplumlara yüklediği sorumlulukları, ödevleri, hakları yeterince ve kusursuz, eskilerin tabiriyle "efradını cami, ağyarını mani" nitelikte; yani, olumsuzlukları dışlayan, tüm olumsuzlukları kucaklayan bir anayasa düzenlemesi yapabildik mi, şimdi buraya böyle gelebildik mi; gerekli hazırlığın yapılmadığını görüyoruz.

Sayın milletvekilleri, biz, çoğu zaman, işin lafını ediyoruz. Bir uyum komisyonumuz var, zaman zaman adını değiştiriyoruz, uzlaşma komisyonuydu, yok uyum komisyonuydu; ne kadar güzel bir şey...

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; bu ülke bizim; bu ülke hepimizin. Yani, tabir caizse, bir toprak parçası, bir coğrafya olarak düşünelim, bu coğrafya üzerinde her birimizin, 65 milyonda bir, tabir caizse, bir mülkiyet mantığıyla düşündüğümüz zaman, nasıl hakkımız varsa, bu ülkenin sorumluluklarında, o kadar sorumluluğumuz; hak ve imkânlarında da o kadar hak ve taleplerimiz olmalıdır. Buradan gelmek istediğim nokta şudur: Acaba biz, en problemlî meseleleri, en netameli te-lakki edilen hadiseleri bir araya gelerek çözemez miyiz?

Uyum komisyonunun anlamı şudur: Uzlaşma. Uzlaşmanın dayanağı tolerans, onun da dayanağı "arkadaş, ben, varım bu ülkede; ama, sen de varısın" diyebilmek, "ben demokratım; ama, sen de demokratsın", "ben, cumhuriyetçiyim, en az benim kadar cumhuriyetçisin", "benim, demokrasi adına, cumhuriyet adına, laiklik adına, sosyallik adına, hukukilik adına ortaya koyduğum tanım ve kavramlar, çağdaş tanım ve kavramlardır, seninki de öyledir" diyebiliyor muyuz yahut diyemez miyiz? Peki, bunu dediğimiz zaman geride ne kalır; geride bir tek şey kalır, uzlaşma, birbirimizin ek-sişini tamamlama kalır. Benim fark edemediğimi siz fark ederseniz "aliyyülâlâ" diyerek öpüp başıma koymak zorunluluğum var, benim. Böyle düşündüğümüz takdirde, karşılıklı her tartışmadan bir hayır çıkar, karşılıklı her konuşmadan bir hayır çıkar. Bunu yapamazsak "hayır, benim bildiğim doğrudur" dayatmasına gidersek doğrulardan uzaklaşırız.

Buradan gelmek istediğim şudur: İşte, hazırlanan bu metin, çok değerli üç partimizin ve hatta, onların da liderlerinin önce hazırlayarak üyelerine takdim ettikleri, imzalarını koymalarının, ül-

kenin birinci yaranna olduğunu söyledikleri düzenlemedir. O kadar bağlı bir düzenlemedir ki, Anayasa Komisyonunda üzültürek müşahede ettim, mesela, bir kelime geçmiş, zikredilmiş "kez", "ikinci kez..." Bu "kez" kelimesi, böyle bir kelime kullanımı, bizim anayasa hukukumuzda, Anayasa Kanunumuzda, sair temel kanunlarda var mı; yok: Hatta, 101 inci maddenin, zannediyorum, yanlış hatırlamıyorsam, üçüncü fıkrasında "bir kişi iki defa seçilemez" diyecek ya, orada "defa" kelimesi kullanılmış, yani, hukukî tabir budur. Çok basit, redaksiyonla düzeltilbilecek bir husustu bu; Komisyonunda arz ve ifade ettim, dedim ki, şunu düzeltin; "hayır efendim, liderlerimizin imzaladığı şekil budur, biz değiştiremeyiz."

Değerli milletvekilleri, biz, millettten, ferden ferda; yani, ayrı ayrı yetki almış, sorumluluk yüklenmiş insanlarız. Elbette grup disiplini olur; ama, grup disiplininin bir haddi, bir hududu vardır. Grup disiplininin had ve hududunu aşar ve taşarsanız, sonra öyle bir noktaya gelir ki, oturur şaşırsınız.

Değerli milletvekilleri, anayasa yapmaya, çok daha mükemmel anayasa yapmaya bizim bir ekşimiz mi var; hayır, müktesebatımız var. Bizden daha sonra, işte, Doğu Avrupa ülkelerine bir bakın, üç günlük... Asgarî yüz yıllık yazılı anayasa teatülümüz var, mazimiz var, geçmişimiz var; asgarî yüz yıl... Anayasa nasıl yapılır... Ha, diyeceksiniz ki, efendim, doğru da, bu anayasaların birçoğu, bizim dışımızda, sivil inisiyatifin dışında hazırlanmıştır; olabilir. İşte, bize, layık olan odur ki, bu sivil inisiyatifin dışındaki hazırlıkları, sivil inisiyatifin hak, yetki ve sorumluluk hudutları içerisine çekelim.

Değerli milletvekilleri, bir başka soru aklıma geliyor; acaba, gerçekten bizim milletimizin, istikrarlı olduğunu ifade eden -istikrarlı hükümetlerden kıvanç duyduğumuzu, sevinç duyduğumuzu, çok açık ifade ediyorum- bu hükümetimize soruyorum, Yüce Parlamenta arz ediyorum; gerçekten, bizim önceliğimiz bunlar mı; yahut, milletin önceliği bunlar mı?

Diyelim ki, şimdi, sokaklarda perişan gezen insanlar, emekli kuyruğunda, orada beklemekten, teslimi ruh etmiş insanlar, bizim, Sayın Bulut'un bölgesindeki çeltikçiler, ayçiçekçiler, benim bölgedeki pancarcılar, müstahsiller, tarımcılar; bunların birinci ve öncelikli meselesi acaba bu mu? Cumhurbaşkanı seçme imkânımız olmasaydı, yani, bir hukukî düzenleme olmasaydı, o zaman, elbette birinci öncelikli meseleydi; ama, bir düzenleme var.

Kıyamet mi kopardı!.. 86 ncı maddenin yerine, toplumsal beklentileri, halkın, çiftçinin, köylünün, işçinin, memurun, emeklinin, dargelirlinin, depremzede insanların dert ve ihtiyaçlarını -külliyen değilse bile kısmi azamisini- çözecek tedbirlere gün tüketmek, günde tüketmek varken, çok mu önemliydi bu üç maddeyi getirmek?!

Şimdi, yan yana koyuyorum bu üç maddeyi; demokratikleşme ve toplumsal sevdâyı güçlendirme açısından belki maddelerden bir tanesine gönlünüz ısınabilir; 69 uncu madde... Yanlış anlaşılmasın, 69 uncu madde, herkesin maddesidir. Yani, 86 ncı madde, milletvekilliği yapmış, dışarıdan bakan atanmış, faal görevde olan ya da emekli olanları ilgilendiriyor. 101 inci maddeyle sevk, işte; nihayet üç adayımız çıkacaksa, üç adayımızı ilgilendiriyor; ama, 69 uncu madde, 65 milyonu ilgilendiriyor, hatta, yarını ilgilendiriyor, hatta, öbür günü ilgilendiriyor. Niye; çünkü, siz, bir ülkede demokrasiyi hâkim, daim ve baki kılamazsanız, çağdaş normların demokrasisi, evrensel kavram ve kuralların demokrasisi haline getiremezseniz, 86 ncı maddeyle ne getirirseniz getiriniz, 101 inci maddeyle ne getirirseniz getiriniz, ne anlamı olur? Eğer, toplumda, insanlar, demokrasisinin varlığına, gücüne, evrenselliğine güvenemiyorsa, inanamıyorsa, ne yapacaksınız 86 ncı maddeyle, 101 inci maddeyle yahut 119 uncu maddeyle? Değerli milletvekilleri, demek ki, seçim de iyi olmamıştır.

Sayın Başkanım, değerli milletvekilleri; bir başka şey daha var. Yani, biz, bir meseleyi, bütün veçheleriyle, tam bir çerçeve içerisinde alıp çözemeyecek miyiz? Şu işe bakınız; 1982'de tedvin olunmuş... Zabıtları inceledim. Fırsat buldukça inceliyorum; tıpkı sizler gibi; hepiniz inceliyorsunuzdur. O günkü Anayasa Komisyonu Başkanı Sayın Tümgeneral, Millî Güvenlik Konseyinin önünde oturuyor, kanunu takdim ediyor. O günün Kurul Başkanı diyor ki: "Bak, bu 87 nci maddeyi düzenliyorsunuz. 87 nci maddeyle af imkânı getirirseniz, bu adamlar affedilirler, yine seçilir gelirler; olmaz böyle şey." Tümgeneralin verdiği cevap: "Peki efendim; siz, zaten, öyle emretmişsiniz; hay hay, öyle düzeltelim."

Bu, anayasa yapımı mıdır?! Böyle bir mantıkla yapılmış anayasa kaç gün devam eder? Kimin, hangi derdine devadır? Size, Lokman Hekim olun diyen yok, sizden bunu bekleyen yok; ama, çağdaş, demokratik kavram ve kurallar neyi emrediyorsa, neyi gösteriyorsa, onu yapalım istiyoruz. İşte, dayanmamış; 1982'de yapılmış, 1993'te, 1995'te, 1999'da, yedi senede 25 değişiklik yapılmış; yani, yedi senede 25 madde değiştirmişiz. Hani, övünürler ya, demokrasisi oturmuş ülkeler, efendim, elli senede 5 hükümet değiştirdik yahut 15 hükümet değiştirdik diye. Bizim de herhalde övülecek bir şeyimiz var; yedi senede 25 değişiklik yapmışız. Olmaz beyler!..

İstikrar diyorsunuz değil mi? Bu maddeleri istikrar için getirmedik mi, öyle söylemiyor muyuz, gerekçemiz de o yok mu? Bu Anayasa değişikliğini biz istikrar için getiriyoruz. İstikrar, kararlı olmak, müstakar olmak. Siz, Anayasanızda, eğer, istikrarı sağlayamamışsanız, hukuk düzenlemelerinizde istikrarı sağlayamamışsanız... Şu gündemlerimize bir bakınız, işte vergi kanunu... Milat dedik; ben bir espri yapmıştım, "aman, milat deme, Hazreti İsa kalkar, üzüldüğünü ifade eder" Milatın bir anlamı vardır. Biz, vergi kanununu değiştirdik, milat dedik ve ertesi gün geldik, bir daha değiştirdik...

Değerli milletvekilleri, istikrar, müstakar olmaktadır, tutarlı olmaktadır. O bakımdan, yedi senede 25 değişiklik yapmış bir Parlamento, çalışmalarının istikrarlı götürüldüğünü söylemeyemez.

Değerli milletvekilleri, Onun için diyorum ki, bu ülke bizim, bütün iyilikleriyle, eksiklikleriyle, yanlışlıklarıyla, tatlılarıyla, mayhoşluklarıyla bu ülke bizim. Gelin, oturup, doğru dürtüst, "işte anayasa böyle olur" diyebileceğimiz bir anayasayı beraber yapalım. Yapamaz mıyız, bizim ne ekşiğimiz var, Allahınızı severseniz söyleyin, bizim ne ekşiğimiz var!..

Şu yanlış anlayıştan kurtulmamız lazımdır: Eğer, ben bir teklifte bulunuyorsam, siz bana bir teklifte bulunuyorsanız, bunu pazarlık diye çok ucuza alıp, âlemi nâsa böyle takdim ederseniz, efkâra böyle takdim ederseniz, hiçbir yere gidemeyiz. Uzlaşma... Bunun pazarlıkla ne alakası var?

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Sayın Hatiboğlu, 2 dakika ilave süre vereceğim. Zataâlinizin konuşmaları çok doyurucu; ama, benim prensiplerim de, ancak 2 dakikayla yetinmenizi gerektirecek. Uyacağımızı umarım.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) – Sayın Başkanım, zataâlinizin bu uyarısı daha da doyurucu.

BAŞKAN – Teşekkür ederim efendim.

Buyurun.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) – Değerli milletvekilleri, şimdi 101 inci maddeyle yeniden bir düzenleme yapıyoruz. Ben hep düştünyorum; şimdi 101 inci maddeyle 5+5 getiriyoruz ve var sayalım ki -Allah uzun uzun, uzun uzun ömür versin mevcut Cumhurbaşkanımıza- aday oldular. Kendisinin bir talebi yok ha! Kendisinin hiçbir talebi yok; bunu hepimiz biliyoruz. Kendisinin hiç

böyle bir talebi yok. Hatta, Sayın Kenan Evren'in süresinin uzatılması söz konusu olduğu zaman - vaktim olmadığı için tekrarlamıyorum- burada çok güzel tarihî sözleri de var. Onun için, kendisinin hiçbir talebi yok; ama, diyelim ki, biz zorladık; gittik, eline ayağına düştük, siz olmazsanız istikrar gider dedik, ikna ettik kendilerini; aday oldu ve diyelim ki, seçtik. Kaç yıl daha cumhurbaşkanlığı yapacak; 5 yıl daha. 7 yıl da evvel yaptı, 12 yıl. Peki, siz bir sistem koyuyorsunuz ortaya; cumhurbaşkanları azamî iki defa seçilebilir, bu da 10 yılı aşamaz diyorsunuz.. Peki, bu "aşamaz"ı şimdi aştı işte, 12 yıl oldu. Nasıl düzeltereksiniz?.. Ha diyeceksiniz ki, efendim, biz Anayasaya koyduk mu, bu iş böyle olur. Doğru; siz Anayasaya yazarsanız, bu böyle olur; ama, hukuka, en azından, hakkâniyete uygun olmaz. Bak söyleyeyim: Anayasanın bazı maddeleri vardır ki, değiştirilebilir; ama, bazı maddeleri vardır ki, teklif bile edemezsiniz değiştirmeyi; bazı maddeleri de vardır ki, teklif edebilirsiniz; ama, hayır, değiştirmezsiniz. Temel ilkelerdir o. Ne; eşitlik. Siz anayasanızı kaç maddeden ibaret yaparsanız yapın, cumhurbaşkanınızı kaç sene için seçerseniz seçin, eşitlik ilkesini değiştiremezsiniz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) – Evet, ben de Sayın Başkanın kararını değiştiremem; onun için, saygılar sunuyorum. (FP ve DYP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Çok teşekkür ederim Sayın Hatiboğlu; çok teşekkür ediyoruz efendim.

Gruplar adına şu ana kadar başka söz talebi yok.

SAFFET ARIKAN BEDÜK (Ankara) – Sayın Başkan, biz, tabii, bu iktidar partilerinin oraya gelmesiyle...

BAŞKAN – Efendim, ben, iktidar filan bilmem. Ben, burada, kürsü... Yani, konuşmacı varsa, ben, alır konuştururum; yoksa, geçeceğim efendim... Şimdi...

SAFFET ARIKAN BEDÜK (Ankara) – Sayın Başkan, aslında, hükümetin bile orada oturması lazım. Orada oturmaması, tamamen, Anayasa gereği bir uygulamadır.

BAŞKAN – Sayın Bedük, oturup oturmaması konusunu bırakınız, konuşmacınız varsa, lütfen, bildiriniz.

SAFFET ARIKAN BEDÜK (Ankara) – Hükümet orada oturmamalıdır diyorum ve Doğru Yol Partisi Grubu adına, Amasya Milletvekili Sayın Ahmet İyimaya'nın konuşacağını belirtiyorum.

BAŞKAN – Buyurun Sayın İyimaya. (DYP sıralarından alkışlar)

Süreniz 20 dakika efendim.

SAFFET ARIKAN BEDÜK (Ankara) – Hükümetin orada oturmaması lazım, haberin olsun Sayın Başkan; Anayasa gereği, orada oturamaz...

DYP GRUBU ADINA AHMET İYİMAYA (Amasya) – Değerli Başkan, değerli milletvekilleri; Büyük Türk Milletini ve Yüce Parlamentoyu, Doğru Yol Partisi ve şahsım adına saygıyla selamlıyorum.

Çoğu yasama dönemlerine nasip olmayan Anayasa yapma yetkimizi kullanıyoruz; Türkiye Büyük Millet Meclisinin birinci sırada yer alan yetkisini kullanıyoruz. Bu yetkinin önem ve kapsamını, idrak ve tavır dünyamıza gereği gibi yansıtılabildiğimizi söylemekten mahrumum. Bir yılda iki defa Anayasa değiştirmiş, üçüncü değişikliğe girişmiş demokratik bir meclis örneğini şahsen ben bilmiyorum. Birinci değişikliği, Avrupa Birliği istedi veyahut Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kışkusu gerçekleştirdi diyelim. O tarihte, birkaç ay sonrasını, yani, uluslararası tahkimi öngörecekt iktidar vizyonunuz yok mu idi?!

Enerji ihalelerindeki eylemsel kaygıların size sonra ulaştığını varsayalım. O tarihte, 101 inci maddenin içinde barındırdığı konjonktürel helezonları fark edemediniz mi? Kavrayıştaki gecikmeler, neredeyse yönetmeliklere döndürmekte olduğunuz taksitli Anayasa siyasetinizin gerçek sebebi olamaz. Teklif çoğunluğunu elinizde bulduğunuz Anayasa değişikliği hakkında bir planınız yok. 12 Eylül hukukunu demokratikleştirmeye niyetiniz yok. Anayasa taksitlerinizi, yapay gündem yaratmanın ve halkın gündemini örtmenin malzemesi olarak kullanıyorsunuz.

Değerli milletvekilleri, aradönemin ünlü Başbakanlarından merhum Profesör Nihat Erim, 1977 yılında, tıpkı metni arşivimizde mevcut önemli konuşmasında şöyle diyordu: "Hükümetin ve Başbakanın anayasa değişikliği önerme yetkisi yoktur; bundan dolayı, işi bir hükümet konusu saymadım. Çok kişiye düşüncelerini sorduk; ortaya çıkan taslağı, partilerin liderlerine sunduk; önerilere açık olduğumuzu söyledik. Partiler, uzun uzun aralarında görüştüler, tartıştılar, uzlaştılar."

1971 aradöneminde sergilenen yöntemle görüşmekte olduğumuz değişiklik paketinde izlenen yöntemi karşılaştırmakta zorlanıyorum. Değişiklik taslağının ilk mimarları kimlerdir, bilmiyoruz; bürokrasinin, gerek kurguda gerek redaksiyonda yetkisi nedir, bilmiyoruz; bildiğimiz tek şey, hazırlık aşamasında gerekli ihtimama mazhar olamamış teklifin, Anayasa seviyesinden çok uzak ve kusurlarla malul olduğudur.

Paket, evvela, uzlaşma komisyonuna havale edildi. Görüşme, saatlerce, günlerce ve sayfalarca sürdü; virgülüne dokunulmadı. Bir partimiz, teklife hiçbir şekilde ilişilemeyeceğini defaatle vurguladı. Anayasa Komisyonu gündemine aldı... (Gürültüler)

BAŞKAN – Sayın İyimaya, bir dakikanızı rica edeyim.

Sayın milletvekilleri, anayasa değişikliği gibi çok ciddi bir konuyu görüşüyoruz ve kürsüde çok değerli bir hatibimiz var; fakat, salondaki uğultular hatibin konuşmasının net anlaşılmasına imkân vermiyor.

Sayın milletvekillerimizden özellikle rica ediyorum; bugün için, bu konuşmaları sakın bir şekilde izleyelim, dinleyelim diyorum.

Teşekkür ediyorum.

Buyurun Sayın İyimaya.

AHMET İYİMAYA (Devamlı) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Görüşme ve tartışma 10 saatlik süreyi kapladı; teklifler ve sözler satırlarda kaldı. İktidar çoğunluğu "TC" kısaltmasını "Türkiye Cumhuriyeti" yapmaktan öte, teklifi, parmakların himayesiyle, kazasız belasız kabule döndürdü.

Şimdi soruyorum; sizin uzlaşmadan anlattığınız bu mu? Buna, uzlaşma elbisesi giydirilmiş siyasal ve sivil dayatma derler. Uzlaşma görüntülü bu dayatma, birilerinin kriz avcılığı için hazırladığı ince ayar bir oyun olarak görülebilir.

Anayasa değişikliğini, iktidar ekseninde ve destek tabanını daraltıcı anlayışta yürüten iktidar çoğunluğunun bu tavrı, değişikliği sabote etmeye yönelik örtülü bir stratejinin tezahüründen başka bir şey değildir. Bu anlayış, hükümet istikrarını, kendi kusurlu ve fakat dokunulmaz çerçevesine hapseden bir çoğunluğun anlayışıdır. Kim bilir, bir başka adayı, bağlayıcı ön açıklamalara iterek gerçekleştirilmekte olan bir eleme operasyonundan da söz edebiliriz.

Değerli milletvekilleri, tekliflerdeki anayasa kusurlarını ve doğuracağı olumsuz sonuçları sizlere sunmaya çalışacağım; ancak, bundan önce "Cumhurbaşkanını neden halk seçsin" teklifimizin açıkça ortaya konulması gerekir. Bu, yüce millete, geleceğe ve tarihe karşı sorumluluğumuzun ka-

çınılmaz bir gereğidir. "Neden halk seçsin" sorusunu yöneltenlerin "niçin halk seçmesin" sorusuna inandırıcı cevap vermeleri gerekir.

Vergi ve savaş için yegâne müracaat mercii millet, siyasî nutukların yaldızlı metaî millet, darbelerin ve ararejîmlerin efsunlu gerekçesi millet. İstendiği zaman hatırlanan bu yüce milleti, gerektiği zaman hatırlamayanların zihniyetleri sorgulanmalıdır. Halk seçimine karşı olanların, millete karşı güvenlerini gözden geçirmeleri gerekir. Bu millet, Çankaya'nın doruğuna çıkacak zatı, bizlerden de, ararejîm dayatıcılarından da, halâskârandan da daima daha iyi seçmeye muktedirdir ve ege-menliğin aslı sahibi odur. (DYP ve FP sıralarından alkışlar)

1982 Anayasasında Cumhurbaşkanına böyle yetkiler tanınmıştır ki, o yetkiler, ancak halkın seçeceği bir cumhurbaşkanına verilebilir.

Anayasayı doğru okumak gerekir. Yetki ve görev çatısı düşünüldüğünde, Türkiye'nin hükümet sisteminin, yarı başkanlık veya aksak başkanlık rotasında bulunduğu sonucuna varılması zorunludur.

Dünyanın hangi parlamenter sisteminde, tarafsız cumhurbaşkanına bağlı bir devlet denetleme kurulu var?!

Eğitim ve öğrenim özgürlüğünün önemli kurumlarından YÖK üyelerini ve üniversite rektörlerini belirleme yetkisi elinde olan; yani, özerk alanlara dahi el atma iktidarını taşıyan bir cumhurbaşkanı sorumsuz sayılabilir mi?!

Üyeler bakımından anayasa yargısının, askeri yargının ve Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulunun tamamında, Danıştayın dörtte 1'inde tek belirleyici konumdaki cumhurbaşkanına, sembolik yetkili diyebilir miyiz?!

Siyaseti tanzim konusunda, sistemin kendisine önemli görevler yüklediği Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısını ve vekilini Cumhurbaşkanı seçecek, ondan sonra dönüp "hakem cumhurbaşkanı" diyeceğiz!

Değerli milletvekilleri, Anayasamızın daha da detaylandırılacak, belirtilen yapıyı karşısında, Türkiye, parlamenter sistemden ayrılmıştır; esasen, fiilen de mevcut Cumhurbaşkanımızın karizması sebebiyle başkanlık sistemi süreci yaşanmaktadır. Bu yetkilerin meşruiyet debisi daraltılmış, dayatılma kabiliyetini -maalesef, üzüntüyle belirtiyim ki- bünyesinde taşıyan bir Meclis tarafından seçilecek zata tevdiî tipik bir sistem kusurudur. Yapılacak iş, Cumhurbaşkanının sorumsuzluğunu kaldırarak, fesih yetkisiyle de takviye ederek onun sorumluluğu yönünde değişikliğe gitmektir. İcazeti millettten almayan bir Cumhurbaşkanına tanınan bu yetkiler, şekli Anayasaya uygun olsa dahi, anayasa uygarlığının temel ölçütleriyle bağdaştığı hiçbir zaman söylenemez.

Doğru Yol Partisi, bu büyük projeyi henüz cumhurbaşkanlığı seçimi sürecine girilmeden yıllar önce, 1991 yılında seçim bildirgesinde, 1998 yılında ikinci demokrasi projesinde açıkça ortaya koymuştur. Doğru Yol Partisi, 12 Eylül mantığının Anayasaya yansımış çarpıklığından ülkeyi ve sistemi kurtarmak istemiştir. Bu, yönetilebilir ve yönetebilir bir demokrasi ve uyumlu kurumlar arayışının anlamlı bir çaresiydi. Ülkenin önüne gelen bu fırsat, maalesef, şimdilik kaçırılmıştır. Kim bilir, belki de cumhurbaşkanını cumhurun seçmesinden korkulmaktadır.

Aziz milletvekilleri, cumhurbaşkanlığı konusunda yapılacak en küçük bir düzenleme dahi, farkına varamayacağımız önemli problemler doğurabilir; hepimiz, öngöremediğimiz sorunların kucağına düşebiliriz. Türk devletlerinde, devlet başkanlığı, kriz üreten, tarihte kelle koparan uç noktaların belki de birincisidir. Yalnızca siyasî partilerimizin, yalnızca çok değerli liderlerimizin değil, yüce Türk Milletinin vekilleri olarak her birimizin tarihi sorumlulukları var. Gün, demokrasi ref-

leksinin tavra yansıtılması gerektiği gündür. Antidemokratik ve senaryocu fısıltılara kulaklarımız şu günlerde tıkalı olmalıdır. Parlamento tarihimiz, deha derecesine ulaşmış cumhurbaşkanı döneminde ve hatta ararejimlerde dahi doğruları söyleme cesaretini izhar etmiş temsilcileri yâdetmektedir.

Cumhuriyetin kuruluş döneminde Celal Nuri, Ebubekir Hazım ve hele 29.10.1923 günlü oturumda bir milletvekilinin muhterem dedeleri Emin Sazak, aradönemde Profesör Ali Fuat Başgil tarafından gösterilen cesur öncülükler unutulabilir mi? Doğrunun bulunmasında hepimizin ayrı ayrı katkı görevleri vardır; yanlışları ortaya koyarak, bilimin ve evrimin ışığını saçarak, vicdanımızın gereğini yaparak...

Çok değerli milletvekilleri, öntümüzde duran teklifler, kurucu iktidarı beceriksizlikle itham edecek kusurlarla doludur. Süreç içinde dile getirmemize rağmen, düzeltme gayretlerine gidilemedi. Yanlışları meziyet sayan anlayış karşısında önerge üretmeyeceğiz. Genel Kurulda böyle bir girişimde bulunulursa, çözücü çabalara hazırız. Ancak, mevcut kusurların kamuoyuna ve zabıtlara intikalini sağlamak en temel görevimizdir.

Cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili değişikliği temin için iki maddede değişiklik teklifinde bulunmak, hiçbir şekilde savunulamaz. Özleri doğru olsa dahi, zamanlama yanlıştır. "Alınız partinizi, veriniz Çankaya'yı; alınız emekli aylığınızı, veriniz Çankaya'yı" görüntüsü, Büyük Millet Meclisinin semalarına salınmış kara bulutlardır. (DYP ve FP sıralarından alkışlar) Gerçekleşmeleri halinde, her iki madde, yararlanacaklara ummadıkları zararlar getirecektir; Meclisi derin bir temsil ve güven krizine sürükleyebilecektir; aritmetik sonuçların peşinde olanları, istikrar adına kaygan zeminlere savurabilecektir. Her iki teklifin geri çekilebileceği yönündeki umudumuzu halen korumak istiyoruz. Teklif çoğunluğundan ve değerli liderlerinden, Yüce Türk Milleti adına sesleniyoruz: Çekiniz... Çekiniz bu iki teklifi; en azından, milletvekillerinin malî statüleriyle ilgili olanını çekiniz.

Çok değerli arkadaşlar, Cumhurbaşkanlığı seçimini yeniden düzenliyoruz. Anayasal tanzimde varlığı zorunlu özen gösterilmiş midir? Birkaç bilim adamına -o da esirgenmemişse- danışmanın dışında, özellikle, sistemiçi tutarlılığı öne alan bilimsel bir analiz yapılmış mıdır? En azından, komisyonlara otoriteler davet edilmiş midir? Bu konudaki tecrübe birikimimiz, zabıtlara iniferek, hatıralar taranarak, veriler ele alınarak değerlendirilebilmiş midir? Gazetelerdeki yazılar, televizyonlardaki söyleşiler; fakat, genelde, bilim çevreleri dahil, aydınlarda derin suskunluk; iktidarın cazibesine odaklanmış siyasi iştiha. Yaşamın anayasa; adı anayasa...

Değerli arkadaşlar, şimdi, önemli bir somut sorunu dikkatlerinize sunuyorum: Yedi yıllık tek dönemli rejimden, beş yıllık iki dönemli rejime geçiyoruz. Bir yapıdan başka yapıya geçişin, genellikle, hukukî ara sorunlar yarattığı gerçeği bilinçli olarak bir tarafa atılmıştır. Yürürlükten kaldırdığımız anayasa ile yürürlüğe koyduğumuz anayasa maddelerindeki çatışmayı hangi kuralla çözeceğiz? Öntümüzdeki günlerde alevlenebilecek bir anayasa krizinin farkında mıyız? Söz gelimi, seçime katılmak için, Değerli Cumhurbaşkanımızın, Türkiye Büyük Millet Meclisine, usulüne uygun olarak bir talebi ulaştı. Talebi işleme koyacak tartışmasız bir kuralımız var mı? Önceki kuralın zorunlu yansımaları olan 7+5 durumunun Anayasada öngörülmediğinden bahisle, talebin reddi çözümlü kamuoyunda dillendirilirse, kuralların zaman bakımından yürürlüğüyle de pekiştirilirse, hangi argümanla karşı çıkacağız? Aritmetik çözümdeki iki artık yılı hangi kriterle meşrulaştıracağız? Bu fazlalık için söylenecek "anayasal ulufe" ithamını nasıl göğüsleyeceğiz? Bu noktayı, zincirleme sorunları deşerek derinleştirmek mümkün.

Dedik ki, bir geçici maddeye ihtiyaç var. Nitekim, bizim teklifimizde bu vardı. İntikal hukukunun emniyetinden habersiz görünenler, "şahsileştirmiş oluruz" yanlış gerekçesiyle, sorun mayın-

larını tercih ettiler. Geliştirilecek bir geçici madde önergesiyle, teklifin, halen rehabilitasyonu mümkündür. Bu kusur, behemehal giderilmelidir.

Değerli arkadaşlar, cumhurbaşkanlığı anayasal rejiminin kişi ekseninde tartışılmasını doğru bulmuyoruz. Ne var ki, değişikliğin seçim sürecine ramak kala gündeme gelmesi, önceki dönemlerde girilen çabalara karşı çıkanların, şimdi, destek tavrını benimsemeleri ve teklifin gerekçesindeki açık atıf, hele, Anayasa Komisyonu raporu, bu madde değişikliğinin şahıs için yapıldığı yargısını doğurdu; basın, kamuoyu bu yargıda birleşti. Siyasetçilerin söylemleri hilafına kemikleşen bu yargıyı cumhurbaşkanlığı makamının hayrına göremiyoruz. Süreçlere ulaşılmadan planlama yapamayan, projeksiyon oluşturamayan siyasetin gerçek kalitesi, bizi, onulmaz mecralara sürüklemeye adaydır. Yöntemleri önceden belli olmayan veya belirliliğe kıyan yapıların hukuk devletini oluşturabilmeleri, retorikğin ötesine geçemez.

Aziz milletvekilleri, diğer iki teklif hakkında da görüşlerimizi arz etmeye çalışacağım. Bu tekliflere yüklenen stratejik görev sebebiyle bir ahlaki sorunla karşı karşıya olduğumuzu asla inkar edemeyiz.

Siyasi partilerin tabii olduğu anayasa rejimi, bütün partileri kapsar genişlikte hukukî güvenliği sağlamaktan yoksundur. Tanımı yapılmamış her tarafa çekilebilen kapalı kavramlar, müeyyidesi öngörülmemiş buyurucu hükümler, siyaset alanının meşru olmayan giyotinleridir. Bunları, Anayasamızdan süratle ayıklamak zorundayız. Devlet yardımından geçici yoksunluk, seçime periyodik olarak katılmama gibi kademeli yaptırımlar öngörülmeli, kapatma, çaresizliğin çaresi olarak, son çözüm olarak benimsenmelidir. Kapatma davasını açmayı bir savcının takdirine bırakan çözüm, dönüştürülmeli, Yargıtay Ceza Daireleri Başkanlar Kurulunun önerisi aranmalıdır. Taksitli anayasa değişiminden, bir maddeyi taksitle değiştirme yöntemine geçişi "konjonktür ve şartlar uygun değil" yönündeki neredeyse slogan gerekçelerle izahı imkânsız, antidemokratik talihsizlik olarak görüyoruz.

Milletvekilinin misyonuna, siyasal zorunluklara, malî bağımsızlık ilkesine ve maşeri vicdana uygun bir malî statü rejiminin anayasada yer almaması, tartışmaların sebeplerindedir. Önerilen metin, kabul edilebilir, ölçülü bir malî kriteri içermediği için, sorunu, anayasa ve anayasa yargısı düzeyinde çözmekten çok uzaktır.

Aziz arkadaşlar, Doğru Yol Partisi, yukarıdaki bütün kusurlarına rağmen, açıklıkla ifade ediyim ki, paketi desteklemektedir. Esasen, 101 inci maddedeki kabul görmeyen değişiklik teklifinin öncüsü sıfatıyla desteklemektedir; birilerinin mazeret üretmesini engellemek için desteklemektedir; olası kriz avcılığının önüne geçmek için desteklemektedir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Sayın İyımaya, 2 dakika süre vereceğim; lütfen toparlayınız.

AHMET İYİMAYA (Devamla) – Üst üste seçim modelinin, Anayasadaki önemli yetkilerin basıncıyla başkanlık ya da yarı başkanlık sistemine geçişi hızlandıracağı için desteklemektedir.

Değerli arkadaşlar, yakın gelecekte kapsamlı ve yaraşır bir anayasa değişikliğini gerçekleştireceğimiz ve demokrasi yolunda hızla ilerleyeceğimiz umuduyla, ortaya çıkacak yüksek kararımızın Yüce Milletimiz için hayırlı olmasını Allah'tan diler, Partim ve şahsım adına, tekrar, en derin saygılarımı Yüce Heyete sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederiz Sayın İyımaya.

Sayın Bedük, biraz önce hükümetin orada temsil edilmemesi yönünde bir itirazınız oldu; doğru mudur efendim?

SAFFET ARIKAN BEDÜK (Ankara) – Efendim, daha evvelki anayasa değişikliği müzakerelerinde hükümetin oturmaması ve sadece Anayasa Komisyonu Başkanının orada temsil edilmesiyle müzakerelerin yapılabileceği hususunda daha evvelki görüşmeleri hatırlatma babında söylemiştim. Komisyon Başkanımızın, Anayasayla ilgili birkısım tereddütlerinin ortadan kaldırılması istikametindeki görüşünü Genel Kurula sunmasında fayda mütalaa ediyorum; çünkü, anayasa değişikliklerinde, sadece, Komisyonun oturması yeterli oluyor. Hükümetin ise, oturmuş olsa bile, aslında, söz hakkının olmaması gerekir. Komisyonun oturması bu yasayla ilgili müzakerelerin başlaması için yeterlidir; ama, hükümet oturmasa bile, anayasa değişikliğiyle ilgili müzakereler her halükârda işin başlangıcından itibaren sürdürülür.

Bunu hatırlatmak istedim; teşekkür ederim.

BAŞKAN – Sayın Bedük, siz, grup başkanvekilliği yapan deneyimli bir arkadaşımızsınız. İçtüzüğün 62 nci maddesi, her görüşmenin başından sonuna kadar, hükümet adına görüş bildirmek üzere Başbakan veya ilgili bakan veya zorunlu hallerde yetkilendirilmiş birinci derecede sorumlu daire amirlerinden birinin, bir kamu görevlisinin bulundurulmasını zorunlu görüyor. Bugüne kadar ki uygulamalarımız da bu yöndedir. Nitekim, anayasa değişikliklerinde, özellikle, 27.1.1999 tarihinde yapılan bir değişiklikteki durumu hatırlatayım: O tarihte, teklifin ikinci görüşmesinde hükümetin bulunmaması sebebiyle görüşmelerin ertelendiğini de biliyorsunuzdur. Uygulama bu yöndedir; ancak...

SAFFET ARIKAN BEDÜK (Ankara) – Bu uygulama yanlış. Yalnız, bir tane uygulama var, ondan başka yok. Ben, ondan evvelki uygulamaları araştırdım, arşivi araştırdım.

BAŞKAN – Bakınız, eğer, bu konuda bir açıklık olsaydı, uygulamalar bu yönde olmasaydı, son İçtüzük değişikliklerinde, hükümetin bulunmaması halinde de görüşmelere devam olunacağı ibaresinin açık bir şekilde yazılma gereği duyulmazdı. Yapılan son değişiklikte bu gereğe lüzum duyulmuş ki, uygulama da bu yöndedir; o nedenle, itirazınız yerinde değildir.

Teşekkür ediyorum.

SAFFET ARIKAN BEDÜK (Ankara) – Komisyon Başkanımız bir giriş belirtir mi Sayın Başkan?

Komisyon Başkanımız söz istiyor.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ERTUĞRUL YALÇINBAYIR (Bursa) – Sayın Başkanım, bir hususu arz etmek istiyorum.

BAŞKAN – Buyurun Başkanım.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ERTUĞRUL YALÇINBAYIR (Bursa) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; anayasa teklifleri, şüphesiz ki, hükümetten gelmez, milletvekillerinden gelir, siyasî parti gruplarından da gelmez. Uygulamada çeşitli kararlar olmuştur; zaman gelmiştir, hükümet temsil edilmemiştir; zaman gelmiştir, hükümet temsil edilmiştir.

İçtüzük değişiklikleri sırasında, 62 nci maddeyle ilgili yaptığımız çalışmada, anayasa değişikliklerinin, yasama dokunulmazlıklarının, İçtüzük değişiklikleriyle soruşturma ve seçim hususlarında hükümetin temsil edilmemesi ve Millet Meclisinin iradesinin tam olarak yansıtılması öngörülmüştür; ama, bu çalışmalar henüz bitirilip, Genel Kurula indirilmemiştir.

Ben, Sayın Bedük'ün, kişisel olarak, bu konudaki görüşlerine katılıyorum; anayasa değişiklikleri hükümet kaynaklı değildir...

BAŞKAN - Sayın Yalçınbayır, sizin katılmanıza gerek yok, yapılacak düzenlemenin bu yönde olduğunu söylüyorsunuz...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ERTUĞRUL YALÇINBAYIR (Bursa) – Kayıtlara geçmesi açısından arz ediyorum.

BAŞKAN - Zaten, yapılacak düzenleme bu yödedir diyoruz.

Teşekkür ediyorum.

ORMAN BAKANI İ. NAMİ ÇAĞAN (İstanbul) – Sayın Başkan, izin verir misiniz...

BAŞKAN - Buyurun Sayın Bakan.

ORMAN BAKANI İ. NAMİ ÇAĞAN (İstanbul) – Sayın Başkan, Sayın Bedük'ün ileri sürdüğü görüşün, İttizükte herhangi bir dayanağı yoktur. Kaldı ki, aynı mantığın devamı halinde, Doğru Yol Partisi Grubu adına da sözcüğün oraya çıkmaması gerekirdi; o bakımdan, bu görüş geçersizdir.

BAŞKAN - Teşekkür ederiz.

SAFFET ARIKAN BEDÜK (Ankara) – Sayın Başkan, grup adına konuşma yapılabilir; o, farklı. Sayın Bakan, yanlış bir değerlendirme yapıyor; anayasa değişikliği farklıdır, grupların sözcüğü olmak farklıdır.

BAŞKAN - Demokratik Sol Parti Grubu adına, Ankara Milletvekili Sayın Tayfun İçli.

Buyurun Sayın İçli. (DSP sıralarından alkışlar)

Konuşma süreniz 20 dakika efendim.

DSP GRUBU ADINA HÜSEYİN TAYFUN İÇLİ (Ankara) – Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Demokratik Sol Parti adına konuşmama başlarken, Grubum ve şahsım adına sizlere saygılar sunuyorum.

Siz değerli milletvekillerinin büyük bir çoğunluğunun imzasıyla, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69, 86 ve 101 inci maddelerinin değiştirilmesi teklif edilmiş, Anayasa Komisyonunda yapılan görüşmeler sonucu, komisyon raporu, bilgilerinize arz edilmiştir.

Sayın milletvekilleri, Demokratik Sol Parti, ulusal uzlaşmayı sağlayacak bir anayasanın hazırlanmasını öncelikli görevleri arasında saymış ve bu konunun, Mecliste süratle ele alınması için gerekli çabayı göstermiştir. Anayasamızda yapılması gereken değişiklikler, gerçek ve katılımcı demokrasiyi hayata geçirirken, hukuk devletini, ülke bütünlüğünü ve ulusal birliğimizi, ülkemizde demokrasinin ve ulusal birliğin de gereği olan inançlara saygılı bir laik düzeni, insan hak ve özgürlüklerini sağlam güvencelere bağlamalıdır.

21 inci Dönem Büyük Millet Meclisi, yoğun, verimli ve hızlı çalışmalarıyla, anayasal ve yasal düzeyde bir reform süreci başlatmıştır.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri sivilleştirilerek, hukuk açısından önemli bir icraata imza atılmıştır. Anayasanın 143 üncü maddesinde yapılan değişiklik sonucu, Devlet Güvenlik Mahkemeleğinde, artık, askerî yargıç ve savcılar görev almayacaktır.

Yine Anayasanın 47, 125 ve 155 inci maddelerinde yapılan değişiklikle, özelleştirme, ilk kez anayasal bir dayanağa kavuşturulmuş; Türkiye'nin bugüne kadar çeşitli uluslararası sözleşmelerle kabul etmiş olduğu esaslara uygun olarak, kamu hizmetleri ile imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların ulusal veya uluslararası tahkim yoluyla çözülmesi sağlanmıştır. Böylece, imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri Danıştayın inceleme yapacağı konular arasından çıkarılarak, düşünce bildireceği konular arasına alınmıştır.

Yukarıda arz etmeye çalıştığım anayasal düzenlemelerin yanı sıra, Türkiye Büyük Millet Meclisi, geceli gündüzlü yoğun çalışmalarıyla, işkenceyi ve kötü muameleyi ağır yaptırımlara bağlayan yasayı çıkardı.

Bir başka yasal düzenlemeyle, hapisteki yazar ve gazeteciler serbest bırakıldı.

Demokrasinin ve uluslararası normların gereği olarak, parti kapatmayı zorlaştıran yasa çıkarıldı.

Kamu görevlilerinin disiplin cezalarını bağışlayan yasa ile memurların ve diğer kamu görevlilerinin yargılanmalarına ilişkin yasa çıkarıldı.

Terörle mücadele sırasında yaralanan ve sakatlananlara ve şehit ailelerine bazı kolaylıklar sağlayan yasal düzenlemeler gerçekleştirildi.

Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Yasası çıkarıldı. Bu yasa sonucu, kamuoyunun da yakından takip ettiği, mafya ve çetelerle mücadelede büyük yol katedildi; faili meçhul cinayetler çözülmeye başlandı. Bu arada, topraklar kazıldıkça, duvarlar yıkıldıkça, dine karşı işlenen günahların, insanlığa karşı işlenen cinayetlerin korkunç kanıtları bir bir ortaya çıkarıldı. Dini siyasete alet etmenin acı sonuçları görüldükçe, laikliğin, inançlara saygılı laiklerin değeri daha iyi anlaşıldı.

Dışarıda haksız rekabeti önleyici yasa çıkarıldı.

Bankaların ekonomiye katkısını özendirici yasalar çıkarıldı.

Sosyal güvenlik reformu gerçekleştirildi ve bununla da birlikte, ülkemizde, ilk kez, işsizlik sigortası kurulması sağlandı.

Reform niteliğinde olan Gümrük Yasası çıkarıldı.

Vergi yasalarında önemli düzenlemeler yapıldı.

Depremin yaralarının sarılması, enflasyonun düşürülmesi ve ekonominin yeniden canlandırılması için kaçınılmaz olan ek vergi yasası yürürlüğe konuldu.

Enflasyonla mücadelenin bir gereği olan, kiraların sınırlandırılmasıyla ilgili, Kira Yasasında değişiklik yapıldı.

Sermaye Piyasası Yasası çıkarıldı.

Bedelli Askerlik Yasası çıkarıldı.

Askerî Ceza Yasasında değişiklik yapıldı.

Sayın milletvekilleri, özetlediğim yasaların sayısı 200'lere yaklaşmaktadır. Bunun dışında, Avrupa Birliği doruk toplantısında, Türkiye'nin Avrupa Birliği adaylığının diğer adaylarla eşit koşullarda kabul ve ilan edilmesi, Türkiye'nin yeni oluşturulan G-20'ler grubunun içinde yer alması, Bakü-Ceyhan Petrol Boru Hattı Projesinin hayata geçirilmesi gibi uluslararası çok önemli gelişmeler, 57 nci hükümetin ve 21 inci Dönem Meclisin uzlaşma ve uyum içerisinde sürdürdüğü başarılı çalışmaların sonucudur.

Sayın milletvekilleri, dünyada pek az demokratik ülke, ekonomik sorunlarının varlığına, büyük doğal felaketlere rağmen, bu denli yoğun bir gündemi, böylesine büyük başarılarla tamamlatabilirdi. Hükümetimizin uyumlu ve kararlı tutumu ve Büyük Millet Meclisinin verimli çalışmaları, yalnız ülkemizde değil, bütün dünyada, devletimizin saygınlığını artırmıştır.

Sayın milletvekilleri, bilgileriniz olduğu üzere, anayasa değişikliği için oluşturulan Partilerarası Uzlaşma Kurulu çalışmalarını sürdürmektedir. Bu kurulun çalışmaları sonucu, 25 maddenin değiştirilmesi gerektiği kabul görmüş; ancak, değişikliklerin ortak bir metne dönüştürülmesi müm-

kün olamamıştır. Yapılan anayasa değişikliklerine yenilerinin süratle eklenmesi zorunludur. Demokratik Sol Parti olarak, anayasa değişikliklerine ilişkin görüşlerimiz, çok önceleri, kamuoyunun bilgilerine sunulmuştur; ancak, bu değişikliklerin, ülke koşulları da dikkate alınarak, uzlaşma içerisinde hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Sayın milletvekilleri, vatandaşlar arasında ayrımcılık yaratan, milletvekillerinin, bakan ve başbakanların dokunulmazlıklarının kaldırılmasını zorlaştıran Anayasa hükümleri değiştirilmelidir. Milletvekili olabilme yaşı 25'e indirilmelidir.

Yükseköğretim Kuruluyla ilgili olarak Anayasada değişiklik yapılmalı, üniversite özerkliği daha çağdaş normlara taşınmalıdır.

Anayasanın 159 uncu maddesi değiştirilerek, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunda Adalet Bakanlığının yetkileri sınırlandırılmalı ve bu kurul daha demokratik bir düzene kavuşturulmalıdır.

Çalışanların haklarına Anayasayla getirilen bütün çağdaş sınırlamalar kaldırılmalı, işçilerin 1963'te kazandıkları toplu sözleşme ve grev haklarına getirilen büyük kısıntılar giderilmeli; kamu çalışanlarına da, belirli ölçüler içerisinde toplu sözleşme ve grev hakları tanınmalıdır.

Sendika ve meslek odası yöneticisi, denetçisi ve avukatlarının, aynı zamanda milletvekili olabilmelerini yasaklayan Anayasanın 82 nci maddesi değiştirilmeli, böylelikle, toplumsal örgütlerin, Bütün Millet Meclisinde temsil edilmesinin önündeki engeller kaldırılmalıdır.

Anayasanın geçici 15 inci maddesinde belirtilen ve o dönemde çıkarılan yasa ve yasa hükmündeki kararların Anayasaya aykırılığının önüne sürülemeyeceğine ilişkin hükmünün değiştirilme zamanı da gelmiştir.

Değerli milletvekilleri, idam cezası kaldırılmalıdır. Hukuk siteminde yer alan; ancak, yıllardır uygulanmayan bu ceza, ağırlaştırılmış ömür boyu ağır hapis cezasına dönüştürülmelidir.

Demokratik Sol Parti olarak, programımızda olsun, seçim bildirgemizde olsun, idam cezalarının kaldırılması gerektiği, idam cezasının çağdaş hukuk sisteminde yerinin olamayacağı bildirilmiştir. İdam cezasını hukukumuzda muhafaza etmekle, hukuk sistemimiz daha güçlü kalmadığı gibi, etkisi de azaltılmaktadır. Birçok ülke, suçluları, ülkemizde idam cezası bulunduğu gerekçeyle iade etmemekte, suçlular cezasız kalmaktadır. Öte yandan, Avrupa Birliğinde üyeliğe geçebilmemizin en temel koşullarından biri de Kopenhag kriterlerine uyum sağlamak olup, bu nedenle de idam cezası kaldırılmalıdır.

Sayın milletvekilleri, yukarıda ancak bir kısmına yer verebildiğim anayasa değişikliklerinin zaman geçirilmeksizin yapılması zorunludur. 21 inci Dönem Meclisin, temel hak ve özgürlüklerin kısılmasına yol açan hükümleri kaldırarak, onların yerine, insan onurunu, her durumda ve koşulda korunması gereken bir değer olarak kabul eden, temel hak ve özgürlükleri genişleten, insan haklarına ilişkin evrensel ve uluslararası bildiri ve sözleşmelerle benimsenmiş çağdaş normlara uygun kurallar koyan bir Meclis olacağına inanmaktayız.

Sayın milletvekilleri, Demokratik Sol Parti Genel Başkanı ve Başbakan Sayın Bülent Ecevit, cumhurbaşkanlığı konusunu, daha gündemde değilken, yaklaşık bir yıl önce dile getirmiştir:

Uzun yıllardır ülkemizde hem siyasal anlamda hem ekonomik anlamda istikrarsızlığın hüküm sürdüğü göz önüne alınırsa, 57 nci hükümetle sağlanan istikrar, hiçbir şekilde küçümsenmemeli ve inkâr edilmemelidir. Ancak, bu siyasî ve ekonomik istikrar, duyarlı dengelemlere dayanıyor; dengelemlerin bozulmaması, sarsılmaması gerekiyor.

Yukarıda özetlediğim anayasa ve yasa değişiklikleri ile siyasî ve ekonomik başarılar, bu uyumlu, dengeli ve de özverili ortamda hayata geçirilmiştir.

Siyasi tarihimize şöyle bir göz attığımızda, cumhurbaşkanı seçimlerinin hep sorumlu olduğu veya sorunlara neden olduğu görülmektedir. Oysa, şu sırada, Türkiye'nin, gerilim yaratıcı, istikrar sarsıcı yeni sorunlara tahammülü olamaz. Bu aşamada başka herhangi bir seçeneğin, ister istemez, partiler arasında ilişkilerde sarsıntılara, gerilimlere yol açabileceği de gözardı edilemez. Nitekim, daha şimdiden, kimi zaman saygı sınırlarını zorlayan ölçülerde değerlendirmeler yapılmakta, istikrar bozmaya yönelik senaryolar üretilmektedir. Siyasal ve ekonomik anlamda istikrar için, denge-lerin bozulmaması zorunludur.

Sayın milletvekilleri, bu genel açıklamalardan sonra, anayasa değişikliği tekliflerinin gerekçe-lerini Yüce Meclise arz etmek istiyorum.

Anayasanın 101 inci maddesine göre, cumhurbaşkanı yedi yıllık bir süre için seçilmekte; üçüncü fıkrasına göre de, bir kimse iki defa cumhurbaşkanı seçilememektedir. Teklifte, parlamen-ter rejimin dünyadaki diğer örneklerine uygun olarak, cumhurbaşkanının görev süresi beş yıl ola-rak belirlenmekte ve aynı zamanda, aynı kişinin bir kez daha cumhurbaşkanı seçilebilmesi olanağı getirilmektedir. Bu teklifle, tecrübesinden faydalanılacağına inanılan Cumhurbaşkanının tekrar se-çilmesinin istikrar sağlayıcı nitelikte olduğu değerlendirilerek, bir kimsenin, üst üste veya farklı za-manlarda en fazla iki kez cumhurbaşkanı seçilebilmesine ve mevcut Cumhurbaşkanının da bu dü-zenlemeden yararlanmasına olanak tanınmaktadır.

Her ne kadar, Fazilet Partili bir kısım milletvekili değişiklik teklifine karşı çıkıyorsa da, 1993 tarihinde, bir kısmının mensubu olduğu, kapatılan Refah Partisi, anayasa değişikliği teklifinde ta-mamen aynı teklifi önermiştir. Ayrı oldukları tek konu, beş yıl yerine dört yıldır; yani 4+4'ü teklif etmektedirler.

Öte yandan, Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Sayın Tansu Çiller ile Fazilet Partisi Genel Ba-şkanı Sayın Recai Kutan imzalarıyla, Meclis Başkanlığına, 15 Şubat 2000 tarihinde verilen yasa tek-lifinde de cumhurbaşkanlığı süresi beş yıl olarak belirlenmiş, bir kimsenin iki defadan fazla cum-hurbaşkanı seçilemeyeceği hükmüne yer verilmiştir. Teklifin çerçeve 3 üncü maddesinde ise "bu kanunun yayımı tarihinde görevde bulunan Cumhurbaşkanı, bir defa daha cumhurbaşkanlığı seç-i-mine katılabilir" hükmü düzenlenerek, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in bir kez daha Cumhurbaşkanlığı seçilebilmesine olanak tanınmaktadır. Bu yasa teklifinin tek farklı yönü, cumhur-başkanının halk tarafından seçilmesini önermesidir.

Parlamentar rejimin esasları anayasayla belirlenmiş ve tüm kurul ve kuruluşları parlamenter rejim esaslarına göre tayin edilmiş bir sistemde, gerekli altyapı hazırlıkları tamamlanmadan baş-kanlık veya yarı başkanlık sistemine geçilmesinin önerilmesi veya buna zemin hazırlayıcı anayasa değişikliklerinin önerilmesi, kanımızca çok hatalıdır.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Anayasanın 86 ncı maddesi, Türkiye Büyük Millet Mec-lisi üyelerinin ödenek ve yolluklarının yasayla düzenlenmesini öngörmekle birlikte, emeklilik iş-lemelerinin ne şekilde yapılacağına ilişkin herhangi bir düzenleme içermemektedir. Bu durum, Tür-kiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin emeklilik haklarına ilişkin yasal düzenlemeleri, anayasal da-yanak yönünden boşlukta bırakmakta ve Anayasa Mahkemesince iptaline neden olmaktadır. Oysa, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin emeklilik haklarının, bütün üyeler ile bunların emeklile-rini kapsayacak biçimde ayrı bir şekilde düzenlenmesi, emeklilik hakları bakımından eşitliğin sağ-lanabilmesi için zorunludur. Zira, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin emeklilik işlemlerine ilişkin olarak çıkarılan yasaların çeşitli defalar Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi nedeniyle doğan yasal boşluklar yüzünden, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığıyla ilgilendirilen Türkiye

Büyük Millet Meclisi üyeleri ile diğer sosyal güvenlik kurumlarından emekli olanlar arasında eşitsizlik ortaya çıkmaktadır.

Hazırlanan teklifle, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile emeklilerinin, emeklilik işlemlerinin yasayla düzenlenmesi ve bunların Emekli Sandığıyla ilgilendirilmesi öngörülmekte; üyeliği sona erenlerden istekte bulunanların da ilgilerinin devam ettirilmesine olanak sağlanmaktadır. Böylece, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile bunların emeklilerinin, emeklilik haklarından aynı derecede yararlanabilmeleri sağlanacaktır. Bu değişikliklere paralellik sağlamak üzere, maddenin ikinci fıkrasındaki "sosyal güvenlik kuruluşları" ibaresi de "Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı" olarak değiştirilmektedir.

Diğer taraftan, Sayın Cumhurbaşkanının, 4505 sayılı Yasayı onaylaması sırasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına yazmış olduğu yazıda, Batı ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin özlük haklarının Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından belirlenmesi için anayasa değişikliği yapılması yönündeki görüşü de, teklifin hazırlanmasında dikkate alınan diğer bir husus olmuştur.

Hazırlanan teklifle, gerek Türkiye Büyük Millet Meclisinin gerekse üyelerinin saygınlığını zedeleyici tartışmaların sona erdirilmesi hedeflenmiştir. Teklifi incelemeyen veya kasıtlı olarak kamuoyunu yanlış bilgilendirmek isteyen bir kısım çevrelerin belirttikleri gibi, teklif, kıyak emeklilik sağlamadığı gibi, milletvekillerinin ödenek ve yolluklarını artıran bir düzenleme de içermemektedir.

Değerli milletvekilleri, Anayasanın 69 uncu maddesinin altıncı fıkrasında, bir siyasi partinin, 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden dolayı temelli kapatılmasına, onun, bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verileceği hükme bağlanmaktadır.

Anılan hükümde, bir siyasi partinin, Anayasanın 68 inci maddesinin dördüncü fıkrasındaki "siyasi partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve laik cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez" hükmüne aykırı eylemlerin işlendiği bir odak haline gelip gelmediğinin tespiti Anayasa Mahkemesine bırakılmakta; ancak, bu fiillerin işlendiği konusunda mahkeme kararı bulunması gibi koşullar öngörülmediğinden, Anayasa Mahkemesine soyut ve sınırları belirsiz bir takdir yetkisi tanınmış olmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin, bir siyasi partinin, yukarıda sözü edilen fiillerin işlendiği bir "odak" durumuna geldiğini belirleyebilmesi için, öncelikle, bu fiillerin işlendiğine karar vermesi, bir başka ifadeyle, bu eylemleri işleyen faileri yargılaması gerekmektedir; oysa, Anayasa Mahkemesi, Anayasanın 148 inci maddesinin üçüncü fıkrası gereği, Cumhurbaşkanını, Bakanlar Kurulu üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcı Vekilini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini, görevleriyle ilgili suçlardan dolayı, Yüce Divan sıfatıyla yargılayabilmekte, bunun dışındaki kişilerin Anayasa Mahkemesince yargılanmasına ise olanak bulunmamaktadır.

Yine, bu ilkeye uygun olarak, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Yasanın "Siyasi Partilerin Kapatılması Davaları" başlıklı 33 üncü maddesine göre, siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davalar dosya üzerinden incelenmekte ve karara bağlan-

makta; diğ er bir anlatımla, bu davalarda, suç oluşturan eylemlerin iş lenip iş lenmediğ ini belirleyecek bir yargılama usulü de bulunmamaktadır; tanık dinlenememekte, suç iş lediğ i iddia edilen kiş i-lerin savunmalarıyla ilgili baş kaca deliller toplanamamakta, öz etle, ceza yargılama usulü çerçeve- sinde yargılama yapılamamaktadır.

Öte yandan, Anayasamızın 146 ncı maddesi gereğ ince, Anayasa Mahkemesinin 11 asıl üye- sinden; ikisi Yargıtay, biri Danış tay, biri Askerî Yargıtay, biri Askerî Yüksek İdare Mahkemesi, bi- ri Sayış tay, biri yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinden, üçü üst kademe yöneticilerinden, biri ise avukatlar arasında Cumhurbaşkanınca seçilmektedir.

Bu nedenle, yukarıda sayılan eylemlerin iş lenip iş lenmediğ inin yetkili mahkemelerce yapıla- cak bir yargılama sonucunda belirlenip, Yargıtayın ilgili ceza dairesinin denetiminden de geçmek suretiyle kesin hükme bağlanmasını; bu kesin hükmün "odak" oluşturmaya yeterli olup olmadığ ı- nın ise Anayasa Mahkemesince tespit edilmesini ve bu tespite dayanarak kapatma kararı verilme- sini sağlayacak bir düzenlemeye gereksinim duyulmaktadır. Teklifte, yukarıda açıklanan gereksi- ninin karşılanması amaçlanmaktadır.

Sayın milletvekilleri, sorunlarını serbestçe tartışabilen Türkiye, çözümlerini de bu yolla arayıp bulabilmektedir. Uluslararası alanda yerleş ik kural ve kurumların sorgulandığı, yeni arayış ların hız kazandığı bir dönüm noktasındayız. Bunun için de, öncelikle siyasi, ekonomik, idari ve adli alan- larda, bir kısmı baş latılmış olan reformları bir an önce tamamlamalıyız. Türkiye'nin amacı, bugü- ne kadar olduğu gibi bundan böyle de Avrupa Birliğ inin standartlarını en kısa zamanda yakalamak- tır. Bu, esasen, Türkiye'nin, daha ileriye gitmek, daha zenginleş mek, refah ve mutluluğ a daha ç a- buk ulaşmak için kendine koyduğu bir hedeftir. Türkiye, bu hedef doğrultusunda baş latmış olduğu köklü reform sürecini, artık, her alanda daha da hızlandırarak sürdürmek sorumluluğ uyla karşı kar- şıyadır. Bunun öncelikli gereğ i de siyasi ve ekonomik istikrardır.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; anayasal devlet, özgürlükler ile sorumluluklar arasında- ki dengeyi kurarak, evrensel insan haklarını bu çerçeve içinde teminat altına alır. Anayasal demok- raside çoğunluğ un değ il, hukukun üstünlüğü esastır.

Anayasa değ iş iklikleri hakkındaki görüşlerimizi, Sayın Genel Başkanım ve Baş bakanım Bül- lent Ecevit'in sözleriyle bitirmek istiyorum...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞ KAN – Sayın İçli, 2 dakika süre veriyorum, lütfen toparlayınız.

HÜSEYİN TAYFUN İÇLİ (Devamla) – Bitiriyorum efendim.

"Laik, demokratik Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk'ün aç tığı aydınlık yolda, hiç duraksamaksı- zın ve hukuk devleti kurallarından sapmaksızın ilerleyecektir. Her türlü inanç sömürtücülüğ üne, her türlü böhçücülüğ e de, hem halkımızın gönütlü hem devletimizin kapıları sınımsız kapalıdır."

Hepinize saygılar sunarım. (DSP sıralarından alkışlar)

BAŞ KAN – Teş ekkür ederiz Sayın İçli.

Milliyetçi Hareket Partisi Grubu adına, Erzurum Milletvekili Sayın İsmail Köse; buyurun efendim. (MHP sıralarından alkışlar)

Süreniz 20 dakika efendim.

MHP GRÜBÜ ADINA İSMAİL KÖSE (Erzurum) – Sayın Başkan, sayın milletvekilleri ve te- levizyonlarının baş ında bizi izleyen aziz vatandaşlarım; Milliyetçi Hareket Partisi Grubu ve şahsım

adına, sözlerime başlamadan önce, hepinizi saygıyla selamlıyorum; bugünkü çalışmalarımızın, ülkemize ve milletimize hayırlara vesile olmasını Cenabı Allah'tan niyaz ediyorum.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; her devletin statüsü vardır ve bu statüye de anayasa diyoruz. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin statüsü de, en son tarih itibarıyla, 1982 Anayasasıdır.

Egemenlik, kayıtsız şartsız milletindir; doğrudur ve hepimizin arzusu ve demokrasinin gereği de budur; ancak, egemenlik, milletin meclislere doldurulmak surtiyle onların kanaatlerinin hâsıl olduğu ve onların ortaya çıkarılmasındaki bir çalışmanın mahsulü de değildir; çünkü, tarihi süreç içerisinde bunun formülleri bulunmuştur. Özellikle 18 inci Asırdan sonra Fransa'da başlayan, Amerika'da gelişen ve bugün dünyada yerleşen demokrasinin temel kaynakları ve anayasanın hazırlanış şekilleri, diğer anayasalarda olduğu gibi bizim Anayasamızın hazırlanmasında da kaynak teşkil etmiştir.

Bir anayasanın hazırlanmasında en önemli unsur, sosyolojik kaynak dediğimiz gerçek kaynaklardır. Bu kaynak, milletin değerlerini, tarihini, kültürünü, ekonomik yapısını ve hedefine koymuş olduğu ideolojisini içeren bir yasadır. Yani, anayasa hazırlanırken, bu sosyolojik gerçeği anayasayı hazırlayanlar gözardı edemezler.

Anayasanın hazırlanmasındaki ikinci temel ilke, anayasa hukukunun yürürlüğünü ortaya koyan ve bunun biçimsel şekillerinin yürütülmesi konusundaki kaynaklardır.

Anayasa, bir devletin temel yapısını, kuruluşunu, iktidarın devrini ve fertlerin özgürlükleri ile vatandaşların devletle, devletin de vatandaşlarla olan münasebetlerini tayin ve tespit eden çok önemli bir belgedir, kuralları geneldir, tüm vatandaşlar için geçerlidir ve yine, hukuk kuralları hiyerarşisinde de en üst seviyede bir kanundur; yani, anayasa, ana kanundur.

İşte, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kuruluşuna baktığımızda, ilk Anayasamızın ismi de Teşkilatı Esasiye Kanunudur. Yani, "esas kanun" tabiri oradan geliyor ve Türkiye Cumhuriyetinin ilk teşkilat yasası olarak da, milletin iradesiyle seçilmiş olan ve millî mücadeleyi yapan, omuz omuza götüren Türkiye Büyük Millet Meclisi, Anayasasını hazırlamış ve yürürlüğe koymuştur.

İkinci Anayasa, 1924 Anayasası... Onu da yine, mevcut Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendi bünyesinde kurmuş olduğu komisyonlar vasıtasıyla hazırlamış ve Meclisten onayını almak suretiyle anayasa gerçekleşmiştir.

Son iki Anayasamız ise, millet iradesine rağmen, ihtilallerle hazırlanmış ya da ihtilalleri yapan mantıkla hazırlanmış veya o mantıkla kurulmuş olan konseyler vasıtasıyla veya "kurucu meclis" dediğimiz o meclisler vasıtasıyla hazırlanmış; ancak, her iki Anayasa da Türk Milletinin oyuna sunulmuştur. Öyle ya da böyle Türk Milletinin iradesi ortaya çıkmış ve bugün, 1982 Anayasası, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ve Türk Milletinin Anayasası olarak, önümüzde meşru bir Anayasa olarak yürürlüktedir.

Bunları söyledikten sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisininin, gerçekten, uzlaşmacı bir tavır içerisinde, geçtiğimiz aylarda, özellikle, tabii, 18 Nisan seçimlerinden sonra kurulmuş olan hükümetimizle ilgili ve 21 inci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisiyle ilgili görüşlerimi arz etmek istiyorum.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını değiştirmek kolay değildir. Anayasayı, çoğunluğunuz olmasına rağmen değiştireniz dahi, eğer muhalefetle konsensüs, yani mutabakat sağlamamış iseniz, yine, kamuoyunda, ola ki bazı sıkıntılara, tepkilere ya da tenkitlere meydan verirsiniz. Muhalefetle anlaştuğunuz, uzlaştığınız anayasa değişikliği, vicdanlarda makes bulacaktır ve kamuoyunda da fazla tepki toplanmayacaktır.

İşte, 18 Nisan seçimlerinden sonra, 21 inci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisinin en önemli şiarı, en önemli özelliği, uzlaşmacı bir meclis ve 57 nci Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin de en önemli özelliği, uyum içerisinde çalışan bir hükümet oluşudur. Türkiye, bir ilke şahit olmuştur. Elli yıllık demokratik hayatımızda, Meclis çalışmalarında, hükümet çalışmalarında iktidar ile muhalefet arasındaki kavgalar, sataşmalar ve sürtüşmeler dolayısıyla israf olan zamanımıza ne kadar yazık olduğunu, bunun ne kadar üzücü olduğunu, şu bir yıl içerisinde edindiğimiz tecrübeyle, milletimiz, izlemekte ve görmektedir.

O itibarla, yeniden, yeri gelmişken, muhalefetin, geçtiğimiz aylarda yapmış olduğumuz, Türk ekonomisini yakından ilgilendiren, yani, tahkimle ilgili hükümün değişikliğinde, özelleştirme hükümünü içeren maddenin değişikliğinde ve DGM'lerdeki, yani devlet güvenlik mahkemelerimizdeki askerî üyenin yerine sivil üyenin konulmasındaki değişikliklerde iktidar partilerimize yapmış oldukları destek ve yardımdan dolayı kendilerine teşekkür ediyorum.

Şimdi, bugün, Türkiye Büyük Millet Meclisimiz, yine, çok önemli bir görevi üstlenmiştir. Önce, siyasî iktidarımızın üç ortağı olan üç değerli genel başkanımızın, milletvekili hüviyetiyle, anayasa değişikliğini yapmak üzere önümüze gönderdikleri, yalnız 101 inci maddedir.

Değerli milletvekilleri ve aziz vatandaşlarım, özellikle milletimizin bunları bilmesinde fayda vardır. Üç sayın genel başkanımızın imzalayıp göndermiş olduğu 101 inci madde, biraz sonra değineceğim gibi, cumhurbaşkanlığı süresini beş yıla çekiyor ve seçilecek olan cumhurbaşkanı iki defa seçilme imkânına kavuşturuyor. 101 inci madde teklif olarak gönderildikten hemen sonra, hükümet, daha doğrusu bu üç sayın genel başkan "hayır, buna 86 ncı maddeyi -çünkü, o gün güncelliği vardı- ve 69 uncu maddeyi de ilave edelim" diyor. Bunlar, "Uzlaşma Komisyonu" dediğimiz, beş siyasî partinin eşit üyeyle teşkil ettiği komisyonda görüşülsün, tartışılsın, sonra Meclisin önüne getirilsin şeklinde, çok medeni ve hakikaten takdire şayan bir jest yaparak, hükümeti teşkil eden üç değerli genel başkanımız, bu tavırlarını ortaya koymuşlardır. Bu tavır, orada kalmamıştır. Yani, hükümeti temsil eden üç siyasî partinin genel başkanı, bizim irademizi, Uzlaşma Komisyonundaki arkadaşlarımızın iradesini, bu 3 maddeyle de sınırlamamıştır.

Değerli milletvekilleri, aziz vatandaşlarım; bakın, şurada, 24 ana madde ve Anayasanın 16 geçici maddesinde, beş siyasî partinin teşkil ettiği Uzlaşma Komisyonundaki Milliyetçi Hareket Partisi Grubunun temsilcisi olarak, orada yapmış olduğumuz görüşmelerin sonucunda -ki, burada konuşan değerli konuşmacılardan birisi de bunun üyesidir, Anayasa Komisyonu Başkanı da bu Uzlaşma Komisyonunun üyesidir; bunları, milletimizin çok iyi bilmesi lazım- Sayın Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanımızın bize verdiği talimat şudur: "Yalnız bu 3 maddeyle bağlı olmayacaksınız. Eğer, beş parti olarak, 15 maddede anlaşsanız, Meclisin önüne 15 madde getiriniz, 20 maddede anlaşsanız, 20 madde olarak getiriniz."

Değerli milletvekilleri, kıymetli zamanınızı almak istemiyorum; 3 gün, yani 72 saat -aradaki iki üç saatlik boşluklar hariç- üzerinde tartıştığımız, tek bir maddenin tek bir fıkrası. O da şudur: "Anayasanın 69 uncu maddesinin yedinci fıkrası değiştirilirse, diğer maddelere geçeriz, aksi takdirde, geçmeyiz" diye, işte, asıl dayatmanın, öyle bir düşüncecin karşısında kaldık.

Değerli milletvekilleri, orada, iktidarın üç siyasî partisi olarak, milletvekillerimiz; yani, Uzlaşma Komisyonundaki değerli milletvekilleri olarak, bizim buradaki tekliflerimiz içerisinde hemen uzlaşabileceğimiz maddeleri de söyledik.

Bunlardan bir tanesi, Cumhurbaşkanının veto ettiği kanunların tümünün Mecliste tekrar görüşülmesini engellemek, zaman israfını önlemek; yalnız, veto edilen maddelerin görüşülmesini sağlamak.

İkincisi ve en önemli konu da, Anayasanın yine 140 ıncı maddesinde, yargı organlarının özlük baklarını alacak eden ve gerçekten de çok önemli gördüğümüz, yani, parti olarak önemli gördüğümüz bu değişikliğin de yapılmasını arzu ettik.

Buna benzer bazı maddeleri de koyduk ve yine tekrarlıyorum, Milliyetçi Hareket Partisi, Demokratik Sol Parti ve Anavatan Partisinin Uzlaşma Komisyonundaki üyelerinin mutabakatına rağmen, 69 uncu maddenin yedinci fıkrasını aşamadık. Tabii, zamanı da israf etmek bizim hakkımız değildi. Bize, hükümetin vermiş olduğu bu toleranslı harekete, hükümetimizin kurucusu olan ve onu teşkil eden üç değerli genel başkanına grubum adına şükranlarını sunuyorum; çünkü, Uzlaşma Komisyonunun haysiyetini, onurunu korumuşlardır ve oraya bir ivme kazandırmışlardır; kamuoyunun, milletimizin kafasında "Uzlaşma Komisyonu ne iş yapar, ne yapar, sonuçta, ne netice doğurur" şeklinde yer alan uzlaşma kültürünün mahiyetinin ve manasının anlaşılmasına vesile olmuşlardır.

Değerli milletvekilleri, tabii, Uzlaşma Komisyonunda böyle bir imkân olmayınca; şu anda yapılması gereken bir olayımız var, Cumhurbaşkanını seçeceğiz.. Cumhurbaşkanı, yine, bu Anayasada tarif edildiği bir makamda oturan zat, devletin birliğinden sorumlu, milletten birliğinden sorumlu, Türk Milletinin ve Devletin simgesi; yani, mukaddes gördüğümüz bir makamda oturacak o muhterem kişinin aylar önce gündeme getirilmemesini ve bu meselenin zamanı geldiğinde tartışılmasını söyleyen de yine Milliyetçi Hareket Partisi olmuştur. Yanlış yapıyorsunuz, görev Türkiye Büyük Millet Meclisindedir; ama, asıl görevi olan Mecliste konuşulması gerekirken, zamanı geldiğinde görüşülmesi gerekirken, hiç ilgisi olmayanlar tarafından, hem makam tartışılmıştır hem kişiler tartışılmıştır. Yine tekrarlıyoruz: Kesinlikle, kişilerin peşinde olmayan ve 101 inci maddedeki değişikliğin, 5 + 5 hükmünün bir şahısla ilgisi olmadığını, sürenin kısıtlanmasının ve bir cumhurbaşkanına yeniden seçilme imkânını verir manasında bir şahsı ilgilendirmediğini söyleyen de, yine, yalnız, Milliyetçi Hareket Partisi olmuştur.

Değerli milletvekilleri, yazık olmuştur; yani, prestij kaybı, milletimiz için yazık olmuştur, devletimizin için yazık olmuştur.

Ola ki, oraya birisi oturacaktır ve bu Meclisin iradesiyle oturacaktır. Şu andaki görüşmelerimizde, konuşmacıların söylemiş olduklarının hiçbir geçerli değildir. Yani, bir dayatma sonucunda "efendim, birileri böyle istiyor, onun için böyle olsun" şeklinde herhangi bir baskının sonucunda, bugün, Anayasanın bu üç maddesinin değişikliğini Türkiye Büyük Millet Meclisi görüşmüyor. Hem bir milletvekili olarak hem Milliyetçi Hareket Partisi Grubu olarak, Türk Milletinin bize vermiş olduğu yetkiyle, onu arkamızda bildiğimizden, onun düşüncesini ve inancını bildiğimizden, hür irademizi kullanarak bu önerilerin altına imzayı atmış bulunmaktayız. (MHP sıralarından alkışlar) Hiçbir güç, hiçbir tesir, baskı altında kalmadan, kendi irademizle ve kendi hür irademizi ortaya koyarak bu önerileri imzalamış bulunmaktayız.

Efendim, bu öneriler kabul edilirse, Ahmet olacak, Mehmet olacak, Hasan olacak, birisi olacak. Biz tekrar söylüyoruz, Milliyetçi Hareket Partisi olarak herhangi bir şahsa angaje değiliz. Türk Milletinin bunu çok iyi bildiğini bugün bir daha yineliyorum, altını da çiziyorum: Bugün, Türkiye Büyük Millet Meclisi, cumhurbaşkanını seçmiyor. Bugün, Mecliste, Anayasanın 101 inci maddesindeki yedi yıllık süreyi beş yıla indiriyoruz ve iki defa da seçilme imkânı getiriyoruz. Ne zaman cumhurbaşkanı seçeceğiz; Allah nasip ederse, hep beraber yaşacağız, 16 Nisanda geleceğiz, 16 Nisanda, yine Anayasamız gereğince adaylar gelecek -bu Anayasada gösterilmiş, nasıl gelineceği, nasıl aday olunacağı- ve o zamanda, o irademizi, o günkü hür irademizi kullanarak, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünden, birlik ve dirliğimizden sorumlu olan, o önemli müessesenin

başına gelecek olan çok önemli kişiyi, inşallah hep beraber seçeceğiz. Demek ki, biz, bugün, 101 inci maddenin değişikliğini, süre ve iki defa seçilme esasını düşünerek buradayız.

İkincisi, 86 ncı madde...

Değerli milletvekilleri, bakan, namusuyla görev yapan, holdinglerin temsilcisi olmayan, finans kaynağı karapara olmayan ve bilmem ne şirketleri vasıtasıyla finanse edilerek Meclise gelmeyen milletvekilleri -ki, azamisi böyledir- buradan gittikten sonra ağacın kovuğuna girmeyecekler. Bugün, Meclise onbin kişi geliyor. Bu gelen seçmenlerimizin birçoğu, yarın bizi takip edecektir değerli milletvekilleri. Emekli olan bir milletvekili "hemşerim, kusura bakma, benim milletvekilliğim sona erdi, ben, artık, sana çay içiremeyeceğim" diyemez; Türk Milletinin töresinde, örfünde, âdetinde yoktur. (MHP, DSP ve ANAP sıralarından alkışlar)

Şimdi, sizden rica ediyorum, burada demagoji yapan konuşmacılardan da rica ediyorum: Emekli maaşınızı almayınız, depremzedelere ya da bulunduğunuz illerdeki Çocuk Esirgeme Kurumuna bağışlayınız. (MHP, DSP ve ANAP sıralarından alkışlar) Bu, bir taahhüttür, buradaki konuşmacıya sesleniyorum.

86 ncı madde nereden çıktı?

Değerli milletvekilleri, mevcut, eylemli milletvekiline, Anayasa esası koymuş; ödenek ve yolluğunu tayin etmiş. Peki, emekli olunca ne yapacak? Emekli olunca, kusura bakma, Bağ-Kurluy-san, git, oradan 80 milyon lira al; SSK'lıysan, git, 130 milyon lira al; eğer devlet memuriyetinden emekliysen -tamamen de 25 yılını doldurmuşsan- ne alırsan geçin; bu mantık yanlış. Bağ-Kurlunun, bugünkü şartlarda 500 milyon lira, emeklinin 750 milyon lira almasını arzu ederim; ama, Türk ekonomisi ve Türkiye'deki realiteyi göz önüne alarak burada demagoji yapmanın da manası yoktur.

Aziz milletvekilleri, bir şey yapıyoruz burada, değerli vatandaşlarımızın da bilmesi lazım; 86 ncı maddeyle para vermiyoruz; Bağ-Kurluyu, SSK'lıyı, Emekli Sandığına tabi olan Emekli Sandığıyla ilgilendiriyoruz ve eğer 25 yılını doldurmuşsa, tabii, yeni çıkardığımız Sosyal Güvenlik Yasasına göre 30 yılını da doldurmak mecburiyeti vardır, her neyse, yaşını ve başını ikmal etmek suretiyle; yani, hizmet süresini ve yaşını ikmal etmek suretiyle emekli olacaktır. İşte, getirdiğimiz yeni hüküm budur. Zaten, bu şekildeki yanlış konuşmalar... Yani, fitneyi kendiniz çıkarırsanız, kendinizi tabrip edersiniz ve bugünkü gazetelerde var, sokaktaki vatandaş da, işte "efendim, böyle iki tane promosyonla 101 inci madde değiştiriliyor" der.

Değerli kardeşlerim, değerli milletvekilleri, kendi kendimize yazık ediyoruz, ne 86 ncı madde promosyondur ne de 69 uncu madde. 86 ncı madde, Türk Milletinin değerlerini taşıyan, Türk Milletinin arzu ettiği; yani "hırsızlık yapma, doğru ol, dürüst ol, senin emekliliğinde de karnın aç kalmasını" diyerek gelen, milletvekilinin haysiyetini kurtaran bir maddedir. (MHP, DSP ve ANAP sıralarından alkışlar) Allah razı olsun, teşekkür ediyorum Sayın Genel Başkanlarımıza ki, bize bu imkânı verdiler. Bize bu imkânı vermeselerdi, buradan gittiğimiz zaman, birbirimizle karşılaştığımızda, ne olacağını, başımıza geldiğinde görürdünüz. Gidin, arkada, emekli milletvekillerinin halini ve giydikleri kıyafetleri görün, tavsiye ediyorum.

Değerli milletvekilleri, diğer maddeye gelince, hükümetimiz 69 uncu maddeyle ilgili değişikliği bir partinin kapatılmasını ya da kapatılmamasını düşünerek getirmemiştir. Bakan, bu da yanlış değerlendirmedir. Niçin getirmiştir; Avrupa Birliğine gidiyoruz, insan hakları, siyasal gelişmeler, demokratikleşme... Nereden başlayacağız? Şimdi, ülkede insanların düşünmelerini, vatandaşımızın yapısını, ekonomik ve sosyal meselelerimizi dile getiren kimdir; efendim, sivil toplum örgüt-

leri. Yok, dünyanın hiçbir yerinde de yok. Var da; ama, asıl fonksiyonu olan burası; yani, Türkiye Büyük Millet Meclisi; yani, onu teşkil eden partilerdir. Siyasî partilerin kapatılması bizim için yanlıştır -Milliyetçi Hareket Partisinin düşüncesini söylüyorum- esas olan kapatılmamasıdır; ama, istisna kapatılmasıdır. Şimdi, bizim hassasiyetimiz...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Sayın Köse, 2 dakika ekstre veriyorum, lütfen toparlayınız.

İSMAİL KÖSE (Devamla) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Milliyetçi Hareket Partisinin hassasiyetleri var. Anayasanın 14 üncü maddesi, şu anda değiştirilmesi mümkün olmayan bir maddedir. Türkiye şu anda bir süreçten geçiyor. Anayasanın 14 üncü maddesine paralel, Türk Ceza Kanununun 312 nci maddesinin değiştirilmesi yanlıştır, talep yanlıştır. 69 uncu maddenin altıncı fıkrası odak olmayı Anayasa Mahkemesinin inisiyatifinden alıyor, mahallî mahkemelere bağlıyor. Mahkemeler karar verecek; bir, beş, on; diyecek ki, evet, bunlar odak olmuşlardır, ülkenin bölünmez bütünlüğüne zarar getiriyorlar, bu parti kapatılmalıdır. Edirne'den Hakkâri'ye kadar frekansız tutan üç beş mahkemenin kararı, Anayasa Mahkemesinin önüne gelecektir ve Anayasa Mahkemesi buna karar verecektir.

Şimdi, buna karar verme noktasında olan Anayasa Mahkemesi; tesadüfen bir parti değil ki, iki üç tane parti var; ama, bunlardan bir tanesi de Fazilet Partisi. Ben, şahsen diyorum ki, bu meselede en kârlı çıkacak olan Fazilet Partisidir. Yani, 69 uncu madde, her ne kadar demokratikleşme anlamında, Sayın Genel Başkanlarımızın bir önerisi olarak gelmiştir; ama, genel bir kuralın içerisine Fazilet Partisi girmiştir ve Fazilet partisi, odak olmaktan çıkacaktır, kapatılmaktan da kurtarılacaktır, kurtaracaktır; en yakın istifade edecek olan Fazilet Partisidir. Demek ki, her ne kadar, genel olarak düşünülmüş bir demokratikleşme ve siyasî partilerin kapatılmasını engelleyen, zorlaştıran bir konuyu getirmemize rağmen, birileri de istifade edecektir. "Efendim, af çıkarıyoruz, niçin falan da aftan yararlanacak?" Bu bir genel konu; tabii ki, birileri istifade edecektir. Yani, bunu da, bu şekilde, promosyon manasına alıp ve bugüne kadar, hakikaten, anayasa değişikliklerine destek veren Fazilet Partisinin değerli yöneticileri ve üyelerinin, bugün, yine bu maddelere destek vermesi beklenirken, başta basın muayyen bir kısmı, ambargo koyarak, engelleyerek, uyum içerisinde çalışan Meclisimize ve...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

İSMAİL KÖSE (Devamla) – Bitiriyorum Sayın Başkan.

...Hükümetin iyi niyetine, maalesef, engel olmaya çalışmaktadırlar.

Milliyetçi Hareket Partisi olarak, yine geçtiğimiz aylarda olduğu gibi, bu maddelerde de muhalefetiyle, iktidarıyla omuz omza vererek, milletimiz ve ülkemiz için hayırlı sonuçlar doğuracak olan bu değişikliklere herkesin destek vereceğine inanıyorum ve Grubum adına Yüce Heyetinizi yeniden saygıyla selamlıyorum.

Teşekkür ediyorum. (MHP, DSP ve ANAP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederiz Sayın Köse.

Anavatan Partisi Grubu adına, Denizli Milletvekili Sayın Beyhan Aslan. (ANAP sıralarından alkışlar)

ANAP GRUBU ADINA BEYHAN ASLAN (Denizli) – Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; görüşülmekte olan anayasa değişiklikleri hakkında, Anavatan Partisinin görüşlerini ifade etmek üzere huzurunuzdayım; Yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum.

Sayın milletvekilleri; ilk anayasa yapma çabamız, 1839 Gülhane Hattı Hümayunu, yani, Tanzimatla başlıyor; iç ve dış sebeplerle zayıf düşen devlete güç kazandırmaya başlıyoruz. Tanzimatla birlikte yüzümtüzü Avrupa'ya dönüyoruz; modernleşme hareketine, yeniden yapılanmaya ihtiyaç duyuyoruz. 1856 Islahat Fermanı, 1875 Adalet Fermanı, 1876 Kanuni Esasiyle, hukuk devleti olma yolunda bir kıvılcımı görüyoruz; hak ve hürriyetlerin düzenlenmesi ve hâkim güvencesini getiriyoruz.

Bütün bu süreçte, devletin askerî ve sivil kadroları vardır; ama, ne yazık ki, halk yoktur. Nihai amaç, geçmişte olduğu gibi, İmparatorluğun muhteşem dönemlerine dönmek, devleti yeniden güçlü kılmaktır.

Millî mücadele dönemindeyiz; 1921 tarihli Teşkilatı Esasiye Kanunuyla, Meclis hükümetiyle birlikte, millî egemenlik ilkesini anayasaya taşımış; 1924 Anayasasıyla da, yarı meclis hükümetiyle birlikte, yarı parlamenter sisteme adım atmışız; zamanına göre, demokratik bir ruhla tanışmışız.

Darbeler ve anayasaları dönemine ulaşıyoruz. Darbeleri destekleyen bürokratik seçkinlerin, darbeleri alkışlayan basın, askerlerin emrine giren üniversitelerin ve 1961 Anayasasının yapımındaki gayretleri görüyoruz. Bu gayretler, olağanüstü koşulların ruhunu Anayasamıza aynen yansıtıyor. Yürürlükte olan 1982 Anayasası da, aynı sosyolojik ve psikolojik ortamda hazırlanmış, rejim ve devletin bekası önceliklidir demiş ve ferdi ikinci plana atmıştır.

Darbeler sonrası anayasalar, halkın iradesiyle seçilen bir kurucu iktidar ya da Meclis tarafından değil, kapatılan Meclisin sıralarına oturtulan atanmış kişiler tarafından yapılmıştır; tartışmaya da kapalı tutulmuş, hem devlet başkanı hem Anayasa oylanmıştır; tek adaylı, alternatifli olmayan seçimler yapılmıştır. Her iki anayasanın da ortak paydası, halksız olmalarıdır, halk unsurundan yoksunluktur.

Sayın milletvekilleri, çağdaş anayasalarda, bireyin hak ve özgürlük alanları esas olduğu halde, yürürlükteki Anayasamızda, hak ve özgürlükleri sınırlama yoluna gidilmiştir; devletin korunması esas alınmış, rejimin bekası esas alınmıştır.

Cumhuriyet öncesi ve sonrası anayasaların yürürlüğe girmesinin üzerinden yıl geçmeden tartışmaya başlamışız, yüzelli yıldır da anayasalarımızı tartışıyoruz. Demokratik ülkelerde temel ve esas olan, anayasa istikrarıdır; maalesef, bu istikrarı yüzelli yıldır yakalayamadık, tartışmayı bitiremedik ve hâlâ da devam ediyoruz.

Olağanüstü şartlarda hazırlanıp kabul edilen 1982 Anayasası da, yürürlüğe girdiği günden bu yana yoğun tartışmalara konu olmuştur. Bugün gelmiş olduğumuz noktada, bu Anayasa, hiçbir siyasi parti tarafından sahiplenilmemektedir. Onun, tamamen ya da kısmen değiştirilmesi yönünde görüşler ıleri sürülmektedir. Siyasî partilerimizin bu talepleri de, kamuoyunca, basınımızca ve yargı organlarımızca paylaşılmaktadır.

Bütün bu değişiklik taleplerinin ortak paydası nedir: Ortak payda, siyasal sistemimizi daha demokratik, daha çağdaş ve daha katılımcı kılmaktır. Ortak payda, temel hak ve hürriyetlerin, uluslararası standartlarla, özellikle onaylanmış olduğumuz insan hakları ve sözleşmeleriyle uyumunu sağlamaktır; bireyin hak ve hukukunun teminat altına alındığı bir Türkiye'ye ulaşmaktır. Ortak payda, hukuk ve yargı düzenimizi, Avrupa ortak hukukunun ulaştığı düzeyde mevzuatımızı yenilemektir. Ortak payda, Anayasamızda evrensel insan haklarını güvence altına almak, devletin konumunu gözden geçirmek, hak ve sınırlarını tespit etmektir.

Sayın milletvekilleri, siyasî partilerimizin, kamuoyunun, yargı dünyamızın talepleri karşısında, Türkiye Büyük Millet Meclisi, görev ve sorumluluk anlayışı içinde bu değişiklik taleplerini dik-

kate alacak, elbette, gereğini yapacaktır. Anayasa değişikliği hükümetlerin işi değildir, Türkiye Büyük Millet Meclisinin işidir. Sayın İyimaya, bugün de böyle oluyor. Siz ve Grubunuz bu işin içinde yok mudur? Hep beraber bu işi gerçekleştirmek durumundayız.

Anavatan Partisi olarak talebimiz, siyasi partiler tarafından Anayasa Uyum Komisyonuna bildirilen değişiklik talepleri, Uyum Komisyonunda geniş bir zaman diliminde değerlendirilirse, zannediyorum, değişikliğe ilişkin tartışmalar daha sağlıklı olacaktır.

AHMET İYİMAYA (Amasya) – Onu diyorum zaten.

BEYHAN ASLAN (Devamla) – Öncelikle, Anayasamızın, en acil ve üzerinde fikir birliği oluşması en kolay görülen konulardan başlayarak değiştirilmesi, bize göre, daha gerçekçi bir yöntem olmalıdır. Üzerinde uzlaşılmayan konuların gündeme getirilmesi halinde, tartışmalar gereksiz ayrıntılara boğulacak, zaman kaybı olacak, çalışmalar sürüncemede kalacaktır.

Anayasa değişikliği talepleri ve talepler doğrultusunda hazırlanan metinler, toplumun tüm kesimleri tarafından tartışılmalıdır. Toplumsal uzlaşma sağlanmalı, uluslararası sözleşmeler, insan haklarına ilişkin evrensel mevzuat, gelişmiş ülkelerin anayasaları tekrar tekrar gözden geçirilmelidir. Hedef; ideal anayasa olmalı, ideal anayasayı yakalamak yolunda gayret olmalıdır.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; anayasa değişiklikleri, birtakım gelişen olaylara, değişen şartlara, esen rüzgârlara göre değil, acilen, gününbirlik değil, uzlaşıp, tartışarak, çağdaş normlar gereği, ihtiyacı çok önceden tespit edilerek yapılmalıdır.

21 inci Dönem Meclisi anayasa değişikliğini gerçekleştirdi; ama, nasıl? Bebek katili Apo'nun yargılanması aşamasında, mahkemece verilen hüküm tartışılmasın diye, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluşuna ilişkin, Anayasayı değiştirdik; enerjide başgösteren sıkıntılar gereği, enerji yatırımlarının stratejilerilmesi gereğiyle, tahkime ilişkin, Anayasayı değiştirdik. Bugün de, aynı-sını yapıyoruz; Cumhurbaşkanı seçimi yaklaşmış, Anayasanın Cumhurbaşkanı seçimine ilişkin Anayasa değişikliği ile -bir siyasi partimizin kapatılmasına ilişkin dava Anayasa Mahkemesinde devam ediyor- Anayasada partilerin kapatılmasına ilişkin değişiklik. Bu görüşlerimizi, bu değişikliklere muhalif olduğum için söylemiyorum; bu değişiklikleri destekliyorum ve destekleyeceğiz; ancak, Anayasayı değiştirmek için ille de bizi zorlayan olayları beklemeyelim. Bunu, tek tek değişiklikler şeklinde yapmayalım; çünkü, tek tek değişiklikler, Anayasanın sistematüğünü bozmakta, maddeler arasında çelişkilere ve uyumsuzluklara sebep olmaktadır.

Bu nedenle, Anayasamızın sistematüğünü dikkate alarak, değişikliği istenilen maddeler, perakende olarak değil, topluca, Anayasa Uyum Komisyonunda görüşülüp, düzenlenmelidir. Düşüne düşünce, döne döne bu değişiklikleri 21 inci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi de mutlaka; ama, mutlaka yapmak zorundadır.

Bugüne kadar siyasi partiler, Anayasa Uyum Komisyonunda, Anayasamızın 24 maddesinde değişiklik yapılması üzerinde uzlaşmışlardır. Bugün görüştüğümüz ve değişikliği istenilen, 69, 86 ve 101 inci maddeleri de uyum komisyonunda bulunmaktaydı. Yine, şartlar, bu maddeleri daha erken görüşmemizi sağlamıştır. Ben, bunun son olmasını diliyorum.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Türkiye, artık, dünyaya kapalı bir ülke değildir. Anavatan Partisinin zihniyet değişikliği sayesinde, Türkiye'yi gelişmiş dünyayla ayıran görünmeyen duvarlar yıkılmış, engelleyen eller kırılmıştır. Bundan böyle, hukuk devleti kavramının içi doldurulmalıdır; boş, muhtevadan yoksun, sadece seçimden seçime haykırılan slogan olmaktan çıkarılmalıdır. Demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü, Türkiye'nin en önemli karakteri olmalıdır.

Sayın milletvekilleri, insan aklının bulabildiği en mütakâmil rejim, demokratik rejimdir. Demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları da, siyasi partilerdir. Siyasi hayatımızın, demokrasi-

mizin ana öğeleridir siyasi partiler. Faaliyetlerini, Anayasa ve kanunlar çerçevesinde yürüteceklerdir. Asıl olan, yasalara uymaktır. Anayasamızın 69 uncu maddesiyle ilgili olarak öntümüze getirilen değişiklik, partilerin kapatılmasını zorlaştırmakta, kapatmayı, mahallî mahkemeler tarafından bir siyasi partinin suç odağı olduğuna ilişkin olarak verilen kesin hükümlere bağlamaktadır; Anayasa Mahkemesinin takdir yetkisini sınırlamaktadır.

Bizler, daha önce Siyasi Partiler Kanununda bir değişiklik yaptık. Bu istenen değişiklik, ter-sinden bir uyum yasasıdır. Bu, küçük de olsa, demokratik bir adımdır, tatmin olup olmamak bir başka sonra düşünülecek konudur; ama, bu demokratik adımı engellemenin, bana göre, demokra-siye karşı olmaktan başka izahı yoktur.

Milletvekillerinin ve emekçilerinin özlük haklarını düzenleyen Anayasamızın 86 ncı maddesi, en çok tartışılan ve Meclisin ve milletvekillerinin itibarını asılsız iftiraya varan iddialarla sarsan bir maddedir. Milletvekillerinin özlük hakları devamlı tartışma konusu yapılmamalıdır. Meclis Baş-kanlığı, özlük haklarına ilişkin belgeleri, bilgileri, basına ve kamuoyuna açıklamalıdır. Milletvekil-lerinin özlük hakları şeffaf olmalıdır. Bizim, milletvekillerinin, halkından gizleyecek hiçbir konu-su yoktur.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; demokratik parlamenter rejimle yönetilen ülkelerde, cum-hurbaşkanlığı seçimleri hiçbir zaman sorun olmaz, gündemi günlerce işgal etmez; demokratik ül-kelerde cumhurbaşkanının varlığı, temsili niteliktedir. Ne var ki, bizde Cumhurbaşkanlığı makamı, yürütmeye, yargıya ve yasamaya ait olan yetkilerle donatılmıştır, buna mukabil sorumsuzluğu da Anayasanın teminatı altındadır. Belki bu nedenle seçimlere büyük önem atfedilmektedir.

Millî mücadele yıllarında ve 1924 Anayasasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi, cumhurbaş-kanlığının süresini, rahmetlik Emin Sazak'ın teklifiyle dört yıl olarak belirlemiş ve cumhurbaşkan-larının tekrar seçilmelerini de mümkün kılmıştır ve o zaman, seçim, salt çoğunlukla yapılmaktay-dı.

1961 Anayasasında, cumhurbaşkanı seçilmenin şartları katılaşmış, yedi yıllık süre için 2 bölü 3 oyla seçilme öngörülmüş, ikinci oylamada çoğunluk sağlanamaz ise salt çoğunluk aranmıştır ve bir kişi de ikinci kez cumhurbaşkanı seçilemiyordu.

1982 Anayasası ise, cumhurbaşkanlığı seçimini yumuşatmış, süreyi değiştirmemiş, ancak, se-çilme şartlarını kolaylaştırmıştır. Yetkiler yönünden yalnız devleşmiştir cumhurbaşkanlığı mak-a-mı. Meclis dışından da cumhurbaşkanının seçilmesi öngörülmüştür.

Şimdi yapılacak değişiklikle, cumhurbaşkanlığı süresi beş yıla indirilmekte ve ikinci kez se-çilmesi imkânı da sağlanmaktadır.

Sayın milletvekilleri, Türkiye'de, cumhurbaşkanlığı seçimleri hep sancılı olmuş, ülke krizlere boğulmuş; hatta, cumhurbaşkanının seçilememesi darbe gerekçesi bile yapılmıştır. Cumhurbaşka-nı seçimlerini demokratik kriterlerle değerlendirdiğimizde, demokrasi tarihimiz açısından demok-ratik sabıkaları görürüz. Demokrasi tarihimiz, cumhurbaşkanı seçimlerinde demokratik sabıkalarla doludur. Devletin tek sahibini kendileri sanan, siyasi partileri hafife alan, jakoben, militarist, tepe-den inmeçi, kendilerini aydın ve çağdaş; ama, halkı cahil gören dar ve antidemokrat kafaların bas-kıları sonucu, Meclis, emrivakilerle karşı karşıya kalmıştır her seferinde.

Cumhurbaşkanlığı makamına duyduğumuz saygı gereği, bugüne kadar görev yapmış cumhur-başkanlarımızı rahmetle anıyorum, hayatta olanlara da sağlık diliyorum.

Tarih, tekrar yaşanmak için değil, ders almak için okunmalıdır. Geçmiş geleceğin öğretmeni-dir. Geçmiş olaylar, bizi, ileriye, demokrat bir Türkiye için, daha ileriye götürmelidir. Demokratik-leşmede, çağ, mutlaka yakalanmalıdır.

Sayın milletvekilleri, demokratik kuralları bilmek, mevzuatımızı demokratik kurallarla donatmak yetmez; demokratik kuralların yanında, onu her türlü baskıya karşı kortuyacak, cesur, yürekli ve demokrat insanlara ihtiyaç vardır. Bugün, cumhurbaşkanlığı makamında sivil bir cumhurbaşkanı oturuyorsa, bunda en büyük övünç payı rahmetlik Özal'ın ve Anavatan Partisi mensuplarıdır.

Sayın milletvekilleri, Anayasamızla ilgili madde değişiklik teklifinde, Partimize mensup milletvekili arkadaşlarımızın büyük çoğunluğunun imzası vardır. Yasal zorunluluk gereği, anayasa değişikliklerinde grup kararı alınmaz. Parti içi demokrasi gereği de, milletvekilleri, vicdanlarının sesini dinleyerek, ülkenin içinde bulunduğu şartları ve özellikle, demokrasi tarihimizde zaman zaman yakaladığımız siyasi istikrarı değerlendirerek oy kullanacaklardır. Parti içi demokrasi, anayasal bir zorunluluktur, demokratik bir etikdir.

57 nci hükümetle yakalanan bu siyasi istikrara ve bu anayasa değişiklik paketine katkıda bulunan muhalefet partilerimize de teşekkür ediyoruz.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; bugün, cumhuriyetimizin daha fazla demokrasiye ihtiyacı vardır. Siyaset dünyamızın, hoşgörü, tartışma ve uzlaşma kültürüne, demokrat kafalara ihtiyacı vardır. Ülkenin, vicdanı hür, irfanı hür, fikri hür, soran, sorgulayan ve katılarak denetleyen insana, demokrat insana ihtiyacı vardır. Cumhuriyetimizin temel nitelikleriyle kavga edenleri, kişilerin inanç dünyasına, manevî hayatına tasallut ve müdahaleyi alışkanlık haline getirenleri, demokratik ilkelere sığınmaya davet ediyor ve görüştüğümüz anayasa değişikliklerinin, ülkemize hayırlar getirmesini diliyorum.

Yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum. (ANAP, DSP, MHP ve DYP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederiz Sayın Aslan.

Sayın milletvekilleri, biraz önce, 3 arkadaşımızın, aynı anda, şahsı adına söz isteğinde bulunduğu belirtmiştim. Sayın Kamer Genç, bu talebinden vazgeçtiği için, birinci sırada Sayın Yasin Hatiboğlu, ikinci sırada Sayın Fahrettin Kucaracı yer alıyor.

Alınan karar gereğince, saat 14.00'te toplanmak üzere, birleşime ara veriyorum.

Kapanma Saati : 13.00

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 14.00

BAŞKAN : Yıldırım AKBULUT**KÂTİP ÜYELER : Levent MİSTİKOĞLU (Hatay), Tevhit KARAKAYA (Erzincan)**

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 73 üncü Birleşiminin İkinci Oturumunu açıyorum.

III. – KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN**GELEN DİĞER İŞLER (Devam)**

2. – *Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 251 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi, Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 243 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 86 ncı Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ile Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ve Doğru Yol Partisi Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Tansu Çiller ile 399 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/479, 2/478, 2/477) (S. Sayısı : 389) (Devam)*

BAŞKAN – Komisyon?.. Yerinde.

Hükümet?.. Yerinde.

Önceki oturumda, siyasi parti gruplarının teklifin tümü üzerindeki görüşmeleri tamamlanmıştır. Şimdi, sıra, teklifin tümü üzerinde şahsı adına söz alan üyelerindir.

İlk söz, şahsı adına söz alan, Manisa Milletvekili Sayın Bülent Arınç'ın.

Buyurun Sayın Arınç. (FP sıralarından alkışlar)

BÜLENT ARINÇ (Manisa) – Sayın Başkan, çok değerli arkadaşlarım; hepinizi hürmetle selamlıyorum, çalışmalarımızın hayırlı olmasını diliyorum.

Bugün, gerçekten önemli bir gün; üç maddelik anayasa değişikliğini hep beraber görüşüyoruz ve bu konu üzerinde, gruplarımızın değerli temsilcileri fikirlerini beyan ettiler.

1999 yılı içerisinde, bir yılda, iki anayasa değişikliği gerçekleşti; devlet güvelik mahkemeleleriyle ilgili ve ayrıca, uluslararası tahkim ve özelleştirmeye ilişkin anayasa değişikliği. Parlamentomuz, hemen ittifakla bunları yaptı, uzlaşmayla yaptı ve gerçekten, sayın hükümet de, bu uzlaşma neticesinde çıkarılan anayasa değişiklikleriyle iyi bir sınav verdi. Her zaman ifade ediyorlar, ben de tekrarlıyorum ki, elbette, Parlamentonun asıl amacı uzlaşmaktır, doğruları paylaşmaktır, büyütme, geliştirmektir. Ben arzu ve ümit ederim -ve hâlâ ümidimi muhafaza ediyorum- bugünkü çalışmalarımızın sonucunda da, Parlamentomuz, bir uzlaşmayla bu anayasa değişikliklerini başarıyla yapacaktır.

Doğrusu, konuşulan bütün sözlerin, cümlelerin özetidir. Bütün grup temsilcisi arkadaşlarımız da, gayet ince ifadelerle, nazik ifadelerle konu üstünde durdular. Herkes bir uzlaşma arayışı içerisinde ve eminim ki, hemen hepimiz, Parlatmentonun iyi bir sınav vermesini ve Parlatmentonun itibarını daha da yükseltecek güzel gelişmeler yaşamasını diliyoruz. Benim söylemek istediğim de bu. Önemli olan, Parlatmentomuzun itibarıdır, millet iradesinin tecelli ettiği bu güzel mekânda, milletimizin huzuru ve mutluluğu için en güzel çalışmaları yapmaktır. Dolayısıyla, maddeler üzerinde çok fazla dolaşmadan -nihayet, maddeler de ayrıca görüşülecek- ama, siyasi etik, yani, ahlak açısından bugün önlümüze getirilen teklifle, çıkarılması gereken, yasalaşması gereken sonundaki karar noktamızın en iyi olmasını ve güzel bir siyasi ahlak örneği verecek bir uzlaşma ortaya konulmasını talep etmek istiyorum.

Değerli arkadaşlarım, mevcut Cumhurbaşkanımızın bir defa daha seçilmesine yönelik bir arzu aylar öncesinden dile getirildi. Hatta, böyle bir arzu, bugün getirilen şekliyle değil de, birkaç yılına otomatikman sürenin uzatılması yönündeydi. Daha sonra tartışmalar devam etti; "7+3" diyenler oldu, bizim gibi "5+5; ama, halk seçsin" diyenler oldu ve nihayet, önlümüze gelen teklifle de ikinci bir dönem daha Cumhurbaşkanının seçilmesine imkân veren, yani, 7 ve tek yıl değil, 5, ama, iki dönem şeklinde bir uygulamayı veya düşünceyi karşımızda bulduk.

Bunların hepsi tartışılabilir. Nihayet, kavga etmeyeceğiz, en doğrusunu bulmaya çalışacağız; farklı fikirler ortaya çıkacak ve düşününen, tartışan, sonunda da uzlaşma ve paylaşmayı esas alan bir siyaset anlayışıyla, ümit ediyorum ki, en doğrusunu bulacağız. Bizim özgün fikrimiz, Doğru Yol Partili milletvekili arkadaşlarımızın da iştirakiyle, Meclis Başkanlığına verdiğimiz, Cumhurbaşkanı halkın seçmesi teklifiydi; komisyonda iktidar kanadı milletvekilleri reddedildi, henüz sırası gelip konuşulmadı. Şu anda gündemden kalktı diyebiliriz; ama, bugün gelen teklifin geçirdiği aşamaları, sadece siyaset ve sadece siyaset ahlakı açısından değil, maalesef, bazen şantaj kokan, bazen tehdit kokan, bazen aba altından sopa göstermek gibi Anadolu tabirleriyle yorumlamak da mümkün. Keşke, bunlara hiç girilmeseydi; keşke, milletvekillerinin iradesi, doğrudan veya dolaylı baskı altına alınacak birtakım konuşmalar yapılmısaydı. Ben, bu üzüntüümü ifade ediyorum.

Kaldı ki, Sayın Hatipoğlu da, arkadaşlarımız da işin bu noktası üzerinde durdular. Mademki, Parlatmento bu değişikliği yapmaya muktedirdir, sadece kişisel tenkitlerle veya görüşlerle değil, prensipler ve kalıcı teamüller açısından meseleye bakmalıydık. Eğer böyle olsaydı, biz, Sayın Cumhurbaşkanından "anasından doğduğuna pişman edilecek" sözünü duymamış olacaktık; eğer böyle olsaydı, iki de bir "Güniz Sokağına inerim; tavukla da, maydanozla da uğraşmam" sözlerini hiç duymamış olacaktık; eğer böyle olsaydı, iki de bir "imzalarımızın arkasında durun ha" gibi, sanki kendileri 24 saatin ötesinde sözlerinde ve hareketlerinde tutarlılık sergiliyormuş gibi, milletvekillerine talimat verilmesini duymayacaktık. (FP sıralarından alkışlar) Değerli arkadaşlarım, yine, bir başka siyasetçimizin "aman ha, eğer bu olmazsa, büyük bir rejim krizi çıkar, Türkiye kaosa döner" şeklinde, Türkiye'nin kaderini, geleceğini bir kişinin şahsi hayatına bağlı kılmak gibi bir yanlış düşünceyi hiçbir zaman içitemeycektik. Bunları duyduk ve birlikte yaşadık. Bütün bunlar endişe verici, üzüntü vericidir.

Cumhuriyetin neredeyse 80 inci yılına yaklaşmış olan Türkiye'de, eğer bu Parlatmento yeni bir cumhurbaşkanını seçme imkânından mahrumsa veya eğer bu Parlatmento Sayın Demirel'den bir başka adayı çıkaramayacak kadar zafiyet içindeyse, vay halimize diye düşünmek gerekir. Sayın Demirel'in bu tilkeye çok yararlı hizmetleri olmuştur; ama, kamuoyu da, Parlatmentomuz da, bu kişisel başarıları yeterli bulamayabilir, ondan daha başarılısını bulup çıkarabilir, mevcut adaylar içerisinde en iyisini seçmek gibi bir güzel örnek de verebilir. Sayın Demirel, ömrü uzasın, ömrü bol

olarak yaşasın, ülkeye en hayırlı hizmetleri yapsın; ama, yeni bir cumhurbaşkanı seçilmişse, sadece ülkeye dua etsin ve başarılar dilesin. Parlamento bunu yapar ve yapacaktır; ama, yine, Parlamento'nun bu husustaki kanaati, Sayın Demirel'in tecrübelerine, birikimlerine, ülke için yaptıklarına ihtiyaç gösterecek noktadaysa, hepinizin oylarınıza saygımız var. Hepimiz, bu noktada, belki bir geçiş süreci içerisinde bunu düşünecek, bunu fikredecek birtakım gelişmeler de yaşayabiliriz.

O yüzden, bütün arkadaşlarıma şunu ifade ediyorum ki, bir kısım medyanın da etkisinde kalarak, sayın hükümet ve yetkililerini, uzlaşmacı ve istikrar arayan; ama, Fazilet Partisine gelince "ah o Faziletçiler yok mu, onlar mutlaka pazarlıktır" diyen bir kanaati çok yanlış buluyorum. Uzlaşma ve istikrar adına en büyük pazarlıkları yapanlara aferinler, alkışlar yağarken, Türkiye'nin demokratikleşmesi adına siyasi partileri güvence altına almaya çalışan bir Fazilet Partisine "pazarlıktır" diyen varsa, doğrusu, çok yanlış yapıyor diye düşünüyorum, başka bir şey ifade edemiyorum. (FP sıralarından alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, o yüzden, bakınız, burada hep beraberiz; hepinizin önemli ve değerli fikirleri var; hepimiz, şurada, gizli oylamada, elimizi vicdanımıza koyarak, hiçbir baskı ve tesir altında kalmadan, ülkesini seven insanlar olarak, vicdanî kanaatimizle oy kullanacağız ve çıkan sonuç ne olursa olsun, kimsenin buna hayır deme imkânı da olmayacak. Böylesine bir rahatlık, böylesine bir genişlik içindeyiz.

Değerli arkadaşlarım, 101 inci madde asıl olmakla birlikte, bunun yanına eklenen 86 ve 69'un, komisyondaki görüşmeler sırasında bir kısım arkadaşımız, kaldıraç maddesi olduğunu söylediler; bir başka milletvekili de, basından geldiği için, bu maddeleri promosyon olarak niteledi. Takdir, yine size aittir. 86 ve 69 için, 101'in kaldıraç gözüyle de bakabilirsiniz; Parlamentoda, bütün siyasi partilerin arzu ettikleri ve talep ettikleri konuların bir paket içerisinde getirilmiş olmasını yeterli ve doğru da görebilirsiniz. O yüzden, burada, Parlamentomuzun yaptığı müzakerelerin, fevkalade güzel bir kararlar sonuçlanacağını ümit ediyorum.

69 uncu madde konusunda Fazilet Partisi bugün konuşmuyor ki, aylardan, yıllardan beri... Demokratik hayatın vazgeçilmez unsurları sayılan siyasi partilerin gelişigüzel kapatılmaması, uluslararası hukuk normları içerisinde partilerin kalıcı olması, uyarılmaları, uyarılmaya rağmen suç işlemekte devam ederlerse kapatılmalarını gerektiren bir mekanizmayı, biz, aylardan beri, yıllardan beri söylüyoruz ve bunu, sadece bir siyasi parti olarak, Fazilet Partisi olarak değil, hepiniz için söylüyoruz, hepimiz için söylüyoruz ve Türk siyasetinde bu önemli adımı atmanın, ağustos ayında yaptığımız gibi, Siyasi Partiler Kanununu değiştirmekle kalmamalı, bir anayasa maddesi haline getirilmelidir diyoruz. Burada, bir grup temsilcisi arkadaşımız, bu konuya girerken, doğrusu, bizleri rencide edici ifadeler kullandı. Milliyetçi Hareket Partisi sözcüsü Sayın Köse'ye cevaben şunu söylemek istiyorum: Kimseden Fazilet Partisi olarak merhamet dilenmiyoruz. (FP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Anayasa Mahkemesinde halen devam eden davada, Milliyetçi Hareket Partisinin himayesi altında siyaset yapmayı da düşünmüyoruz. (FP sıralarından alkışlar) Biz, Anayasa Mahkemesinde hakkımızda devam eden davalarda veya davada, her şeyden önce, Türk yargısına...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - 1 dakika ekstre veriyorum; toparlayınız.

BÜLENT ARINÇ (Devamla) - ...adalete ve değerli hâkimlere güveniyoruz ve şu sözü hiçbir şekilde kabul etmiyoruz: "Biz, FP'yi kapatılmaktan kurtaracağız; niye buna karşı çıkarlar anlamıyorum." Bir defa, Anayasa Mahkemesinde dava devam ederken bu şekilde beyanda bulunmak, Anayasanın 138 inci maddesine göre, fevkalade yanlıştır. Arkadaşımızın bu maddeyi iyice bir okumasını, kendisinden rica ediyorum. Biz kapatılmayacağız. Eğer, Türkiye'de adalete ve yargıya, hu-

kuka inanç ve güven varsa, göreceksiniz, cesur hâkimler, önündeki bilgi ve belgelerle hareket edecek, dışarıdan şu veya bu baskularla, telkinlerle hiçbir zaman yürütmeyecektir.

Biz, Fazilet Partisi olarak, ülkemiz için yararlı hizmetler yaptığımıza ve bundan sonra da yapacağımıza inanıyoruz. 69 uncu maddenin şu veya bu şekilde değiştirilmesi, Türk siyaseti ve tüm siyasî partiler için elzemdir.

Görüşlerimi bu şekilde sizlere takdim ediyor, hepinize saygılar sunuyorum. (FP sıralarından alkışlar)

ÖMER İZGİ (Konya) – Sayın Başkan, MHP adından bahsedilerek satışmada bulunulmuştur. Konuyu vüzuha kavuşturabilmek için, müsaadenizle, söz istiyorum.

BAŞKAN – Onu bilahara değerlendireceğim.

Şimdi, hükümet adına, Başbakan Sayın Bülent Ecevit söz istemiştir.

Buyurun Sayın Başbakanım. (DSP sıralarından ayakta alkışlar)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; sözlerime başlarken, hepinize içten saygılarımı sunuyorum.

Anayasa değişiklikleri konusunda gruplar ve hükümet adına karar alınamıyor. Ona rağmen, Genel Kurulda gruplar ve hükümet adına konuşma yapılması bir çelişki gibi görülebilir; ama, bu, gelenekleşmiş bir çelişkidir. Kaldı ki, sözcüler, elbette, genel eğilimleri bilerek konuşmaya özen göstermektedirler. Nitekim, gruplar adına konuşan sayın milletvekilleri, bu konuda da, eminim ki, kendi grup üyelerinin genel eğilimini bilerek konuşma yapmışlardır. Aynı şekilde, ben de, Başbakan olarak, temsil etmekte olduğum hükümetin genel eğilimlerini bilerek konuşmaya özen göstereceğim; fakat, her halükârda, bu çelişkinin, ileride, Anayasada ve İçtüzükte başka değişiklikler yapılırken ele alınmasında yarar vardır. Ayrıca, yine, bu bağlamda, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ve anayasa değişikliklerinin gizli oyla yapılması zorunluluğunun da yersiz olduğu, benim kişisel düşüncemdir. İleride, başka anayasa ve içtüzük değişiklikleri yapılırken bu çelişkinin de giderileceğini umuyorum.

1995'ten beri, ülkemizde, anayasa değişiklikleri, kamuoyunda, partiler içinde ve partiler arasında ayrıntılı olarak tartışılmaktadır ve bu, ayrıntılı görüşmeler sonucunda karara bağlanmalıdır. Nitekim, son genel seçimlerden sonra Anayasada yapılan -biraz önce Sayın Bülent Arıncı'nın değindiği- iki değişiklik, bütün partilerin uzlaşmasıyla yürürlüğe girebilmiştir. Bu da, demokrasimiz açısından, tabii, sevindirici bir gelişmedir. Böylece, anayasa değişiklikleri, demokratik katılım süreci içinde gerçekleşir duruma gelmiştir.

Herhangi bir konuda anayasa değişikliği yapmak veya yapmamak bakımından Türkiye Büyük Millet Meclisi üzerinde herhangi bir baskı yoktur. Baskı kazara olsa da, Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri, elbette, buna boyun eğecek değillerdir.

Şimdi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmekte olan anayasa değişiklikleri, aylardır, Meclis içinde ve Meclis dışında enine boyuna irdelenmiştir.

Ayrıca, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca, Büyük Millet Meclisinde temsil edilen bütün partilerin katılımıyla bir uzlaşma komisyonu kurulmuştur. Bu komisyonda da, konu, tüm ayrıntılarıyla görüşülmüştür. Böylece, fiilen bir uzlaşma ortamı oluşmuştur.

O arada, Cumhurbaşkanlığıyla ilgili 101 inci maddenin değiştirilmesi konusunda geniş bir kamuoyu oluşmuştur. Bu konuda bir gerçeği hatırlatmak isterim. Biz bu konuyu gündeme getirdiğimizde, Doğru Yol Partisi ile Fazilet Partisi, Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilme-

sini sağlayacak bir anayasa değişikliğini gündeme getirmek istemişlerdir. Bunu, tabii, görüşlerine katılmasak da, hakları olarak kabul ediyoruz; ancak, gerek Fazilet Partisi gerek Doğru Yol Partisi şu anlayışı göstermişlerdir: "Biz, Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesiyle ilgili anayasa değişikliği için kendi önerimizi veririz, kendi girişimimizi yaparız; ama, bu önerimiz kabul edilmezse, Cumhurbaşkanının, şimdiye kadar olduğu gibi, Meclisin iradesiyle seçilmesine ve 5+5 formülüne de karşı çıkmayız." Bunu da şükranla karşılıyorum.

Bu arada, 69 uncu maddede de partilerin kapanmasını zorlaştıran bir değişiklik yapılması, kamunca, kamuoyunun geniş bir kesimi tarafından uygun bulunmaktadır.

Tabii, cumhurbaşkanı seçim sistemiyle ilgili önerinin Büyük Millet Meclisinde ivedilikle, öncelikle yapılması, Anayasanın belirlediği takvim açısından bir zorunluluktur.

Aynı şekilde, 69 uncu maddede, yani, partilerin kapatılmasını zorlaştıran bir değişiklik yapma önerisinde de genel bir uzlaşmanın var olduğunu düşünüyorum. Bu da sevindirici bir şeydir. Bu konuda, biraz önce, Sayın Arınç'ın da belirttiği gibi, Fazilet Partisine yönelik bazı olası sakıncalı gelişmeler olabilir; fakat, böyle bir gelişme, en az, o partiyi üzeceği kadar bizleri de tizer. O bakımdan, süratle, iş işten geçmeden önce, 69 uncu maddede de, partileri kapatmayı zorlaştıran bir değişikliğin yapılması çok yararlı olacaktır. Bunu, yalnız Fazilet Partisinin değil, bütün partilerin içtenlikle istediklerine inanıyorum.

86 ncı madde konusunda da, Büyük Millet Meclisi üyelerinin genel eğilimi bellidir.

Böylece, görüşülmekte olan üç anayasa değişikliği konusunda da, şimdiden, Büyük Millet Meclisinde, genel bir uzlaşma bulunduğu düşünüyorum. "Uyum" tabirini kullanmıyorum -nitekim, komisyon da adını değiştirmiş "uyum" yerine "uzlaşma komisyonu" demiştir- çünkü, uyum, her konuda kesin anlaşma anlamına gelebilir, bu da kolay sağlanamaz; önemli olan, uzlaşmadır. Örneğin, 69 uncu maddeyle ilgili olarak, Fazilet Partisinin, diğer partilerin görüşlerinden farklı bir görüşü olabilir; ama, şu sırada, bunları gündeme getirmenin yararlı olmayacağına inanıyorum.

Bu arada, cumhurbaşkanlığı konusu, tabii, şu sırada, bir anayasal sistem kapsamında ele alınıyor; fakat, bir yandan da, Sayın Süleyman Demirel'in cumhurbaşkanlığının bir dönem daha uzatılmasına olanak verileceğini de hepimiz biliyoruz. Dolayısıyla, şu sırada, konu, cumhurbaşkanı seçiminin gerçekleşmesi olmasa bile, hepimizin bilincinde veya bilinçaltında, Sayın Süleyman Demirel'in bir süre daha Cumhurbaşkanlığında kalma olasılığının, en azından, tartışıldığı bellidir.

Benim, bu konudaki görüşlerimi biliyorsunuz. Ben, öteden beri, bir yılı aşkın bir süredir -yaklaşık iki yıldır- cumhurbaşkanı görev süresinin beş yıllık bir dönem daha uzatılmasını savunuyorum.

Tabii, genellikle belirtildiği, ileri sürüldüğü gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisinde cumhurbaşkanlığına ehil, cumhurbaşkanlığına layık birçok değerli arkadaşlarımız vardır; ancak, deneyimin de çok büyük önemi vardır. Özellikle, son yıllarda, değişen dünya ortamında, cumhurbaşkanlarının -yalnız Türkiye Cumhurbaşkanının değil, bütün, başlıca devletlerin cumhurbaşkanlarının, devlet başkanlarının da- dış ilişkiler bakımından yetkileri ve etkileri çok genişlemiştir, çok yeni boyutlar edinmiştir. Bu bakımdan da, Sayın Demirel'in deneyiminin çok önemli olduğuna inanıyorum. Nitekim, bir iki örnek vermek gerekirse, Baki-Ceyhan Hatı Projesinin gerçekleşmesine Sayın Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanı olarak önemli katkıları olmuştur ve şu sırada ziyaretinden dönmekte olduğu, belki de dönmüş olduğu Türkmenistan ziyaretinde de yeni, önemli kararların alınmasına Sayın Demirel'in değerli katkıları olmuştur. Bunları birkaç örnek olarak veriyorum.

Böylece, Cumhurbaşkanlarının, artık, yalnız ülke açısından, devletin işleyişi açısından değil, dış ilişkiler bakımından da önemli deneyimleri olmak gerekir.

Kaldığı, genellikle Avrupa ülkelerinde 5+5 formülü öteden beri uygulanmaktadır; bunun istisnası çok azdır. Bu konuda da, umduğumuz değişikliğin, bugün gerçekleşeceğini umarım.

Değitim gibi, son yıllarda, özellikle 18 Nisan 1999 Genel Seçimlerinden beri Türkiye'de uzlaşma kültürü, demokrasinin kesin bir koşulu olan uzlaşma koşulu ve geleneği, kültürü bir hayli yaygınlaşmıştır. Son aylarda, Türkiye, uzun yıllardır özlemi duyulan bir istikrar ve uzlaşma sürecine kavuşmuştur ve Büyük Millet Meclisinin uzlaşma içinde çalışması ve hızlı çalışması, yalnız Büyük Millet Meclisimizin değil, bütün dünyada Türkiye'nin de saygınlığını önemli ölçüde artırmıştır.

Ben fazla vaktinizi almak istemiyorum. Bu konudaki görüşlerim ve hükümetimizin tavrı bellidir. Bugün alınacak kararın büyük oy çokluğuyla önerdiğimiz anayasa değişikliklerinin kabulü yönünde gerçekleşmesini diliyorum, bunu umuyorum; bu umutla hepinize saygılar sunuyorum. (DSP sıralarından alkışlar, MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Şahısları adına söz sırası, Fahrettin Kucaracı'da.

Buyurun efendim. (FP sıralarından alkışlar)

FAHRETTİN KUKARACI (Erzurum) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; görüşülmekte olan ve Anayasamızda değişiklik yapılmasına ilişkin kanun teklifleri üzerinde şahsi görüşlerimi arz etmek üzere huzurunuzda bulunuyorum; bu vesileyle, Yüce Heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Sayın milletvekilleri, bildiği üzere, kanun değişiklikleri veya tümtüyle mevzuat değişiklikleri, toplumsal bir ihtiyacı karşılamak için yapılır. Hükümet partileri tarafından üç ayrı teklif olarak verilen bu metinler, Anayasa Komisyonu tarafından birleştirilerek huzurumuza getirilmiştir. Düşünceme göre, bu teklifler, toplumsal bir ihtiyacı karşılamaktan ziyade, 7 yıl olan cumhurbaşkanlığı süresinin 5+5 şeklinde değiştirilmesiyle, aynı şahsa ikinci defa seçilebilme imkânı tanımak amacı taşımaktadır.

101 inci maddenin genel gerekçesi incelendiğinde, 7 yıllık sürenin hangi hukukî, sosyal ve siyasal nedenlerden dolayı 5+5 şeklinde değiştirilmek istendiği, hususu cevap bulmamaktadır.

Batı'daki örneklerine baktığımızda, cumhurbaşkanlarının görev süreleri, sadece 5+5 değildir, 4+4 olan ülkeler olduğu gibi, 6 veya 7 yıl olan ülkeler, hatta, süresiz seçilme hakkı tanıyan ülkeler vardır. Dolayısıyla, bu gerekçe muallakta kalmaktadır.

Ülkemizde, cumhurbaşkanının görev süresinin 7 yıl olarak uygulanmasının ne gibi aksaklıkların doğmasına sebep olduğu ve olumsuzlukların neler olduğu, bu değişiklik teklifinin gerekçesininde açıklığa kavuşmamıştır. Bununla anlaşılmaktadır ki, süreye ilişkin bir problem yoktur.

Yine, gerekçede, aynı kişinin tecrübesinden bir kez daha yararlanmak için bu tekliflerin getirildiği izah edilmektedir; ancak, amaç tecrübeden yararlanmaksızın, bunu niçin iki defayla sınırlandıralım?! Sadece iki defa faydalanmanın yeterli olacağını da nedenleri açıklanmamıştır. Bu gerekçe, ciddi bir gerekçe olmadığı gibi, Yüce Meclisimize sunulan göstermelik bir gerekçedir.

Eğer, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi için verdiğimiz değişiklik teklifimiz kabul görmüş olsaydı, bütün bu sıkıntılar olmayacaktı. Milletvekillerini halka seçtirmekte bir beis görme-yen düşünce sahipleri, Cumhurbaşkanını halka seçtirmenin doğru olmayacağını savunmaktadır. Bu, halka güvensizliktir, demokrasiyi ve halk iradesini içine sindirememektir.

Değerli milletvekilleri, asıl maksat son cümlede derc edilmiştir. "Mevcut Cumhurbaşkanının da bu düzenlemeden yararlanmasına olanak tanınmaktadır" ifadesi, teklifin amacını, hedef ve mesnedini teşkil etmektedir. Cumhurbaşkanımızın bir 5 yıl, belki de ikinci bir 5 yıl daha başkanlığını devam ettirmesini sağlama amacına matuftur. Acaba dünyanın hangi demokratik ülkesinde kişi için anayasa değiştirilir; böyle davranabilecek bir başka hukuk devleti var mıdır?! Varsa, konunun uzmanları lütfedip bilgi verilerse, memnun olacağız.

Hukuk faktöllerinde, kanunların soyut, genel ve objektif olması gerektiği vurgulanır. Kişilere mahsus kanunların çıkarılamayacağı, hukukun "olmazsa olmaz" kurallarından birini oluşturmaktadır. Profesör Doktor Orhan Aldıkaçtı, 1982 Anayasasının maddeye ilgili görüşmelerinde, Cumhurbaşkanının niçin ikinci defa seçilemeyeceğini izah ederken "ama memlekette cumhurbaşkanı olarak hizmet edebilecek sadece bir kişi varsa, o memleket hakikaten talihsiz bir memleketdir. Demokrasi rejimi, şahsı idareye bir tepki olduğundan, sorumsuz bir kişinin yedi yıl işbaşında çalışması, birçok anayasalarda kâfi görülmüş, doktrin de bu görüşü savunmuştur" demiştir.

Ülkede istikrarı sağlamak, herhalde kişilere bağlı bir husus değildir. Sayın Cumhurbaşkanı ve Sayın Başbakan olmadıkları zaman, ülkede kaos mu yaşanacaktır? Milletçe, ömürlerinin uzaması için dua etsek de, sonsuz hayat olmayacağına göre, biz, bu kaosu yaşamaktan, bu istikrarın bozulmasından kurtulamayacağız.

İnancım odur ki, istikrar için, ülkede gerçek demokrasi, insan hak ve özgürlüklerinin genişlemesi, adil bir dağılım ve hukuk devletinin hâkim olması yeterlidir. Suni krizler meydana getirerek ve rakipleri saf dışı ederek, makam ikramlarıyla istikrarın temin edilmesi mümkün değildir. Bu metot, Hafız Esat'ın, Saddam'ın veya herhangi bir sultanın metodu olabilir; ancak, Avrupa Birliğine girme arzusunda olan çağdaş bir ülkenin metodu olamaz. Birisi çıkıp "ülkede zaten istikrarsızlık vardır; istikrarsızlığın asıl sebebi, mevcut durumdur" diyebilir ve pek de haksız sayılmaz.

Sayın Cumhurbaşkanımızın ifade ettiği gibi, insanlar fani, makamlar bakidir; mahkeme kadıya mülk değildir. Asıl mesele, kaide ve ilke meselesidir. Hepimiz, bugün varız, yarın yokuz; ama, devlet var; var olmaya devam edecek olan biz değil, devlettir. Devlete kötü gelenekler kazandıramayız. Bir defa bu yol açıldı mı, oraya oturan kalkmaz.

Değerli milletvekilleri, 1961 ve 1982 Anayasalarında, Cumhurbaşkanının, yeniden seçilme kaygısıyla birtakım yanlışlar yapmaması ve tavizler vermemesi için, görev süresi bir defaya mahsus olmak üzere, yedi yıl olarak düzenlenmiştir.

1961 Anayasası çalışmalarında, komisyon sözcüsü Turan Güneş "muhterem arkadaşlar, Cumhurbaşkanının bir hakem olduğunu, mümkün olduğu kadar Parlamentoda ekseriyetin tesiri altında kalmaması lazım geldiğini düşündük. İkinci bir defa seçilecek olursa, o zaman, ekseriyetin tesiri altında kalabileceğine, Cumhurbaşkanının istikbal endişesine düşmemesinin daha doğru olacağına inandık. İkinci bir defa seçilme kapısı açılacak olursa, Cumhurbaşkanı, bu arzuya kapılabilir; onu düşünerek, seçilmeyi düşünerek, bazı hatalı hareketlere kendisini kaptırabilir. İki defa seçilemez; çünkü, o zaman, ondört sene eder; bu da, müruruzaman iktisabı ortaya çıkarır" diyor. Günümüzü, bu tespit ışığında yeniden değerlendirmek lazımdır.

Bunları söylerken, maksadım, 5+5'i reddederek yedi yılı savunmak değildir; teklifin gerekçesinin tatmin edici olmadığını, bu gerekçeye karşı ileri sürülen fikirlerin yoğunluğunu belirtmek içindir.

Muhterem milletvekilleri, Meclisimiz 5+5'i kabul edecekse, verilen yetkilerin sınırlandırılması gerekir. 1961 Anayasasının, Cumhurbaşkanının görev ve yetkilerini düzenleyen 97 nci maddesi

incelendiğinde, Cumhurbaşkanının sadece temsil görevi olduğu görülür. Buna rağmen, ikinci defa seçilmesi kabul edilmemiştir. Şu anda, halkın değil, Meclis çoğunluğunun seçtiği Cumhurbaşkanının, kendi ifadesiyle 26 tür görev ve yetkisi var; ancak, bunların hiçbirinden de sorumlu değildir. Yaşama, yürütme ve yargı erki üzerinde çeşitli tasarruflarıyla hakim olan Cumhurbaşkanı, hiçbir hukuki sorumluluk taşımamaktadır. Halbuki, modern anayasalarda, Alman, İtalyan, İsrail, Hindistan, Lübnan anayasalarında, cumhurbaşkanı, anayasayı veya bir kanunu kasten ihlal etmesi halinde, itham edilebilmekte ve hatta azlolunabilmektedir. Bizde, Cumhurbaşkanı -vatana ihanet dışında- yaptığı eylemlerden ötürül suçlanamaz. Bu nedenle, parlamenter sistemdeki sorumsuzluk esas alınarak, yetkileri yeniden düzenlenmelidir...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - 1 dakika ekstre veriyorum.

FAHRETTİN KUKARACI (Devamla) -- Değerli milletvekilleri, görüşülmekte olan anayasa değişiklik paketi, amacı, yöntemi ve istihsal etmek istediği sonucuyla, siyasi etik bakımından incitcidir. Cumhurbaşkanlığı seçiminde yapılacak değişiklik yanında, milletvekillerinin özlük haklarını ilgilendiren 86 ncı madde ile parti kapatılmasını zorlaştırdığı söylenen 69 uncu madde değişikliğinin birlikte sunulmuş olması, muhtevaları haklı da olsa, halkımızdan büyük tepki almıştır. Kaldı ki, bu payanda tekliflerin de, gerekçelerindeki amaçları gerçekleştirecek nitelikte olmadığı çok açıktır.

Bu tekliflere destek olmayacağımı Yüce Meclise arz eder, hepinizi saygıyla selamlarım. (FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, anayasa değişikliğine dair teklifin tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Teklifin maddelerine geçilmesi hususunda gizli oylama yapacağız.

Anayasa ve İçtüzüğüün istediği gizliliğin bütün icaplarını yerine getirmek için, gizli oylamanın ne şekilde yapılacağını arz ediyorum:

Komisyon sıralarında yer alan Kâtip Üye, adı okunan milletvekiline, biri beyaz, biri yeşil, biri de kırmızı olmak üzere üç yuvarlak pul ile bir mühürlü zarf verecek, pul ve zarf verilen milletvekilini ad defterinde işaretleyecektir. Bildiğiniz üzere, bu pullardan beyaz olanı kabul, kırmızı olanı ret, yeşil olanı ise çekimser oyu ifade etmektedir. Oy kullanacak sayın üye, Kâtip Üyeden üç yuvarlak pul ile bir mühürlü zarfı aldıktan ve adını ad defterine işaretlettikten sonra oy hücreğine girecek, oy olarak kullanacağı pulu hücrede zarfın içerisine koyarak zarfı yapıştırarak, diğer iki pulu ise, hücre içerisinde bulunan ıskarta kutusuna atacaktır. Bilahare hücreden çıkacak olan üye, oy pulunun bulunduğu zarfı, Başkanlık Divanı kürsüsünün önüne konulan oy kutusuna atacaktır. Oylamada adı okunmayan milletvekiline pul ve zarf verilmeyecektir. Vekâleten oy kullanacak Bakanların, bu teklifin oylamalarında oy kullanabilmeleri için özel vekâletnamelerinin olması gerekmektedir.

Şimdi, teklifin maddelerine geçilmesi hususundaki gizli oylamaya Adana İlinden başlayacağız; ancak...

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ERTUĞRUL YALÇINBAYIR (Bursa) - Sayın Başkanım, şu hususu arz etmek istiyorum: Gizli oylamaya bağlanan sonucun açıklanması lazım. Gizli oylamada, oylamadan sonra, kabulüyle ilgili hangi usul cereyan edecek, bunun açıklanması lazım. 1997 ve 1999 anayasa değişikliklerinde, gizli oylama ve katılanların salt çoğunluğu aranmıştır; ancak, ben şunu arz etmek istiyorum: Anayasa Mahkemesi kararları hepimizi bağlamaktadır. 1971 ta-

rihli Anayasa Mahkemesi kararına baktığımızda, karardaki bir gerekçeyi aynen okumak istiyorum: "Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere, bir kanun teklifinin kabulü için Anayasada özel bir yetersayının öngörülmesi hallerinde, teklifin kabulü işlemini oluşturan ve sonunda kanun niteliğini kazanmada vazgeçilmez bir unsur olan her oylamada söz konusu özel yetersayının aranmasının zorunlu olduğu hususunda en küçük bir kuşkuya bile yer yoktur."

Konunun bu derece açık olmasına rağmen, 1997'de ve 1999'da mevcudun salt çoğunluğu aranmıştır. Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığını, kuvvetler ayrılığını kabul ettiğimizi ve Anayasanın üstünlüğüünü ve herkesi bağladığını hatırlatmakta yarar ümit ediyorum. Bu nedenle, oylamaya bağlanacak sonuçların açıklanmasında fayda vardır. Bu doğrunun hatırlatılmasında, Anayasanın uygulanması itibariyle, uygulamayı en iyi yapan Anayasa Mahkemesi kararı itibariyle açıklama yapma gereğini arz ediyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Başkanlık olarak, bu konuyu, oylamadan sonra düşünmek istedim, oylamadan sonra bilginize sunmak istedim.

AHMET İYİMAYA (Amasya) – Sonuç açıklanmadan önce...

BAŞKAN – Çünkü, oylama, böyle bir tereddütü gerektirir mi gerektirmez mi, görelim; bir tereddüt vakiyse, o zaman, bunu, tartışmaya açabiliriz.

ÖMER İZGİ (Konya) – Doğrudur...

SAFFET ARIKAN BEDÜK (Ankara) – Sayın Başkan, önce siyasi parti genel başkanlarımız oy kullansınlar.

BAŞKAN – Mazeretleri nedeniyle önce oy kullanmak isteyen arkadaşlarımız var...

KAMER GENÇ (Tunceli) – Sayın Başkan...

BAŞKAN – Onu, bilahara yapalım efendim. Oylar kullanılsın, görelim; tartışmaya gerek var mı yok mu; sonra değerlendiririz efendim.

Şöyle bir teklif var: Genel başkanlar, grup başkanları öncelikle oy kullanmak arzusundalar. Hay hay; buyursunlar... Ancak, ben, mazeretleri nedeniyle şu ana kadar isimleri öntüme ulaştığı olan arkadaşlarımıza da öncelik tanıyacağım. Bilahara, herhangi bir önceliğe yer vermeksizin, Adana İlinden başlayacağız efendim.

Arzu eden sayın genel başkanlar buyursunlar...

HACİ FİLİZ (Kırıkkale) – Sayın Başkan, tasnif komisyonunu seçmediniz.

BAŞKAN – Tasnifi Divan Üyeleri yapacaklar efendim.

Mazeretli arkadaşların isimlerini okuyorum: Sayın İlyas Yılmazyıldız, Sayın Mehmet Gözlükaya, Sayın Nevfel Şahin, Sayın Ufuk Söylemez, Sayın Miraç Akdoğan, Sayın Ali Yavuz.

(Oyların toplanmasına başlandı)

Şevket Bülend Yahniçli...

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, 29 Mart-1Nisan 2000 tarihleri arasında görevli olarak yurt dışında bulunacağından dolayı, Devlet Bakanı Sayın Yüksel Yalova yerine, Devlet Bakanı Sayın Edip Sadfer Gaydalı oy kullanacaktır ve keza, Millî Savunma Bakanı Sayın Sabahattin Çakmakoglu yerine, Devlet Bakanı Sayın Ramazan Mirzaoğlu oy kullanacaktır.

(Oyların toplanmasına devam edildi)

Mustafa Kemal Tuğmaner...

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, Devlet Bakanı Sayın Şükri Sina Gürel yerine, Kültür Bakanı Sayın İstemihan Talay oy kullanacaktır.

(Oyların toplanmasına devam edildi)

BAŞKAN – Oyunu kullanmayan sayın milletvekili var mı?

Oyunu kullanmayan sayın milletvekilleri lütfen oylarını kullansınlar.

Oyunu kullanmayan sayın milletvekili var mı?.. Yok.

Oylama işlemi tamamlanmıştır; tasnife geçiyoruz.

(Oyların ayırımı yapıldı)

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, görüşülmekte olan kanun teklifinin maddelerine geçilmesi için yapılan gizli oylama sonucunu açıklıyorum:

Oylamaya katılan milletvekili : 531

Kabul : 303

Ret : 202

Çekimser : 11

Geçersiz : 6

Boş : 9

Grup başkanvekillerimizle, çıkan sonuçları değerlendirmek ve hangi çoğunluğun nihai olarak aranacağı sonucuna varabilmek için bir toplantı yapmayı uygun buldum; bu nedenle, birleşime yarın saat ara veriyorum.

Arkadaşlarımızı bekliyorum efendim.

Kapanma Saati : 15.47

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati : 16.30

BAŞKAN : Yıldırım AKBULUT**KÂTİP ÜYELER : Levent MISTIKOĞLU (Hatay), Mehmet ELKATMIŞ (Nevşehir)**

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri; Türkiye Büyük Millet Meclisinin 73 üncü Birleşiminin Üçüncü Oturumunu açıyorum.

**III. – KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN
GELEN DİĞER İŞLER (Devam)**

2. – *Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 251 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi, Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 243 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 86 ncı Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ile Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ve Doğru Yol Partisi Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Tansu Çiller ile 399 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/479, 2/478, 2/477) (S. Sayısı : 389) (Devam)*

BAŞKAN –Biraz önce, görüşülmekte olan kanun teklifinin maddelerine geçilmesi için yapılan gizli oylama sonuçlarını açıklamıştım. Maddelere geçilmesi için lazım gelen oy sayısının ne olduğu hakkında grup başkanvekillerimizle bir görüşme yapma lüzumunu hissettik; o nedenle de yarım saatlik ara verdik.

Şimdiye kadar olan uygulamalara baktığımızda, 1982 Anayasasının değişikliklerinde, 1995 yılında yapılan değişiklikte, maddelere geçilmesi hususunda yapılan oylamada aranan çoğunluk, beş- te 3 çoğunluk olarak kabul edilmiş ve görüşmeler, bu minval üzere devam etmiş.

1997 senesinde yapılan Anayasa değişikliğinde ise, tümü üzerinde yapılan görüşmelerden sonra maddelere geçilmesi için yapılan oylamada, yine böyle bir tartışma Yüce Mecliste yapılmış ve Yüce Meclis, bu tartışmadan sonra, maddelere geçilmesi için salt çoğunluk lazım geldiği hususunda karar vermiş. Bunlar Meclis tutanaklarında var.

Bendeniz, hem bu Meclis kararına hem de Anayasa değişiklikleriyle ilgili içtüzüğümüzün hükümlerine ve Anayasa hükümlerine göre de maddelere geçilmesi hususunun salt çoğunlukla olabileceği kanaatindeyim. Gerekçe olarak, biraz evvel arz ettim, içtüzüğe ve Anayasaya dayanıyorum.

Bu arada şunu da ifade edeyim: 1982 Anayasasından evvel 1961 Anayasasında yapılan bir değişiklikte ise ki, bu değişiklik Anayasa Mahkemesine gitmiş ve Anayasa Mahkemesi, verdiği bir kararla, maddelere geçilmesi hususunda da yine nitelikli çoğunluğun, üçte 2 çoğunluğun aranacağı hususunu belirtmiş. Bunu da bilgilerinize sunuyorum.

Ancak, şimdiki içtüzük hükümleri ve içtüzüğün ilgili 93 ve 94 üncü maddelerinin gerekçelerinden hareket ettiğimizde, böyle bir uygulamaya gerek olmadığı kanaatindeyim. İçtüzüğümüz,

maddenin oylanmasında, birinci oylamada veyahut maddenin kabulü için bir nitelikli çoğunluk, beşte 3 çoğunluk arar iken ve bunu belirtmiş iken ve keza, tümünün oylamasında bir nitelikli çoğunluk, en aşağı beşte 3 çoğunluk arar iken, maddelere geçilmesi hususunda herhangi bir kayıt, herhangi bir sayı belirtmemiş.

Yine, Anayasamızda belirtilen hükümler, Anayasada belirtilen usuller ki, mesela bunun iki ke-re görüşüleceği, teklifin nasıl yapılacağı ve maddelerin nasıl kabul edileceği şeklinde, o niteliklerin haricindeki hususların, kanunlar gibi görüşüleceğini amir olduğu nedeniyle ve biz de, maddelere geçilmesi hususunda, İttifakta, maddeler gibi bir hüküm olmayışından hareketle, kanunlarımız gibi görüşüleceği sonucuna vararak, bunun salt çoğunlukla kabul edileceği fikrini taşıyoruz ve kararımız bu yöndedir diye Yüce Meclise sunuyorum.

Ancak, eğer, bu hususta bir tartışma arzu ediliyorsa, bu tartışmayı da açar ve tartışmanın sonucunu Yüce Meclisin oylarına sunarım.

DEVLET BAKANİ VE BAŞBAKAN YARDIMCISI HASAN HÜSAMETTİN ÖZKAN (İstanbul) – Sizin kararınız tamamdır Sayın Başkan.

IV. — USUL HAKKINDA GÖRÜŞMELER

1. — *Başkanın, teklifin maddelerine geçilmesinde salt çoğunluğun kabul oylarının yeterli olacağı görüşü hakkında*

BÜLENT ARINÇ (Manisa) – Sayın Başkan, İttifüğün 63 üncü maddesine göre, tutumunuzla ilgili ve takip ettiğiniz usulle ilgili söz istiyorum. İçerideki konuşmalarımızda, sizin beyan ettiğiniz gibi bir karara varmadık; konu üzerinde müzakere açacağınızı ifade etmişsiniz. Ben, usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN – Ben "içerideki konuşmada böyle bir sonuca vardık" demedim; kendi görüşümü ve düşüncemi açıkladım.

Tutumum hakkında 63 üncü maddeye göre bir tartışma açılmasını istiyorsanız, bu tartışmayı açıyorum.

Lehte mi konuşacaksınız aleyhte mi konuşacaksınız diye sormama gerek yok; buyurun. (FP sıralarından alkışlar)

Süreniz 10 dakika efendim.

BÜLENT ARINÇ (Manisa) – Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; hepimizi saygıyla selamlıyorum.

Biraz önce, tümü üzerinde şahsım adına söz almış ve bugün yapılan müzakerelerin, ülkemiz açısından ve Parlamentomuz açısından ne kadar önemli olduğunu izah etmeye çalışmışım. Biraz evvel, tümü üzerinde oylama yapıldı; maddelere geçilmesi konusunda çıkan neticeyi hepimiz biliyorsunuz. Bu neticeden hepimizin ders alması gerekir; bu, fevkalade önemli bir sonuçtur. Bu bakımdan, Parlamento'yu özellikle kutluyorum; bütün arkadaşlarımıza, ister beyaz ister kırmızı olsun, verdikleri karardan dolayı şükranlarını sunuyorum.

Bu, önemli bir sonuçtur. Bu önemli sonucun arkasından on defa da görüşme yapsanız, yirmi defa da oylama yapsanız, bana kalırsa, şu andaki netice fevkalade önemlidir. Bu değişikliklerin, Parlamentomuz tarafından büyük bir ekseriyetle onaylanmadığı ortaya çıkmıştır. Bu, benim kişisel kanaatim.

Tartışmalara gelince, değerli arkadaşlar, elbette, bir anayasa değişikliği yapıyorsak, bu anayasa değişikliklerinin de Anayasaya uygun olması gerekir. Bunun dışında, subjektif yorumlarla, daha önce genelleştiremeyeceğimiz uygulamalarla bir neticeye varmak mümkün değil.

Sayın Başkan, isabetli olarak, grup başkanvekillerini davet etti. Komisyon Başkanının da bulunduğu toplantıda, arkadaşlarımız, fikirlerini ortaya koydular. Ben, arzu ederdim ki, bu konu, Genel Kurulun da bilgisine sunulsun, bütün görüşler ortaya dökülsün ve sonucunda bir karar verilebilsin. Anlıyorum ki, Sayın Başkan, münakaşaya veya müzakereye girmek yerine, kendi kararını, toplamımızın kararı olarak ortaya koymak istedi. Ben de, bu tutumun aleyhinde söz aldım.

Şimdi, anayasa değişikliklerinin kanunî mesnedi, hem Anayasada hem de İktidârde var; Anayasanın 175 inci maddesi, İktidârın 93 ve 94 üncü maddesi. Tabii, şüphesiz, bazen, Genel Kurul çalışmalarında karşılaşırız; acaba, buradaki uygulama nasıl olacaktır diye baktığımızda, çok açık bir hüküm yok; ya eskije dayanan Genel Kurul kararlarına veya uygulamalara istinad ediyoruz. Bu konuda da, esasen, bu müzakereleri takip eden uzman arkadaşlarımız da yardımcı oluyor.

Şimdi, 175'e baktığımızda, 93 ve 94'e baktığımızda, bu değişikliklerin, arada 48 saatten az olmamak üzere iki defa görülmeyeceği, maddeler ve tümü üzerindeki oylamalarda nitelikli çoğunluk aranacağı, yani, beşte 3'e itibar edileceği yazılı. Maddeler yazılmış da, tümü görüşülüp maddelere geçilmesi sırasındaki oylamada beşte 3 mü aranacak yoksa salt çoğunluk mu aranacak, zaman zaman, tartışma konusu olmuş. Maddelerde gizli oyu arayan, nitelikli çoğunluk arayan bir yasa yapıcının, tümü üzerindeki müzakerelerden maddelere geçiş sırasında aynı çoğunluğu istememesi, sizce normal midir? Bir düşünceye göre, maddeler ayrı, tümünün oylanması ayrı diyorlar. Ben, bunu, doğrusu, çok mantıklı bulmuyorum.

Bu müzakereler sırasında bir tek şey yapılabilir; sadece, değişiklik önermeleri, önce işaret oyla kabul edilirse, sonra, o değişiklik, beşte 3 çoğunluğa sahip midir diye gizli oylama yapılır; biz de, buna hayır demiyoruz zaten. Tümü üzerindeki görüşmelerde beşte 3 çoğunluğun aranması gerektiği yolunda elimizdeki dokümanlardan birisi Anayasa Mahkemesi kararıdır. 1971 yılında, bir uygulamaya sebebiyle mahkeme karar vermiş, vaktinizi almamak için son cümlesini okuyorum: "her oylamada söz konusu özel yetersayının aranmasının zorunlu olduğu üzerinde en küçük bir kuşkuyla bile düşmek mümkün değildir."

Efendim, bunun tarihi eski, o zaman başka Anayasa vardı, o zaman 450 milletvekili vardı dersiniz; ben teferruata girmedim, sadece "her oylamada nitelikli çoğunluk aranacağı" şeklindeki cümlelerin bize ışık tutacağını ifade etmek istiyorum. Anayasanın 153 üncü maddesi, Anayasa Mahkemesi kararlarının ne kadar bağlayıcı olduğunu gösteriyorsa, 11 inci maddesi yasama, yürütme ve yargının Anayasa karşısında görevlerini gösteriyorsa, 1971 tarihli bu Anayasa Mahkemesi kararından yola çıkarak, nitelikli çoğunluğun, tümü üzerindeki oylamada da aranacağını söyleyebiliriz.

Bununla da kalmayalım. Bu Genel Kuruldaki müzakereler sırasında, bu meselede çoğunluk olan görüş şudur: Bizzat, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kanunlar Kararlar Müdürlüğünün elimize verdiği bilgilere göre, "Anayasa değişikliği tekliflerinin maddelerine geçilmesi, maddeleri ve ikinci görüşmenin sonunda tümü gizli oya sunulur..." Üç şey var; maddelerine geçilmesi, maddeleri ve sonunda tümü, "...kabul için en az beşte üç; yani 330 kabul oyu aranır." Meclis kararı; 1969'da, 1971'de, 1974'te, 1995'te.

İki tane farklı uygulama yapılmış, birisi 1997 yılında, orada da "salt çoğunluk yeterlidir, beşte üç çoğunluk aranmaz" denilmiş, 83 üncü madde değişikliğiyle ilgili, hemen hemen siyasi parti liderlerinin, ellerinde kırmızılarını göstererek, "beyaz oy attık" dedikleri oylama sırasında yapılan; bir de bu yıl içerisinde yaptığımız 143 üncü maddeyle ilgili değişiklikte.

Şimdi, dört tane, beş tane burada var; bir tane, iki tane burada varsa, mevcut mevzuat içerisinde buna bir yön çizmek mecburiyetindeyiz. Onu da şöyle yapabiliriz değerli arkadaşlarım: Bütün bu gelişen durum karşısında, bugünkü oylamada 303 kabul oyu çıktı. Bu, nitelikli çoğunluğun al-

ındadır; yani, 330 bulunamamıştır. Bu takdirde, teklifin tümü reddedilip, bugün, bu iş burada bitecek midir? Bir görüşe göre, evet, teklifin tümü oylanacağına göre, nitelikli çoğunluk da olmadığına göre, teklif burada reddedilmiş sayılır.

Yine bir diğer görüş, madem ki, 175 inci maddede, 94 üncü maddede iki defa görüşme mecburiyeti var, bugün çıkan rakam ne olursa olsun, onu, kabul yönünde anlayıp, ikinci görüşmeye bunu götürmek yolu. Şüphesiz, bu konuda, bugüne kadar, tasarı ve tekliflerin oylanmasında, tümünden maddelerine geçilmesinin, o teklif veya tasarının reddi konusunda etkili olduğunu hepimiz biliyorsunuz. Bu, bir defalık haktır, bir defada da tükenmiştir. Hukukçularımızın bir kısmı da böyle düşünüyorlar.

Değerli arkadaşlarım, eğer, bunun dışında bir düşünce ortaya çıkacaksa veya bununla ilgili bir tartışmayı, Genel Kurulumuz belki de işaret oyuyla belirleyecekse, bütün bu gelişmeler karşısında, vereceğimiz kararın, hem siyasi ahlak açısından hem Parlamentomuzun gösterdiği irade açısından hem Parlamentomuzun gelenekleri açısından bir örnek karar olması icap eder. Zorlamalarla, suni yorumlarla, birtakım başka uygulamaları göstermek suretiyle, bugünkü kararımızın, sadece bugünkü oylamaya münhasır, konjonktürel bir karar olmasını, doğrusu hiçbirimiz kabul edemeyiz.

Naçizane görüşüm şudur: Biz, bugünkü oylamada 303 oy almış olan bu teklifin reddedilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.

Saygılar sunuyorum hepinize. (FP sıralarından alkışlar)

ÖMER İZGİ (Konya) – Sayın Başkan, lehte söz istiyorum.

BAŞKAN – Sayın İzgi lehte söz istiyorlar.

Buyurun efendim. (MHP sıralarından alkışlar)

ÖMER İZGİ (Konya) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Anayasa tadili hakkındaki bir kanun teklifinin tümü üzerindeki öngörüşmeleri yapıldı; şimdi sıra, maddelerine geçilip geçilmemesinde. Tartışma konumuz ise, maddelere geçilip geçilmemesi sırasında, Anayasa tekliflerinde değişikliğin kabulü için aranan 330 oya ihtiyaç var mıdır yok mudur sorusudur; vuzuha kavuşturulacak husus budur.

Gerçekten, benden önce konuşan değerli arkadaşımın belirttiği gibi, 1971 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından bu konuda verilmiş bir karar var. Karara baktığımızda, çok da mantıklı bulduğumuzu hemen ifade etmek istiyorum. Daha açık şekilde olduğu için okuyayım:

"Bilindiği gibi, bir tasarinın, bir teklifin tümünün müzakeresi bittikten sonra, maddelere geçilmesinin reddi, teklifin reddi demektir. Öyleyse, teklifin reddi için 367 oyun altında olsa bile, 330'un altındaki oy yeterliyse, burada da maddelere geçilmesinde 330 oyun altındaki bir sayı teklifin reddedilmiş olduğu anlamına gelir" diyor; diyor ama, 1971 yılında alınmış bir Anayasa Mahkemesi kararı. O zaman uygulanan Anayasamız, 1961 yılının Anayasası. Dayanak; 1961 Anayasasının 155 inci maddesi. O maddeye baktığımızda, 1982 Anayasasının 175 inci maddesini ihtiva eden hususları içermediğini görüyoruz. 1961 Anayasasının 155 inci maddesi, 1924 Anayasasının 102 nci maddesinin aynısı; ama, 1982 Anayasası, değişik şekliyle vücut bulmuş ve değişikliklerin nasıl olacağı, oylamaların nasıl yapılacağı, birinci ve ikinci oylamanın ne şekilde sonuçlanacağı hakkında düzenlemeler getirmiş. Bu karar bakımından en etkileyici durum ise, 1982 Anayasasında "teklif iki kere görüşülür" denilmiştir. Halbuki, 1924 ve 1961 Anayasaları "teklif ivedilikle görüşülür" hükmünü taşıyordu. Demek ki, Anayasa değişikliği tekliflerinin kanun haline gelebilmesi için diğer kanunlardan ayrı olarak iki kere görüşülme mecburiyetiyle karşı karşıyadır. Önce, bu hususu tespit etmiş olayım.

Diğer taraftan, 1982 Anayasasının 175 inci maddesi nelerin, nasıl oylanacağını da vuzuha kavuşturmuş ve Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az üçte ikisinin altında oyla Anayasa değişiklik teklifleri reddedilir şeklinde, reddi kayıt altına alınmış. "Anayasanın değiştirilmesi hakkında teklifler Genel Kurulda iki defa görüşülür" denilmiş; o da kayıt altına alınmış. "Değiştirme teklifinin kabulü için Meclis üye tam sayısının beşte üç çoğunluğunun oyunu almak gerekir" denilmiş; o da kayıt altına alınmış. "Oylama gizli oyla yapılır" denilmiş, onu da kayıt altına almış.

Ondan sonra, ikinci fıkrasında da "Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki tekliflerin görüşülmesi ve kabulü, -yani, usul- bu maddeki kayıtlar dışında, -biraz önce arz ettiğim kayıtlar dışındaki kanunların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki hükümlere tâbidir" denilmiş. Artık, böylesine açık, böylesine ayrıntılı bir Anayasa hükmü varken, bu ayrıntılara ve açık hükümlere yer vermeyen, 1961 Anayasasına dayalı olarak verilmiş olan 1971 tarihli Anayasa Mahkemesi kararını hâlâ geçerli saymak, bence, hukukî değildir.

Bununla da kalmamış gelişmeler. Meclis İhtüzüğü'müzde de değişik teklifler, değişik zamanlarda yer bulmuş. Bu karar çıktığı zaman, Meclis Dahili Nizamnamesinde -yani, Meclis İhtüzüğü'müzde- Anayasanın değiştirilmesine ait açık hüküm yok. 8 inci maddede, reisicumhurun değişimiyle ilgili, bağlantı kurulabilecek bir hüküm var; ama, 1973 yılında, Meclis İhtüzüğü değiştirilmeden sonra, bu konuda düzenleme yapılmış ve 94 üncü madde, tıpkı, Anayasanın 175 inci maddesine uygun olarak düzenleme getirmiş, ayrıca eklerine de yer vermiş. O değişiklikle de yetinmeyen Meclisimiz, 1996 yılında, tekrar, Meclis İhtüzüğü'nün 94 üncü maddesini değiştirmiş ve bugünkü şeklini vermiştir.

Bugünkü şekline baktığımızda "Anayasada değişiklik tekliflerinin birinci ve ikinci görüşmelerinde, maddelerin kabulü ile ikinci görüşmenin sonunda tümünün kabulü, üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun gizli oyuyla mümkündür" denilmiş. Demek ki, İhtüzük bakımından da getirilen kayıt budur.

Bunun dışında, üçüncü fıkrasıyla bir kayıt daha getirmiş. "Teklif hakkında verilen değişiklik önergesinin kabulü halinde, kabul için gerekli olan beşte üç çoğunluğun tespiti için bu önergenin oylanması ayrıca gizli oyla yapılır" denilmiş. Çünkü, teklif kanunlaşacak, şimdi verdiğimiz diğer teklifler arasında değişiklik önergesi yer alacağı için, gizli oy düşüncesini oraya da yansıtmıştır.

Değerli arkadaşlarım, 1971 yılındaki Anayasa Mahkemesi kararı, o günkü Anayasamızın 155 inci maddesine, o günkü Dahili Nizamnamemize uygun bir karardı, mantıklı tarafı da vardı; ama, o karar, bugün, yerini, Anayasanın değişmesi şekliyle, işlemez halde bulundurmaktadır, artık o karar işlememektedir; çünkü, o kararın verildiği Anayasa hükmü değişmiştir, yeni hükümler gelmiştir.

Anayasamızın 175 inci maddesinde, ilk oylamada 330 oyu almasa bile, ikinci oylamada 330 ve yukarıdaki oyu alan teklifler kabul edilirken, nasıl bir mantıktır ki, Anayasada böyle bir düzenleme olmamasına rağmen, Anayasada, kanunların kabulü ve görüşülmesine yollama bulunmasına rağmen, maddelere geçilmesi şeklindeki bu hususta, 330 ve yukarıdaki oyu arayacağız? Burada, hukukî bir mantığı bulmamız mümkün değildir.

Bu itibarla, Meclis Başkanlığımızca yapılan oylama sonucu, bence, maddelere geçilmesi için yeterli sonucu vermiştir, maddelere geçilmesi hukukîdir, mantıkidir ve bugüne kadar yapılagelen gelişmelere de uygundur; zira, 10.8.1999'da en sonucusu, 15.6.1999'da ondan bir önceki, 19.11.1997'de de ondan da bir önceki Anayasa değişiklik teklifleri gelmiş ve şimdi arz ettiğim hususların uygulanmasıyla sonuçlanmıştır.

Bu itibarla, Yüce Heyetinizden çıkan mevcut sonucun, maddelere geçilmesi için yeterli sayılmasının kabul edileceğini umar, hepinizi saygıyla selamlarım. (MHP ve DSP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

MEHMET EMREHAN HALICI (Konya) – Lehinde söz istiyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN – Buyurun efendim. (DSP sıralarından alkışlar)

MEHMET EMREHAN HALICI (Konya) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Sayın Başkanımızın tutumuyla ilgili olarak, Başkanımızın kararını olumlu bulduğumuzu ifade etmek üzere söz almış bulunuyorum; hepinizi saygılarımla selamlıyorum.

Sayın milletvekilleri, böyle önemli bir konuda veyahut Mecliste herhangi bir faaliyetimiz sırasında, bize yol gösterecek üç temel unsur var; bunlardan birisi Anayasamız, diğeri İctüzüğümüz, üçüncüsü de teamüller. Ben, mitsaade ederseniz, çok kısaca, üçünden de ufak örnekler vererek, Sayın Başkanın yaptığı uygulamanın, vermiş olduğu kararın doğru olduğunu, aslında, bu konuyu, bu kadar uzatmaya hiç gerek olmadığını açıklamaya çalışacağım.

Anayasamızın 175 inci maddesinde, Anayasamızın değiştirilmesiyle ilgili hükümler açıklanmış ve Ömer Beyin de ifade ettiği gibi, üç konuda özellikle tanımlama yapılmış. Bunlardan bir tanesi, üye sayısının en az üçte 1'inin yazılı teklifiyle bu değişikliğin gündeme gelebileceği, Genel Kurulda iki defa görüşülebileceği ve kabul için, Meclis üye tamsayısının beşte 3 çoğunluğunun gerektiği. Bunun dışında, maddelere geçişle ilgili herhangi bir kayıt söylenmiyor.

İctüzüğümüze baktığımız zaman, 93 üncü maddede "Anayasa değişikliği teklifleri, diğer kanun tasarı ve tekliflerinin görüşülmesindeki usule tabidir" deniliyor. Yani, diğer kanunlarda, maddelere geçmek için salt çoğunluk nasıl yeterli oluyorsa, Anayasa değişikliklerinde de aynı durum geçerlidir.

Son olarak bakmamız gereken nokta da teamüller. Meclisimizin Anayasa değişikliğiyle ilgili yapmış olduğu en son üç uygulamaya baktığımızda, bunlardan bir tanesinin tarihi 19 Kasım 1997'dir. Sayın Kamer Genç'in Başkanlığında bu konu yine gündeme gelmiş ve yapılan görüşmeler neticesinde, salt çoğunluğun yeterli olacağı sonucuna varılmıştır. 15.6.1999'da, Meclisimiz, yine, hiçbir görüşmeye gerek kalmadan, Anayasa değişikliği için maddelere geçilmesinde salt çoğunluğu yeterli bulmuştur. Yine bu Meclisimiz, 10 Ağustos 1999'da benzer bir uygulama yapmıştır. Elimizde son üç uygulama, salt çoğunluğu yeterli buluyorken, şu an, aksi bir uygulamayı tartışmaya açmak bile gereksizdir.

Sayın Başkan, son olarak da bir konuyu, kayıtlara geçmesi açısından ifade etmek istiyorum: Anayasa Komisyonu Başkanı, sizin de, oturumu başlatırken ifade ettiğiniz gibi, muhalefet şerhini ortaya koymuştur. Dolayısıyla, şu an, Komisyon Başkanı, Komisyon çoğunluğunu, dolayısıyla Komisyonu temsil etmemekte, sadece şahsını temsil etmektedir; bunu da bilgilerinize arz ediyorum.

Saygılar sunuyorum. (DSP sıralarından alkışlar)

NEVZAT ERCAN (Sakarya) – Sayın Başkan...

MURAT BAŞESGİOĞLU (Kastamonu) – Sayın Başkan...

BAŞKAN – Lehte ve aleyhte ikiye söz vermek durumundayım. Bir aleyhte konuşuldu, iki lehte konuşuldu...

MURAT BAŞESGİOĞLU (Kastamonu) – Sayın Başkan, İctüzüğe göre lehte söz alma imkânı olmadığı için, kısaca ifade etmek istiyorum.

BAŞKAN – Evet, yerinizden, belki bir iki cümle size de söz vereceğim.

MURAT BAŞESGİOĞLU (Kastamonu) – Arzımız şudur: 1997 ve 1999 yılındaki Anayasa değişiklikleriyle ilgili uygulamaları göz önüne aldığımızda, Başkanlığın bu son uygulamaya ilişkin tutumunu tasvip ettiğimizi ifade etmek istiyorum.

BAŞKAN – Peki, teşekkür ederim.

KAMER GENÇ (Tunceli) – Sayın Başkanım, benim isimden bahsedildi.

Efendim, sayın grup başkanvekili bir konuyu söyledi. Milletvekillerinin dokunulmazlığının kaldırılmasıyla ilgili anayasa değişikliğini, o zaman, milletvekillerinin dokunulmazlığının kaldırılması konusunda yoğun bir baskı vardı ve ben, 330'un altında oy alan o anayasa değişikliği teklifi düşmüştür diye -tutanaklarda vardır- kanaatimi Yüce Meclise söyledim. Ancak, sonradan -sadece Fazilet Partisi hariç- beş grubun benim üzerimde baskı kurması sonucunda, ben, usul tartışması açmıştım.

Sayın Başkan, sadece milletvekili dokunulmazlığının kaldırılması önlendi diye, kamuoyu baskısı, gelen yoğun baskılar üzerine usul tartışması açmıştım ve Genel Kurul karar verdi; yani, benim kararım değil efendim.

Onu belirtmek istedim.

BAŞKAN – Evet, Genel Kurul kararı...

Buyurun Nevzat Bey.

NEVZAT ERCAN (Sakarya) – Sayın Başkanım, Doğru Yol Partisi Grubu olarak tutumunuzu tasvip ettiğimizi ifade etmek istiyorum. Uygulamanızı doğru buluyoruz; müzakerelere devam olunmalıdır. Kaldı ki, başlangıçta düşüncenizi de ifade ettiniz. Dolayısıyla, bu usul hakkında müzakereyi oya sunmanızı doğru bulmadığımızı ifade etmek istiyorum; aksi halde, Başkanlık olarak görüşünüzle Genel Kurulun farklı görüşünün tartışmaya açılmasını da doğru bulmadığımızı ifade etmek istiyorum. Saygılarımla.

BAŞKAN – Çok teşekkür ederim.

Buyurun.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ERTUĞRUL YALÇINBAYIR (Bursa) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; bilindiği gibi, mahkeme kararları özü ve sözüyle bir bütündür. Mahkeme kararlarının uygulanması, Anayasanın 138 inci maddesi gereğidir ve herkesi bağlamaktadır. Aynı zamanda, Anayasanın 153 üncü maddesi, Anayasa Mahkemesi kararlarının özüyle ve sözüyle uygulanacağına amirdir.

Hukuk devleti olma yolunda iddiamızı sürdürmekteyiz; kriterlerimizden birisi de budur.

Fevkalade önemli günlerin arifesindeyiz. Bir taraftan yürütme, diğer taraftan yasama ve yargı ve bunların bağımsızlığı; ama, birbiriyle medenî ilişkisi ve iş bölümlü. Şimdi, bunun arifesindeyiz. Mahkeme kararının bağlayıcılığı hususunu, ruhu itibariyle de dikkate almamız gerekmektedir. 7 Nisan 1971 günlü Resmî Gazetede yayımlanan karardan bu yana, özü itibariyle hiçbir şey değişmemiştir, nitelikli çoğunluk değişmemiştir. Mahkeme kararlarını neticesiz ve tesirsiz hale getirmek için birçok şeyin yapıldığını zaman zaman görmekteyiz. Umarım ki, Meclis, bu hususu dikkate almaktadır.

Ben, bunu arz etmek istiyorum. Bu hususu parmaklarla tayin edemeyeceğimizi belirtmek istiyorum.

Teşekkür ederim. (FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Bu husustaki görüşmeler tamamlanmıştır.

Bir tartışma açılabilmesi için, ben, kendi görüşümü açıklamak durumundaydım; ki, usul de öyledir. Herhangi bir şekilde görüş açıklamazsak neyin tartışılacağı belli olmaz. O bakımdan, ben, görüşümü açıkladım ve bunun üzerine tartışmalar yapıldı. Tartışmalar esnasında yapılan konuşmalar da dikkate alındığında, ben, bunu, tekrar oylarınıza sunma gereğini de hissetmiyorum.

III. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER (Devam)

2. — *Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 251 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi, Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 243 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 86 ncı Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ile Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ve Doğru Yol Partisi Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Tansu Çiller ile 399 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/479, 2/478, 2/477) (S. Sayısı : 389) (Devam)*

BAŞKAN — Sayın milletvekilleri, görüşülmekte olan kanun teklifinin maddelerine geçilmesi için yapılan gizli oylama sonucunu açıklamıştım; ama, bir kere daha tekrar ediyorum: 531 sayın üyemiz oy kullandı; kabul 303, ret 202, çekimser 11, geçersiz 6, boş 9. Maddelere geçilmesi kabul edilmiştir. (DSP sıralarından alkışlar)

Sayın milletvekilleri, 1 inci maddeyi okutuyorum :

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN KANUN TEKLİFİ

MADDE 1. — 7.11.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 uncu maddesinin altıncı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bir siyasi partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı cylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak o partinin kanunla belirlenen ölçütlere göre bu nitelikteki fiilleri işlediğinin yetkili mahkemelerce kesin hükme bağlandığı ve bu kesin hükümün odak oluşturmaya yeterli olduğu hususunun Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir.”

BAŞKAN — Fazilet Partisi Grubu adına, Kahramanmaraş Milletvekili Sayın Mustafa Kamalak; buyurun efendim. (FP sıralarından alkışlar)

FP GRUBU ADINA MUSTAFA KAMALAK (Kahramanmaraş) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlar; Anayasanın 69 uncu maddesini değiştiren teklif hakkında Fazilet Partisi Grubunun görüşlerini açıklamak üzere söz almış bulunmaktayım; konuşmama başlarken, hepinizi hürmetle selamlıyorum.

Değerli arkadaşlarım, 69 uncu maddeyle ilgili olarak getirilen teklifin, yerinde, ancak, yeterli olduğunu görüyorum. Teklif, yerindedir; çünkü, bugün, sıradan, en basit bir derneği dahi kapatılmak için kesin mahkeme kararına ihtiyaç duyulurken, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsuru olan siyasi partilerin kapatılabilmesi için herhangi bir hüküm aranmamaktadır.

Değerli arkadaşlarım, teklif, bu haliyle, artık, siyasî partilerin odaklaşma bakımından kapatılabilmesi için, kesin hüküm şartını aradığı için yerindedir, ancak, yetersizdir; çünkü, 69 uncu maddeyi bir bütün olarak ele almamakta, maddede yer almış bulunan diğer fıkraları keyfî yorumlara açık bırakmaktadır. Bunu da, hukuk devleti bakımından kabul etmek mümkün değildir.

Gerçekten, 2908 sayılı Dernekler Kanununun 53 üncü maddesine göre, bir derneğin kapatılabilmesi için, mahkemelerce verilmiş birden çok kararın, kesin hükmün bulunması gerekir. Nitekim, Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin vermiş olduğu bir karara göre "eylemler" sözcüğü çoğunluğu ifade ettiği için, bir kez bu nitelikte olayların gerçekleşmesi, derneğin kapatılabilmesi için yeterli değildir; ama, siyasî partilerin kapatılabilmesi için herhangi bir hüküm aranmamaktadır.

Değerli arkadaşlarım, Anayasamızın 2 nci maddesine göre, Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devletidir. Hukuk devletinde hak ve hürriyetler asıl, yasaklar ve sınırlamalar ise istisnadır. Başka bir ifadeyle, hukuk devletinde ne ki yasak değil, serbesttir. Başka bir ifadeyle, kanunla yasaklanmamış her fiil, hukuk devletinde serbesttir. Kanunun yasak saymadığı bir fiili şu veya bu şekilde cezalandırmak, hukuk mantığıyla bağdaşmaz.

Değerli arkadaşlarım, Anayasamızın 69 uncu maddesinin yedinci fıkrasına göre, temelli kapatılmış olan bir siyasî parti başka bir ad altında kurulamaz; ama, sormak istiyorum, gerçekten, bir partinin hangi hallerde başka bir partinin devamı olduğunu bilen, ölçülerini gören, mahiyetini duyan var mı aramızda; yok. Biz diyoruz ki, evet, temelli kapatılmış olan bir parti, başka bir ad altında kurulamaz; ama, hukuk devletinde, bunun ölçüleri de kanun tarafından belirtilsin istiyoruz.

Değerli arkadaşlarım, siyasî partileri keyfî olarak kapatarak demokrasiyi yaşatmak mümkün değildir. Bakın, Türkiye, demokratik hayata, en azından çokpartitli sisteme aşağı yukarı doksan küsur yıl önce geçmiştir; ama, bugün, en kıdemli partimiz 17 yaşında, buna karşılık, Avrupa sahalarında top koşturan futbol takımları yaklaşık 100 yaşındadır. Yine, başka bir ifadeyle, hiçbir eylemi bulunmadan, hakkında verilmiş kesin mahkeme kararı olmadan siyasî partileri kapatarak demokrasiyi geliştirmek, güçlendirmek, Avrupa standartlarına ulaştırmak mümkün değildir. Bunu önleyebilmek için, başka bir ifadeyle, demokrasiyi geliştirebilmemiz için, siyasî partileri yaşatmamız lazımdır.

Değerli arkadaşlarım, bugünkü haliyle 69 uncu maddeye baktığımızda, gerçekten, son derece muğlak hükümlere, keyfî uygulamalara açık olduğunu görüyoruz. Bunun örneğini, bizzat, bir arkadaşımız olarak yaşamış durumdayım. Nitekim, Anayasa Mahkemesi bu maddeleri yorumlarken "Refah Partisini kapatabilmemiz için, Siyasî Partiler Kanununun 103 üncü maddesini iptal etmemiz lazımdır" dedi. İyi de, o maddeye karşı açılmış bir dava yoktu. Anayasa Mahkemesi, 69 uncu maddeye dayanarak dedi ki "olmasın, davayı ben açıyorum." Sen kimsin; Anayasa Mahkemesi. Davayı nerede açıyorsun; Anayasa Mahkemesinde. Hükümlü kim verecek; Anayasa Mahkemesi.

Değerli arkadaşlarım, böyle bir uygulamayı başka bir ülkeden öğrenseniz, sanıyorum, en azından hayret edersiniz. Böyle bir uygulamaya hukuk devleti mantığı açısından evet demek, sanıyorum mümkün değil. Bu sözleri Anayasa Mahkemesini eleştirmek için söylemiyorum; ama, mevcut maddenin durumunu arz bakımından ifade ediyorum.

Değerli arkadaşlarım, yine, aynı maddeye dayanarak Yüksek Mahkeme, 1984 yılında, bir siyasî partimiz, Doğru Yol Partisi hakkında verdiği kararında "siyasî partileri kapatma davası bir ceza davasıdır" dediği halde, 1998 yılında aynı gerekçeye dayanarak, aynı hükümlere dayanarak "siyasî partileri kapatma davası bir ceza davası değildir" demiştir. Halbuki, mahkeme, aynı mahkeme; dayanılan madde, aynı maddedir; ama, hüküm farklı. Nereden kaynaklanıyor; maddenin muğlak oluşundan, keyfî uygulamalara müsait bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Değerli arkadaşlarım, biz diyoruz ki, temelli kapatılmış olan bir siyasî parti başka ad altında kurulamasın; ama, bunun ölçülerini Türkiye Büyük Millet Meclisi koysun, sizler koyunuz; talebimiz budur. Sanıyorum, burada, hukuk dışı bir talep ileri sürmüyoruz.

Değerli Başkanım, yapılan düzenlemede de birtakım imla hataları var, onu da arz etmek isterim.

Teklifin sondan ikinci satırında "kesin hükmün" ifadesi yer almakta. Yani, daha önceki satırlarda çoğul olarak kullanılan ifade, Türkçe kurallarına uyulmadığı içindir sanıyorum, burada tekil olarak yer almıştır. Bunun, hem anayasa hukuku bakımından hem Türkçe açısından düzeltilmesi lazım, bununla ilgili önergemiz verilmiştir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Size 1 dakika daha süre veriyorum.

MUSTAFA KAMALAK (Devamla) – Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Takdirlerinize arz ediyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum. (FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Doğru Yol Partisi Grubu adına Sayın Ali Naci Tuncer; buyurun Sayın Tuncer. (DYP sıralarından alkışlar)

DYP GRUBU ADINA ALİ NACİ TUNCER (Trabzon) – Sayın Başkan, saygıdeğer milletvekilleri; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 uncu maddesinde değişiklik yapılmasına ilişkin kanun teklifi üzerinde Grubum adına söz almış bulunuyorum. Sözlerime başlamadan önce, hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Saygıdeğer milletvekilleri, 69 uncu maddenin altıncı fıkrasında bir değişiklik yapılmaktadır. 69 uncu maddenin altıncı fıkrası, malumunuz, 68 inci maddenin dördüncü bendinde belirtilen fiilleri işlemiş olan bir parti hakkında, bu eylemlerin odak noktasına gelip gelmediğini takdir eden Anayasa Mahkemesi, kapatılması veya kapatılmaması kararı verecektir. Yeni düzenlemeyle ne getiriliyor; bu fiillerin bidayet mahkemelerince hükme bağlanması, suç olması ve kesinleşmesinden sonra bu fiilin odak haline gelip gelmediğine Anayasa Mahkemesi karar verecek.

Mevcut hükme göre, demokratik bir adım olarak mütalaa ediyoruz; yeterli bulmuyoruz; ancak, tamamen yoruma dayanan bugünkü metne biraz daha disipline edilmiş bir hüküm getirildi. Uzlaşma komisyonunda getirilen metinde "hükümler tabiri" vardı; yani, odak noktasına gelebilmesi için, kesinleşmiş birden fazla mahkeme kararının olması gerekirdi. "Odak" kelimesiyle düşünüldüğünde, bu getirilen ilk metin çok daha uyumluydu. Zira, bir olaya "odak" denilmesi, birçok hadisenin bir noktada birleşmesi anlamına gelir. Gerçi, olayların niteliği tek mahkeme kararını da odak haline getirebilir.

Saygıdeğer milletvekilleri, Anayasa değişikliklerinin gündeme gelmesi, Cumhurbaşkanlığı seçimleriyle özdeşleştirildi. İlk gelen tekliflerde, Anayasanın 101 inci maddesinin değiştirilmesi gündemde idi. Biz, parti olarak, cumhurbaşkanlığı seçim müessesesinin değiştirilerek halkın oyuna sunulmasını, cumhurbaşkanlığı seçimi gündemde yokken seçim beyannamelerimizde, ikinci demokrasi paketimizde belirtmiştik ve bunun bir gereği olarak da ilk değişikliği Meclise sunmuştuk; yeterli çoğunluğu sağlayamadık, sayımız kâfi gelmiyordu, bir parti tamamladı; ama, Anayasa Komisyonunda reddedildi. İkinci teklifimiz de geçerliydi, o teklif, bu teklifle birleştirilerek geldi. Bu teklif, bugün Türkiye gündemine oturmuş olan bir müessesenin çözümü için acildi. Bunun yanına 69 uncu maddenin ve 86 ncı maddenin ilave edilmesini şık bulmadığımızı, sanki, bazı çevrelere ödün vermek için getirildiği imajının kamuoyunda uyanmasına sebep olduğu için, biz, bu şekilde gel-

mesini şıklığı yönünden uygun bulmadık. Ancak, yukarıda da ifade ettiğim gibi, demokratik bir atılım olduğu için, biz, bu teklife de müspet bakıyoruz; ancak, yeterli bulmuyoruz.

Saygıdeğer milletvekilleri, Anayasamızın kabul tarihi 7.11.1982'dir. O günleri düşündüğümüzde, o günkü idare şekline göre, Anayasamızın bazı maddelerinin demokratik cumhuriyetlere uymayacağı kanaatine vardık. Zaman içerisinde dünyada ve Türkiye'de meydana gelen demokratik, ekonomik, sosyal ve siyasal olaylar bazı maddelerin yeniden ele alınması zaruretini gündeme getirdi. Bu cümleden olmak üzere, İçtüzüğümüzde olmamasına rağmen, çok iyi bir örf ve gelenekle, her partiden 2 üye almak suretiyle uzlaşma komisyonu kuruldu. Uzlaşma komisyonu, çok hızlı bir şekilde, ilkönce, Anayasada yapılacak değişiklikleri gündeme aldı. Çok kısa bir süre çalıştı; ama, saygıdeğer arkadaşlar, Anayasamızın genelinde, 24 ana madde, 16 geçici maddenin değiştirilmesi hususunda çok genel anlamda bir mutabakat sağlandı. Bu maddelerin içerisinde, görüşmekte olduğumuz 69 uncu madde, 86 ncı madde ve 101 inci madde de vardı. Keşke, bugün gündemde olan 101 inci madde tek getirilseydi de, diğerlerini genel bir paket içerisinde getirseydik.

Siyasî partiler, demokrasinin vazgeçilmez kurumlarıdır. Siyasî örgütleme özgürlüğünün kanunî tahditleri, Anayasa seviyesinde tereddüte meydan vermeyecek şekilde belirlenmelidir. Demokrasilerde asıl olan, siyasal örgüt olan partilerin yasalarla değil, halk oylarıyla kapatılmasıdır. Halk, programını ve icraatını beğenmediği partilere oy vermemek suretiyle, onları, bu partiyi kapatmaya mahkûm etmeliydi. Bunu, siyasî tarihimizde görüyoruz; yüzde yarımarda, yüzde 25'lerde, 0,25'erde kalan partilerin, bugün, tabelaları indirilmiş ve onlar tarihteki yerlerini almışlardır.

Elbette ki, demokrasi de kendini korumak zorundadır. Demokrasiye zarar verecek siyasî bir örgüt olan partilere bazı müeyyideleri tatbik etmemiz gerekirdi. Burada, ilk önce, rehabilite etme tedbirlerini gündeme getirmemiz lazımdı. Bunlar ne olabilirdi; örneğin, devletten aldığı yardım kesilebilirdi, bir dönem seçimlere katılmama cezası verilebilirdi; geçici kapatma cezası verilebilirdi. Ayrıca, partilerin kapatılmasıyla ilgili usul hükümlerinde değişiklik yapılması gerektiği kanaatindeyim. Bundan önceki yasama dönemindeki arkadaşlarımız hatırlayacaklar, 83 üncü maddenin değiştirilmesi müzakerelerinde hemen hemen her grubun ittifak ettiği bir hüküm vardı; o da, başsavcının dava açması, Yargıtay ceza daireleri başkanlarından meydana gelen bir kurulun ön iznine bağlanmasıydı. Buna benzer bir hüküm de konulabilirdi. Her halükârda, bir siyasî parti için en son düşünülecek şey kapatma cezası olmalıydı. DYP'nin bu görüşleri, herhangi bir partiyle bağlantılı değildir; görüşümüz, demokrasinin gereğidir. Biz, demokratik uygarlığın standartlarını arıyoruz.

Bir maddede düzenleme yaparken, o maddede aksayan diğer fıkraları da nazarı itibara almamız gerekirdi. Altıncı fıkrada yapılan düzenleme her ne kadar yeterli değilse de, aynı maddenin yedinci fıkrasında da bir sıkıntı vardır. Yedinci fıkra, kapatılan bir partinin devamı niteliğinde bir parti açılmayacağını hükme bağlıyor; ancak, müeyyidesi yok. Çünkü, Anayasada, kapatmayı gerektirecek fiiller sayıldığı halde, kapatılan bir partinin devamı niteliğinde olan bir hüküm saymamıştır.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – 1 dakika süre veriyorum.

ALİ NACİ TUNCER (Devamla) – Tamam efendim.

O nedenle, buraya da bir açıklık getirilmesi, yeni demokratik bir atılım olmuştu. Avrupa Birliğine gireceğimiz bir dönemde ve Avrupa Konseyi üyesi olduğumuz bir dönemde, imza altına aldığımız tüm anlaşmalara da paralel düzenlemeler yapmamız gerekirdi. Vaktim olmadığı için detayla okuyamıyorum; Venedik kararlarında, partilerin nasıl kapatılması gerektiğine dair sarif hü-

kümler vardır; bu hükümleri biz benimsedik; bunları, yasalarımıza ve Anayasamıza taşımamız gerekir.

Oylama, malum, gizli olduğu için, Grubumun meylini belirtmiyorum; ancak, bu düzenlemeyi, bütün eksikliklerine rağmen, kabule şayan gördüğümüzü ve duygularla hepimizi selamladığımı ifade etmek istiyorum.

İnşallah, daha sonra bizim getireceğimiz paketlerle, iyi bir mutabakat içerisinde Anayasanın tamamı düzenlenir ve bir daha bir problem kalmaz.

Hepinize saygılar sunuyorum.(DYP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Gruplar adına başka söz isteyen arkadaşımız?..

MEHMET EMREHAN HALICI (Konya) – Grubumuz adına, İstanbul Milletvekili Sayın Necdet Saruhan konuşacaklar.

BAŞKAN – Sayın Saruhan, buyurun. (DSP sıralarından alkışlar)

Süreniz 10 dakikadır efendim.

DSP GRUBU ADINA NECDET SARUHAN (İstanbul) – Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım; görüşmekte olduğumuz, Anayasamızın 69 uncu, 86 ncı ve 101 inci maddelerinde değişiklik yapılmasına ilişkin yasa teklifinin 1 inci maddesiyle ilgili olarak, Demokratik Sol Parti Grubunun -ancak, bir anayasa değişikliği söz konusu olduğu için, Grubumu bağlamamak koşuluyla- görüşlerini arz etmeye çalışacağım.

Sevgili arkadaşlarım, bendeniz, bu kürstide yaptığım son konuşmamda, sözlerimi, yeni uzlaşmalarda buluşmak dilek ve temennisıyla noktalamıştım. Bu isteğim tam olmadı; ancak, yine çok mutluyum, belki de çok şanslıyım; çünkü, görüşmekte olduğumuz kanun teklifi, 399 milletvekili arkadaşımın ve 3 parti liderimizin imzalarıyla huzura geldi. Öyle inanıyorum ki, bu, yine bir uzlaşmayla çıkacak ve ülkemiz için, demokrasimiz için yararlar sağlayacaktır.

Arkadaşlarım, bendeniz, 69 uncu maddenin değiştirilmesine ilişkin Anayasa Komisyonu çalışmalarını yapılırken, izleyici olarak komisyonda bulundum ve oradaki arkadaşlarımın, özellikle komisyon üyelerinin ve komisyon üyesi olmayan milletvekili arkadaşlarımın görüşlerinden son derece etkilendim ve faydalandım. Orada edindiğim bilgileri de katmak suretiyle, Demokratik Sol Parti adına, bazı görüşlerimi arz etmeye çalışacağım.

Arkadaşlarım, siyasi partiler, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Anayasamızın 81 inci maddesi, siyasal partilerimizin bu husustaki güvencesini getiren bir maddedir. Ancak, üzümler söylemek istiyorum ki, 1961 yılından bu yana, maalesef -belki de bu, demokrasi ayıbımız, belki bir kusurumuz- 20'den fazla partimizi kapattık. Ancak, burada, kusuru, partileri kapatan yargı organlarımızda değil, bence, o partilerin kapanmasına neden olan fiilleri işleyen siyasi partilerde veya onun mensuplarında aramak gerekir.

Arkadaşlarım, Avrupa'da, Batı demokrasilerinde de siyasi partilerin kapanmasına ilişkin hükümler var. Her ülke, ülke bütünlüğünü ve rejimini tehlikeye sokacak hususlarda siyasi partilerin kapatılması noktasında, bazı hükümleri anayasalarına da koymuş. Örneğin, Federal Almanya Anayasasında, Portekiz Anayasasında, hatta, dolaylı biçimde Fransız Anayasasında bu hükümlere rastlamak mümkün, hele hele, Doğu Avrupa ülkelerinin anayasalarının çoğunda, çok çedit hükümlere de rastlamak mümkün.

Arkadaşlarım, Avrupa İnsan Hakları Beyannamesinin 17 nci maddesinde, hak ve özgürlüklerin, kötüye kullanılarak, o hak ve özgürlükleri yok edemeyeceği yazılıdır. Dolayısıyla, biz, siyasi partilerimize, elbette, en geniş özgürlükleri tanıyacağız; ama, siyasi partilerimiz de, o özgürlüklerini ve haklarını kullanarak, bu ülkenin bütünlüğüne, Anayasamızın 68 inci maddesinde öngörülen fiilleri işlemek ve işletmemek şeklinde hizmet edeceklerdir.

Bizler yasama dönemi başında bir ant içtik. Eğer, benim parlamenter arkadaşlarım içtikleri bu anda sadık kalırlarsa, mensup oldukları siyasi partilerinin üyelerine ve organlarına o anda bağlı kalacak paralelde öğütlerde bulunurlarsa, Türkiye Cumhuriyetinde hiçbir parti kapanmaz! (DSP sıralarından alkışlar)

Sevgili arkadaşlarım, Anayasa Komisyonundaki görüşmeler sırasında, bazı arkadaşlarım, yapmış olduğumuz değişikliğin bazı kıstaslarla Anayasaya aktarılmasını istediler. Ancak, hepinizin bildiği gibi, anayasalar özdür, esastır; anayasalara teferruatı yazamazsınız. Zaten, 69 uncu maddede yapılan değişiklikte "kanunlardaki ölçütlere göre" deniliyor. Ne yaparız; biz 69 uncu maddeyi değiştiririz, sonradan, o anayasa değişikliğiyle bağlantılı olarak kanunda bu kıstasları getirebiliriz. Kaldı ki, Anayasamızın 68 inci maddesinde, Siyasal Partiler Yasamızın çeşitli maddelerinde, hatta, Türk Ceza Kanunumuzda, hangi kıstasların parti kapatmaya neden olacağı açık açık yazılıdır. Anayasalar kazüst bir metotla yapılamaz; dolayısıyla, yapılan bu çalışmanın bir noksanlık olarak kabul edilmemesi gerekiyor kanaatindeyim.

Arkadaşlarım, daha önce de söyledim; Avrupa ülkelerinde de parti kapatma hükümleri var; ancak, ben, Demokratik Sol Partinin programından da kısa bir iki bilgi aktarmak istiyorum. Demokratik Sol Partinin programında, partilerin kuruluşları, işleyişleri, görevleri ve işlevleri konuları uzun uzun anlatılmış ve Demokratik Sol Parti, siyasi partilerin önüne, bırakın şedit cezaları, diğer engellerin de çıkarılmaması görülüş ve kanaatini açıkça ifade etmiştir.

Sevgili arkadaşlarım, Demokratik Sol Partinin, demokratikleşme ve siyasi görtüşüne göre, siyasi partilerin, konulacak şedit ceza hükümleriyle değil, o partinin, halkın belleğinden, seçmenin gönlünden silinerek, seçim sandıklarında bitirilerek kapatılmasından yanadır.

Bu düşünce ve duygularla, daha fazla vaktinizi almamak için, tüm arkadaşlarıma bir ricada bulunmak istiyorum. 21 inci Yasama Döneminde, bizler, uzlaşmayla, demokratikleşme adına çok iyi mesafeler aldık. Gelin, 69 uncu maddeye, eksikleri de olsa, en azından bir fırsat olduğunu bilerek, bugün mevcut partilerimize, yarın kurulacak diğer partilerimize de bir güvence getireceğini düşünerek, hep birlikte "evet" diyelim; omuz omza, yan yana, bu demokratik adımı birlikte atalım.

Başlamak, bitirmenin yarısıdır diyor; Partim ve şahsım adına, Yüce Heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Teşekkür ederim. (DSP ve MHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Anavatan Partisi Grubu adına, Sayın Beyhan Aslan; buyurun efendim.

ANAP GRUBU ADINA BEYHAN ASLAN (Denizli) – Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; görtüşülmekte olan, Anayasamızın 69 uncu maddesinde yapılması istenilen değişiklik hakkında Anavatan Partisi Grubunun görtüşlerini arz etmek üzere söz aldım; Yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum.

Sayın milletvekilleri, insan aklının bulabildiği en müttekâmil rejim demokrasi ise, demokrasinin teminatı ve vazgeçilmez unsurları da siyasi partilerdir. Siyasal partiler, siyasi hayatımızın, de-

mokrasimizin ana öğeleridir. Faaliyetlerini, Anayasa ve kanunlar çerçevesinde yürüteceklerdir. Aslolan, yasalara sadakattir, yasalara uymaktır.

Siyasî partiler, geniş halk örgütleridir; demokratik katılımın en önemli ve etkin vasıtasıdır; hedefleri, iktidar olup, ülke yönetimine talip olmaktır; insana hizmet gibi kutsal bir görevi üstlenirler, zihni çile çekerler; en çok, ülke ve ülke insanı için fedakârlığı enayilik olarak nitelendirenler tarafından da haksız tenkite uğrarlar.

Siyasî partilerin en önemli görevlerinden biri, varlığını borçlu olduğu cumhuriyetin ve demokrasimizin temel nitelikleriyle kavga etmemektir. Milletimizin vazgeçilmez değerleriyle cumhuriyetimizin temel niteliklerinin örtüşmesinde, siyasî partilere büyük bir görev düşmektedir. Siyasî partiler, faaliyetlerini, hizmetlerini yaparken, demokratik çerçeveye uymak zorundadırlar.

Demokrasilerde, devlet bütünlüğünü koruma noktasında siyasî partilere büyük görev düşmektedir. Demokrasilerde, devlet bütünlüğünün saklı kalması için, bütün siyasî partilerde, ortak millî şuura inanmış kadrolar gerekir. Ortak millî şuur, üniter devlettir, milletin bölünmez bütünlüğüdür; dış dünyada, ülkenin haysiyet ve onurudur, cumhuriyetin temel nitelikleridir, demokratik ilkelendir ve milletimizin moral değerleri, kıymet hükümleridir, değişmez değerleridir ve bu ortak şuurun bayrağı da ay yıldızlı al bayraktır. Ay yıldızlı bayrak, bütün siyasî partilerin simgesi olan siyasî partilerin bayraklarının üzerinde dalgalanır. Bütün siyasî partilerin bayrakları, o bayrağa hizmet etmek durumundadır. O bayrak, rakip tanımaz. Siyasî partilerin tümü, faaliyetlerini, o bayrağın gölgesinde yapmak zorundadır.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Anavatan Partisi olarak, siyasî partilerin kapatılmasının imkânsızlığını değil... Gelişmiş ülkelerde de siyasî partiler kapatılabiliyor. Yakın tehlike ve kamu düzeni önplana geçip, siyasî partilerin kapatılması mümkündür. Burada esas olan, ulusal mevzuatımızı uluslararası kriterlere, Avrupa normlarına uygun hale getirmektir. İşte, şimdi yaptığımız budur.

Biz, siyasî partilerin kapatılmasını imkânsız kılmıyoruz; ama, siyasî partilerin kapatılmasını zorlaştırıyoruz; çünkü, aslolan, siyasî partilerin faaliyetine devam etmesidir; istisna da, kapatmaktır.

Siyasî partilerin faaliyet alanının daha demokratik bir ortama taşınmasını istiyoruz. Görüşüğümüz değişikliklerle, bu, sağlanmalıdır.

Suç odağı olma hali, mahallî mahkemelerce verilen kesin hükümlerle kesinleşecek. Bir siyasî partinin suç odağı olduğunun tespiti halinde de, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından dava açılacak ve yine, Anayasa Mahkemesinde o siyasî parti yargılanacak.

Partilerin kapatılmasına ilişkin daha önceki davalara baktığımızda, fiillerinden dolayı kapatma davasının açılmasına sebep olanlar, genellikle, o siyasî partilerin milletvekilleri olmuşlar. Partinin kapatılmasına sebep olacak eylemi eğer milletvekilleri yapmışsa, ne olacak; işte o zaman Anayasamızın 83 üncü maddesine takılacak. Öyleyse, Anayasamızın 83 üncü maddesi, milletvekilinin yargılanmasına engel olacak ve 69 uncu madde ve yaptığımız değişikliğin de hiçbir anlamı olmayacak. Öyleyse, mutlaka, 83 üncü maddedeki dokunulmazlıklar kaldırılmalıdır. Bu durum, anayasa değişiklikleri, Uyum Komisyonundan geçmeden, anayasanın sistematiği terk edilerek yapılan değişikliğin sonucudur. Bir taraftan yargılamaya açıyorsunuz; ama, diğer taraftan da, yargılamayı engelleyen maddeyi Anayasada muhafaza ediyorsunuz... İşte, bu sistematiği bozmadan ve birbirine uydurmadan, çarkları birbiriyle uyum haline getirmeden bu maddeyi değiştirmemizin bir anlamı olmaz; ancak, bu değişikliğin pratikte uygulanabilmesi için, mutlaka, Anayasamızın 83 üncü

maddesinin bir değişikliğe tabi tutulması zorunludur; milletvekillerinin parti kapatılmasına ilişkin olarak işlediği suçlar, dokunulmazlık alanının dışına çıkarılmalıdır diye düşünüyorum.

Uyum Komisyonu gündeminde bulunan milletvekili dokunulmazlığına ilişkin 83 üncü maddenin değiştirilmesi bir zaruretler diye tekrar ediyorum. Bu değişiklik, milletvekillerinin yargılama sürecine hız kazandıracak; bu değişiklik, milletvekili dokunulmazlığına yapılan eleştirilere de bir cevap niteliğinde olacak; yapılan değişikliğin de, o zaman, bir pratiği olacaktır.

Sayın milletvekilleri, partilerin kapatılmasına ilişkin, usule ilişkin itirazlarımız da var. Anayasa Mahkemesi, siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davalara dosya üzerinden karar vermekte, parti hükmi şahsı adına bir yetkilinin savunmasını almakta, ne var ki, cezaların şahsiliği prensibini bir tarafa bırakarak, savunması hiç alınmadığı halde, milletvekilliğini sona erdirmekte ve siyaset yasayla cezalandırmaktadır. Bu ise, savunma hakkının kısıtlanmasıdır. Savunma hakkının kutsallığı karşısında bu garabeti izah etmek mümkün değildir. Bir taraftan milletvekilinin milletvekilliğini sona erdireceksiniz ve ona savunma hakkı vermeyeceksiniz... Bunun izahı mümkün değildir. Bu sorun, güvenli yargılama ve insan hakları sorunudur. Bu sorunu çözmek sorumluluğunu üzerimizde taşımak zorundayız.

Siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davalarda, yargılama usulü, mutlaka, evrensel boyuta ulaştırılmalıdır. Cezaların şahsiliği prensibi dikkate alınmalıdır. Eğer, bir milletvekilinin milletvekilliğini sona erdiriyorsanız, onun savunmasını almak zorundasınız.

Modern olmayan, dünyamızdan kopuk bu kavramın mutlaka değişmesi zorunludur diye düşünüyorum ve siyasi partilerimize, onların fedakâr kadrolarına başarılar diliyorum. 69 uncu madde değişikliğinin demokratik bir adım olduğunu kabul ediyorum; bu konuda müspet düşündüğümü de söylemek istiyorum ve Yüce Meclisi saygıyla selamlıyorum. (ANAP, MHP ve FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Grupları adına söz isteyen başka arkadaşımız var mı? Yok.

Şahsı adına, Sayın Yasin Hatiboğlu; buyurun efendim. (FP sıralarından alkışlar)

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) – Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri; bir anayasa teklifini müzakere ediyoruz. Anayasa yapıcının, bir anlamda kurucu meclisin, anayasaların nasıl değiştirileceğine dair koyduğu hükümleri, hiçbir anayasa değişikliğine ihtiyaç duymadan, biz, değiştiriveriyoruz.

Sayın Başkan, 1973-2000... Yirmiyedi yıldır Parlamentoyu tanıyan bir arkadaşınızım. Tüzük hükmü ihdası kavramını duydum, bunu biliyorum; ama, anayasa hükmü ihdasına ilk defa şahit oluyorum ve tüzütle şahit oluyorum.

Anayasamın 175 inci maddesinin birinci fıkrası çok açık. İki özellik var; bir, gizlilik; iki, nitelikli çoğunluk. Ben, oraya girecek değilim; ama, zabıtlara geçmesi açısından... Bizden sonra devran devam edecek; yani, dünya dönmeye devam edecek. Parlamentomuz gelişecek, parlamenter hak ve yetkiler kavranacak, olduğu gibi kavranacak ve zannediyorum, zabıtlara uğrayanlar, zabıtlara inenlerin sayısı, inşallah, dua ediyorum, artacaktır.

Şimdi, 69 uncu maddeyi konuşuyoruz. İşte, asıl konuşulması lazım gelen şey bu. Yani, bütün sıkıntılarının temelinde yatan, 69 uncu maddede, 68 inci maddede; yani, "Türkiye Cumhuriyeti, demokratik, laik, sosyal bir hukuk devletidir" tanımlamasının temelini oluşturan demokrasi; yani, 68 inci maddedeki "siyasi partiler, demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır" kavramı. Bunlar, çok önemli belirlemelerdir. Bunları eksiksiz yerine ve rayına koymadığımız takdirde, bu sıkıntıları hep beraber yaşarız.

Şimdi bir fırsat doğmuştur. Yani, teklif sahibi değerli arkadaşlarım, tekliflerinin, Parlamento tarafından nasıl değerlendirildiğini, kaç oyla itibara ve iltifata layık ve şayeste görüldüğünü gördüler. Bu gidişle, bu değişikliğin, anayasa değişikliğinin geçmesinin mümkün olmadığını tahmin ediyorum. Onun için, şimdi fırsat eldedir. Her işte bir hayır vardır. Başkanlığın bu yanlış uygulamısından bile bir hayır çıkarmak mümkündür. Onun için, şu pazarlık lafını bırakarak, uzlaşma dediğimiz, Sayın Başbakanımızın uzlaştı buyurdıkları şu kavramı bir kere daha gözden geçirelim.

Bir sayın sözcü arkadaşımın "bak, bu 69 uncu maddede en kırlımız Fazilet Partisidir" demesini, doğrusu, uygun bulmuyorum. Ben, Grubum adına yaptığım konuşmada bunun bir pazarlık olmadığını ifade ettim, herkesin de böyle kabul etmesi lazım geldiğini işaret ettim. Bu, bir uzlaşmadır; bu, bir anlaşmadır.

Bakın, işte köy görünmüştür. Öyleyse, geliniz, yeniden arkadaşlarımız bir araya gelsinler, şu 69 uncu maddeyi adam gibi adam edelim.

Neresinden tutarsanız tutunuz, 69 uncu madde bir adımdır; bunu kabul ediyoruz, teklif sahiplerine teşekkür ediyorum; ama, yeterli bulmuyorum.

Bakınız, 69 uncu maddeyle ilgili getirilen teklifte aynen şöyle deniyor... İfade bozukluğu var orada; deniyor ki: "...ancak, o partinin kanunla belirlenen ölçütlerle göre bu nitelikteki fiilleri işlediğinin yetkili mahkemece kesin hükme bağlandığı..."

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – 1 dakika süre veriyorum.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) – Lütfedersiniz Sayın Başkan.

Bir siyasi partinin yerel mahkemelerce yargılanması mümkün değil ki, fiillerin hükme bağlanması mümkün olsun. O halde, bu bir redaksiyonla giderilebilir. Sayın Başbakanıma dönerek ifade ediyorum; bunu redakte edelim. Siyasi partilerin yerel mahkemeler tarafından yargılanması mümkün değil. Çünkü, Anayasanın 68 ve 69 uncu maddeleri çok açık. Siyasi partileri ancak Anayasa Mahkemesi yargılar. Öyleyse, bir redaksiyon yoluyla şu 69 uncu maddeyi düzeltebilirsiniz.

Bir başka şeyi arz edeyim: Artık, şu yasaklı Türkiye olmaktan kurtulalım. 69 uncu maddenin sekizinci fıkrasının kaldırılması için önergem vardır; destek rica ediyorum. Yedinci fıkrası için arkadaşlar önerge verdiler, benim de önergem var; bir redaksiyonla düzelebilir.

Ben, Sayın Başkanın müsamahasını ve tahammülünü zorlamamak için, Sayın Başkana ve Yüksek Heyetinize saygılar sunuyorum. (FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Sayın Kamer Genç...

KAMER GENÇ (Tunceli) – Efendim, ben, söz hakkımı, Sayın Bülent Arınç'a devrediyorum. (FP sıralarından alkışlar)

Peki; buyurun Sayın Arınç.

BÜLENT ARINÇ (Manisa) – Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; hepinizi tekrar saygıyla selamlıyorum.

69 uncu madde üzerinde söz hakkı olan Sayın Genç, bu hakkımı bana devretti; kendisine de ayrıca teşekkür ediyorum.

Tümü üzerindeki görüşmelerde de birkaç konuyu ifade etmiştim. Anayasanın 69 uncu maddesi, siyasi partilerin, hangi esaslara uyacakları ve hangi şekilde kapatılacaklarını öngören önemli bir

maddedir. Bugün bu maddenin bir fıkrasında değişiklik yapılıyor. Fazilet Partisi olarak bu değişikliği yeterli görmediğimizi de ifade etmiştik. Umarım ki, önergeler çerçevesinde bu eksiklik de düzeltilir.

Değerli arkadaşlarım, ben, siyasi etik açısından, bu konudaki tartışmalara bir son vermek niyetiyle birkaç cümleyi arz etmek istiyorum.

Sayın Başbakanımız Ecevit, kendi grup toplantısında "Fazilet Partisi, bize, 69 uncu maddeyle ilgili bir teklifle gelmedi, onlardan bu konuda bir talep olmadı. Biz, hükümet ortakları olarak, liderlerle birlikte müzakere ettik, 69 uncu maddenin değiştirilmesi konusunda böyle bir teklifi biz yaptık" dediler. Kendilerine teşekkür ediyorum. Ashında, bu açıklama, bütün tartışmaların öntülü kesmiş olmalı; ama, ne var ki, bazı arkadaşlarımızca, bir saplantı halinde, bu pazarlıkçı tavrımız ileri sürülerek veya böyle bir şey olduğu söylenerek kamuoyu etkilenmeye çalışılıyor ve yanlış, tekrar tekrar ifade ediliyor. Tabii, bu yanlış anlamaya, bazı kişiler de ayrıca sebebiyet verdiler. Başbakan Yardımcısı Sayın Özkan, gazetecilere verdiği bir demeçte "Fazilet Partisi kapatılırsa ara seçim yapılır; bu ara seçim de hükümetteki istikrarı bozar, ekonomik programı uygulayamayız" dedi. Sanki, kapatılma tehlikesi çok ciddi; Fazilet Partisinin kapatılmaması, hükümetin istikrarının bozulmaması açısından tercih ediliyor... Ben, bunu reddederim; böyle bir konuşmayı, talihsiz bir konuşma olarak sayarım ve Fazilet Partisi adına bunu kabul etmem. (FP sıralarından alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, bir siyasi parti hakkında Anayasa Mahkemesinde dava açılabilir. Siyasi Partiler Kanunu, Anayasanın ilgili hükümleri bunu öngörebilir. Burada yapacağımız tek şey, iddia nedir, buna karşılık savunma nedir, iddialar bir partinin kapatılmasına yeterli midir; hukuk ve adalet çerçevesinde, biz, buna bakarız ve eskiden beri savunduğumuz bir gerçeği her vesileyle dile getiririz: Biz inanıyoruz ki, demokratik hayatın vazgeçilmez unsurları olan siyasi partiler, gelişigüzel kapatılmamalıdır.

Esasen, Siyasi Partiler Kanununda yaptığımız değişiklikle, bir parti hakkında açılacak kapatma davasını üçe indirdedik: Birincisi, Anayasanın 68 inci maddesinde yazılı ilkelere program ve tüzüğünde yer vermemiş olması; ikincisi, yurt dışından bağış para almış olması; üçüncüsü de, odak haline gelmesidir. Bunun dışında bir kapatma sebebi halen kalmadı.

Bütün bu düzenlemelerle, siyasi partiler bir teminat altına da alınmış olmuyor; çünkü, siyasi partilerin kalıcı olması esastır; ancak, yasadışı fiillere girerlerse uyarılmaları esastır; düzgün hareket etmeleri, içerisinde yanlış hareket edenler varsa, onların uyarılması, partiden ihraç edilmesi, partinin sağlıklı olarak görevine devam etmesi esastır. Bir partinin yüzbinlerce üyesi var, bir partinin milyonlarca oyu var. Sadece bir hareket vesilesiyle, bir davranış sebebiyle bir partinin kapatılmasına yol açılacaksa, Türkiye, siyasi partiler mezarlığına döner. Bunu, ne iç hukukumuzda ne de uluslararası hukukta, önce kendimize ve sonra başkalarına izah etme imkânımız kalır. Dolayısıyla, 69 uncu maddede, hangi fiilleri ne şekilde işleyecek de bir siyasi parti odak haline gelecek; bunun tarif edilmesinde isabet vardır. Esasen, Meclisimiz, bu tarihi görevini, ağustos ayındaki Siyasi Partiler Kanunu değişikliğinde de yapmıştır. Bugün yapılan şey, Partiler Kanunundaki o değişikliği Anayasanın içerisine monte etmektir ve belki de tersinden uyumdur.

69 uncu maddedeki bu düzenleme de yeterli değil. Yapılacak şey, temelli kapatılan bir partinin devamı niteliğinde başka bir adla parti kurulamaz" hükmündeki subjektif unsuru da objektif hale getirmektir. Anayasanın 69 uncu maddesinin son fıkrası, zaten, böyle bir yasal düzenleme yapılmasını bize emretmektedir; yani, "kanunla düzenlenir" sözü, eğer, takip ederseniz...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – 1 dakika süre ilave ediyorum.

BÜLENT ARINÇ (Devamla) – 69 uncu maddenin son fıkrasında, bu mahiyette "kanunla düzenlenir" hükmünün de Anayasanın 69 uncu maddesinin yedinci fıkrasına girmesine uyum açısından gerek vardır.

Değerli arkadaşlarım, bunu samimiyetle ifade ediyoruz ki, bütün siyasî partiler için, hakkında dava açılmış veya açılmamış, aynı tehdidin altında bulunan, üzerinde Demoklesin kılıcı sallanan bütün siyasî partilerin varlıklarını devam ettirmeleri, anayasal güvenceye kavuşmalarıyla mümkündür. Anayasal güvenceye kavuşması yolunda yaptığımız bütün çabaların, bir pazarlıkçı tavır olarak gösterilmesini hem şiddetle hem de nefretle reddediyorum. (FP sıralarından alkışlar) Fazilet Partisi, hiçbir zaman, böyle, gerçekten ahlakî sayılmayacak bir davranışın içinde olamaz. Peşin hükümlerle hareket etmeyelim. Bir partinin zor durumda bulunduğundan bahisle, ondan tavizler koparmaya, ödünler koparmaya çalışmayalım. Yapacağımız düzenlemeyi hep beraber yapalım, şerefi hepimize ait olsun.

Hepinize saygılar sunuyorum. (FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Sayın milletvekilleri, 1 inci madde üzerindeki görüşmeler tamamlandı.

1 inci madde üzerinde verilmiş 10 adet önerge var; madde, bir fıkradan oluştuğu için ancak 4 önergeyi işleme alacağız.

Önergeleri geliş sırasına göre okutup, aykırılıklarına göre işleme alacağım.

İlk önergeyi okutuyorum :

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Konu : Değişiklik Önergesi

Müzakereye konu, Anayasanın 69 uncu maddesinin altıncı fıkrasının Anayasa Komisyonundan gelen metindeki "hükümün" kelimesinin "hükümlerin" olarak değiştirilmesini; haşiv mahiyetinde ve mükerrer olan ikinci "kesin" kelimesinin metinden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

27.3.2000

Yasin Hatiboğlu

Çorum

BAŞKAN – İkinci önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Konu: Değişiklik teklifim

Anayasanın müzakereye konu 69 uncu maddesinin yedinci fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

"Temelli kapatılan bir partinin amblemi, kapatılmadan sonra kurulan partiler tarafından kullanılamaz, tüzüğü aynen iktibas edilemez."

Yasin Hatiboğlu

Çorum

BAŞKAN – Üçüncü önergeyi okutuyorum :

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Anayasanın görüşülmekte olan 69 uncu maddesinin yedinci fıkrasının sonuna "Temelli kapatılan bir partinin, hangi hallerde bir başka ad altında kurulmuş sayılacağı hususu kanunla düzenlenir" cümlesinin eklenmesini arz ederiz. 28.3.2000

Mustafa Kamalak
Kahramanmaraş

BAŞKAN – Dördüncü önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Konu : Tadil Teklifi

389 sıra sayılı, Anayasa tadiline dair yasa teklifinin 69 uncu maddesinin sekizinci fıkrasının yasa metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederim. 28.3.2000

Yasin Hatiboğlu
Çorum

BAŞKAN – Bu dördüncü önergeyi, en aykırı önerge olması hasebiyle işleme alıyorum.

Komisyon bu önergeye katılıyor mu?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ERTUĞRUL YALÇINBAYIR (Bursa) – Çoğunluğumuz da yoktur. Önergeye katılmıyoruz efendim.

BAŞKAN – Hükümet katılıyor mu?

ORMAN BAKANI İ. NAMI ÇAĞAN (İstanbul) – Katılmıyoruz Sayın Başkanım.

BAŞKAN – Önerge sahibi söz almak ister mi?

YASIN HATİBOĞLU (Çorum) – Evet efendim.

BAŞKAN – Buyurun efendim.

YASIN HATİBOĞLU (Çorum) – Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri: Anayasanın 69 uncu maddesini müzakere ediyoruz; inşallah, uygun bir hale gelecektir. Parlamentoda ve komisyonda önerge verme yolunun açık tutuluşunun hikmeti sebebi, teklif sahipleri ya da tasarı sahibi tarafından, unutulmuş, ihmal edilmiş ve belki de imhal edilmiş bir hal varsa, bunun, müzakere esnasında fark edilebilmesi ve düzeltililebilmesidir; bendeniz, bunu fark ettim. Anayasamızın 69 uncu maddesinin sekizinci fıkrası "Bir siyasi partinin temelli kapatılmasına beyan veya faaliyetleriyle sebep olan kurucuları dahil üyeleri, Anayasa Mahkemesinin temelli kapatmaya ilişkin kesin kararının Resmî Gazetede gerekçeli olarak yayımlanmasından başlayarak beş yıl süreyle bir başka partinin kurucusu, üyesi, yöneticisi ve denetçisi olamazlar" diye bir hüküm.

Değerli milletvekilleri, Avrupa Birliği diyoruz. Sayın Beyhan Aslan Beyefendi arkadaşşıma aynen katılıyorum. Biz, partileri, eğer, ayakta tutacaksak; hayatta da tutmak mecburiyetindeyiz. Partilerin hayatta kalması demek, o partilerin kurucularının, yöneticilerinin de siyasal hayatının devam etmesine imkân vermek demektir. Siz, partiyi hayatta tutuyorsunuz; ama, o partinin kurucusunun, yöneticisinin siyasal hayatını elinden alıyorsunuz; böyle bir mantık olmaz. Bundan dolayı, benim teklifim, Anayasanın 69 uncu maddesinin sekizinci fıkrasının, metinden çıkarılması uygun olur; hakkaniyete uygun olan budur.

Mesela, ben ismini söyleyeyim, bir Ahmet Tekdal arkadaşımız, kendisi, Anayasa Mahkemesine bizzat müracaat etti "iddianamede adım geçiyor, beni bir dinleyin, ben kimim, neyim, katkim ne, hangi fiilimle, hangi eylemimle bu partinin kapatılması davasına gerekçe oluyorum, beni bir

dinleyin" dedi. Anayasa Mahkemesi, kendi kuruluş kanununun 33 üncü maddesi ve Anayasanın 148 inci maddesi vesair maddeler muvacehesinde, haklı olarak "kusura bakmayın, biz, sizi dinleyemeyiz, biz, bidayet mahkemesi değiliz" dedi. Bakın, Parlamentomuz da bunun farkına vardı. Onun için, şimdi, bir partili suç işleyecekse, yerel mahkemede, bidayet mahkemesinde yargılancak, sonra Anayasa Mahkemesine gidecek ve orada, odak oluşturulup oluşturulmadığı tetkik ve tespit edilecektir.

O halde, şimdi, Ahmet Tekdal veya benzerlerini, başkalarını, dinlemeden, bu insanların elinden milletvekilliğini almanın, sonra beş yıl kendilerini cezalandırmanın, hukukla, adaletle, nasafetle bağdaşır yanını göremediğim için, milletten sorumluluk yüklenmiş, millete karşı sorumluluğu olan bir milletvekili olarak, bu fıkranın metinden çıkarılmasının uygun olacağını düşünüyorum. Heyetinizi, özellikle teklif sahiplerini, ayrıca, ilaveten ve zamimeten selamlıyorum efendim. (FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Sayın milletvekilleri, önergeyi oylarınıza sunacağım, kabul görürse, önergenin gizli oylamasını yapacağım.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Konu: Değişiklik teklifim

Anayasanın müzakereye konu 69 uncu maddesinin yedinci fıkrasının aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

"Temelli kapatılan bir partinin amblemi, kapatılmadan sonra kurulan partiler tarafından kullanılamaz, tüzüğü aynen iktibas edilemez."

Yasin Hatiboğlu

Çorum

BAŞKAN - Önergeye Komisyon katılıyor mu?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANVEKİLİ NAMİK KEMAL ATAĞAN (Hatay) – Hayır efendim, katılmıyoruz.

BAŞKAN – Hükümet katılıyor mu?

ORMAN BAKANİ İ. NAMİ ÇAĞAN (İstanbul) – Katılmıyoruz efendim.

BAŞKAN – Önerge sahibi söz almak ister mi?

YASIN HATİBOĞLU (Çorum) – Lütfeder misiniz...

BAŞKAN – Buyurun efendim.

YASIN HATİBOĞLU (Çorum) – Sayın Başkan, Yüce Heyetin değerli üyeleri; çok net ve açık arz ediyorum. Gerçekten, bu Anayasadaki ve tüm yasalarımızdaki eksiklikleri, eskilerin deyişiyle, kusurunu, kûsurunu burada ancak elbirliği ve gönül birliğiyle çözeriz. Hiç kimse, ne iktidar, iktidar olduğunun güvenci içinde olmalı ne de muhalefet, muhalefette bulunduğu, bulunuşunun direnci içinde olmalı. Biz, elbirliği ve gönül birliğiyle bu meseleleri çözeriz diye düşünüyorum. Sayın Saruhan'ı zevkle ve şevkle, Sayın Beyhan Aslan Beyefendi kardeşimi istifadeyle, ümitle dinledim. Yani, biz çözemeyeceksek, Allahınızın aşkına, kim çözecek bunu?! Yani, bilirsiniz ki, eğer çö-

züm biz değilsek, demokrasilerde başka çözüm yoktur; biz çözemsek başka çözemiz. Yapmayın!..

Şimdi, bakınız, lütfen, birlikte bir düşünelim. Benim, metinden çıkarılmasını yahut metnin şu şekilde düzenlenmesini istediğim fıkra "Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz" fıkrası, yedinci fıkra. Şunu bir düşünüyor musunuz: Kapatılan bir parti başka ad altında kurulamaz... Peki, yani, değerli milletvekilleri, bir başka ad altında bir parti kurulamazsa, o kapatılan partinin adı altında mı kurulacak; buradan bu anlam çıkmaz mı?! Peki, hangi parti, bu kapatılan partinin adını taşıyorsa da, bu parti o partidir tespitini kim yapacak, bunun kıtası ne? Keyfe mayeşe ölçülerle bunu haklı ve hakkaniyete uygun bir neticeye götürebilir miyiz?! Öyleyse, değerli milletvekilleri, buraya ölçüler koymalıyız; yani, hangi parti, hangi tavı alırsa, ne bileyim ben, tüzüğünü almak suretiyle mi, yoksa merkez karar yönetim kurulu üyelerini almak suretiyle mi, amblemini almak suretiyle mi, yoksa kapatılan partinin oturduğu binada oturması suretiyle mi?.. Yani, bir ölçül olmalı. Onun için bakın, cezada unsurlar çok önemlidir. Fiilin unsuru olmazsa fiil oluşmaz, fiil oluşmazsa ceza verilmez.

Şimdi, burada benim teklifim gayet nettir ve açıktır. Diyoruz ki, bu fıkra kalsın; ama, şöyle düzenlensin; böyle düzenlenirse hakkaniyete uygun olur diye düşünüyorum ve Başkanlığa, Yüce Heyete saygılar sunuyorum. (FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Önergeyi oylarımıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Anayasanın görüşülmekte olan 69 uncu maddesinin yedinci fıkrasının sonuna "Temelli kapatılan bir partinin, hangi hallerde bir başka ad altında kurulmuş sayılacağı hususu kanunla düzenlenir" cümlesinin eklenmesini arz ederiz. 28.2.2000

Mustafa Kamalak

Kahramanmaraş

BAŞKAN - Komisyon önergeye katılıyor mu?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANVEKİLİ NAMIK KEMAL ATAHAN (Hatay) – Katılmıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN - Hükümet katılıyor mu efendim?

ORMAN BAKANI İ.NAMİ ÇAĞAN (İstanbul) - Katılmıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN - Önerge sahibi söz istiyor mu efendim?

MUSTAFA KAMALAK (Kahramanmaraş) – Evet Sayın Başkan.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Kamalak. (FP sıralarından alkışlar)

MUSTAFA KAMALAK (Kahramanmaraş) – Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; konuşma başlarken hepinizi hürmetle selamlıyorum.

Değerli arkadaşlarım, önergeyle ne yapmak istiyoruz; herşeyden önce, hukuk devletinin gereği olarak son derece keyfi uygulamalara mani olmak istiyoruz, amacımız budur.

Ne diyor Anayasa: "Temelli kapatılan bir parti bir başka ad altında kurulamaz." Diyoruz ki, bunun ölçüsü nedir? Gelin, kriterlerini siz koyun, Yüce Meclis koysun; çünkü, hukuk devletinde,

kanunların açık olması gerekir. Kanun açık olmazsa, uygulayıcı, kendi mantığına göre sonuçlara ulaşır. Bunun bir misalini demin arz ettim.

Değerli arkadaşlarım, Refah Partisi döneminde, eğer Refah Partisi, Siyasî Partiler Kanununun 103 üncü maddesini iptal etseydi, kapatılacaktı; ihlal etmemişti. Anayasa Mahkemesi, iptal ettiği partiyi gene kapattı. Soruyorum sizlere: Bir parti, kanunu ihlal ederse kapatılacak, ihlal etmezse yine kapatılacak; allahaşkına, bir parti ne zaman kapatılmaz o zaman?! Diyoruz ki, gelin, bu tür keyfîliklere mani olalım, Yüce Meclis olarak mani olalım; ölçüleri siz koyunuz; ricamız budur.

İkinci olarak, kanunları, bildiğiniz gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisi yapar, yürütme organı uygular, yargı denetler. Halbuki, burada, bir boşluk var: Temelli kapatılan bir parti, başka bir ad altında kurulamaz... Peki, ölçüleri nedir; hangi hallerde, bir parti, temelli kapatılan bir parti başka ad altında kurulmuş sayılacaktır? Gelin, beraber düşünelim; ricamız budur; ölçüyle siz koyun. Zaten, Anayasanın gereği de budur, kuvvetler ayrılığı ilkesinin esası da budur. Hatırlamak için arz ediyim, gayet iyi biliyorsunuz; kuvvetler ayrılığı ilkesine göre, yasayı Meclis koyacak, sizler koyacaksınız. Burada, yanlış anlamalara, keyfî uygulamalara yol açacak olan bir hüküm var; bunun ölçülerini siz koyunuz diyoruz; önergemizin esası buna dayanmaktadır. Kaldı ki, aynı maddenin son fıkrasında "siyasî partilerin kapatılmaları kanunla düzenlenir" deniliyor.

Değerli arkadaşlarım, temelli kapatılmış olan bir partinin başka bir ad altında kurulmuş olduğu varsayımı bir kapatılma sebebi sayılacağına göre, siyasî partilerin kapatılmaları da kanunla düzenleneceğine göre, diyoruz ki, gelin, Anayasanın bu amir hükmüne riayet edelim; talebimiz budur.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum efendim. (FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir efendim.

Dördüncü önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Mütakereye konu, Anayasanın 69 uncu maddesinin altıncı fıkrasının Anayasa Komisyonundan gelen metindeki "hükümün" kelimesinin "hükümlerin" olarak değiştirilmesini; haşiv mahiyetinde ve mükerrem olan ikinci "kesin" kelimesinin metinden çıkarılmasını arz ve teklif ederim.

27.3.2000

Yasin Hatiboğlu

Çorum

BAŞKAN – Önergeye Komisyon katılıyor mu?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANVEKİLİ NAMİK KEMAL ATAHAN (Hatay) – Sayın Başkan, bu önerge, komisyonda da gündeme geldi; reddedilmişti; şimdi de, kabul etmiyoruz.

BAŞKAN – Hükümet katılıyor mu?

ORMAN BAKANI İ. NAMİ ÇAĞAN (İstanbul) – Katılmıyoruz efendim.

BAŞKAN – Önerge sahibi, söz alıyor değil mi efendim?

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) – Evet, Sayın Başkan.

BAŞKAN – Buyurun efendim.

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; doğrudur, benzer talep komisyonda da geldi, reddedildi; ama, komisyonun işlevi ayrı, Genel Kurulun işlevi ayrıdır.

Komasyon, genel kurullara niyabeten çalışır. Eğer, Genel Kurul bir konuyu reddederse, komisyon geri alamaz, değiştirmemez; ama, komisyon bir Şeyi reddederse, Genel Kurul, pekala, kabul edebilir. Onun için, ikisi arasındaki farkı biliyor olmanızna rağmen, bir de, bendenizin de bildiğini ifade etmek için tekrar etmiş oldum; yanlış anlamayınız lütfen.

Deęerli milletvekilleri, şimdi, burada, bendeniz, bu önergeyi verirken řunu dūřündürdüm: Metinle gerekçe arasında bir çelişki var. Gerekçede "hükümler" tabiri geçiyor; kelime, çoğul olarak kullanılmış. Halbuki, metinde "...o partinin kanunla belirlenen ölçütlere göre bu nitelikteki fiilleri işlediğinin yetkili mahkemelerce kesin hükme bağlandığı ve bu kesin hükümün odak oluşturmaya yeterli olduğu hususunun" şeklinde dir. Burada vakıta, muhtevanın tamamı birlikte dūřünüldüęü takdirde, benim de arzu ettiğim netice çıkıyor; ama, iltibasa mahal vermemek kanun yapıcının birinci görevidir. Onun için, oradaki "partinin kanunla belirlenen ölçütlere göre bu nitelikteki fiilleri işlediğinin yetkili mahkemelerce kesin hükme bağlandığı ve bu kesin hükümün" ifadesindeki o son "hüküm" kelimesinin çoğula dōnütüřtürülmesinin ileride ihtilafa ve iltibasa mani teşkil edeceğini dūřündüęüm için, o şekilde düzeltilmesinin uygun olacağını dūřünüyorum ve Heyetinize, Sayın Başkanlığa saygılar sunuyorum. (FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Önergeyi oylarınızda sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir efendim.

Sayın milletvekilleri, 1 inci madde üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

şimdi, maddenin gizli oylamasına başlayacağız.

Biraz evvel açıkladığım üzere, Sayın Genel Başkanlar ve mazereti olanlar önce oy kullanabilir.

Oylamaya Adana İlinden başlıyoruz.

(Oylar toplandı)

BAŞKAN – Oyunu kullanmayan sayın milletvekilimiz var mı? Yok.

Oy kullanma işlemi tamamlanmıştır.

şimdi, tasnife geçiyoruz.

(Oyların ayırımı yapıldı)

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, görüşülmekte olan kanun teklifinin 1 inci maddesinin yapılan gizli oylama sonucunu arz ediyorum:

Oylamaya katılan milletvekili	: 523
Kabul	: 260
Ret	: 238
ekimsiz	: 10
Geçersiz	: 4
Boş	: 11

Bu sonuca göre, 1 inci madde reddedilmiştir.

Sayın milletvekilleri, saat 20.00'de toplanmak üzere, oturumu kapatıyorum.

Kapanma Saati : 19.21

DÖRDÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati : 20.00

BAŞKAN : Yıldırım AKBULUT**KÂTİP ÜYELER : Levent MISTIKOĞLU (Hatay), Mehmet ELKATMIŞ (Nevşehir)**

BAŞKAN – Türkiye Büyük Millet Meclisinin 73 üncü Birleşiminin Dördüncü Oturumunu açıyorum.

III. – KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN**GELEN DİĞER İŞLER (Devam)**

2. – *Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 251 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi, Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 243 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 86 ncı Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ile Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ve Doğru Yol Partisi Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Tansu Çiller ile 399 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/479, 2/478, 2/477) (S. Sayısı : 389) (Devam)*

BAŞKAN – Hükümet?.. Burada.

Komisyon?.. Burada.

Sayın milletvekilleri, önceki oturumda 1 inci maddenin oylaması tamamlanmıştı. İçtüzüğümüzün 94 üncü maddesinin ikinci fıkrası "birinci görüşmede gerekli çoğunlukla kabul oyu alamayan bir madde ikinci görüşmede de gerekli çoğunlukla kabul oyu alamamışsa reddedilmiş olur" hükümünü amirdir. Bu nedenle, bu madde ikinci görüşmede tekrar oylanacaktır.

Bilgilerinize sunuyorum.

Şimdi, teklifin 2 nci maddesini okutuyorum :

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 86 ncı maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi "Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek, yolluk ve emeklilik işlemleri kanunla düzenlenir" şeklinde değiştirilmiş; fıkranın sonuna "Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile bunların emeklileri Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı ile ilgilendirilirler ve üyeliği sona erenlerin istekleri halinde ilgileri devam eder" ibaresi eklenmiş ve aynı maddenin ikinci fıkrasında geçen "sosyal güvenlik kuruluşları" ibaresi "Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı" olarak değiştirilmiştir.

BAŞKAN – 2 nci madde üzerinde, Fazilet Partisi Grubu adına, Sayın Şeref Malkoç.

Buyurun efendim.

FP GRUBU ADINA ŞEREF MALKOÇ (Trabzon) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Anayasanın 86 ncı maddesinde değişiklik yapılmasına ilişkin kanun teklifiyle ilgili olarak, Fazilet

Partisi Grubunun görüşlerini açıklamak üzere huzurunuzdayım; şahsım ve Partim adına hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Değerli arkadaşlar, bugünkü mevcut Anayasa 1982 yılında yürürlüğe girdi. Yürürlüğe girdiğinden beri, sürekli tartışılmakta ve tenkit edilmektedir; ancak, aradan onsekiz yıl geçmesine rağmen, bu Anayasa üzerinde, ciddi, esasa müessir hiçbir değişiklik yapılmadı dense yeridir. Yapılan değişiklikler, o günkü şartlara göre ihtiyaca binaen yapılan değişikliklerdi; esasa müessir, toplumun temel yapısıyla ilgili ciddi bir değişiklik yapılmadı.

Özellikle, 57 nci hükümet döneminde, anayasa değişiklikleri, âdeta, manifaturacı dükkanına taksit öder gibi oldu. Kısa zamanda üç anayasa değişikliği geldi. Birincisinde, Avrupa Birliğinin tekliflerine, telkinlerine veyahut da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarına uygun olarak, Abdullah Öcalan'ın yargılanması sırasında, devlet güvenlik mahkemeleriyle ilgili Anayasa değişikliğini, ardından kanun değişikliğini yaptık. İkinci değişikliğimiz, tahkim konusunda oldu. Üçüncü değişikliği şu anda görüşüyoruz. Vatandaşın hak ve özgürlüğü, bireysel özgürlükleri ilgilendiren ciddi manada değişikliklere ise, henüz sıra gelmedi; öyle zannediyorum ki, bu gidişle de sıra gelmeyecektir. Siyasî partilerimizi, 1982 yılından beri, Anayasayla ilgili konularda dinlediğimizde - gerek basın toplantılarında gerekse Meclisin kürsüsünde- bu Anayasanın değişmesi gerektiğini defalarca söylediler. Biz, buradan açık ve net olarak söylüyoruz; Türk demokrasisini birinci sınıf demokrasi haline getirmek için, Fazilet Partisi olarak, her türlü fedakârlığı yapmaya hazırız. Eğer, diğer partilerin veya iktidarın bu konuda teşebbüs olursa destekleyeceğiz; çünkü, biz, şunu iyi biliyoruz ki, bizim milletimiz her şeyin en iyisine layıktır. Çağdaş dünyadaki insan hakları ölçütleri ve normları neyse, Türkiye'de de bunun olması gerekir.

Biraz önce, 69 uncu madde görüşüldü, oylandı. 69 uncu maddeyle ilgili verilen önergelerin akıbetini de hep beraber gördük. Bunu şunun için söylüyorum; şu anda, Anayasa değişikliğiyle ilgili önümüzde gelen pakette; birbirinden farklı üç madde var; ama, milletin değerlendirmesine göre, öyle zannediyorum ki, 101 inci madde; yani, 5+5 diye nitelendirilen veya diğer bir deyimle, mevcut Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in yeniden seçilmesi için yapılan değişikliğin yanı sıra, 69/6 ve özellikle de şu anda benim üzerinde konuştuğum 86 ncı madde, promosyon maddeler olarak Meclise gelmiştir.

Böyle bir görüntü, hem Türkiye Büyük Millet Meclisine hem de milletvekillerine itibar kazandırmamıştır; zarar vermiştir. Keşke, 86 ncı madde aynı şekilde gelseydi buraya; çünkü, bu konu üzerinde çok duruldu, çok konuşuldu. Şimdi, mevcut 86 ncı maddenin değişiklik teklifi üç genel başkanın -Sayın Devlet Bahçeli, Sayın Bülent Ecevit, Sayın Mesut Yılmaz'ın- imzalarını taşımaktadır; milletvekillerinin emekliliğiyle ilgili yeni düzenleme getirmektedir.

Değerli arkadaşlar, milletvekillerinin emekliliğiyle ilgili husus 8 defa bu Mecliste görüşüldü, kanunlaştı ve ardından Anayasa Mahkemesince yine 8 inci defa bozuldu. Şu anda Anayasaya konulmak istenen değişiklikle, bu metnin de siz hangi düzenlemeyi yaparsanız yapın, yine Anayasa Mahkemesi, Anayasanın eşitlik ilkesinden dolayı, çıkaracağınız kanunu bozacaktır. O açıdan, bu maddenin bu haliyle görüşülmesinin, biraz önce ifade ettiğim gibi, milletvekillerine ve özellikle Türkiye Büyük Millet Meclisine zarar vereceği kanaatindeyim.

Değerli arkadaşlarım, hepimiz dolaşyoruz, seçim bölgelerimize ve muhtelif şehirlere, ilçelere, köylere gidiyoruz; vatandaşın en çok üzerinde durduğu husus -milletvekilleri açısından, Parlamento açısından söylüyorum- milletvekillerinin maaşları ve emeklilik durumları oluyor özellikle son zamanlarda. Çünkü, son zamanlarda vatandaşın ekonomik durumu iyice kötüye gitti. Çiftçi

ürettiği malın bedelini alamadı, esnaf kepenk kapatmakta, işsizlerin haddi hesabı yok. İşte bu arada biz de milletin sanki birinci sırada derdiymiş gibi 86 ncı maddeyi buraya getirdik.

Ben, Anayasa Komisyonunda görüşlerimi ifade ettim, burada da ifade edeceğim; 86 ncı maddeye bu haliyle biz oy vermeyeceğiz, ret oyu vereceğiz daha doğrusu. Çünkü, vatandaşın derdi bu değil. Vatandaşın derdi, milletvekillerinin emeklilik durumu değil.

Burada daha önce konuşan bazı sözcü arkadaşlarımız belki...

NECMİ HOŞVER (Bolu) – Politika yapıyor. Politika yapıya yapıya bu hale geldik.

ŞEREF MALKOÇ (Devamla) – Efendim, bu kürsü politika kürsüsüdür. Konuşulması gereken şeyler burada konuşulur. Yoksa, 400 tane imzayı atıp da gizli oylamada farklı oy vermek değildir bu işler. Sözü olan çıkar burada konuşur. Oturduğu yerden kimse konuşmasın lütfen. (FP sıralarından alkışlar) Bu kürsüden bu konuda konuşmaya cesareti olmayanlar lütfen dinlesinler.

Milletvekilliği yapan arkadaşlarımızın emeklilikten sonraki durumu önemlidir mutlaka; buna bir düzenleme getirilmesi gerekir; ama, bu düzenlemeyi yaparken hem kamuoyu vicdanını incitmemek gerekir hem de yapılacak olan düzenlemenin Anayasa Mahkemesinden dönmemesi gerekir.

Milletvekillerinin sadece emekliliği ve maaşlarını düzenlemek yetmez; çünkü, bu ülkede Bağkur ve Sosyal Sigortalar Kurumundan emekli olan milyonlarca insan var, onları da düşünmek zorundayız, hükümet onları da düşünmek zorunda. Sayın Bahçeli, Sayın Ecevit ve Sayın Yılmaz, onların emeklilik maaşlarının düzeltilmesiyle ilgili teklif de getirmek zorundalar. Niçin bunu söylüyorum; hükümetteki arkadaşlar "paramız yok" diyeceklerdir; doğrudur. Batan 5 tane bankaya 2,5 katrilyon lira bulunuyor; özelleştirmeler peşkeş şeklinde hibeye dönüştüyor; istenildiği zaman istenilen yerlere para bulunuyor; ama, garibanın, fakir fukaranın fındığına, çayına, buğdayına, pancarına sıra geldi mi para yok! Ben kendi bölgemden biliyorum; eylül ayında alınan fındığın parası mart ayında ödendi. Telefon faturalarında üç günlük gecikme olunca bu faturalara yüzde 12 biniyor veya elektrik faturalarının ödenmesinde bir hafta gecikme olunca bunlara gecikme faizi biniyor. Peki, buğday üreticisi, buğdayının bedelini geç aldığında bu paraya niçin fark binmiyor? Çaycının ve fındıkçının niçin binmiyor? Bunun hesabını iktidarda olan arkadaşlar vermek durumundadırlar.

Dolaştığımız yerlerde şunu görüyoruz: Milletvekillerine "maaşınız niçin bu kadar fazladır" diye pek sorulmuyor "emekliliğinizde niçin fazla maaş alıyorsunuz" diye sorulmuyor "ben onbeş yıllık devlet memuruyum, benim aldığım 175 milyon lira, bunu niçin artırmıyorsunuz" diye soruluyor. Yine soruluyor: "Batan bankalara 2,5 katrilyon lira ödenirken, bu milletvekillerinin sesi niye çıkmıyor veya az çıkıyor?" Bunun da hesabı soruluyor. "Garibanın, fakir fukaranın malı "özelleştirme" adı altında peşkeş çekilirken bu milletvekillerinin sesi niçin gereği gibi çıkmıyor?" Sorulan şeyler bunlar. Eğer biz, milletvekilinin emekliliğiyle ilgili bir düzenleme yapacaksak, bunu milletin vicdanını rahatsız etmeyecek şekilde yapmak zorundayız arkadaşlar. Bu haliyle, bu teklifte milletin vicdanının rahatsız olduğu kanaatindeyim ve göreceksiniz, hukuken de hiçbir işe yaramayacak. Bu açıdan, şahsen ben buna ret oyu vereceğimi açıkladım.

Düzenlemeler yapılırken...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – Size 1 dakika eksüre veriyorum.

ŞEREF MALKOÇ (Devamla) – ... emeklisiyle, üreticisiyle, esnafıyla, memuruyla toplumun hepsi düşünülme zorundadır. Aksi takdirde, siz burada, emekli maaşını, istediğiniz gibi düzenler-

siniz, belki hakkınızdır; ama vatandaşa da gerekli kolaylığı göstermezseniz, gittiğiniz seçim bölgelerinde rahat olamazsınız arkadaşlar.

Bu durum düzelmedikten sonra, tekrar bu konuya ret oyu vereceğimi açıklıyor, hepimizi saygıyla selamlıyorum. (FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Malkoç.

EROL AL (İstanbul) – Demagoji yapıyorsun, bu maddenin milletvekili maaşıyla ne alakası var?..

SEREF MALKOÇ (Trabzon) – Kürsüde konuşacaksın, oradan değil! hükümet üyelerinin yeri orası.

BAŞKAN – Doğru Yol Partisi Grubu adına Sayın Mehmet Sağlam, buyurun efendim. (DYP sıralarından alkışlar)

DYP GRUBU ADINA MEHMET SAĞLAM (Kahramanmaraş) – Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Anayasamızın 86 ncı maddesinin değiştirilmesiyle ilgili 2 nci madde üzerinde Doğru Yol Partisinin görüşlerini arz etmek üzere huzurunuzdayım. Yüce Meclisi, Grubum ve şahsım adına saygıyla selamlıyorum.

Sayın milletvekilleri, teklifin 2 nci maddesinde, edilen değişiklikler, Anayasamızın 86 ncı maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi "Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek, yolluk ve emeklilik işlemleri kanunla düzenlenir" şeklinde değiştiriliyor. Ayrıca, aynı fıkranın sonuna "Türkiye Büyük Millet Meclisi üleriyle, bunların emeklileri Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığıyla ilgilendirilirler ve üyeliği sona erenlerin, istekleri halinde, ilgileri devam eder" ibaresi ekleniyor. İlave olarak da, aynı maddenin ikinci fıkrasındaki "sosyal güvenlik kuruluşları" ibaresi yerine "Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı" ibaresi konuluyor.

Gereğede de açıkça ifade edildiği gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek ve yolluklarının kanunla düzenleneceği Anayasada belirtilmiş, ancak, emeklilik işlemlerinin ne şekilde yapılacağına dair herhangi bir düzenleme olmadığından, Anayasa Mahkemesinin iptalleri karşısında, anayasal bir düzenleme gereği ortaya çıkmıştır. Aslında gereğede de "bir yeni anayasal düzenleme gereği olabilir" şeklinde bir ibare vardır.

Şimdi, gerçekte, baktığımız zaman, aylardır kamuoyunda tartışılan ve öteden beri "kıyak emeklilik" adıyla anılan bir konuya ilişkin bu düzenleme, Cumhurbaşkanlığı seçimlerine dair 101 inci maddeyle birlikte mi yapılmalıydı, yoksa, yapılması gereken, gerek partilerin kapatılmasıyla ilgili 69 uncu maddenin gerekse milletvekilleri özlük haklarıyla ilgili bu maddenin ayrı ayrı konular olduğu düşünülerek, ayrı ayrı mı getirilmesi gerekirdi?

Anayasa Komisyonundaki müzakereler sırasında bu konu üzerinde durulurken, bunların, ayrı ayrı getirilmesi ve oylanması, tartışılması gereği üzerinde durulmuş, hatta, oylama sonunda, 10 üyeye karşı 9 üye, bunların, ayrı ayrı konular olduğu, ayrı ayrı konuşulması gerektiği şeklinde irade izhar etmiştir. Yani, o andaki komisyon çoğunluğu, bunların ayrı ayrı incelenmesi gerektiğine bir nevi karar verilmiş, ancak, komisyonun karar yetersayısı 13 olduğu için, birlikte görüşülmeye devam edilmiştir.

Şimdi, elbette ki, Anayasa Mahkemesinin iptalleri karşısında, anayasal bir düzenlemeye ihtiyaç olduğu açıktır. Bunu, şöyle veya böyle tevیل etmenin de bir anlamı yoktur. Yalnız, burada, üzerinde durulması gereken, koalisyon hükümetinin, gerçekten, asıl kamuoyunda aylardır tartışma konusu yapılan anayasa değişikliği, yani, 101 inci maddenin, bu iki maddeyle beraber getirilmesinin ne derece doğru olduğudur. Bunun, yersiz, zamansız ve hiç de şık olmadığı kanaatindeyiz. Hele de

86 ncı madde, Yüce Meclisin üyelerini, kamuoyu önünde, bir ölçüde gereksiz bazı ithamlara, gereksiz bazı düşüncelere sevk edebilecek nitelikte olmaktadır. Anayasa Komisyonundaki tartışmalar sırasında da, bu iki maddenin, çeşitli isimler altında 101'le birlikte getirilmesinin -özellikle milletvekili özlük haklarıyla ilgili olanının- doğru olmadığı birçok arkadaş tarafından dile getirilmiştir; iktidardan da, muhalefetten de.

Şimdi, kamuoyunda "kıyak emeklilik" denilmesinin sebebi olan -1986 yılındaki- bir kanun var. Bununla, aşağı yukarı, yaş haddi ve hizmet süresine bakılmaksızın, Emekli Sandığında hizmetlerin toplanabileceği, eksik sürelerin belgeli veya belgesiz borçlanılarak emekli aylığına hak kazanılacağı belirtiliyor. İşte, kıyak emeklilik damgasını da buradan yiyor bu. Şimdi, bunun yanlışlığı, sonra, esasen Yüce Meclis tarafından da anlaşılmış olmalı ki, 1988'de çıkarılan kanunla, en az yirmi yıl hizmet görme şartı getiriliyor. Sonra, 1990'da çıkarılan kanunla -buna benzer hükümler-müktesep hakları korumak suretiyle yirmibeş yıla çıkarılıyor ve nihayet, 1995 ve 1997 yıllarında, Anayasa Mahkemesince iptal edilen kanunlarda da, yirmibeş yıllık genel statüye milletvekilleri tabi oluyor.

Şimdi, kamuoyunda, 1986'da yapılan, belki kıyak denebilecek, belgeli-belgesiz borçlanmalarla emekli olmanın, bugün devam etmediği açıktır.

Bugün fiilî durum, yani, en son 4505 sayılı Yasaya göre, doğrudan doğruya milletvekilinin emekliliğiyle, herhangi bir kamu görevlisinin veya vatandaşın -son çıkan sosyal güvenlik yasasıyla- emekliliğinde herhangi bir süre veya başka bir fark kalmamıştır. Sadece son çıkan kanunda, milletvekilinin, en üst devlet memuru şeklindeki kriter uygun bir biçimde, emekliliğinde de, en yüksek iştirakçinin emekliliğine benzer bir tazminat hükmü getirilmiştir.

Bununla şunu arz etmeye çalışıyorum ki, yaptığımız iş veya bununla ilgili düzenleme, aslında, Anayasa Mahkemesinin kararları karşısında yapılması gereken bir iştir; ama, kamuoyunun yıllardır üzerinde durduğu, hele de cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili 101 inci maddenin değiştirilmesine payanda teşkil edeceği şeklinde yüzlerce yazının, yorumun, makalenin çıktığı bir dönemde, zamansız bir biçimde, bunun, 101'le beraber getirilmesi, hıncı, Türkiye Büyük Millet Meclisi üzerine, gereksiz bazı töhmetlerin, özellikle üyelerimiz üzerine, hiç de onlara yakışmayacak, hiç de onların düşünmediği bazı gereksiz düşüncelerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Şimdi, son düzenlemeyle -bu düzenleme de dahil- milletvekili maaşlarına bir kurusluk bir zam söz konusu değildir. Emeklilik için yapılan işlemlerde de, genel hükümler neyse, milletvekili de o işlemlere tabidir; ama, bunu, bu açıklık ve yüreklilikle söyleyen ve yazan yoktur. O zaman, biz, bunu bile bile, bu Yüce Meclisin değerli milletvekillerine gölge düşürecek bir tasarını, niçin 101 inci maddeyle beraber getiriyoruz; partilerin kapatılmasıyla ilgili maddeyle beraber getiriyoruz ve gereksiz bir töhmetin altına giriyoruz?! Şimdi, en normal şartlarda yapılması gereken bir işlemi, -Anayasa Mahkemesinin kararları herkesi bağlıyor- başka bir zamanda gönül rahatlığıyla yapıp, kamuoyuna, bunun doğruluğunu, bunun yapılması gerektiğini, bunun, bugünkü milletvekillerine getirdiği herhangi bir artı değerini veya maaş artışının söz konusu olmadığını göğsümüzü gere gere söyleyebilecek durumdayken, bunu, niçin böyle bir kanunla beraber getirip, milletvekillerini töhmet altında bırakıyoruz?

Şimdi, değerli arkadaşlarım, gerçekten, yapılması gereken düzenlemeler vardır; Anayasa Mahkemesi emretmiş, Anayasada bir düzenleme olmadığı için de, sekiz-on defa iptal etmiş. Görev verilmiş bu Meclise, anayasal bir düzenleme gerekiyor. Bu anayasal düzenlemeyi yaparken de, zam vesaire söz konusu olmadan bir düzenleme yapılmış; ama, bunu, sırf 101 inci maddeyle beraber getirdiğimiz için veya getireceğimiz haftalardır bilindiği için, kamuoyu önünde, bu Meclis, hiç de la-

yük olmadığı birtakım yanlış anlamalara, siyaseti, siyasetçiyi küçük düşüren çağrışımara sebep olan birtakım gereksiz düşüncelere itilmiştir.

Şimdi, siyasî partilerin kapatılmasının zorlaştırılması ya da siyasî partilerin kapatılmasındaki kriterlerin daha da güçlendirilmesi, Doğru Yol Partisi olarak bizim tasvip ettiğimiz bir şeydir, demokrasimiz adına tasvip edilmesi gereken bir şeydir. Aynı şekilde, Anayasa Mahkemesi kararı karşısında milletvekillerinin maaşlarıyla ilgili anayasal düzenleme de, üzerinde durulabilecek ve makul kriterlere bağlanmak suretiyle -işte, en yüksek devlet memuru gibi, en yüksek iştirakçide olduğu gibi, süreler aynen, genel, herkese eşit olan- Anayasa Mahkemesinin ısrarla üzerinde durduğu imtiyaz ve ayrıcalık getirmeyen bir düzenleme olmasına rağmen, birlikte geldiği için hepimizi töhmet altında bırakıyor.

Onun için, bu iki değişikliğin de, gerek 69 uncu maddenin gerekse 86 ncı maddenin 101 inci maddeyle birlikte getirilmesi, gerçekten bir talihsizlik olmuştur, kamuoyunu hiçe sayan, yanlış anlaşılmalara gidecek, siyaseti ve siyasetçiyi küçülten bir durum olmuştur. Bu çağrışımardan Yüce Meclisi tenzih etmeliyiz. Bunun için de, Yüce Meclis kendine düşen görevi yapmalıdır diye düşünüyorum.

Bu düşüncelerle, Doğru Yol Partisi Grubu ve şahsım adına, hepinize saygılarımı sunuyorum. (DYP ve FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Gruplar adına başka söz almak isteyen var mı efendim? Yok.

Şahsı adına, Sayın Yasin Hatiboğlu?.. Yok.

Sayın Kamer Genç?..

KAMER GENÇ (Tunceli) – Buradayım Sayın Başkan.

BAŞKAN – Buyurun efendim.

KAMER GENÇ (Tunceli) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Değerli milletvekilleri, bir anayasa değişikliği teklifi üzerinde müzakerelere başlıyoruz. Şimdi, sayın hükümetimiz, bugünkü Cumhurbaşkanının büyük bir istikrar unsuru olduğu konusunda hemfikir; bu zatın beş sene daha cumhurbaşkanı olarak kalması için bir anayasa değişikliği yapmayı hedef almış. Üç liderimiz, iktidar partilerinin liderleri toplanmışlar, kendi aralarında kafa kafaya vermişler. Acaba, biz, bu anayasa değişikliğini nasıl sağlayabileceğiz... Ha, şimdi bunu sağlamak için, evvela, milletvekillerine bir rüşvet verelim, bir de, Refah Partisine bir rüşvet verelim demişler. Gerçekten, verilen rüşvet...

AZMİ ATEŞ (İstanbul) – Refah değil, Fazilet Partisi.

KAMER GENÇ (Devamla) – Arkadaşlar, bir dinleyin... Dinleyin de, nereye getireceğim...

MUSTAFA VERKAYA (İstanbul) – Hakaret ediyorsun.

KAMER GENÇ (Devamla) – Hayır, hakaret yok. Efendim, lütfen, sözümü...

MUSTAFA VERKAYA (İstanbul) – Hakaret etmeden konuş!..

KAMER GENÇ (Devamla) – Hakaret etmiyorum.

Şimdi, değerli milletvekilleri, eğer, biz, rüşvet alacaksak; yani, böyle küçük bir maaşa niye rüşvet alalım!.. Bize, Londra'dan bir villa alın, Paris'ten bir villa alın, Miami'den de bir villa alın, aftımıza da bir helikopter, bir uçak verin, gidelim gelselim; burada istediğiniz oyu verelim.

Şimdi, emniyette bir söz vardır; diyorlar ki: "Çorbası da birdir, torbası da birdir." Yani, ha çorbayla göttürmüşsün, ha torbayla göttürmüşsün. Göttürürken torbayla getirmek; yani, bir çorbayla yetinilmez ki, hiç olmazsa, torbayla getirirsiniz de, işte, milyonlarca çorba içersiniz.

MEHMET GÖZLÜKAYA (Denizli) – Ayıp oluyor ayıp; olur mu öyle!..

KAMER GENÇ (Devamla) – Şimdi, değerli milletvekilleri; gerçekten, Türkiye Büyük Millet Meclisi tiyelerinin değerinin kamuoyunda yıpratılması, bu Meclis için çok büyük bir zaafır. Milletvekillerinin ve Meclisin değerinin hiçbir surette yıpratılmaması lazımdır.

Biliyorsunuz, Türkiye'de şu anda işsizler büyük bir yekûn tutmakta; 11-12 milyon civarında insanımız işsiz. Öte tarafta, bugün emekçilerimiz, küçük derecedeki memurlarımız, köylülerimiz, esnafımız, Bağ-Kur emekçilerimiz çok düşük miktarda, yoksulluk sınırının kat be kat altında maaş almaktadırlar. Pancar üreticisi daha hâlâ pancarın parasını almamış. Şimdi, böyle ekonomik sıkıntının olduğu bir sırada, milletvekilleri... Biraz önce Sayın Mehmet Sağlam Beyefendinin dediği gibi, bununla milletvekillerinin maaşına bir kuruş zam da gelmiyor; ama, biliniyor ki, milletvekilleriyle ilgili bir düzenleme geldiği takdirde, maalesef, basında -cn kolay tenkit edilen bir husus olduğu için- kamuoyuna yanlış lanse ediliyor ve dolayısıyla, biz, vatandaşlara gidip de bunun gerçek durumunu izah etme olanağına sahip olmadığımız için, bu, parlamenterin ve Parlamantonun değerini daima yıpratın bir sonuç doğuruyor.

Bence, bunun buraya bu paketle hiçbir surette gelmemesi lazımdı. Ben, bu Parlamantonun, bu anayasa değişikliği oylaması sırasında gösterdiği dirayete teşekkür ediyorum. Türkiye'de Parlamento vardır, itibarını korumuştur ve her türlü baskılara, her türlü yönlendirmelere rağmen, milletvekillerimiz, bağımsız, vicdanlarının sesini dinleyerek gizli oy hücrelerinde oy kullanmışlardır. Hatta, keşke, bu, yalnızca anayasa değişikliğinde olmasın, bütün kanunlar, ülkenin kaderiyle yakından ilgili olan kanunlar gizli oylamaya tabi olsun ve milletvekillerimiz burada kendi vicdanları ve memleketin menfaati neyi gerektiriyorsa o doğrultuda oy kullansın. Çünkü, Türkiye'de demokrasi için, bana göre, en büyük nakısa, en büyük kusur, işte, böyle açık oylamalarda insanların belirli birtakım meselelerde çekinmesi, dolayısıyla etki altında kalarak oy kullanmasıdır.

O bakımdan, Türkiye Büyük Millet Meclisi kendisine yaratılan bu durum nedeniyle, yani, ille 101 inci maddede değişikliğin, anayasa değişikliğinin Türkiye Büyük Millet Meclisinden geçmesi için parlamenterlerin maaş ve emeklilik durumlarını düzenleyen bir maddeyi de buraya ilave edelim zihniyetinin bu Parlametodan geçemeyeceğinin, burada açık ve seçik kanıtlanması halinde, ben inanıyorum ki, yarın, kamuoyu, bizleri tebrik edecektir, bizleri alkışlayacaktır. Biz de parlamenter olarak, Türkiye Cumhuriyetinin Parlamantosunu olarak buna layığız.

Değerli milletvekilleri, anayasa değişikliği, çok ciddi bir iştir. Böyle birtakım menfaatlar öne sürülerek, birtakım makamlar, mevkiler garanti altına alınmak suretiyle, hemen, ayaküstü yapılacak değişiklikler değildir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - Sayın Genç, 1 dakika ilave ediyorum.

KAMER GENÇ (Devamla) – Çünkü, anayasa, devletin organlarını ve bunların işleyişini gös- teren temel kanundur. Bu kanunların değiştirilmesinin çok zor olması lazımdır. Türkiye'de, uygulanmalarıyla istikrarı sağlayan maddelerin, böyle ufak tefek menfaatlarla değiştirilmemesi lazım. Türkiye'de bugün değiştirilmesi gereken, demokrasinin standartlarının yükseltilmesidir. Hükümetin, Türkiye'de ekonomik durumun düzelmesi ve muhtaç olan insanların ekonomik seviyelerinin yükseltilmesi konusunda ciddi bir çalışma yapması gerekirken, bunları bir tarafa bırakarak, özel-

likle memleketin içinde bulunduğu sıkıntıdan kaçmak için memleketin, kamuoyunun gündemini aylardır getirip de cumhurbaşkanlığı seçimine ve cumhurbaşkanıyla ilgili konulara kilitlemesi de gerçekten hoş bir davranış olmamıştır. Neyse, bugün yarın bu iş de biter; ama, ben inanıyorum ki, bu anayasa değişikliği teklifinin bu saatten sonra geri çekilmesi lazımdı, çekilmedi; Başkanlık da yanlış karar verdi, bakalım son karar nasıl gidecek.

Ben inanıyorum ki, Parlamento, kendi kişiliğini koruyacaktır.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN - İkinci söz, Sayın Ahmet Cemil Tunç'un.

Buyurun efendim.

AHMET CEMİL TUNÇ (Elazığ) – Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Anayasanın 69 uncu, 86 ncı ve 101 inci maddelerinde yapılması istenen değişiklikleri görüşüyoruz. Aslında, yapılmak istenen değişiklik, 101 inci maddedeki değişikliktir; diğer iki maddenin değişiklik talebi, 101 inci maddeyi bu Yüce Meclisten kazasız belasız geçirmek içindir. Bunu, herkes biliyor ve Türkiye'de gündür bu tartışılıyor. 101 inci madde, Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'i tekrar cumhurbaşkanı seçtirmek içindir. Bunu temin etmek için de madde "Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek, yolluk, emeklilik işlemleri kanunla düzenlenir" şeklinde değiştirilmiş; fıkranın sonuna da "Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile bunların emeklileri Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı ile ilgilendirilirler ve üyeliği sona erenlerin istekleri halinde ilgileri devam eder" denilmiş; bu şekilde bir değişiklik yapılıyor 86 ncı maddede.

Aslında, bu madde, tek başına Meclise gelse ve görüşülse, belki söyleyecek fazla bir şey olmayacak; ama, paket halinde geldiği için, üzülerek ifade etmek istiyorum ki, halk tarafından bir promosyon maddesi olarak anlaşmış ve öyle görülmüştür. Hepimizin, herkesin, Parlatmentonun itibarını koruması, halk nezdinde güçlendirmesi gerekirken, böyle bir durumla karşılaşmamız büyük bir talihsizliktir diye düşünüyorum ve bu madde, bu paketle, bir rüşvet maddesi gibi görülmüştür kamuoyunda.

Kendi başlarına 101 inci maddeyi değiştiremeyeceklerini bilen iktidar ortakları, Fazilet Partisinin desteğini alabilmek için, Anayasanın 69 uncu maddesini de bu paketin içine alma ihtiyacını hissetmişlerdir; yoksa, söylendiği gibi, demokratikleşme yönünde atılmış bir adım olarak, şahsen, görmüyorum. Fazilet Partisinin Anayasa Mahkemesinde görülmekte olan davasından da hiç de ahlâk olmayan bir şekilde istifade etmek istenmiştir diye düşünüyorum. Herkes, şunu, çok iyi bilmelidir ki, Fazilet Partisi, hiç kimsenin, özellikle de iktidarın merhametine, yardımına muhtaç bir parti değil; kimsenin dayatmasına bugüne kadar boyun eğmediği gibi, bundan sonra da boyun eğmeyecektir. (FP sıralarından alkışlar) Fazilet Partisi, ülkesi için, milleti için, milletin mutluluk ve refahı için, ülkesinin kalkınması, demokratik bir cumhuriyet olması için, insan hakları ve hürriyetlerinin herkese eşit uygulanması için, çağdaş, modern, sosyal ve ekonomik bir yapının Türkiye'de kurulması için bugüne kadar çalışmış, bundan sonra da çalışmaya devam edecektir. Bu yolda karşılaştığımız zorlukları da, hep beraber, birlik, beraberlik içinde aşacağımızı düşünüyorum. Fazilet Partisinin görülen bir davası var; ama, unutulmasın ki, Türkiye'de adil hâkimler de var. Biz, adalete olan, hukuka olan güvenimizi hiçbir zaman kaybetmedik.

Ne istiyoruz biz: Bu Mecliste, bizim pazarlık konusu yaptığımız hiçbir şey yok. Anayasanın 69 uncu maddesini biz değiştirmek istemedik, "demokratik değildir" diye iktidar getirdi, siz getiriniz. Getirdiğiniz değişiklik, Siyasi Partiler Kanununun 103 üncü maddesinde yapılan değişikliği

Anayasaya yazmaktan öte bir şey değildir. Bu maddede "temelli kapatılan bir partinin devamı bir parti kurulamaz" hükmü var. Bizim istediğimiz, nasıl olur da, daha sonra kurulan bir parti, kapatılan bir partinin devamı olur; bunun ölçülerinin, açık, net bir şekilde belirtilmesidir ve bu hususta, bizim bir önerimiz de söz konusu değildir. Benim partim kapatılmış, bağımsız kalmışın -Refah Partisi kapatıldıktan sonra- ve bize, hiçbir sınırlama getirilmemiş, istediğimiz bir partiye girebiliriz; ama, birileri kalkıyor "kapatılmış Refah Partisinde bulunduğunuz için bir başka partiye gitiniz, devamı sayılacaksınız; dolayısıyla, kapatılmanız lazım" diyor. Şimdi, bizim, değiştirilmesini, değiştirilmesini değil, açıklığa kavuşturulmasını istediğimiz husus budur.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

AHMET CEMİL TUNÇ (Devamla) – Nasıl olur da, bir parti, kapatılmış bir partinin devamı olur; koyun bunun ölçülerini ve artık Türkiye ve siyasal partiler bu hususta bir sıkıntıya düşmesin ve bir sıkıntı çekmesin diyor; hepinize saygılar sunuyorum. (FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Madde üzerindeki müzakereler tamamlanmıştır.

Sayın Evliya Parlak, soru sormak istiyor, böyle bir talebi var.

Buyurun Sayın Parlak.

EVLİYA PARLAK (Hakkari) – Sayın Başkanım, izninizle Anayasa Komisyonu Başkanından geleceğe ışık tutması açısından şu soruyu sormak istiyorum.

Anayasamızın 86 ncı maddesi, şimdiye kadar olan şekliyle sadece milletvekillerinin aylık ve yolluklarını düzenliyordu. Yeni teklifle, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin aylık, yolluk ve emeklilik işlemlerini de düzenleyecek şekilde değiştirilmek istenmektedir. Bildiğimiz gibi, bugüne kadar çıkarılan emeklilikle ilgili bütün kanunlarda, hem 1961 Anayasasını yapan Kurucu Meclis üyeleri, hem 1982 -ki, bugün görüştüğümüz, değiştirmek istediğimiz- Anayasasını yapan Danışma Meclisi üyeleri ve dışarıdan atanan bakanlar da aynı kapsam içerisinde hak kazanmışlar ve değerlendirilmişlerdir; çünkü, o kanunların tümünde "yasama organı üyeliğinde bulunanlar" diye ifade edilmiştir. Şimdi, bu "yasama organı" deyimini kullanılmadığına göre, sadece Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin aylık, yolluk ve emekliliklerini düzenleyen bir düzenleme gerçekleştirildiği takdirde, 1961, 1982 Anayasalarını yapan Kurucu Meclis üyeleri ve dışarıdan atanan bakanlar bu haklardan yararlanabilecekler midir yararlanamayacaklar mıdır?

Sayın Başkanım, açıklama yaparlarsa mutlu olacağız.

Saygılarımla arz ederim.

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Buyurun.

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ERTUĞRUL YALÇINBAYIR (Bursa) – Sayın Başkan, değerli üyeler; Anayasamızın sistematığına baktığımızda, Üçüncü Kısmında cumhuriyetin temel organları sayılmıştır ve bunun Birinci Bölümünde de yasama düzenlenmiştir, yasama meclisi belirtilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri yasama meclisi üyeleridir. Bundan önceki düzenlemede de, yasama meclisi üyeleri, dediğimiz türden haklara sahiptirler. Bizim bu konudaki mütalaamız budur.

BAŞKAN – Peki, teşekkür ederim.

Böylece, madde üzerindeki müzakereler tamamlanmıştır.

Şimdi, maddenin gizli oylamasına başlayacağız.

Oylamaya, Adana İinden, ad okunmak suretiyle başlıyoruz.

(Oylar toplandı)

BAŞKAN – Oyunu kullanmayan sayın üye var mı? Yok.

Oy verme işlemi tamamlanmıştır.

Şimdi, oyların sayımına geçiyoruz.

(Oyların ayırımı yapıldı)

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, görüşülmekte olan kanun teklifinin 2 nci maddesinin yapılan gizli oylama sonucunu arz ediyorum:

Oylamaya katılan milletvekili	: 494
Kabul	: 265
Ret	: 207
Çekimser	: 9
Geçersiz	: 6
Boş	: 7

Bu sonuca göre, maddenin kabulü için gerekli beşte 3 oy çoğunluğu sağlanamamıştır.

Bu madde de ikinci görüşmede de gerekli çoğunlukta kabul oyu alamazsa reddedilmiş olacaktır.

3 üncü maddeyi okutuyorum:

MADDE 3. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, üçüncü fıkrası yitirirlikten kaldırılmıştır.

“Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kırk yaşını doldurmuş ve yüksekokul eğitimi almış kendi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasında beş yıllık bir süre için seçilir. Bir kimse, en fazla iki kez Cumhurbaşkanı seçilebilir.”

BAŞKAN - Fazilet Partisi Grubu adına Sayın Cemil Çiçek.

BÜLENT ARINÇ (Manisa) – Ben konuşacağım Sayın Başkan.

BAŞKAN - Yerine, Sayın Bülent Arınç konuşacaktır.

Buyurun efendim. (FP sıralarından alkışlar)

FP GRUBU ADINA BÜLENT ARINÇ (Manisa) – Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; hepimizi saygıyla selamlıyorum, hayırlı akşamlar diliyorum.

Teklifin 3 üncü maddesi üzerinde, yani cumhurbaşkanı seçimine ilişkin 101 inci maddenin değiştirilmesi konusunda söz almış bulunuyorum.

Zaten, uzun zamandan beri tartışılan, üzerinde pek çok şey söylenen konu buydu. Mevcut Anayasada, cumhurbaşkanı, yedi yıllık tek süre için seçiliyor, ikinci bir dönem seçilmesi mümkün olmuyor.

Şu veya bu mülahazalarla, Cumhurbaşkanının bir dönem daha görev yapması, Sayın Başkan ve arkadaşları tarafından uygun görüldü, gelişmeler buna göre cereyan etti ve bu teklif, yanında iki maddeyi de ihtiva edecek biçimde öntümze getirildi.

Değerli arkadaşlarım, daha önceki konuşmalarında, siyasî etik açısından, bu madde veya bu pakete karşı çıkanların gerekçelerini ifade etmiştim, onları tekrar etmiyorum; ancak, konuya bakış

açımızı, Fazilet Partisi olarak şöyle ortaya koymamız mümkün: Bir defa, Anayasanın 104 üncü maddesi, cumhurbaşkanının görev ve yetkilerini tayin etmiş. Görevi şudur: "Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasanın uygulanmasını, Devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir."

Yetkileri ise, hemen hemen ikibuçuk sayfaya taşacak kadar geniş. Sayın Cumhurbaşkanının yasamayla ilgili yetkisi var, yürütmeyle var, yargıyla ilgili var. Anayasa Mahkemesi üyelerini seçmekten Cumhuriyet Başsavcısını tayin etmeye kadar, YÖK Başkanı atamaya kadar, hepiniz biliyorsunuz, maddeler içinde sayılmış, pek çok görevlere sahip. Böyle olunca, Cumhurbaşkanlığı makamı, Türkiye için fevkalade önemli bir makam. Bu kadar geniş yetkilere sahip olmasına rağmen, sorumluluğu hiç denecek kadar az; hatta, vatana ihanetin dışında suçlanması da mümkün değil. Bu kadar geniş yetki kendisine tanınmış ve bunu kullanırken sorumsuz da olabilir; ama, bu sorumsuzluğun karşılığı yok. Aynı zamanda, Anayasanın 105 inci maddesine göre de, tek başına imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine, Anayasa Mahkemesi dahil, hiçbir yargı organına başvurmak imkânı da yok. Bu kadar geniş yetkilerin tanındığı bir Cumhurbaşkanlığı makamıyla karşı karşıyayız.

1982'de, Danışma Meclisinin zabıtlarına baktığımızda, niçin tek dönem ve niye bu kadar geniş yetki; bunun izahı yapılmış, yeterli veya yetersiz. Özellikle, çek balans sisteminin, yani dengeler sisteminin buna göre kurulduğu ifade edilmiş. Şimdi, böyle bir sistemde çek balansı nasıl muhafaza ederiz; bunun da, ayrıca düşünülmesi lazım.

Cumhurbaşkanlığı makamı denilince, bizzat o makamda bulunan kişinin de açtığı bazı tartışmaları hatırlıyorsunuz; bir tanesi, Türkiye başkanlık sistemine geçmeli midir? Bu, zaman zaman tartışmalıdır. Bir başka düşünce de, yarı başkanlık sistemine mi geçilmelidir? Bir başka düşünce, halk seçsin, böyle mi olmalıdır; yoksa 5+5 midir veya diğer argümanlar mıdır? Bunların hiçbirisi de, doğrusu, geniş bir biçimde tartışılmadan, önümüze ikinci dönem ve mevcut Cumhurbaşkanımızın, bugün Sayın Başbakanın da ifade ettiği gibi, özellikle onun şahsına yönelik bir değişikliğin yapılması arzu edilmiş ve bu, bazı sebeplerle izah edilmiştir.

Değerli arkadaşlarım, burada kullanılan argümanlara, yani 5+5'e dikkat ettiğimizde, bazı özellikler var; ama, bizim, Fazilet partisi olarak, daha sonra da Doğru Yol Partili milletvekili arkadaşlarımızca imzalanan ve Meclis komisyonlarında görüşülen halk seçsin teklifimiz belki, çok meseleyi halledebilecek, arkasında halk desteğine sahip bir cumhurbaşkanının, bu yetkileri, çok daha isabetli olarak kullanabileceği teklifimiz gözardı edildi ve maalesef, oylamada kabul edilmedi. Oysa, cumhurbaşkanını halkın seçmesinin, belki de, bu dönemden başlayarak, Türkiye'de, gayet doğru ve haklı bir uygulama olabileceği düşünülmeliydi.

Değerli arkadaşlarım, bazı itirazlar karşısında, bu düzenlemenin, öncelikle, şahsa yönelik olmadığı söylenilmiştir. Sayın Demirel'in şahsının hedef alınmadığı, bunun iki kademeli olacağı, birinci kademesinde, bugün yaptığımız gibi, ikinci bir dönem için anayasa değişikliği yaptığımız, daha sonra da, 16 Nisanda başlayacak prosedür içerisinde, herkesin aday olabileceği ve bunlardan birisinin seçilebileceği söylenilmiştir. Oysa, bugün, konuşmalara dikkat ettiğimizde "bazı sebeplerden, Sayın Demirel'in birikimlerinden, Türkiye için arz ettiği önemden dolayı tekrar seçilmesi için, böyle bir değişikliği yapmak istiyoruz" denilmiştir. Bu, bir itiraf. Bu itirafın gerçeklere ne kadar uyduğunu veya Parlamentoda ne kadar kabul göreceğini hep beraber izleyeceğiz.

Değerli arkadaşlarım, kriz çıkar endişesi şu bakımdan yanlış: Geçmişte yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerine baktığımızda, mesela, 1961'de, 1966'da ve 1973'teki seçimlerde, gerçekten, bir kriz yaşanmış; ama, bu krizin asıl sebebine derinlemesine baktığımız zaman, tahlilinde, cumhurbaşkanının askerî bürokrasiden gelip gelmeyeceğinin daha çok tartışma konusu olduğu görülmüş-

tür. Özellikle, 27 Mayıs ihtilafından sonra, bir gelenek haline getirilmeye çalışılan, cumhurbaşkanı mutlaka asker kişi olacaktır; görevi ve konumu tartışmalı olmuş; Ahmet mi yoksa Mehmet mi tartışması yapılmış; dolayısıyla, krizin asıl menbaini, siyasî tarihçiler bu noktada görüyorlar. 1980'deki krizde ise, hem bunun etkisi vardır; bir, hem de, o zaman cumhurbaşkanlığı seçimlerinde sınırsız turlar vardı, buradan da kaynaklanmış olabilir; ama, 1989 ve 1993 seçimlerinde, bir sivil kişi cumhurbaşkanı olmuştur. O zamanki tartışmaları bunun dışında tutuyorum. Şimdi, 1982 Anayasası, cumhurbaşkanlığı seçiminin bir krize yol açmaması için bir tedbir düşünmüş, bir defa turları sınırlamış, dörde indirmiş; ikincisi, bütün takvimi otuz gün içerisine hapsedmiş. 16 Mayısta görev süresi bitecek mi; bitecek. Prosedür ne zaman başlıyor; 16 Nisanda. İlk on gün aday, son yirmi gün seçimler. Seçilemezse ne olacak; Meclis ,tekrar, seçimlere gidecek.

Bu Parlamento daha seçildiğinin birinci yılında, zannediyorum ki, bütün adayların bir tanesi üzerinde son turda uzlaşmak suretiyle cumhurbaşkanını seçebilecektir ve hiçbir krize de yol açmayacaktır. Ben, sadece kullanılan argümanlara bir cevap mahiyetinde, sizlere bilgi vermek, bilgilendirmek açısından arz ediyorum.

İkincisi "başka ehil insan yok" şeklindeki savunmadır. Bu, fevkalade yanlıştır. Cumhurbaşkanımız Sayın Demirel'in kişilikleri üzerinde münakaşa yapılmaması gerektiğini daha önceden ifade etmişim. Çok birikimli, çok deneyim sahibi, ülkesini çok seven, çok başarılı bir insan olabilir; ama, bu demek değildir ki, bu Parlamentodan, aynı başarıyı gösterecek bir başka insan seçilmesin; bu, Parlamenteoya bir saygısızlıktır. Eğer, millet seçecekse, millete bir saygısızlıktır.

Türkiye Cumhuriyeti, cumhuriyetinin hemen 80 inci yılında başka bir ehil insanı bulup, onu cumhurbaşkanı seçemeyecekse, bu cumhuriyetin çok çürük olduğunu söyleyenler haksız sayılmaz. Elbette, başka ehil insanların bulunması bir ihtimal değil, gerçektir, Parlamentomuz bu kadar güçlüdür, bunu sevinerek ifade ediyorum. (FP sıralarından alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, başka ülkelerin cumhurbaşkanları özellikle Sayın Demirel'i istiyorlar. Ee, saygı duyarız; ama, bu seçimi biz yapacağız; yani başka ülkelerin cumhurbaşkanları, özellikle Azerbaycan'dan başlayarak Kazakistan'a kadar örnek gösterilmek isteniyor; saygı duyulmuş; ama bırakınlar ki, bu değerlendirmeyi Parlamentomuz yapsın.

Bir başka sebep "istikrar bozulur" diyorlar. Bu, ne mene bir şeydir ki, istikrar dediğiniz zaman akan sular duruyor. İstikrar tılsımlı bir kelime haline gelmiş, şimdi de burada anahtar olarak kullanılıyor. Eğer, istikrarı, Sayın Cumhurbaşkanının bir dönem daha seçilmesiyle kurtaracaksa, olası pek çok şey karşısında Türkiye'de istikrar bozulacak derssek, doğrusu, bu çok fazla inandırıcı olmaz.

Dolayısıyla, bu konuda, bütün bu itirazları veya bütün bu teklifleri, akıl içerisinde, mantık içerisinde, reel politik içerisinde değerlendirmemiz gerekir. Sayın Cumhurbaşkanına saygımız var; ama, bu ileriye sürülen düşüncelerin ne kadar gerçek olup olmadığına, elbette, parlamenter arkadaşlarım iyice düşünerek karar vereceklerdir.

Değerli arkadaşlarım, bu düzenlemenin, sadece böylesi ileriye sürülen iddialar karşısındaki çürüklüğü veya güçsüzlüğü değil, aynı zamanda, getirilen düzenlemenin de kendi içerisinde pek çok çelişkilerle dolu olduğunu görmek lazım.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BÜLENT ARINÇ (Devamlı) – Bir tanesini Sayın Yasin Hatipoğlu konuşmasında ifade ettiler; Anayasanın 10 uncu maddesinde, herkesin eşit şartlarda eşit muamele göreceği söyleniliyor. Bu cumhurbaşkanlığı seçimlerine mevcut Cumhurbaşkanı katılmadığı takdirde, seçime katılan bü-

tün adaylar nötr noktasında, sıfır noktasında eşit olurlar; ama, Sayın Cumhurbaşkanının tekrar seçilmesi halinde -bu, Parlamentomuzun vereceği bir karardır- onun için, bu 5+5'lik formül 7+5 olacaktır. Halbuki, bu seçimin eşit şartlarda, eşit adaylar arasında cereyan etmesi bir Anayasa gereğidir. 100 metrelik bir koşuya bir koşucu 30 metre ileriden başlar, diğer koşucu onu 30 metre geriden takip ederse, sanıyorum, bu yapılacak yasal düzenlemenin bir çürük ayağını teşkil edecektir.

Vaktim kalmadı, Sayın Başkan da, 1 dakikadan fazla ekstre vermiyor.

Ben, bütün bu endişelerimi, bütün bu tedirginliğimi sizlerle paylaşmak istedim; Grubum adına, tekrar, saygılar sunuyorum. (FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Doğru Yol Partisi Grubu adına, Sayın Saffet Arıkan Bedük; buyurun efendim. (DYP sıralarından alkışlar)

DYP GRUBU ADINA SAFFET ARIKAN BEDÜK (Ankara) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci maddesinin değişikliğini öngören 3 üncü maddesi üzerinde Doğru Yol Partisi Grubunun görüşlerini sunmak üzere söz almış bulunuyorum; Yüce Heyetinizi, şahsım ve Grubum adına saygıyla selamlıyorum.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; ülkemiz, parlamenter demokratik sistemle yönetilmektedir. Demokrasilerde önemli olan halktır ve halkın tercihidir. Demokrasi, kurumlar ve kurallar rejimidir; demokrasi, kurumları ve kurallarıyla da bir bütündür. Bu kurum ve kuralların varlık sebebi de, halkın huzuru, güveni, refahı kadar, bireyin hak ve özgürlüklerinin teminatı ve önemli gücüdür.

21 inci Asrın ilk yıllarını çok iyi değerlendirmek mecburiyetindeyiz. 20 inci Asrın sosyal ve siyasal çalkantılarından sonra, stratejik konumu ve mevcut potansiyeli itibarıyla, Türkiye'nin önemi çok daha iyi anlaşılmış ve kendisine önem vermesi gerektiği bir konuma gelmiştir. 21 inci Asrın yükselen değerlerinin ülkemizde de uygulanması, insanlarına güvenen ve onun hak ve özgürlüklerini genişleten, hukukun üstünlüğünü gerçekleştiren tam demokrasi, bizim, üzerinde hassasiyetle durmamız gereken hedeflerimizdir. Bu demokratik anlayışımız, ekonomik, sosyal ve siyasal hayatımızın da her kesiminde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Demokratik hayatımızın temel dayanağı halktır ve halka güvenmektir; hedef de, insana hizmet etmektir. Bu itibarla, devletin yönetiminde, denetiminde halkın söz sahibi olması da şarttır. O halde, dünyadaki demokratik değişime paralel olarak, ülkemizin gerçekleri ve ihtiyaçları da dikkate alınarak, yönetimde tıkanmaları ortadan kaldırmak ve istikrarı devam ettirebilmek için, sistem değişikliklerini yapmak şartların da gereğidir. Her millet kendi tarihinden ilham almak suretiyle, karakterine, gerçeklere ve ihtiyaçlarına uygun sistemleri, dünyadakileri de araştırmak ve ona uydurmak suretiyle, değiştirmek ve geliştirmek durumundadır.

Doğru Yol Partisi, 101 inci maddedeki değişikliği, bir sistem değişikliği olarak değerlendirmektedir. Bu Anayasa değişikliği kabul görürse, kimlerin aday olacağı daha net ortaya çıkacaktır. Bu değişikliği, biz, şahsa mahsus bir değişiklik olarak görmüyoruz; herkes, bu değişiklikten sonra aday olabilir. Tabii ki, Doğru Yol Partisi, kendi misyonuna bağlı olarak, üzerine düşen görevi en iyi şekilde gerçekleştirecektir, bundan hiç şüphe yoktur; ancak, Avrupa Birliği'ne bağlı ülkeler dahil olmak üzere, elimde bulunan şu listede, dikkat ediyorum, iki kez seçilme, hemen hemen bütün ülkelerde vardır, tek bir defa seçilme ise, sadece, Türkiye'ye mahsustur ve yine, çoğunluğunda halk tarafından seçilme sistemi daha fazla önem kazanmıştır. İşte, biz, hem Avrupa Birliğiyle bütünleş-

mek hem dünyadaki kriterleri göz önünde tutmak hem de tarihimiz ve karakterimize ve gerçeklere uygun olmak suretiyle sistem arayışını olumlu görüyoruz.

Sayın milletvekilleri, demokratik parlamenter sistemimizin en önemli kurumlarından bir tanesi, şüphesiz, cumhurbaşkanlığıdır. Cumhurbaşkanlığı hukuku istikrar kazanamamış bir ülkede, o konudaki sorunlarda kalıcı çözümlere ulaşamadığı rahatlıkla ifade edilebilir. Cumhurbaşkanlığı konusunda oluşturulan kriterleri tartışılan, gelenekleri sürekliliğe kavuşmamış bir milletin, devlet hukuku da henüz tam olarak teşekkül etmiş sayılamaz.

Şu anda, yüce milletimiz, cumhurbaşkanlığıyla ilgili iki temel ilkeyi değiştirmeyi amaçlayan bir teklifi müzakere etmektedir. Zamanın, zaruretlerin ve beklentilerin önümüze getirdiği şu saatler, fırsatları ve muhataraları da içinde gizleyen bilinmezliği yüklenmiş vaziyettir. Yüce Genel Kurul, millet için, vatan için, hukuk için hayırlı olan neticeyi elbette ortaya çıkaracaktır.

Doğru Yol Partisi, Türk siyasi ve devlet hayatındaki bu kronik sorunu zamanında tespit ve teşhis ederek, çaresini de büyük milletimizin huzuruna getirmiştir. 1995 seçim beyannamemizde, 1998 ikinci demokrasi projemizde "Cumhurbaşkanlığı sorununa millet neşteri vursun, yetkinin sahibi aslısi olan halk ne diyorsa o olsun" demiştir. Konjonktürel şartlara taşımadığı anlamlar yükleyerek, daha zamani değil diyerek millettan kaçmak, sadece hazin bir tecellidir. Halkımıza kendisini idare edecek başkanı seçme imkânını vermek, gücü, görevi ve sorumluluğu belirli olan başkanla idare edilmek, tıkanan yönetim anlayışının önünü açacaktır. Gün olacak mecbur kalacaksınız, hayatın gerçekleri sizleri zorlayacak ve Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesinin yegâne çözüm olduğunu mutlaka hep birlikte benimseyeceğiz. Esasen, Anayasamız, Cumhurbaşkanına, başkanlık ve yarı başkanlık sistemlerinde görülen çoğu yetkileri de vermiştir. Cumhurbaşkanı, parlamenter sistemle, yarı başkanlık rejimi arasında, kendine özgü bir mahiyettedir; yürütmenin yetkili, ama, sorumsuz başıdır. Anayasanın 104 üncü maddesinde olmak üzere, 26 ayrı maddesinde parlamenter sistemle hiçbir suretle bağdaşmayacak bir cumhurbaşkanı modeliyle karşı karşıyayız. Tercihimiz, eğer, halen parlamenter sistemden yana ise, Cumhurbaşkanlığının seçilme sayısıyla birlikte, hatta, keşke mümkün olsaydı da, daha önce, onun yetkilerini, sembolik bir cumhurbaşkanı mesabesine indirebilseydik. Sürelerle ilgili örnek gösterilen parlamenter rejimli Avrupa ülkelerinin hiçbirinde, bizdeki gibi yetkilerin hiçbiri devlet başına verilmemiştir.

Bu yetkiler korunmak isteniyorsa, o zaman yapılacak iş, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesiyle ilgili teklifin benimsenmesi olmalıydı ve yetkilerin de, ona gerekli değişikliğin yapılması olmalıydı; olması gereken bırakıldı, en kolay seçildi; biz, Doğru Yol Partisi olarak, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini demokratikleşme projemizin en önemli halkası olarak görüyoruz. Milletvekilini seçen halk, cumhurbaşkanını neden seçmesin? Sistem tutarlılığı, anayasa mündendisliği yerine, günü kurtaracak rotülaşla yetinilmiştir.

Mevcut Anayasa, cumhurbaşkanının yedi yıl için seçileceğini öngörüyor. Bir kişinin birden fazla dönem için cumhurbaşkanı seçilmesini yasaklıyor. Getirilen ve halen müzakeresini etmekte olduğumuz teklif ise, cumhurbaşkanının seçilme süresini beş yıla indiriyor ve seçilme dönemini de iki ile sınırlandırıyor.

Değerli milletvekilleri, varılan sonuçlar, aslında, gerçekleri tam anlamıyla yansıtmamakla birlikte, iktidar çoğunluğunun ürettiği teklifin hukuk tekniği ve seviyesini bir örnekle hukukun tekniği ve seviyesini özellikle deşifre etmek istiyorum. Bu beyanın, hep birlikte mükemmeli aramanın bir suretle Mecliste de fark edilebileceğini göstermek üzere sizlere arza çalışacağım. Teklifin 3 üncü maddesi aynen şöyledir; deniliyor ki "Anayasanın 101 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, üçüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır."

Yapılan, birinci fıkradaki "yedi yıl" ibaresinin "beş yıl" olarak değiştirilmesi ve üçüncü fıkraya da, birinci fıkraya, değiştirerek taşımaktır.

Şimdi soruyoruz: Birinci fıkra seçim şartlarını düzenliyor, üçüncü fıkra seçim yöntemini düzenliyor; ayrıca, ikinci fıkra da yöntemle ilgilidir. Şartlı yöntemin bir bölümünü aynı fıkrada birleştirmek, yöntemin bir bölümünü başka fıkrada bırakmak, hukuki tutarsızlıktır ve hukuk başlangıcında bize öğretilen hukuk anlayışıyla da bağdaşmamaktadır. Anayasa yapımında, hukuk bilgisi fevkalade önemlidir. Doğru Yol Partisinin teklifinde, kesinlikle, bunlar yok idi.

Değerli milletvekilleri, 29 Aralıkta verdiğimiz teklif, komisyonda reddedildi. Halk tarafından seçilmesi hususunda, daha sonra, Fazilet Partisi de bizim imzalarımıza destek verdi ve birlikte tekliflediğimiz önerimiz, özellikle reddedildi; ama, şimdi, 5+5'le birlikte 69 ve 86 ncı maddeler de gündeme getirildi. 69 ve 86 ncı maddelerin, 101 inci maddenin bir şartı ve bir gereği olarak gündeme getirilmesinden rahatsızlık duyuyoruz ve bunu, şık da bulmuyoruz. Gerçi, 69 uncu madde, siyasi partilerin kapatılmasıyla ilgili olan madde, bizim, ikinci demokrasi programımızdaki, partilerin kapatılmasıyla ilgili, özellikle, mahkemelere verilen yetkinin daraltılması istikametindeki ilkelirimize aykırıdır; ancak, her şeye rağmen, Anayasanın tümü üzerindeki değişikliklerde dikkate alınmasında daha fazla fayda vardı.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; her şeye rağmen, ben, sizlere şunu ifade etmek istiyorum:

Doğru Yol Partisi, tüm kusurlarına rağmen Anayasanın 101 inci maddesini desteklemektedir.

Bir sistem değişikliği olduğu için desteklemektedir.

101 inci maddeyle ilgili, kabul görmeyen ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verdiğimiz teklifimizle benzerlik olduğu için desteklemektedir.

Kamuoyuna yapılan açıklamaların samimiyet derecesinin ortaya konulması bakımından desteklemektedir.

Muhtemel krizin veya bahsedilen istikrarın korunmasına katkıda bulunmak için desteklemektedir.

Kamuoyuna yapılan açıklamalardan farklı niyetleri ortaya koymak açısından desteklemektedir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – 1 dakika ilave ediyorum.

SAFFET ARIKAN BEDÜK (Devamla) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; burada, Anayasamızda ifadesini bulan açık teklif ve gizli oy ilkesi esastır ve buna uygun da hareket edilecektir. Anayasada ve hukukta, gizlilik, oylamadan önce ve oylama sırasında ve oylama sonrasında da mutlak suretle muhafaza edilmesi gerekmektedir.

Siyasi parti olarak görüşümlüz ve tavsiyemiz, bu teklifin gerçekleşmesinin Türkiye'nin hayrına olacaktır; ama, hiçbir partinin veya muhtelif kişilerin, gizli ve hür oyları ipotek altına almaları mümkün değildir ve Doğru Yol Partisi buna da özen göstermektedir.

Devletin bekası, milletin refahı, mutluluğu ve huzuru önemlidir. Sistemlerin hedefi de, bu hususları gerçekleştirmektir. İşte, bu anlayış içerisinde Yüksek Kurulun vereceği kararın milletimiz için hayırlı olmasını diliyorum ve hepinizi, şahsım ve Grubum adına tekrar saygıyla selamlıyorum. (DYP ve ANAP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

Gruplar adına başka söz almak isteyen arkadaşımız var mı? Yok.

Şahsı adına, Sayın Yasin Hatiboğlu; buyurun efendim. (FP sıralarından alkışlar)

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) – Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri; saat 22.00, sabah saat 10.00'da başladık desek, aşağı yukarı, 12 saattir bir şeyi tartışıyoruz. Geldiğimiz nokta, işte, 303, 260, 230... Var mı dahası; yok. Bu, bize bir şey söylemeli. Yani, sadece insanların dili olmaz, rakamların da dili var; ama, hüner, o rakamların dilini anlayabilmekte. Galiba, ben, tercümanlık yapmak zorundayım.

A. TURAN BİLGE (Konya) – Gerek yok, gerek yok.

NECMİ HOŞVER (Bolu) – Sana da bir tercüman bulmak lazım.

YASİN HATİBOĞLU (Devamla) – Peki.

Beni başlıyalımız, mecazi anlamda ifade ediyorum; elbette, Genel Kurul salonunda bulunan her arkadaşımızın feraset ve basireti, ulaşılamayacak mertebededir. Bundan sonraki çalışmalarda da bu görülecektir zaten.

Şimdi, bakınız, önümüzde yine bir fırsat var. Ben, her madde üzerinde konuşma yaparken, bu fırsatı hatırlatıyorum; bir fırsat var.

Beyler, değerli milletvekilleri, eğer, gerçekten, ta Uzlaşma Komisyonundan bu tarafa, Anayasa Komisyonu dahil, uzlaşa uzlaşa, anlaşa anlaşa, konuşa konuşa gelseydik, böyle, zümürdüanka türü hükümleri getirmedik ve parlamenterlerimiz de, haklı olarak, tepki oylarını ortaya koymazlardı. Yani, kusur sizlerde değil; kusur, bunun düzenleniş biçimindedir.

Şimdi, ben merak ediyorum; gerçekten bu teklifi hazırlayanlar, samimî olarak -diyelim ki, 69 uncu madde- 69 uncu madde düzenlemesiyle, siyasi partileri, çağdaş normlara, çağdaş zırha kavuşturma niyetiyle mi hazırladılar? Hazırladırlarsa, o düzenleme, o metin, ne öyle Allah'ınızı severseniz?! Yani, siyasi partileri yerel mahkemelerde yargılatma ifadesi, o anlamı veren düzenleme nedir öyle?!

86 ncı madde... Şimdi, sayın milletvekillerine... İşte, doğrudur, haklıdır, bir anayasal koruma altına alınmalıdır bu düzenleme; ama, gerçekten, bu düzenlemeyle, şuradaki düzenlemeyle koruma altına alınıyor mu; hayır. Ne diyor; efendim "kanunla düzenlenir" diyor. Be kardeşim, zaten önce de kanunla düzenleniyordu! Anayasada böyle bir ifade yoktur diye iptal edilmiyordu. Anayasanın 10 uncu maddesine aykırıdır, eşitlik ilkesine aykırıdır diye iptal ediliyordu. Yani, siz, bunu burada yazdınız "kanunla düzenlenir" dediniz, kanunla da düzenlediniz; o kanunun iptal edilmeyeceği anlamına gelir mi bu?! Yapmayın!..

Şimdi, gelelim 101 inci maddeye: Yani, şu gerekçe kısmında, mevcut Cumhurbaşkanı da bundan yararlanır yahut yararlanması amacıyla düzenlenmiştir demeseydiniz, bir 101 inci madde düzenlemesi getirseydiniz ve bu kanunlaşsaydı, Sayın Cumhurbaşkanı, mevcut Cumhurbaşkanı yararlanmayacak mıydı; buna bir engel mi vardı, 5+5 getirseydiniz?.. Peki, bunu niye koydunuz?.. Bu üç maddeyi ve bu üç maddenin düzenleniş biçimini gözümün önüne getiriyorum, diyorum ki: Aca-ba, burada, bir niyet, iyiniyet eksikliği mi var? Suiniyet demiyorum, iyiniyet eksikliği mi var; çünkü, düzenleme onu gösteriyor.

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; bizim sistemimiz ne, parlamenter sistem mi, başkanlık sistemi mi?.. Sayın İyimaya'nın ifade ettiği gibi, aksak başkanlık sistemi...

AHMET İYİMAYA (Amasya) – Timur gibi...

YASIN HATİBOĞLU (Devamla) – Yani, insan, bu aksak Timur'u anımsıyor. Oraya nereden gitti Sayın İyimaya, bilemiyorum; aksak başkanlık sistemi... Nedir bu? Şimdi, bakınız bizim cumhurbaşkanlarımıza -mevcut Sayın Cumhurbaşkanını kastederek söylüyor değilim- yasamayla ilgili konuşuyor, fesih kararı alıyor; kanunlarını tasdik ediyor, veto ediyor; kanunlarının iptali cihetine gidiyor; yasamayla ilgili...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – 1 dakika ilave ediyorum.

YASIN HATİBOĞLU (Devamla) – Yürütmenin zaten başı; hükümeti tayin ediyor, bakanı azalıyor. Yargının da başı, bir anlamda yargının da başı; Danıştay üyelerini tayin ediyor, Yargıtay üyelerini tayin ediyor, seçiyor. Üniversitenin de başı... Peki, kardeşim, sorumluluğu ne; sorumluluğu da vatana ihanet; Allah korusun, etmez zaten de. Yani, böyle, yükü ve mükellefiyeti olmayan insana bu kadar yetki verir, ondan sonra da getirir 7+5 yapalım dersiniz, bu olmaz. Bakınız, bunun en kestirme yolu halkın seçmesidir.

Şu, 11 Kasım 1999 tarihinde Fazilet Partisinin düzenlediği bir anayasa uzlaşma taslağıdır. Eğer, bütün partiler bunun üzerinde anlaşabilselerdi, uzlaşabilselerdi, halk seçecekti.

Aday göstermeyi de herkesin kendi inisiyatifine bırakmıyorduk. Burada diyoruz ki, halkın bir kısmı da aday gösterebilir, parlamenterler aday gösterebilir, grubu olan partiler aday gösterebilir; hatta, seçilmiş yerel yöneticilerin, 30 ilin yerel yöneticilerinin...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

YASIN HATİBOĞLU (Devamla) – ...İşte l'i aday tespit edebilir. Yani, bu, halka dönük bir çalışmaydı.

İşte demokrasi budur, işte halktan yana olmak budur.

Benim sözüm bu kadardır; süre itibariyle bu kadardır.

Sayın Başkana ve Heyetinize saygılar sunuyorum. (FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

İkinci sırada, Sayın Kamer Genç...

KAMER GENÇ (Tunceli) – Konuşmayacağım efendim.

BAŞKAN – Üçüncü sırada, Sayın Ahmet Cemil Tunç...

AHMET CEMİL TUNÇ (Elazığ) – Vazgeçtim Sayın Başkan.

BAŞKAN – Dördüncü sırada, Sayın Gaffar Yakın; buyurun efendim.

GAFFAR YAKIN (Afyon) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; bugünkü anayasa değişikliğinin temelinde 5+5 vardır. 5+5, Sayın Demirel içindir. Demirel'in siyasî yaşamında eksikler ve artılar vardır.

Kişiler için kanun çıkarılmaz, devlet kişilerle daim değişirdir, demokratik değerler her şeyin üzerindedir... Bütün bunların hepsi doğrudur, doğruluk payı da vardır.

Bugün, altı yedi bin yıldan beri devam edip gelen Türk Milletinin devletlerinden olarak, şu, 17'nci bir devlet olarak ve bu büyük milletin seçmiş olduğu milletvekilleri olarak, Türk Milletinin kaderine tesir edecek, Türk Milletinin geleceğinde etkili olacak bir gecedən, günden birini yaşıyoruz.

Bundan birkaç ay önce, Amerika Başkanı Clinton, bu kırsıdan hitap ederken, 20'nci Yüzyıl-da olduğu gibi, 21'inci Yüzyılın da belirlenmesinde ve şekillenmesinde, bu parlamentoda alınacak kararların çok etkili olacağını söylemişti.

Değerli milletvekilleri, siyaset, devlet, millet ve ülke için, siyaset, siyasi parti çıkarları için ve siyaset, şahsi çıkarlar için yapılabilir; ama, doğrusu ve gerçeği, devlet için, ülke için, millet için yapılan siyasettir. Bugün, Türkiye -şunu hepimizin idrak ettiği gibi- tarihinin çok önemli bir döneminden geçmektedir. Bin yıllık tarih dönemimizde, bugün, Avrupa Birliğiyle bütünleşme süreci içerisinde girmiş ve bütün ekonomisini ve iç yapısını Avrupa Birliği normlarına göre ayarlama durumunda olan bir Türkiye Devletiyle karşı karşıyayız.

Bugün, Türkiye Cumhuriyeti Devleti için ve bu ülke için en önemli şey, siyasi istikrardır. Siyasi istikrarın olmadığı bir yerde, ekonomik kalkınma ve demokraside, insan haklarında ve demokratikleşmede atılması gereken diğer adımların atılabilme imkânı yoktur.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti 75 yılını tamamladı, 77 nci yılındayız. Demokrasiye geçtiğimiz 1950 yılından itibaren baktığımızda; rahmetli Menderes'in ilk dört beş yılından, Sayın Demirel'in 1965 - 1969 yılları arasından, rahmetli Özal'ın ve askerî dönemin 1980 -1987 yılları arasından sonra, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ilk defa 57 nci hükümetle, güçlü bir hükümetle siyasi istikrarı sağlamış ve ardı ardına, ciddi bir atılım hükümeti olduğunu, ciddi bir istikrar hükümeti olduğunu göstermiştir.

Bu hükümete, bu millet ve bütün insanlarımız inanmaktadır ve büyük bir beklenti içerisindeyiz, dünyanın beklentisi de bu doğrultudadır. İşte, bundan dolayı, bu hükümetin, DSP, MHP ve ANAP'ın teşkil ettiği bu hükümetin, istikrar hükümetinin devam etmesi, bu ülkenin, bu devletin ve bu milletin lehinedir.

Bu hükümet devam etmelidir, ekonomik paket tamamlanmak zorundadır. Bir siyasi istikrarsızlığa bu ülkeyi attığımızda, bu siyasi istikrarsızlık, hemen arkasından ekonomik istikrarsızlığı getirecektir ve Türkiye'nin çağdaşlığı yakalaması zorlaşacaktır.

Sayın Demirel'i severiz veya sevmeyebiliriz; ama, hepimizin çok iyi bildiği, gözardı etmememiz gereken bir husus vardır ki, Sayın Demirel'in Cumhurbaşkanlığından sonra atılacak olan adımların mutlak manada siyasi istikrarı sarsacağı da kesin bir gerçektir. Rahmetli Özal'ın ölümünden sonraki siyasi tablonun daha henüz net olarak oturabildiğini söyleyemem. Ben, şahsi kanaatlerimi söylüyorum.

Siyasetçi Demirel ile devlet adamı ve Cumhurbaşkanı Demirel arasındaki farkı hepimiz birbirine karıştırmamalıyız. Kırk yıllık siyasi yaşamının artıları ve eksileri vardır. Siyasetçi Demirel'i, artık, tarih değerlendirecektir. Türkiye'nin, geçiş döneminde dengelerini çok iyi bilen, Türkiye'deki kuvvetler arasındaki ilişkileri çok iyi bilen ve kırk yıllık siyasi yaşamının en üst noktasında ve Cumhurbaşkanı olarak yapmış olduğu performansı da düşündüğümüzde, tükilerin kuyruklarını birbirine karıştırmadan Türkiye'yi bugüne getirmiştir.

Siyaseti, kan davası, kin ve nefret üzerine oturtamayız. Siyaset, hizmet meselesidir; siyaset, uzlaşma sanatıdır. Eğer, bugün, kan davası ve siyaset, çıkmaz bir kin, intikam savaşı olmuş olsaydı, 1980 öncesinde bir siyasi hasım durumunda olan ve Anıtkabir'de dahi -hâlâ o fotoğraf benim hafızamda canlıdır- birbirinin elini sıkmayan iki liderden Sayın Ecevit, bugün, Sayın Demirel'in cumhurbaşkanı olması için, ülke menfaatlarını ve devlet menfaatlarını düşündüğü için ciddi manada gayret göstermezdi.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN - 1 dakika ilave ediyorum.

GAFFAR YAKIN (Devamla) - Bu anlayışı, bu devlet anlayışını ve tarih önündeki şuurunu, bütün milletvekillerinin yerine getireceğinden eminim. Şu anda Türk Devletinin ihtiyacı olan siyasi

istikrarı, hayatlarının en üst tecrübe noktasında bulunan iki sayın lider, gerçekten, yerine getirmektedir ve getirecektir.

Ben, 1993 seçimlerinde Sayın Demirel'e rey vermedim. Siyasetçi Demirel'e, popülist politikacı Demirel'e kızıyordum, rahmetli Özal'a yaptıklarından dolayı Sayın Demirel'e kızıyordum ve siyasi tecrübemden, o günkü siyasi tecrübemden ve doktriner bakışlarımdan dolayı da, ben, Sayın Demirel'e, o günkü Sayın Demirel'e, siyasetçi Demirel'e rey vermedim; ama, bugün, 7 yıllık cumhurbaşkanlığı icraatını gördüğü devlet adamı Demirel'in, ülkemize, devletimize, devlet adamı olarak faydalı olacağına inamıyorum.

Türk Devletinin 21 inci Yüzyılda, Başkan Clinton'ın da dediği gibi...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

GAFFAR YAKIN (Devamla) – Son cümle... Son cümlem Sayın Başkan...

BAŞKAN – Teşekkür ederim.

GAFFAR YAKIN (Devamla) – Peki, teşekkür ederim. (DSP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, gruplar ve şahıslar adına yapılan görüşmeler tamamlanmıştır.

Bu madde üzerinde verilmiş iki önerge vardır. Bu önergeleri önce geliş sıralarına göre okutacağım, sonra da aykırılık derecelerine göre işleme tabi tutacağım.

İlk önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

389 sıra sayılı Anayasa tadiline dair teklifin 3 üncü maddesindeki "kez" kelimesinin metinden çıkarılarak, yerine "defa" kelimesinin konulmasını arz ve teklif ederim.

Yasin Hatiboğlu

Çorum

BAŞKAN – İkinci önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

389 sıra sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 maddesinde değişiklik yapılmasına ilişkin kanun teklifinin birinci fıkrasından "ve yükseköğrenim yapmış" ibaresinin çıkarılmasını arz ve talep ederim.

Ayşe Nazlı İlıcak

İstanbul

BAŞKAN – Bu ikinci önerge, aynı zamanda en aykırı önergedir. Tekrar okutup işleme alacağım:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

389 sıra sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci maddesinde değişiklik yapılmasına ilişkin kanun teklifinin birinci fıkrasından "ve yükseköğrenim yapmış" ibaresinin çıkarılmasını arz ve talep ederim.

Ayşe Nazlı İlıcak

İstanbul

BAŞKAN – Önergeye Komisyon katılıyor mu?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANVEKİLİ NAMIK KEMAL ATAHAN (Hatay) – Katılmıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN – Hükümet katılıyor mu?

ORMAN BAKANI İ. NAMİ ÇAĞAN (İstanbul) – Katılmıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN – Önerge sahibi söz almak istiyor mu?

AYŞE NAZLI ILICAK (İstanbul) – Evet Sayın Başkan.

BAŞKAN – Buyurun efendim. (FP sıralarından alkışlar)

AYŞE NAZLI ILICAK (İstanbul) – Değerli Başkan, sayın milletvekilleri; 389 sıra sayılı kanun teklifiyle ilgili önergem üzerinde söz almış bulunuyorum; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Anayasa değişikliği içinde, birbirine benzemeyen üç maddenin konulması, aslında, al gültüm ver gültüm hesabını yansıtmaktadır; fakat, bu hesap, Parlamentodan dönmüştür, maddelere geçilmesi konusundaki hesap dönmüştür ve reddedilmiştir ve daha sonra, daha önceki oylamalarda da, aslında, Meclis iradesi, bu maddeleri onaylamamıştır. Bu suretle, Meclisimiz itibar kazanmıştır; âdeta, Faruk Gürler olayının bir benzeri yaşanmıştır. Ümit ediyoruz ki, Sayın Ecevit, bu mesajı almıştır.

Aslında, anayasa değişiklikleri, objektif tartışmaların konusu olmalı. Demirel'i Cumhurbaşkanı seçmek amacıyla 101 inci maddeyi değiştirmek, 69 uncu maddeyi bir lütuf gibi Fazilet Partisine -sözde- ikram etmek ve maaşlar konusunu gündeme getirmek suretiyle, vicdanları cüzdanların baskısı altına almak... Bunlar, yakışsız davranışlardır.

Kişi için kanun yapılmaz; doğru; ama, madem, burada, Sayın Demirel için bir anayasa değişikliği düşünülmektedir, öyleyse, Ecevit'e bir imkân tanımak üzere bu önergemi vermiş bulunuyorum. Herhalde, bu önergemin, Demokratik Sol Partililer tarafından desteklenmesini bekleyebilirim. Hiç değilse, Sayın Ecevit, son seçimlerde büyük bir başarı sağlamıştır; partisini, en büyük parti olarak Parlamente'ye sokmuştur; milletin bir bölümünün desteği kendisinin arkasındadır.

MEHMET EMREHAN HALICI (Konya) – İlk defa doğru söylüyorsunuz.

AYŞE NAZLI ILICAK (Devamla) – Peki, ya Demirel'?. Milletvekilleri seçim bölgelerine gince, gerekli mesajı seçmenden aldılar.

İBRAHİM GÜRDAL (Antalya) – Ciddi ol, ciddi!..

AYŞE NAZLI ILICAK (Devamla) – Bir televizyon kanalında, 7 000 kişinin katıldığı bir kamuoyu yoklamasında, Sayın Kamer Genç, yüzde 81 nispetinde oy alırken, Sayın Süleyman Demirel'in oy oranı yüzde 18-19'da kalmıştır. Açın internet sitelerini bakın; internet sitelerinde yüzde 85 ret oyu çıkmaktadır Sayın Demirel'e. Halk seçsin, başımızın üzerinde yeri var; ama, dayatmaya karşıyız. Hele Demokles'in kılıcını Fazilet Partisinin üzerinde sallandırarak Demirel'e oy istemek, siyasi ahlaka da demokrasiye de yakışmıyor.

Ben, şahsi görüşüm olarak söylüyorum ve şunu sormak istiyorum: Anayasa Mahkemesi üyelerinin oyları sizin cebinizde mi, onların iradesi sizin cebinizde mi ki, böyle bir tehdit altında tutmaya yelteniyorsunuz Fazilet Partisini?! Demokrasiyi; yani, bir hakkı nasıl lütuf olarak sunuyorsunuz, siyasi partilerin kapatılması zorlaştırılmsın gibisine?!.. Zaten, eğer, siyasi partiler kapatılırsa Türkiye'de, siz, Avrupa Birliği üyeliğini unutursunuz. Dolayısıyla, ben, burada ifade ediyorum, açıkça ifade ediyorum ki, Fazilet Partisi kapatılmayacaktır. Onun için, bu kapatılma iddiası üzerinde yürütülen pazarlıkları hele bir kenara bırakıverin, bir hakkı lütuf gibi sunmaktan vazgeçin.

Ben, böyle bir önergeyi verdim ve dedim ki, hiç değilse, Sayın Demirel ile Sayın Ecevit karşılıklı rekabete girsinler. Bu kadar genç nüfusun olduğu bir ülkede, milletin değişim arzusuyla yapın tuttuğu bir ülkede, ibreti âlem için, cumhurbaşkanlığına, iki aday, Ecevit ve Demirel yarışsın. İşte, önergem, Ecevit'in önündeki bu engeli kaldırmak için verilmiştir.

Tabloya bakıyorum da, demek ki, Türkiye'de, büyük bir kuraklık yaşanıyor, bir siyasî kuraklık yaşanıyor, bir insan kuraklığı yaşanıyor ve bit pazarına rahmet yağıyor.

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. (FP sıralarından alkışlar, DSP, MHP ve ANAP sıralarından gürültüler)

AYDIN TÜMEN (Ankara) – Ayıp, ayıp!

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir efendim.

Diğer önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

389 sıra sayılı Anayasa tadiline dair teklifin 3 üncü maddesindeki "kez" kelimesinin metinden çıkarılarak, yerine "defa" kelimesinin konulmasını arz ve teklif ederim. 27.3.2000

Yasin Hatiboğlu

Çorum

BAŞKAN – Komisyon katılıyor mu efendim?

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANVEKİLİ NAMIK KEMAL ATAĞAN (Hatay) – Katılmıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN – Hükümet?

ORMAN BAKANI İ. NAMİ ÇAĞAN (İstanbul) – Katılmıyoruz efendim.

BAŞKAN – Söz almak istiyor musunuz?

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) – Gerekçe okunsun efendim.

BAŞKAN – Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe: "Kez" kelimesinin kanun yapımında kullanıldığına dair örnek bulmak mümkün değildir. Halbuki "defa, kerre" kelimeleri sık kullanılmaktadır. Nitekim, Anayasanın milzakereye konu 101 inci maddesinin üçüncü fıkrasında aynen şu ifade kullanılmıştır: "Bir kimse iki defa Cumhurbaşkanı seçilemez."

BAŞKAN – Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Önerge reddedilmiştir.

Sayın milletvekilleri, 3 üncü maddenin gizli oylamasına geçiyoruz.

Sayın genel başkanlar öncelikli olarak oy kullanabilirler.

Oylama, Adana ilinden başlanarak, ad okunmak suretiyle yapılacaktır.

(Oylar toplandı)

BAŞKAN – Oyunu kullanmayan sayın milletvekili var mı? Yok.

Oy verme işlemi tamamlanmıştır; sayıma geçiyoruz.

(Oyların ayırımı yapıldı)

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, görüşülen teklifin 3 üncü maddesinin yapılan gizli oylaması sonucunu arz ediyorum :

Oy kullanan sayın milletvekili sayısı	: 514
Kabul	: 253
Ret	: 236
Çekimser	: 4
Geçersiz	: 4
Boş	: 17

Bu sonuca göre, maddenin kabulü için gerekli beşte 3 oy çoğunluğu sağlanamamıştır.

Bu madde de, ikinci görüşmede de gerekli çoğunlukta kabul oyu alamazsa, reddedilmiş olacaktır.

Sayın milletvekilleri, bir geçici madde teklifi vardır; okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Konu: Değişiklik teklifim

Anayasanın müzakereye konu 101 inci maddesini düzenleyen komisyon metniyle ilgili olarak yeni bir geçici madde eklenmesini, geçici maddelerin buna göre yeniden teselsül ettirilmesini arz ve teklif ederim.

27.3.2000

Yasin Hatiboğlu

Çorum

Geçici Madde

“Halen mevcut Cumhurbaşkanının yeniden seçilmesi halinde, her iki görev süresi toplamı on yıl geçemez.”

BAŞKAN – Komisyon?..

ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANI ERTUĞRUL YALÇINBAYIR (Bursa) – Katılmıyoruz.

BAŞKAN – Hükümet?..

ORMAN BAKANI İ. NAMI ÇAĞAN (İstanbul) – Katılmıyoruz.

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) – Sayın Başkan, gerekçesini lütfedip okutmadan, gerekçenin ne olduğunu sayın komisyonun bilmesi mümkün değil. Gerekçeyi lütfedip okutursanız, sonra komisyonun kararına itirazımız olmaz.

BAŞKAN – Siz bir açıklama yapma lüzumunu hissetmiyorsanız, gerekçeyi okutayım.

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) – Yok efendim, siz gerekçeyi okutursanız...

BAŞKAN – Peki.

Gerekçeyi okutuyorum:

Gerekçe: Anayasa Komisyonunda müzakereye esas alınan iktidar partileri ile DYP'ye mensup üyeler tarafından imzalanmış metinde, bir kimsenin iki defa cumhurbaşkanı seçilebileceği, bu iki süre toplamının 5+5= 10 seneden fazla olamayacağı açıkça ifade olunmuştur.

Bu teklife göre, mevcut Cumhurbaşkanının da bu sürelerden fazla bir süre kullanması mümkün değildir.

Kaldı ki, mevcut Cumhurbaşkanının seçilmesi halinde ikinci beş yılı kullanması Anayasanın 10 uncu maddesinin düzenlediği "Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz" açık hükmüne de aykırılık oluşturur.

Zira, Anayasanın hükümleri, Yasama Meclisi dahil herkesi bağlar.

BAŞKAN – Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Sayın milletvekilleri, teklifin 4 üncü maddesini okutuyorum :

MADDE 4. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halk oylamasına sunulması halinde tümüyle oylanır.

BAŞKAN – Madde üzerinde gruplar adına ilk söz, Fazilet Partisi Grubu adına, İstanbul Milletvekili Sayın Mehmet Ali Şahin'indir. (FP sıralarından alkışlar)

Buyurun efendim.

FP GRUBU ADINA MEHMET ALİ ŞAHİN (İstanbul) – Sayın Başkan, Meclisimizin saygıdeğer üyeleri; hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlıyorum.

Yürürlük maddesi üzerinde söz aldım.

Yürürlük maddesi, bu kanunun ne zaman ve ne şekilde yürürlüğe gireceğini düzenleyen bir madde.

Anayasanın üç maddesinde değişiklik içeren bu teklif yürürlüğe girer mi girmez mi, bilmiyorum; ama, şu anda, durum, bu tekliflerin yürürlüğe girme ihtimalinin çok zayıf, belki de, hiç yürürlüğe girme ihtimali olmadığını gösteriyor.

Değerli arkadaşlarım, şu Türkiye Büyük Millet Meclisinin baştan sona bizzat kendisinin yapmayı başardığı tek anayasa, 1924 Anayasası. 1924 Anayasasından sonra yapılan anayasaların, milletin iradesiyle oluşan şu Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yapılamadığı da bir tarihtir gerçektir. Ancak, bu anayasalarda Türkiye Büyük Millet Meclisi zaman zaman değişiklikler yapmış. İşte, 1982 Anayasası yürürlüğe girdikten sonra da, 24 maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin değişiklik yapmış olduğunu görüyoruz. Ancak, yapılan bu değişikliklerde müşterek bir özellik var, müşterek bir karakter var. Yapılmış olan bu değişikliklerin müşterek karakteri, müşterek özelliği, daha fazla demokrasi, daha fazla özgürlük, çoğulculuk ve katılım kriterlerini taşıyor.

1982 Anayasasında yapılan ilk değişiklik 1987 yılında yapılmıştır. 17 Mayıs 1987 tarihinde, 1982 Anayasanın üç maddesinde ilk değişiklik gerçekleşiyor. Bu değişikliklerden en önemlisi, geçici 4 üncü maddenin yürürlükten kaldırılmasıdır. Geçici 4 üncü madde yürürlükten kaldırılıyor da ne oluyor; 1980 öncesi siyaset yapan tüm siyasîlere getirilmiş olan yasağın, 17 Mayıs 1987 tarihinde kaldırılmış olduğunu görüyoruz. Şu anda Cumhurbaşkanlığı makamında oturan Sayın Süleyman Demirel ve şu anda Başbakanlık görevini yürütmekte olan Sayın Bülent Ecevit, o tarihte yapılan anayasa değişikliğiyle siyasete dönmüşlerdir; dolayısıyla, bu değişikliğin, bu özgürlük adımının sonucunda şu andaki konularına gelebilmişlerdir.

1982 Anayasasında ikinci değişikliğin de 1993 yılında yapıldığını görüyoruz. Anayasanın 133 üncü maddesinde değişiklik yapılmış. Bilindiği gibi, o tarihte, Türkiye'de, radyo ve televizyon yayıncılığında bir tekel vardı; özel radyo ve televizyonların yayın yapmaları yasaktı. 1993 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisinin gerçekleştirmiş olduğu değişiklik, radyo ve televizyon yayıncılığı tekelini ortadan kaldırmış ve özel radyo ve televizyonların önünü açmıştır. Bu da, ileriye doğru özgürlükçü bir adımdır.

1982 Anayasasında yapılan üçüncü değişiklik 15 maddeyi aşkındıra ki, o değişikliklerin de her birini incelediğimizde, ileriye doğru, daha fazla demokrasi, daha fazla özgürlük, insan hakları önündeki engelleri kaldırma niyetiyle yapılmış değişiklikler olduğunu görüyoruz. Özellikle siyasal alanda yapılmış olan değişiklikler... Mesela, siyasî partilerin yan kuruluş yasağı vardı, yan kuruluş yasağı kaldırıldı; siyasî partilere üye olma yaşı daha yüksekti 18'e indirildi ve siyasî partiler yurt dışında temsilcilik açamıyorlardı, açma imkânını elde etti. Yurt dışındaki vatandaşlarımız oy kullanma imkânına sahip değildiler -gerçi yasasını henüz çıkaramadık- o imkân da o yıl yapılan değişiklikte elde edilmiştir ve hatta, siyasî partilerin kapatılmalarının üç nedene indirilmesi ve parti kapatma davalarında daha önce zorunlu olmayan genel başkanının ve temsilcisinin dinlenecek olması da, o tarihte atılan ileriye doğru bir adımdır. İşte, üniversite öğretim üyeleri, üniversite öğrencileri siyasî partilere üye olamıyorlardı; o imkân da, 1995 yılında yapılan değişiklikte gelmiştir.

Demek ki, değerli arkadaşlarım, Türkiye Büyük Millet Meclisi, ne zaman 1982 Anayasasında değişiklik yapma ihtiyacı hissetse, ileriye doğru adımlar teşkil eden değişiklikler yapmıştır. Hatta, geçtiğimiz yıl, bu Parlamento, Anayasanın 143 üncü maddesinde bir değişiklik yaptı; devlet güvenlik mahkemeleriyle ilgili sivilleşme arzusuyla, askerî üyeleri devlet güvenlik mahkemesinin bünyesinden çıkardı. Bunu da, biz, ileriye doğru, sivilleşme açısından önemli bir adım saymış ve destek de vermiştik. Nitekim, işte, tahkimle ilgili yasa ve artık bugün ekonominin motoru haline geldiği ifade edilen özelleştirmenin ilk kez Anayasanın 47 nci maddesine girmiş olması da, herhalde, ileriye doğru bir adımdır.

Şimdi, bu genel karakteri, getirilmiş olan bu üç maddelik teklifte görmek mümkün değildir. Bu karakterden, bu özellikten, bu teklifin uzak olduğunu görüyoruz. Bir defa, işte, 69 uncu maddede... Ben uzlaşma komisyonu üyesiyim. Önce, oraya, 69 uncu maddenin altıncı fıkrasıyla ilgili bir değişiklik geldi; ama, Anayasa Komisyonuna gelen ve şimdi Genel Kurula gelen metin bundan farklıdır. Benim kişisel yorumuma göre -hukukçu arkadaşlarımla da değerlendirdiğimizde aynı sonuca vardık- eğer, 69 uncu maddenin altıncı fıkrası, şu anda, işte bu teklifte yer alan o fıkra değişir ve yasalarsa, bir tek parti üyesinin hükümlü kararı veya konuşması, o siyasî partinin odak haline gelmesi için kâfi sayılabilir; bu endişeyi taşıyoruz. Ama, hemen şunu da ifade edeyim -bu bir itiraftır- bu değişiklik gerçekleşirse, Anayasa Mahkemesinde şu anda görülmekte olan davada bizim lehimize olacak bir değişikliktir; yani, onu olumlu etkiler; çünkü, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, o davada, hükümlü hiçbir konuşmayı getirmedi; şu kürsüde yapılmış olan konuşmaları, odak için, orada delil olarak sundu. Ama, biz, sadece kendimizi düşünemeyiz; biz, siyasî partilerle ilgili geleceği de düşünmek mecburiyetindeyiz. Türkiye'de siyasetin önünü açacak değişikliklerin yanında olabiliriz. Sadece kendisini düşünerek, sadece kendi meselesini halletsin de, benden sonra tufan mantığıyla hareket eden demokratlardan değiliz; böyle olmadık, olmayacağız. O bakımdan, biz, 69 uncu maddenin altıncı fıkrasında yapılan bu değişikliğin; ileride, siyasî partiler için bir güvence değil, üstelik, bir güvensizlik oluşturduğu kanaatiyle, bu değişikliğe de sıcak bakmadık; bunu, bir demokratik adım olarak da değerlendiremiyoruz.

Değerli arkadaşlarım, diğer maddelerle ilgili, Grubumuz adına söz alan arkadaşlarımız, gerek 86'yla gerek 101'le ilgili gerekli açıklamaları yaptılar. Bu paketin, aslında, 101 inci maddede değişiklik yapmak amacıyla geldiği de, herkes tarafından, artık, bilinir hale gelmiştir. Şimdi, ben, bu değişikliklerin, Sayın Başbakanın, bir minnet borcunu ödeme niyetiyle hazırlanmış olduğu bir değişiklik olduğu kanaatindeyim. Sayın Başbakandan ve Grubundan özür dileyerek ifade ediyorum. Hatırlayacağımız, Türkiye'de, hiçbir demokratik ülkede, bir ülkenin dördüncü partisine, 60 üyesi olan bir siyasî partiye tek başına hükümeti kurma görevi verilmez; ama, geçtiğimiz dönemde, 1997 yılının başında, şu andaki Cumhurbaşkanı Suleyman Demirel, Türkiye'nin birinci, ikinci, üçün-

ci partisi dururken dördüncü partisine, tek başına hükümet kurma görevi vermiştir. (DSP sıralarından gürültüler)

Ben, 101 inci maddedeki bu değişikliğin, bu minnet borcunu ödemek için hazırlandığı görüyüyüm. (DSP sıralarından gürültüler, sıra kapaklarına vurmalar)

AYDIN TÜMEN (Ankara) – Bu Parlamentodan güvenoyu aldı; kimsenin lütfu değil.

MEHMET ALİ ŞAHİN (Devamla) – Türkiye Büyük Millet Meclisini, hiç kimse minnet borcunu ödemeye alet etmesin. İşte böyle tepki ortaya çıkar ve bu milletvekilleri, halktan almış oldukları oyla tepkilerini ortaya koyarlar ve dayatmalara karşı koyduklarını oylarıyla ifade ederler. Herkesin bundan ders almasını istiyorum.

Bugün, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarihi bir görev yapmıştır. Tüm milletvekili arkadaşlarımı, böyle, soylu bir davranış sebebiyle tebrik ediyor hepinize saygılar sunuyorum. (FP sıralarından alkışlar, DSP sıralarından gürültüler)

HASAN GÜLAY (Manisa) – Sayın Başkan, duymuyor musun söylenilenleri?!

BAŞKAN – Konuşma sırası geldiğinde, gerekli görürseniz görüşlerinizi açıklarsınız.

Doğru Yol Partisi Grubu adına, Sayın Turhan Güven. (DYP sıralarından alkışlar)

DYP GRUBU ADINA TURHAN GÜVEN (İçel) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Doğru Yol Partisi Grubu ve şahsım adına hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Gecenin bu ilerleyen saatinde -tabii, biraz yorgunluk emareleri de başladı- bugün hiç de pek yürütmeyen maddelerin, yürürlük maddesi üzerinde konuşmanın da zorluğunu bilen bir insan sıfatıyla, belki ikinci görüşmelerde bu maddelere biraz canlılık ve belki biraz da yürütme imkânını veririm diye konuşuyorum.

Değerli milletvekilleri, bakınız, bu kanun teklifinin, Türk kamuoyuna sunulduğu gündü bir hatırlayın, aşağı yukarı altı ay evvel; resmîyet kazandığı dönemlere bakın, aşağı yukarı üç aya yakın bir süre; ama, ne yazık ki, zaman, bir mirasyedi havası içinde sarf edilmiş ve bugüne kadar -ayın 29'u, ki, şimdi 30'una geçiyoruz- geçmiş gitmiştir.

Eğer, bu kanun teklifi, evvela, kamuoyuna sunulduğu gibi tek madde olarak gelseydi, yanına payanda olarak iki madde daha eklenmeseydi, yani, birtakım oyları, bir partinin değerli oylarını yanına çekebilmek için bir görüşme kapısı açılmasaydı, herhalde durum böyle olmazdı, daha samimî, daha hüsnüniyete dayanan ve zamanında verilme imkânı olan bir kanun teklifi halinde Türkiye gündemine getirilseydi, bugün bu sahnelere şahit olmazdınız gibi geliyor bana.

Bu süre içinde, TRT'nin "Cumhuriyet Treni" Türkiye'yi üç defa dolaştı; siz, şu kanun teklifinin trenini, ancak bugün buraya kadar getirebildiniz. Biz, bu kanun teklifini verdik, dedik ki: "Gelin, evvela millete gidelim." Oybirligi içinde hükümet ortakları karşı çıktı "hayır; Türkiye hazır değil" dediler ve bir de, Anayasanın başka maddelerinde değişiklik yapılması lazım gelir gibi bir havaya girildi. Halbuki, dikkat buyrulursa, 1982 Anayasası, zaten yarı başkanlık sistemine doğru bir gidişin en güzel izlerini taşıyan hükümleri ihtiva ediyor; yani, öyle fazlaca bir değişikliğe belki gerek yoktu. "Peki, bunu kabul etmiyorsanız, gelin" dedik, değerli arkadaşlarım, ocak ayı içerisinde, 82 imzayla biz verdik bunu. 14 Şubat tarihini hatırlayınız -ben iyi hatırlıyorum- üç imzayla, üç değerli genel başkan imzasıyla "bunu gündeme getirdik" dediniz. Bugün ayın kaç; 29'u. Aradan 40 küsur gün geçmiş. Varsayalım ki -bugünkü görüşmelerin fazlaca önem arz etmiyor gibi görünüyor ama, tabii, manası çok önemlidir, arkasındaki iradenin değeri çok önemlidir- ikinci görüşmede, 330-367 arasında bir oy aldı maddeler -olmıyacağı anlaşılıyor ama, varsayımlar üzerinde duruyorun- o zaman, referandum için bir süreniz kaıyor mu? Sayın Cumhurbaşkanını, bunu halkoyuna

sunma durumuna gidecek olursa, Anayasanın 175 inci maddesine göre halkoyuna götürürse, hangi sürede siz bunu halkoyuna götüreceksiniz? 5 Nisan tarihinde ikinci görüşmeyi yapacaksınız -4'tü, 5'e aktarıyor, öyle görünüyor- peki, ayın 16'sında da başvurma süresi başlıyor; yani, 11 günlük süre içerisinde hangi halkoyuna götüreceksiniz siz bu kanun teklifini? Demek ki, siz, olmayacaklara oynadınız. Bunun çıkmasını arzu etseydiniz, iki ay evvel, üç ay evvel Türkiye'nin gündemine getirdiniz; olay budur. (DYP sıralarından alkışlar)

Ama, daha önemli olan olay bugün -265, 260, 253 gibi kabul oyu karşısında görünen en önemli olay- şudur: Ortaklar arasında bir güven sorunu vardır. Bu güven sorununu evvela çözmeliydiniz. Oturup karar veriyorsanız anayasa değişikliğine, buna samimiyetle karar veriyorsanız, bugün burada 350 oyunuz hazır olmalıydı; bizim size katkımız 17 oy olmalıydı, 17 oy, fazla değil. (DYP sıralarından alkışlar) Demek ki, burada, özellikle bir kesim samimiyet içerisinde olmadı, olmadığını zaten muhtelif vesilelerle de gösterdi, izhar etti ve bunun demokratik bir görüntü olduğunu ifade ettiler; böyle bir demokratik görüntü değil.

Bakınız, şu oylamanın sonuçlarından, elbette, iradenin selbi olayının olmadığı bir kere ispatlanmıştır; her milletvekili, değerli oyunu açıkça, ama, gizli kabinde kullanmıştır; ama, ortaya bir başka gerçek daha çıkmıştır: Bu anayasa değişikliği isteminin, bir kesim için, hiç de arzu edilme-yen bir olay olduğu ortaya çıkmıştır. Evvela, bunun çözülmesi gerekli.

Bizim oyumuzun sayısı da önem arz etmiyor. Bakın, ne diyorum; 17 oy bizden isteseydiniz - ki, çok fazlasını verdik, çok fazlasını; o "fire" tabirini de sevmiyorum ama- en az fire verenlerden biri biziz- 17 oy size yeterdi; 17 oy size yeterdi, yeterdi; bırakınız Fazilet Partisinin oyunu...

Kaldı ki, Fazilet Partisi zaten ne diyor; sayın genel başkanın ifadesi "bizden en aşağı 15-20 kişi size oy verdi" diyor; yani, bizim hiç oy vermediğimizi düştünün, onların oyu bile size yeterdi, onların da oyu yeterdi.

ŞEREF MALKOÇ (Trabzon) – Sayın başkan, bizden oy yok.

TURHAN GÜVEN (Devamla) – Efendim, sayın genel başkanınızın ifadesi; ben, ona tercüman oluyorum; bir televizyon kanalından söylediği için söylüyorum.

Değerli arkadaşlarım, bakınız; oyun işi değil, anayasa değişikliği ciddi bir konudur. Evvela, bir de şunun üzerinde durmak istiyorum: Anayasa değişikliği yapılırken, bu kadar ciddi bir konuyu, öyle, 10 dakikalık bir süreye sığdırmak mümkün değildir. Gerekirse, özel bir konum olduğuna, durum olduğuna göre, günlerce konuşabilmeliydik; ama, biz, normal bir kanun değişikliği yapar gibi, gruplar adına 20 dakika, maddeler üzerinde 10'ar dakika... Bir anayasa inşası öyle kolay mı?! Yaptığımız kanun, çağdaş bir kanun olacak; yaptığımız değişiklik, çağdaşlığın ifadesini taşıyacak ve öyle, her iki yılda bir, üç yılda bir değil, uzun yıllar değişmemesi lazım gelen hükümleri vazedeceksiniz. Böyle bir çalışma içerisindeyseniz, 10 dakikada neyi anlatacaksınız?! Hatta "hiç konuşmasak da olur" diyenleriniz de olabilir; ama, o "hiç konuşmasak" diyen, çağdaş anayasanın Türkiye'ye neler getirebileceğinin bilinci içinde olmamanın bir ifadesi de olabilir; çünkü, 177 madde...

Anayasa, doğrudur, sert bir anayasadır. Aslında, yapılması lazım gelen husus, şu uzlaşma komisyonunun bir an evvel, 1 inci maddeden başlayarak, Anayasanın değişmesi lazım gelen, bugünün şartlarına uymadığı tespit edilen bir yönetmelik hükmü mesabesinde olan maddelerini tek tek bulup, onları ortadan kaldırıp, Türk Milletine yakışır, çağdaş, demokratik, insan haklarına saygılı bir anayasa yapmak daha uygun olmaz mı?! Ama "zaruret var" diyorsunuz "istikrar sağladık, sağlamanın devamı da buna bağlıdır" dediğiniz için, 1 madde diye başladığımız şeyi... Sabahleyin, bir değerli arkadaşım "bunu, 15 madde olarak çoğaltın denildi de, işte size 3 madde getirdik" dediler;

keşke, 1 madde getirseydiniz; keşke, payanda hüviyetinde olan, hatta, biraz ağır bir tabir gibi ama, bir nevi siyasî rüşvet gibi görünen şu maddeleri getirmeseydiniz...

Tahkimde bu yol tutuldu, tahkimde sonuç aldınız; bakın, bunda alamadınız. Tahkimde, Tahkim Yasasıyla ilgili anayasa değişikliğinde, doğru, sonuç alındı ama, bakın, evdeki hesap ile pazardaki hesap birbirine uymadı değerli arkadaşlarım. Bu defa, oradan 1 oy bile gelip gelmemesi keyfiyeti, epeyce merak saiki olacaktır.

Değerli arkadaşlarım, aciliyeti var olduğu öne sürülen bu anayasa değişikliği için, bu kadar süre kaybından sonra, salt, en geç çarşamba günü ikinci oylamalar yapılacaktır. Eğer bu anayasa değişikliğinin zaruretine inanıyorsanız -yani, 101 inci maddeyi söylüyorum özellikle- o gün, oylarınızı, hiç selb içinde olmadan, hür iradenizle kullanacağımıza olan imanımızı, itikadımızı kaybetmiş değiliz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

TURHAN GÜVEN (Devamla) - Sayın Başkan, 1 dakika...

BAŞKAN - 1 dakika ilave ediyorum.

TURHAN GÜVEN (Devamla) - Çünkü, dünyada ve Türkiye'de çağdaşlık, sosyal, ekonomik ve siyasal değişiklikler nedeniyle, bu Anayasanın, en az, maddesi değil -biraz evvel de ifade ettim çok maddesinin mutlaka değişmesi lazım geldiği inancı içinde; hepinize saygılar sunuyor, teşekkür ediyorum. (DYP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Grupları adına söz isteyen arkadaşımız var mı? Yok.

NECMİ HOŞVER (Bolu) - Öbür grupların konuşacak bir şeyi yok ki Sayın Başkan!

BAŞKAN - Şahısları adına Sayın Yasin Hatiboğlu; buyurun efendim.

YASİN HATİBOĞLU (Çorum) - Vazgeçtim efendim.

BAŞKAN - İkinci sırada, Sayın Kamer Genç.

KAMER GENÇ (Tunceli) - Ben de vazgeçtim.

BAŞKAN - Üçüncü sırada, Sayın Ahmet Cemil Tunç; buyurun efendim. (FP sıralarından alkışlar)

AHMET CEMİL TUNÇ (Elazığ) - Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım; Anayasanın 69, 86 ve 101 inci maddeleriyle ilgili değişiklik teklifi üzerinde yapılan görüşmelerin sonuna geldik, yürürlük maddesindeyiz; ama, bu yürürlük maddesinin yürürlüğe girip girmeyeceğini zaman bize gösterecek.

Saniyorum, 400'e yakın imza toplanmıştı; ancak, görünen o ki, verilen imzalar ile gerçekler arasında işte böyle çok açık bir fark görüyoruz. Ben, bunun böyle olmamasını diliyordum; ama, ne yazık ki, böyle bir sonuç doğdu. Aslında, bu tartışmalara hiç gerek falan da yoktu; çünkü, asıl olan, Cumhurbaşkanını halkın seçmesidir. Fazilet Partisi olarak, Anayasa Komisyonunda böyle bir teklif verdik, tartışıldı; ama, reddedildi. Doğrusu, niye reddedildi, bunu da anlamak mümkün değil; çünkü, yapılan bütün anketlerde -basın yayın organları anketler yapıyor, Cumhurbaşkanını kim seçsin diye- yüzde 90'ın üzerinde "halk seçsin" çıkıyor; ama, sıra Meclise gelince "hayır, halk seçmesin..." Peki, bizi kim seçiyor; bizi de halk seçiyor. Yani, halk, bizi seçince doğruyu yapıyor da, Cumhurbaşkanını seçince mi yanlış yapıyor; böyle bir mantık olur mu?! Bazıları "halk seçerse, ya falan seçilirse veya bir irticacı gelirse..." Bunlar konuşuldu, yazıldı. Hiç kimse merak etmesin, mil-

let, yanlış üzere ittifak etmez, halktan korkmamak lazım diye düşünüyorum. (FP sıralarından alkışlar)

Şu anda, eğer, devlet ile halk arasında bir güven bunalımı yaşıyorsa, bu güven bunalımını aşmada bu şekilde mümkün olacaktır; yani, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini kabul etmek, bunu hazırlamak, sanıyorum, bu güven bunalımını aşmakta birinci derecede etkili olacaktır.

Halk seçerse ne olur; eğer halk seçerse, doğrusu çok daha demokratik bir davranış olur ve eğer halk seçerse, Cumhurbaşkanı çok daha etkili olur. Cumhurbaşkanının 7 yıllık görev süresi içerisinde, Anayasal bir hakkı olduğu halde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmediğini, böyle bir şeyi üzüm görmediğini, herhalde, onun etkinliğinde aramak gerekir diye düşünüyorum. Eğer, Sayın Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilmiş olsaydı, sanıyorum, halkın taleplerine karşı duyarsız davranması mümkün olmayacaktı. Kaldı ki, Sayın Cumhurbaşkanımızın talebi de bu yönde, Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini istemişti; ama, ne yazık ki, bunu temin etmek bugün için mümkün olmadı. Eğer Cumhurbaşkanı halk tarafından seçilmiş olsaydı, Türkiye'de bugüne kadar yaşanan bu kadar rahatsızlık verici hadiselerle sebebiyet veren YÖK Başkanını acaba tekrar YÖK Başkanlığına seçecek miydi; şüphesiz seçmeyecekti; çünkü, ikinci defa seçilebilmek için, sırf seçilebilmek için değil, halkına, memleketine, milletine hizmet edebilmek için ikinci defa seçilmesi gerekecekti ve bu da, ancak halkın oyuyla mümkün olabilecekti. Dolayısıyla, eğer Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini temin etmiş olsaydık, sanıyorum bu tartışmalar, sanıyorum bu güven bunalımı ve güvensizlikler, hem bu Mecliste hem dışarıda, yaşanmamış olacaktır.

Çok değerli milletvekili arkadaşlarım, anayasalar, aslında, birer sözleşmedir, birer mutabakattır, uzlaşma metinleridir. Üzerinde uzlaşma olmayan, mutabakat olmayan bir metin, aslında, anayasa falan olmaz. Şimdi, iktidar, çok uzlaşmacı olduğunu söyler, basın yayın organları da bunu destekler. Şimdi, bu kanun teklifi, anayasa değişikliğinin bir maddesi görüşülürken, sanıyorum Sayın Hatiboğlu'nun bir önergesi var "hüküm" kelimesinin "hükümler" şeklinde değiştirilmesini öngören bir önerge, bu bile, Meclis çoğunluğu tarafından eğer kabul edilmezse, kabul görmezse, sanıyorum, böyle bir tutuma, böyle bir davranışa, uzlaşma demek mümkün değil.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN – 1 dakika ekstre ilave ediyorum.

AHMET CEMİL TUNÇ (Devamla) – Ben, her şeye rağmen, bu görüşmelerin hayırlı olmasını diliyorum, hepinize saygılar sunuyorum. (FP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum.

Söz sırası Sayın Gaffar Yakın'da?.. Yok.

Sayın Veysel Candan?.. Yok.

Şahısları adına başkaca söz isteyen arkadaşımız olmadığından, maddenin görüşmeleri tamamlanmıştır.

Madde üzerinde herhangi bir önerge de yoktur.

Oylamaya geçiyoruz; bilindiği gibi, bu oylama da gizli oylamadır.

Oylamaya, Adana İlinden başlıyoruz.

(Oylar toplandı)

BAŞKAN – Oyunu kullanmayan sayın milletvekili var mı? Yok.

Oy verme işlemi tamamlanmıştır; sayıma geçiyoruz.

(Oyların ayırımı yapıldı)

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, görüşülen teklifin 4 üncü maddesinin yapılan gizli oylaması sonucunu arz ediyorum:

Oy kullanan sayın milletvekili	: 466
Kabul	: 261
Ret	: 184
Çekimser	: 3
Geçersiz	: 5
Boş	: 13

Bu sonuca göre, maddenin kabulü için gerekli beşte 3 oy çoğunluğu sağlanamamıştır.

Bu madde de, ikinci görüşmede de gerekli çoğunlukta kabul oyu alamazsa reddedilmiş olacaktır.

Sayın milletvekilleri, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69, 86 ve 101 inci Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifinin birinci görüşmeleri tamamlanmıştır; ikinci görüşmeye en az 48 saat geçtikten sonra başlanabilecektir.

Kanun tasarısı ve tekliflerini sırasıyla görüşmek için, 30 Mart 2000 Perşembe günü, yani bugün saat 15.00'te toplanmak üzere, birleşimi kapatıyorum.

Hayırlı geceler.

Kapanma Saati : 00.41

V. - YAZILI SORULAR VE CEVAPLAR

A) YAZILI SORULAR VE CEVAPLARI

1. - Bursa Milletvekili Ertuğrul Yalçınbayır'ın, Bursa'nın Yıldırım İlçesindeki okul inşaatına ilişkin sorusu ve Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu'nun cevabı (7/1446)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Millî Eğitim Bakanı tarafından yazılı olarak cevaplandırılması istemiyle aşağıdaki sorularımın Sayın Bakan'a yöneltilmesini saygularım ile arz ederim. 10.2.2000

Ertuğrul Yalçınbayır

Bursa

Sorular:

Vali Orhan Taşanlar İlköğretim Okulu adıyla anılan okul inşaatı ile ilgili olarak:

1. Bursa İli Yıldırım İlçesi Değirmenözü mahallesinde zamanın Bursa Valisi Orhan Taşanlar tarafından yapımına önyak olunan okulun inşaatı ne zaman başlamıştır? İnşaat hangi seviyededir? İnşaatın durdurulması söz konusu mudur?
2. Okulun çevreye etkileri nelerdir? Çevrede kaç okul vardır ve okulların ortalama sınıf mevcutları nedir?
3. Okula bugüne kadar harcanan miktar ile tamamlanması için gereken miktar ne kadardır?
4. Okul ne zaman eğitime açılacaktır?

T.C.

Millî Eğitim Bakanlığı

29.3.2000

Araştırma, Planlama ve Koordinasyon

Kurulu Başkanlığı

Sayı: B.08.0.APK.0.03.05.00-03/760

Konu: Soru önergesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi: TBMM Başkanlığının 22.2.2000 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-4350-7/1446-4209/10118 sayılı yazısı.

Bursa Milletvekili Sayın Ertuğrul Yalçınbayır'ın, "Bursa'nın Yıldırım İlçesindeki ilköğretim okulu inşaatına ilişkin" yazılı soru önergesi incelenmiştir.

1. Valilikçe mahallen sağlanan imkanlarla, Bursa İli Yıldırım İlçesi Değirmenözü Mahallesindeki söz konusu okul inşaatına 19.5.1999 tarihinde başlanılmıştır. 25.2.2000 tarihi itibarıyla fizikî gerçekleştirme oranı % 70 olup inşaat devam etmektedir.

2. Yapılmakta olan okulun yakınında 8 derslikli bir ilköğretim okulu bulunmaktadır. 1133 öğrencinin öğrenim gördüğü bu okulda bir şubeye, normal öğretime göre 142, ikili öğretime göre 71 öğrenci düşmektedir.

3. Halen inşaatı sürdürülen ilköğretim okulu için harcamalar ve çeşitli imalatlar Valilik onaylarıyla İl Hizmetleri Yardım Derneğinden, çeşitli kişi ve kuruluşlardan karşılanmış ve 25.2.2000 tarihi itibarıyla işin müteahhidine de 108 000 000 000 lira ödenmiştir.

Bursa İl Hizmetleri Yardım Derneği tarafından anılan inşaat işine, 2000 yılı için 57 000 000 000 lira ödenek ayrılmıştır.

4. Okul binasının, inşaatının en kısa zamanda tamamlanarak 2000-2001 öğretim yılında eğitim ve öğretim hizmetine verilmesi hedeflenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Metin Bostancıoğlu
Millî Eğitim Bakanı

2. – *Antalya Milletvekili Mehmet Zeki Okudan'ın, Antalya İlindeki ticarî işletmelerin vergilendirilme şekline ilişkin sorusu ve Maliye Bakanı Sümer Oral'ın cevabı (7/1449)*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki soruların Maliye Bakanı Sayın Sümer Oral tarafından yazılı olarak cevaplandırılabilmesi için gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

17.2.2000

Dr. Mehmet Zeki Okudan
Antalya

Antalya'da görüldüğü gibi ticarî işletmelerin gelirleri bağlı buldukları şirket, firma vs.'nin bulunduğu illerde toptan gösterilip, vergilendirildiği için % 5'lik kısım şirketlerin bağlı bulunduğu ilin belediyelerine verilmektedir.

Bu nedenle de Antalya Büyükşehir Belediyesi önemli bir gelir kaynağından mağdur edilmektedir.

Bu durumdaki mağdur belediyelerin mağduriyetinin giderilebilmesi için alt yapı hizmetlerinin verildiği ve kazancın sağlandığı yerde gelirin vergilendirilmesini sağlayacak bir düzenlemeye gitmeyi düşünüyor musunuz?

T.C.

Maliye Bakanlığı

29.3.2000

Gelirler Genel Müdürlüğü

Sayı: B.07.0.GEL.0.82/8211-106/13709

Konu: Soru önergesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi: Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanlığının KAN.KAR.MD. 24.2.2000 tarih ve A.01.0.10.00.02-7/1469-4273/10242 sayılı yazısı.

Tarafından cevaplandırılmak üzere Antalya Milletvekili Sayın Dr. Mehmet Zeki Okudan tarafından ilgi yazı eki 7/1469-4273 sayılı yazılı soru önergesinde belirtilen hususlarla ilgili Bakanlığımız cevabı aşağıda açıklanmıştır.

Bilindiği üzere, Vergi Usul Kanununun 4 üncü maddesinin 2 nci fıkrasında; "Mükelleflerin, vergi uygulaması bakımından hangi vergi dairesine bağlı oldukları vergi kanunları ile belirlenir. Ancak, Maliye Bakanlığı gerekli gördüğü hallerde, mükelleflerin işyeri ve ikametgâh adresleri ile il ve ilçelerin idarî sınırlarına bağlı kalmaksızın vergi daireleri ve bölge işlem merkezleri kurmaya, vergi dairelerine bağlı şubeler açmaya ve vergi dairelerinin yetki alanı ile vergi türleri, meslek ve iş grupları itibarıyla mükelleflerin bağlı olacakları vergi dairelerini belirlemeye yetkilidir" hükmü yer almış bulunmaktadır.

Öte yandan, 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 21 inci maddesinde, kurumun kanunî veya iş merkezinin bulunduğu yerdeki vergi dairesine mükellefiyet tesis edileceği ve beyannamelerinin de bu vergi dairesine verileceği hükme bağlanmıştır. Yine aynı Kanunun 10 uncu maddesinde kanunî merkez ve iş merkezi açıklanarak "Kanunî merkezden maksat, vergiye tabi kurumların esas nizamname veya mukavelenamelerinde veya teşkilât kanunlarında gösterilen merkezdir. İş merkezinden maksat, iş bakımından muamelelerin bilfiil toplandığı veya idare edildiği merkezdir" şeklinde tanımlanmıştır. Bakanlığımız uygulaması da söz konusu Kanun hükümleri yönünde devam etmektedir.

Bilgi edinilmesini arz ederim.

Sümer Oral
Maliye Bakanı

3. – *Antalya Milletvekili Mehmet Zeki Okudan'ın, üniversite mezunu memurların maaşlarına ilişkin sorusu ve Maliye Bakanı Sümer Oral'ın cevabı (7/1521)*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki soruların Maliye Bakanı Sayın Sümer Oral tarafından yazılı olarak cevaplandırılabilmesi için gereğini arz ederim.

Saygılarımla.

17.2.2000

Dr. Mehmet Zeki Okudan
Antalya

657 Sayılı kamuda çalışan mühendis, doktor, öğretmen gibi üniversite mezunu memurlarımızın Ekim 1999'da aldıkları maaşları gösterir çizelgeye göre,

Çizelgenin incelenmesi ile anlaşılacağı üzere ülkemiz koşullarında maaşlar oldukça düşüktür. Öntümüzdeki günlerde maaşların iyileştirilmesi ile ilgili ne gibi tedbirler düşünüyorsunuz?

T.C.

Maliye Bakanlığı

29.3.2000

Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü

Sayı: B.07.0.BMK.0.11.600/5266

Konu: Yazılı soru önergesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi: 7.3.2000 tarihli ve A.01.0.GNS.0.10.06.02-7/1521-4281/10250 sayılı yazınız.

Antalya Milletvekili Sayın Mehmet Zeki Okudan'ın 7/1521 esas no'lu yazılı soru önergesine ait cevaplar aşağıda sunulmuştur.

Kamuda çalışan işçilerin ücretleri, toplu iş sözleşmeleri çerçevesinde karşılıklı müzakereler sonucunda oluşurken, memurların ücretleri hükümetlerin program ve hedefleri gözönünde bulundurulurken, Devletin malî imkanlarının sınırları dahilinde belirlenmektedir. Değişik zamanlardaki toplu iş sözleşmeleri ile işçilere yüksek oranlarda zam verilmesi sonucunda kamuda çalışan işçiler ile memurlar arasındaki ücret yelpazesi giderek açılmış bulunmaktadır. Uzun bir süreç sonucunda oluşmuş olan bu ücret çarpıklığının kısa bir dönem içinde giderilmesi beklenmemelidir.

Bununla birlikte ekonominin kalıcı ve istikrarlı bir yapıya kavuşturulmasından sonra sağlanacak sağlam kaynaklar ile kamu personeli arasındaki ücret dengesini sağlıklı bir yapıya kavuşturmak mümkün olacaktır.

Bilgilerinize arz ederim.

Sümer Oral
Maliye Bakanı

4. - Hatay Milletvekili Metin Kalkan'ın, 1998-2000 yılları içinde İş ve İşçi Bulma Kurumuna başvuran kişi sayısına ilişkin sorusu ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Yaşar Okuyan'ın cevabı (7/1517).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki sorularımın Çalışma Bakanı Sayın Yaşar Okuyan tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını saygılarımla arz ederim.

S. Metin Kalkan
Hatay

1. Ülkemizin en önemli sorunlarından birisi işsizliktir. Bakanlığınızda işsizliği önleyici, istihdamı artırıcı herhangi bir çalışma yapılmakta mıdır? Yapılıyorsa bu çalışmalar hangi aşamada ve uygulamaya ne zaman konulması düşünülmektedir?

2. 1998 ve 1999 yılları içerisinde İş ve İşçi Bulma Kurumuna kaç kişi başvuruda bulunmuş, başvuruda bulunanlardan kaç kişiye iş imkanı sağlanmış? Kamu Kurum ve Kuruluşlarında görev başlayanların sayısı ne kadardır?

3. 1998-1999 yıllarında Hatay İli İş ve İşçi Bulma Kurumuna kaç başvuru yapılmış, bunların kaçına iş imkanı sağlanmış?

4. 24.2.2000 itibariyle İş ve İşçi Bulma Kurumuna başvuruda bulunup iş bekleyenlerin sayısı ne kadardır?

T.C.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Sosyal Güvenlik Kuruluşları Genel Müdürlüğü

Sayı: B.13.0.SGK.0.13.00.01/2352-007484

Konu: Yazılı soru önergesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi: 7.3.2000 tarihli ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/1517-4461/10621 sayılı yazınız.

Hatay Milletvekili Metin Kalkan tarafından hazırlanan "1998-2000 yılları içinde İş ve İşçi Bulma Kurumuna başvuran kişi sayısına ilişkin" 7/1517-4461 Esas No'lu yazılı soru önergesi incelenmiştir.

İş ve İşçi Bulma Kurumunun bugün için gerek görev ve yetkilerinin kapsamı, gerekse bu kapsamda sunduğu hizmetler, tek başına işsizlik sorununun çözümüne ve istihdamın artırılmasına yeterli değildir. Ancak, Kurum ülkemizin önde gelen sorunlarından birisi olan işsizlik sorununun çözümüne katkıda bulunmak amacıyla çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmaların başında 1993 yılından bu yana Dünya Bankası ile birlikte yürütülen İstihdam ve Eğitim Projesi gelmektedir.

Temel amacı, gelişmiş etkin bir işgücü piyasası çerçevesinde üretken istihdamı artırmak olan projenin dört ana hedefi bulunmaktadır,

- İstihdam hizmetlerinin liberalleşmesi yoluyla istihdam hizmetlerinin etkinliğini artırmak,
- İşsiz ve vasıfsız işçilerin üretken işlerde istihdamını sağlamak,
- Değişik kategorilerdeki kullanıcılar için daha kapsamlı bilgiler sağlayarak, işgücü piyasası kararlarının etkinliğini artırmak,
- Kadınların üretken istihdamını sağlamak

Bu hedeflere ulaşmak için İş ve İşçi Bulma Kurumunun yanı sıra, Devlet İstatistik Enstitüsü, Meslek Standartları Komisyonu ve Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğüde projede görev almışlardır. Bu önemli projenin tamamlanması ile Kurumun teknik alt yapısı tamamlanmış ve istihdam hizmetleri bilgisayar ortamında sunulabilecek bir duruma gelmiş olacaktır.

Diğer taraftan, işsizliğin önlenmesi ve istihdamın artırılması, işgücü yetiştirme hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve işgücü piyasasının nitelikli işgücü ihtiyacının karşılanması amacıyla aktif işgücü programları da uygulanmaktadır.

Bu programlar kapsamında İş ve İşçi Bulma Kurumunca yürütülen hizmetler şunlardır.

a. İşgücü Yetiştirme Kursları

İşgücü yetiştirme kursları ile Kuruma kayıtlı herhangi bir mesleği ya da piyasada geçerli bir mesleği olmayan işsizlerin, işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu mesleklerde yetiştirilerek istihdam edilmeleri amaçlanmaktadır.

Proje kapsamında 1993-1998 yılları arasında düzenlenen 4 276 işgücü yetiştirme kursuna 79 189 kişi katılmıştır. Bu kapsamda 1999 yılında ise 4 384 kişinin katıldığı 222 işgücü yetiştirme kursu düzenlenmiş ve bu kursiyerlerin büyük bir çoğunluğunun istihdamı sağlanmıştır.

b. Özürlülere Yönelik Meslek Eğitim Kursları

Bu kurslarda; Kuruma kayıtlı özürlülere meslek edindirmek suretiyle istihdam edilmeleri ve ya kendilerine gelir getirci bir iş kurlmaları amaçlanmaktadır.

Bu çerçevede, 1993-1998 yılları arasında 2 180 özürlünün katıldığı 173 kurs düzenlenmiştir. 1999 yılında ise 446 kişinin katıldığı 34 kurs düzenlenmiş ve kurslardan mezun olan 266 özürlü meslek sahibi olmuştur.

c. Quick Start (İsmlama Eğitim Programı)

Yeni kurulmakta olan ve tevsii yatırımına giden ya da özelleştirme nedeniyle yeniden yapılan işletmelerin, işyerindeki açık işin özelliklerine münhasır eğitim ihtiyaçlarının tespitine bağlı olarak hazırlanan ve uygulanan eğitim programıdır. Bu program mal ve hizmet üretiminde faaliyet gösteren tüm işletmelerde uygulanabilmektedir.

Bu program ile ilgili olarak Eskişehir pilot il olarak seçilmiş, iş analizlerine dayalı eğitim programları hazırlanmış olup, çalışmalar sürdürülmektedir. İlerleyen aylarda tam olarak uygulanması planlanan İsmalama Eğitim Programları için 2000 yılında 550 milyar TL ödenek ayrılmıştır.

d. İş Kurma (Girişimcilik) Eğitimi ve İş Kurma Danışmanlık Hizmeti

İş ve İşçi Bulma Kurumu ile KOSGEB arasında, İş Kurma (Girişimcilik) Eğitimi ve İş Kurma Danışmanlık Hizmeti verilmesine ilişkin bir işbirliği protokolü hazırlanmış ve 1999 yılında imzalanarak yürürlüğe konulmuştur.

İmzalanan protokol ile Kurum tarafından kendi işini kurmak isteyen işsizler için düzenlenen kurslardan mezun olanlar ile söz konusu kurslara katılmamakla birlikte, kuracağı iş ile ilgili mesleki bilgi ve deneyimi olan işsizlere, İş Kurma (Girişimcilik) Eğitimi ve İş Kurma Danışmanlık Hizmeti verilmesi amaçlanmaktadır.

Kurumca, konu ile ilgili olarak tüm teşkilata talimat ve genelgeler dağıtılmış olup, kendi işini kurmak isteyen işsizlerden alınacak talebe göre uygulama yürütülecektir.

e. Toplum Yararına Çalışma Programı

Toplum yararına bir iş ya da hizmetin geçici istihdam statüsü altında yürütüldüğü bir istihdam veya eğitim modeli olarak tanımlanan Toplum Yararına Çalışma Programları, İstihdam ve Eğitim Projesi kapsamında ağırlıklı olarak depremden en fazla etkilenen Kocaeli, Sakarya, Bolu ve Yalo-

va illerinin yanı sıra Olağanüstü Hal Bölgesi ve Kalkınmada Öncelikli Bölge illerinden bazıları da dahil olmak üzere toplam 27 ilimizde uygulanacaktır. Hazırlıkları tamamlanan ve önümüzdeki günlerde uygulamaya geçilecek olan toplum Yararına Çalışma Programları için deprem bölgesine yönelik olarak 2000 yılında, 7,7 trilyon TL'lik bir bütçe ayrılmıştır.

Ayrıca, İş ve İşçi Bulma Kurumunu yeniden yapılandırarak gelişmiş ülkelerdeki istihdam kurumları gibi, işgücü piyasasında daha etkin bir konuma getirmek, aktif ve pasif istihdam politikalarını uygulayabilen, istihdam ve danışmanlık hizmetlerini tam olarak yerine getiren bir konuma getirmek ve de hukukî alt yapısını günün koşullarına ve gelişmelerine uyarlamak için "Türkiye İş Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı" hazırlanarak Bakanlar Kuruluna sunulmuş bulunmaktadır. Söz konusu Kanun Tasarısı ile;

- Kurumun adı, Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) olarak değiştirilmekte,

- Çalışma hayatının taraflarının üçlü bir yapı içerisinde Kurumun yönetimine katılması sağlanmakta,

- Kurumun görev alanı genişletilerek istihdamı korumak, geliştirmek ve işsizliği azaltmak için aktif istihdam politikalarını uygulama olanağı getirilmekte,

- Kurum, İşsizlik Sigortasını eksiksiz uygulayabilecek bir yapıya kavuşturulmakta,

- İstihdam hizmetlerinin sunulmasında Kurumun tekel konumu kaldırılmakta ve Özel İstihdam Bürolarının faaliyette bulunmalarına izin verilmekte,

- Kurumun sunduğu hizmetlerin nitelik ve niceliğini artırabilmek ve çoklu beceriye sahip personel istihdam edilebilmesini sağlamak amacıyla "İstihdam ve Meslek Uzmanı" adı altında kariyer uzmanlık ihdas edilmekte.

- Bölge Müdürlükleri kaldırılarak, İl Müdürlükleri şeklinde örgütlenmeye gidilmekte, böylece Kurum yeni yapısı ile dinamik bir teşkilata ve hızla değişen işgücü piyasası gereklerine uygun kararlar alıp, uygulayabilecek bir yönetime kavuşturulması,

sağlanmaktadır.

Söz konusu Kanun Tasarısının yasalama ile Kurum, işgücü piyasasında etkin bir konuma geçecek ve işsizliğin azaltılmasına yönelik gerekli tedbirleri uygulayabilen bir yapıya sahip olacaktır.

Diğer taraftan, 1998 yılında iş isteği ile Kuruma 430 407 kişi başvuruda bulunmuş, buna karşılık 235 360 kişilik açık iş talebi alınmış ve 218 354 kişi işe yerleştirilmiştir. İşe yerleştirilen 218 354 kişiden 143 939'u kamu sektöründe, 74 415'i ise özel sektörde işe yerleştirilmiştir.

1999 yılında ise, iş isteği ile Kuruma 435 193 kişi başvuruda bulunmuş, buna karşılık 224 444 kişilik açık iş talebi alınmış ve 201 942 kişi işe yerleştirilmiştir. 1999 yılında işe yerleştirilen 201 942 kişiden 122 942 kamu sektöründe, 79 000'i ise özel sektörde işe yerleştirilmiştir.

1998 yılında Hatay İlinde iş isteği ile Kuruma 4 591 kişi başvuruda bulunmuş, buna karşılık 1 671 kişilik açık iş talebi alınmış ve 1 848 kişi işe yerleştirilmiştir. 1999 yılında ise Hatay İlinde iş isteği ile Kuruma 3 844 kişi başvuruda bulunmuş. Buna karşılık 2 020 kişilik açık iş talebi alınmış ve 1 635 kişi işe yerleştirilmiştir.

Ayrıca, 2000 yılı Ocak ayı sonu itibarıyla, İş ve İşçi Bulma Kurumuna kayıtlı iş arayan sayısı 656 995 olup, bunlardan 476 744'ü açık işsiz konumundadır.

Bilgilerinize arz ederim.

Yaşar Okuyan
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı

5. – Konya Milletvekili Lütfi Yalman'ın, TOKİ'den yapılan ödemelere ve İsrail'den silâh alımında kullanılan kaynağa ilişkin sorusu ve Devlet Bakanı Sadi Somuncuoğlu'nun cevabı (7/1504)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki sorularımın Toplu Konut İdaresinden sorumlu Devlet Bakanı sayın Sadi Somuncuoğlu tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını saygılarımla arz ederim.

Lütfi Yalman

Konya

1. TOKİ'den asli görevi olmadığı halde Geliştirme ve Destekleme Fonundan çok farklı yerlere ödemeler yapıldığı son günlerde manşetlerden düşmemektedir. Bu çerçevede (1991'den bu tarafa)

a. Hangi belediyelere, hangi tarihte, hangi fondan ve ne kadar ödeme yapılmıştır? Ödemelerin hukukî dayanağı ve gerekçeleri nelerdir?

b. Hangi yabancı ülkelere, ne gibi gerekçelerle yardım yapılmıştır?

c. Hangi il veya ilçede sosyal tesisler (Kültür merkezi, Spor tesisi, Kongre merkezi, Yurt yapımı vb.) yapılmıştır? Herbirine ayrı ayrı ne miktarda paralar ödenmiştir? Hangi tarihlerde bu ödemeler yapılmıştır?

d. Habitat için ne gibi harcamalar yapılmıştır? Niye yapılmıştır? Yasal ve hukukî prosidüre uygun mudur?

2. Kamuoyunda İsrail'den alınan "Kayıp Silahlar" diye konuşulan silah alımları;

a. Hangi fondan,

b. Kaç defada ve hangi tarihlerde; (1991'den bu yana)

c. Her defasında kaç dolar ödeme yapılarak alınmıştır?

3. Yukarıda yapılan işlemler;

a. Sızca yasal ve hukukî prosidüre uygun mudur?

b. Uygun değilse ilgililer hakkında soruşturma açılmış mıdır?

c. Dar gelirli vatandaşlara Konut edindirmekle görevli TOKİ'den dar gelirli vatandaşların konutları için ne kadar ödeme yapılmıştır? (1991'den bu yana)

T.C.

Devlet Bakanlığı

23.3.2000

Sayı: B.02.0.008/00462

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Sekreterliğine

İlgi: 7.3.2000 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/1504-4410/10577 sayılı yazınız.

İlgi yazınıza istinaden Konya Milletvekili Sayın Lütfi Yalman'ın 7/1504 Esas Nolu yazılı soru önergesine verilen cevap ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Sadi Somuncuoğlu

Devlet Bakanı

Cevaplar:

1. a. İdaremiz yönetimindeki Geliştirme ve Destekleme Fonunun kuruluşuna dair 27.11.1984 tarih ve 84/8800 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Eki Kararın 3 üncü maddesinin (d) bendinde "Belediyelerce toplu konut mahallerinin kamulaştırma ve diğer şekillerde temini için altyapı hizmetlerinin desteklenmesinde" Yüksek Planlama Kurulu Kararıyla kullanılır, denilmektedir.

Bu karar çerçevesinde belediyelere Yüksek Planlama Kurulu onayı ile toplam 2 148 411 452 031 TL kredi kullanılmıştır.

b. Geliştirme ve Destekleme Fonunun kuruluşuna dair 27.11.1984 tarih ve 84/8800 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Eki Kararın 3 üncü maddesinin (z-3) bendinde "Başbakan onayıyla dış ülkelere yapılacak gıda, ilaç, petrol, sağlık malzemesi vesair yardımlarda" denilmektedir.

Bu karar çerçevesinde dost ve kardeş ülkelere şimdiye kadar 2 146 505 504 558.-TL, 58 379 822 USD yardımda bulunulmuştur.

c. Geliştirme ve Destekleme Fonunun kuruluşuna dair 27.11.1984 tarih ve 84/8800 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Eki Kararın 3 üncü maddesinin (e), (n), (p), bendine göre Yatırım Programları ve Yüksek Planlama Kurulu Kararları gereğince yaptırılan Kongre Merkezi, Kültür Merkezi, Spor Tesisi ve Yurt yapımları için 13 747 160 000 000.- TL. ve 43 155 148.- ABD \$ kaynak aktarılmıştır.

d. Geliştirme ve Destekleme Fonunun kuruluşuna dair 27.11.1984 tarih ve 84/8800 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Eki Kararın 3 üncü maddesinin (z-11) bendinde "3-14 Haziran 1996 tarihlerinde ülkemizde gerçekleştirilecek olan Birleşmiş Milletler İskân Konferansı (HABITAT II)'nin hazırlık uygulama çalışmalarına ilişkin olarak Toplu Konut İdaresi Başkanlığınca yapılacak harcamaların karşılanmasında" denilmektedir.

Bu çerçevede, Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile bu organizasyona toplam 3 466 104 991 411.-TL. kaynak aktarılmıştır.

2. a. İdaremiz Yönetimindeki Geliştirme ve Destekleme Fonunun kuruluşuna dair 27.11.1984 tarih ve 84/8800 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Eki Kararın 3 üncü Maddesinin (y) bendinde "Olağanüstü Hal Bölgesinde; Jandarma Genel Komutanlığınca kurulacak komando birliklerinin iskân ve eğitimi için gerekli arsa alımı ve hizmet binası yapımı ile noksan araçlarının tamamlanmasında ve Emniyet Genel Müdürlüğü ile Jandarma Genel Komutanlığı birimlerinin hizmet binası yapımı, arsa alımı, personelinin iskânı için lojman yapımı ve alımı ile eksik araç ve gereç tesisatlarının tamamlanmasında, bakım ve onarımında" denilmektedir. Bu karar çerçevesinde aşağıda tarih ve numaraları yazılı YPK Kararları ile Geliştirme ve Destekleme Fonundan ödeme yapılmıştır.

2. b. 25.7.1994 tarih 94/T-47 sayılı, 7.2.1995 tarih 95/T-9 sayılı, 12.7.1995 tarih 95/T-46 sayılı, 6.3.1996 tarih 96/T-29 sayılı Yüksek Planlama Kurulu Kararları ile, Olağanüstü Hal Bölgesindeki Batman İlinde kurulmuş bulunan Karma Özel Harekat Birliklerinin kuruluş giderlerinin karşılanabilmesi ve faaliyetlerini sürdürebilmeleri için toplam 155 milyar TL. ödeme yapılmıştır.

3. a. Yukarıda yapılan işlemler yasal ve hukukî prosedüre uygundur.

c. Toplu Konut Fonundan 1991 yılından 21.3.2000 tarihine kadar toplam 111 775.- milyar TL. konut kredisi kullanılmıştır.

6. - *Karaman Milletvekili Zeki Ünal'ın, Karaman-Merkez Sudurağı Beldesinin çöp aracı ihtiyacına ilişkin sorusu ve Çevre Bakanı Fevzi Aytekin'in cevabı (7/1543)*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki sorunun Çevre Bakanı Sayın, Fevzi Aytekin tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını saygılarımla arz ederim.

28.2.2000

Zeki Ünal

Karaman

Karaman-Merkez Sudurağı Beldesinin ihtiyacı olan çöp aracı ne zaman sağlanacaktır?

T.C.

Çevre Bakanlığı

27.3.2000

Finansman Dairesi Başkanlığı

Sayı: B.19.0.FDB.0.16.00.03.8830/626-3102

Konu: Soru önergesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi: 7.3.2000 tarih KAN.KAR.MD.A.01.0.GNS.0.10.00.02.7/1543.4490/10730 sayılı yazınız.

Karaman Milletvekili Sayın Zeki Ünal'ın Bakanlığınıza ilettiği 7/1543-4490 sayılı soru önergesiyle, Karaman-Merkez Sudurağı Beldesinin ihtiyacı olan çöp kamyonunun ne zaman verileceği sorulmaktadır.

Bakanlığımız Çevre Kirliliğini Önleme Fonundan Karaman/Sudurağı Belediye Başkanlığına 6.7.1995 tarihinde bir adet traktör verilmiş olup, çöp kamyonu talepleri ise 2000 Mali Yılı Fon Bütçe imkanları dahilinde değerlendirilecektir.

Bilgilerinize arz ederim.

Fevzi AYTEKİN

Çevre Bakanı

7. - Karaman Milletvekili Zeki Ünal'ın, Karaman İlindeki belediyelerin prim bordrolarına ilişkin sorusu ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Yaşar Okuyan'ın cevabı (7/1545)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Aşağıdaki sorularımın Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Sayın Yaşar Okuyan tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını saygılarımla arz ederim.

28.2.2000

Zeki Ünal

Karaman

1. Karaman, Merkez Belediyesi ile ilçe ve belde belediyelerinin ayrı ayrı prim borçları nedir?
2. Bu prim borçlarından dolayı icraya verilen belediyeler hangileridir?

T.C.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

29.3.2000

Sosyal Güvenlik Kuruluşları Genel Müdürlüğü

Sayı: B.13.0.SGK.0.13.00.01/2353-007485

Konu: Yazılı soru önergesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

İlgi: 7.3.2000 tarihli ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/1545-4492/10732 sayılı yazınız.

Karaman Milletvekili Zeki Ünal tarafından hazırlanan "Karaman İlindeki belediyelerin prim borçlarına ilişkin" 7/1545-4492 Esas Nolu yazılı soru önergesi incelenmiştir.

Sosyal Sigortalar Kurumunun Karaman Belediyesi ile ilçe belediyelerinden olan prim aslı ve gecikme zammı alacakları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

(14.4.2000 tarihine kadar hesaplanan)

Belediyenin Adı:	Prim Borcu:	Gec. Zam. Borcu:	Toplam:
Karaman Belediye Bşk.	10 507 378 624.-	10 841 028 640.-	21 348 407 264.-
Kazımkarabekir Bld. Bşk.	10 269 073 724.-	10 850 327 640.-	21 119 401 364.-

T.B.M.M.**B : 73****29 . 3 . 2000****O : 4**

<u>Belediyenin Adı:</u>	<u>Prim Borcu:</u>	<u>Gec. Zam. Borcu:</u>	<u>Toplam:</u>
Kılbasan Belediye Bşk.	5 520 138 829.-	4 632 109 401.-	10 152 248 230.-
Kisecik Belediye Bşk.	3 456 701 500.-	2 302 846 500.-	5 759 548 000.-
Akçeşehir Belediye Bşk.	8 574 927 840.-	7 968 443 960.-	16 543 371 000.-
Eremanek Belediye Bşk.	20 009 358 843.-	15 440 442 805.-	35 449 801 648.-
Sudurağı Belediye Bşk.	2 435 948 250.-	563 735 000.-	2 999 683 250.-
Güneyyurt Belediye Bşk.	8 489 508 250.-	10 495 532 750.-	18 985 041 000.-
Yollarbaşı Belediye Bşk.	951 532 500.-	1 027 428 000.-	1 978 960 500.-

Ayrıca, Sudurağı Belediye Başkanlığının Sosyal Sigortalar Kurumuna 1 791 433 000.- TL. idari para cezası ve 14.4.2000 tarihine kadar hesaplanan 6 358 817 000.- TL. gecikme zammı olmak üzere toplam 8 150 250 000.- TL. borcu bulunmaktadır.

Yukarıdaki tabloda yer alan Belediyelerin Sosyal Sigortalar Kurumuna olan prim, gecikme zammı ve idari para cezası borçlarının tamamı icra takibinde olup, Yollarbaşı Belediyesi ile Karaman Belediyesinin dava konusu olan ve ilgili mahkemece tedbir kararı verilen 5 milyarlık prim borcu hariç kalan borçları için, diğer belediyeler ile birlikte İller Bankasına haczi bildirilmiştir.

Yollarbaşı Belediye Başkanlığının prim borcu tutarı, kuruma borçlu diğer işverenlere göre düşük olduğundan ve haciz işlemi öncelik borç meblağı yüksek işverenlere verildiğinden, İller Bankasına henüz haczi bildirilmemiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Yaşar Okuyan
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ GÜNDEMİ

73 ÜNCÜ BİRLEŞİM

29 . 3 . 2000 ÇARŞAMBA

Saat : 11.00

1

BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

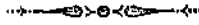
2

ÖZEL GÜNDEMDE YER ALACAK İŞLER

3

SEÇİM

4

OYLAMASI YAPILACAK İŞLER

5

MECLİS SORUŞTURMASI RAPORLARI

6

GENEL GÖRÜŞME VE MECLİS ARAŞTIRMASI
YAPILMASINA DAİR ÖNGÖRÜŞMELER

7

SÖZLÜ SORULAR

**KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE
KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**

× 1. — Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji komisyonları raporları (1/501) (S. Sayısı : 367) (Dağıtma tarihi : 2.3.2000)

2. — Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 251 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi, Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 243 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 86 ncı Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ile Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ve Doğru Yol Partisi Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Tansu Çiller ile 399 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/479, 2/478, 2/477) (S. Sayısı : 389) (Dağıtma tarihi : 27.3.2000)

× 3. — Hayvanları Koruma Kanunu Tasarısı ve İçişleri ve Çevre komisyonları raporları (1/393) (S. Sayısı : 89) (Dağıtma tarihi : 30.7.1999)

4. — Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji komisyonları raporları (1/504) (S. Sayısı : 368) (Dağıtma tarihi : 2.3.2000)

× 5. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Polonya Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşmasının Tadiline İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/269) (S. Sayısı : 102) (Dağıtma tarihi : 3.8.1999)

× 6. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Sınır Olay ve Uyuşmazlıklarının Çözümüne Dair Sözleşme ve Sözleşmeye Ait Ek 1 ve 2 Numaralı Protokoller ile Türkiye - Azerbaycan Sınır Hattının Her İki Tarafında Kalan Onar Kilometrelik Bölgenin İçinde Yapılacak Sivil ve Askeri Hava Vasıtalarının Uçuşlarını Düzenleyen Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/314) (S. Sayısı : 35) (Dağıtma tarihi : 15.7.1999)

7. — İstanbul Milletvekili Bülent Akarcalı'nın; Siyasal Ahlak Komisyonu Kanunu Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/75) (S. Sayısı : 40) (Dağıtma tarihi : 15.7.1999)

**KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE
KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**

× 8. — Türkiye Cumhuriyeti ve İsveç Krallığı Arasında 30 Haziran 1978 Tarihinde İmzalanan Sosyal Güvenlik Sözleşmesine Ek Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler ve Dışişleri komisyonları raporları (1/337) (S. Sayısı : 45) (Dağıtma tarihi : 19.7.1999)

× 9. — Türkiye Cumhuriyeti ve Moldova Cumhuriyeti Arasında Konsolosluk Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/312) (S. Sayısı : 43) (Dağıtma tarihi : 21.7.1999)

× 10. — Türkiye Cumhuriyeti ile Belçika Krallığı Arasında 4 Temmuz 1966 Tarihinde Brüksel'de İmzalanan Sosyal Güvenlik Hakkındaki Genel Sözleşmenin Revizyonu ile İlgili Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler ve Dışişleri komisyonları raporları (1/338) (S. Sayısı : 46) (Dağıtma tarihi : 21.7.1999)

× 11. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kanada Hükümeti Arasında Sosyal Güvenlik Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler ve Dışişleri komisyonları raporları (1/350) (S. Sayısı : 47) (Dağıtma tarihi : 21.7.1999)

× 12. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Arnavutluk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler ve Dışişleri komisyonları raporları (1/354) (S. Sayısı : 48) (Dağıtma tarihi : 21.7.1999)

× 13. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler ve Dışişleri komisyonları raporları (1/356) (S. Sayısı : 49) (Dağıtma tarihi : 21.7.1999)

× 14. — Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Millî Savunma ve Plan ve Bütçe komisyonları raporları (1/461) (S. Sayısı : 55) (Dağıtma tarihi : 21.7.1999)

× 15. — Türkiye Cumhuriyeti ile Tacikistan Cumhuriyeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe ve Dışişleri komisyonları raporları (1/326) (S. Sayısı : 64) (Dağıtma tarihi : 23.7.1999)

16. — Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükümünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Komisyonu Raporu (1/455) (S. Sayısı : 71) (Dağıtma tarihi : 23.7.1999)

17. — Türk Silahlı Kuvvetlerinde İlk Nasıp İstihkakına İlişkin Kanun Tasarısı ve Millî Savunma Komisyonu Raporu (1/390) (S. Sayısı : 72) (Dağıtma tarihi : 26.7.1999)

**KANUN TASARI VE TEKLIFLERİYLE
KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**

18. — Hazır Gıda İşesi Kanunu Tasarısı ve Millî Savunma Komisyonu Raporu (1/439) (S. Sayısı : 74) (Dağıtma tarihi : 26.7.1999)

× 19. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Güney Afrika Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/327) (S. Sayısı : 80) (Dağıtma tarihi : 28.7.1999)

× 20. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Slovenya Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/315) (S. Sayısı : 83) (Dağıtma tarihi : 28.7.1999)

× 21. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Çin Halk Cumhuriyeti Hong Kong Özel İdarî Bölge Hükümeti Arasında Hava Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/341) (S. Sayısı : 78) (Dağıtma tarihi : 29.7.1999)

× 22. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Slovakya Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/310) (S. Sayısı : 84) (Dağıtma tarihi : 29.7.1999)

× 23. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Federal Almanya Cumhuriyeti Hükümeti Arasındaki Hava Ulaştırma Anlaşmasında Değişiklik Yapılmasına Dair Mütakat Zaptının Onaylanmasının Uygun Bulduğu Hakkında Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/368) (S. Sayısı : 77) (Dağıtma tarihi : 30.7.1999)

× 24. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Moğolistan Hükümeti Arasında Hava Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/349) (S. Sayısı : 79) (Dağıtma tarihi : 30.7.1999)

× 25. — Uluslararası Sergilere İlişkin Sözleşme ile Sözleşmeye Değişiklik Getiren Uluslararası Sergiler Bürosu Genel Kurul Kararına Katılmamızın Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/273) (S. Sayısı : 85) (Dağıtma tarihi : 30.7.1999)

× 26. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Ukrayna Bakanlar Kabinesi Arasında Savunma Sanayii İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Millî Savunma ve Dışişleri komisyonları raporları (1/357) (S. Sayısı : 97) (Dağıtma tarihi : 30.7.1999)

**KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE
KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**

× 27. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Belarus Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Savunma Sanayii İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı ve Millî Savunma ve Dışişleri Komisyonları Raporları (1/369) (S. Sayısı : 98) (Dağıtma tarihi : 30.7.1999)

× 28. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Hindistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasındaki Turizm İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri Komisyonları Raporları (1/274) (S. Sayısı : 101) (Dağıtma tarihi : 30.7.1999)

× 29. — Türkiye Cumhuriyeti ile İspanya Krallığı Arasında Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri Komisyonları Raporları (1/343) (S. Sayısı : 104) (Dağıtma tarihi : 30.7.1999)

× 30. — Dünya Turizm Teşkilâtı Tüzüğü'nün Bazı Maddelerinde Yapılan Değişikliklerin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/266) (S. Sayısı : 94) (Dağıtma tarihi : 3.8.1999)

× 31. — Türkiye Cumhuriyeti ile Letonya Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Turizm Alanında İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/267) (S. Sayısı : 95) (Dağıtma tarihi : 3.8.1999)

× 32. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile İsrail Devleti Hükümeti Arasında Kara Taşımacılığı Alanında İlkeler Muhtırasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/303) (S. Sayısı : 100) (Dağıtma tarihi : 3.8.1999)

× 33. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji ve Dışişleri komisyonları raporları (1/331) (S. Sayısı : 103) (Dağıtma tarihi : 3.8.1999)

× 34. — Türkiye Cumhuriyeti Ordusu Subay, Askerî Memur ve Muadilleriyle Astsubayların Giyeceğine Dair Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve İçişleri ve Millî Savunma komisyonları raporları (1/402) (S. Sayısı : 112) (Dağıtma tarihi : 3.8.1999)

× 35. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Moldova Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Hava Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/319) (S. Sayısı : 117) (Dağıtma tarihi : 9.8.1999)

**KANUN TASARI VE TEKLIFLERIYLE
KOMISYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**

× 36. — Türkiye Cumhuriyeti ile Avustralya Arasında Suçluların Geri Verilmesi Anlaşması ile Bu Anlaşmada Değişiklik Yapılmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/279) (S. Sayısı : 125) (Dağıtma tarihi : 11.8.1999)

37. — Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu (1/502) (S. Sayısı : 138) (Dağıtma tarihi : 12.8.1999)

38. — Topyekûn Savunma Sivil Hizmetleri Kanunu Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/385) (S. Sayısı : 139) (Dağıtma tarihi : 13.8.1999)

39. — Sıtma ve Frengi İlaçları İçin Kanunun Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Raporu (1/469) (S. Sayısı : 142) (Dağıtma tarihi : 14.8.1999)

× 40. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Lübnan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Denizcilik Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/293) (S. Sayısı : 149) (Dağıtma tarihi : 25.8.1999)

× 41. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Letonya Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Denizcilik Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/308) (S. Sayısı : 151) (Dağıtma tarihi : 25.8.1999)

× 42. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Litvanya Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Denizcilik Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/270) (S. Sayısı : 143) (Dağıtma tarihi : 26.8.1999)

× 43. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Denizcilik Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/302) (S. Sayısı : 150) (Dağıtma tarihi : 26.8.1999)

× 44. — Türkiye Cumhuriyeti ve Moldova Cumhuriyeti Arasında Hukukî, Ticarî ve Cezai Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/291) (S. Sayısı : 163) (Dağıtma tarihi : 1.10.1999)

× 45. — Türkiye Cumhuriyeti ve Mısır Arap Cumhuriyeti Arasında Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkında Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/296) (S. Sayısı : 164) (Dağıtma tarihi : 1.10.1999)

× 46. — Türkiye Cumhuriyeti ile Litvanya Cumhuriyeti Arasında Hukukî ve Ticarî Konularda Hukukî ve Adli İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bu-

**KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE
KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**

bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/283) (S. Sayısı : 165) (Dağıtma tarihi : 1.10.1999)

× 47. — Türkiye Cumhuriyeti ile Kuveyt Devleti Arasında Hususî Hukuk, Ticaret ve Ceza Hukuku Konularında Hukukî ve Adli İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/313) (S. Sayısı : 166) (Dağıtma tarihi : 1.10.1999)

× 48. — Türkiye Cumhuriyeti ile Tacikistan Cumhuriyeti Arasında Hukukî, Ticarî ve Cezaî Konularda Adli Yardımlaşma Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/318) (S. Sayısı : 169) (Dağıtma tarihi : 1.10.1999)

49. — 190 Sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı ve Tarım, Orman ve Köy-İşleri ve Plan ve Bütçe komisyonları raporları (1/479) (S. Sayısı : 173) (Dağıtma tarihi : 13.10.1999)

× 50. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Gürcistan Hükümeti Arasında Sosyal Güvenlik Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulduğu Hakkında Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler ve Dışişleri komisyonları raporları (1/489) (S. Sayısı : 174) (Dağıtma tarihi : 19.10.1999)

51. — Elazığ Milletvekili Ahmet Cemil Tunç'un, Elazığ İlinde Büyükşehir Belediyesi Kurulması Hakkında Kanun Teklifi ve İçtüzüğü'nün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi (2/191) (S. Sayısı : 181) (Dağıtma tarihi : 19.10.1999)

× 52. — Türkiye Cumhuriyeti ile Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi Genel Müdürlüğü Arasında Arsa Tahsisi Hakkında Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/511) (S. Sayısı : 177) (Dağıtma tarihi : 20.10.1999)

× 53. — Türkiye'de İrtibat Ofisinin Kurulmasına İlişkin Dünya Sağlık Örgütü, Avrupa Bölge Ofisi ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Yapılan Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulduğu Hakkında Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/520) (S. Sayısı : 180) (Dağıtma tarihi : 20.10.1999)

× 54. — Türkiye Cumhuriyeti ile Hırvatistan Cumhuriyeti Arasında Hukukî ve Ticarî Konularda Adli İşbirliği Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğu Hakkında Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/519) (S. Sayısı : 179) (Dağıtma tarihi : 25.10.1999)

× 55. — Türkiye Cumhuriyeti ile Şili Cumhuriyeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe ve Dışişleri komisyonları raporları (1/530) (S. Sayısı : 183) (Dağıtma tarihi : 25.10.1999)

**KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE
KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**

× 56. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Letonya Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması ve Eki Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe ve Dışişleri komisyonları raporları (1/542) (S. Sayısı : 185) (Dağıtma tarihi : 25.10.1999)

57. — Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu (1/481) (S. Sayısı : 187) (Dağıtma tarihi : 25.10.1999)

58. — Şanhurfa Milletvekili Zülfükar İzol ve 38 Arkadaşının, Şanhurfa İlinde Büyükşehir Belediyesi Kurulması Hakkında Kanun Teklifi ve İçtüzüğü'nün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi (2/18) (S. Sayısı : 192) (Dağıtma tarihi : 2.11.1999)

59. — Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Millî Savunma Komisyonu Raporu (1/537) (S. Sayısı : 194) (Dağıtma tarihi : 2.11.1999)

60. — Askerî Hava Alanları Çevresinde Uygulanacak İnşaat ve Her Türü Mania Sınırlamaları Hakkında Kanun Tasarısı ve Millî Savunma Komisyonu Raporu (1/384) (S. Sayısı : 193) (Dağıtma tarihi : 4.11.1999)

× 61. — EFTA Devletleri ile Türkiye Arasında Anlaşmada Yapılan Değişikliklerin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji ve Dışişleri komisyonları raporları (1/529) (S. Sayısı : 200) (Dağıtma tarihi : 15.11.1999)

× 62. — Uluslararası Denizcilik Örgütü Sözleşmesinde Yapılan Değişikliklerin Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm ve Dışişleri komisyonları raporları (1/549) (S. Sayısı : 202) (Dağıtma tarihi : 15.11.1999)

× 63. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Özbekistan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Karşılıklı Büyükelçilikler Faaliyetlerinin Gayrimenkul ve Mali Veçhelerine İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulduğu Hakkında Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/547) (S. Sayısı : 204) (Dağıtma tarihi : 15.11.1999)

64. — Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü Adına Tescil Edilecek Taşınmaz Mallar Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Tarım, Orman ve Köyşleri Komisyonu Raporu (1/506) (S. Sayısı : 205) (Dağıtma tarihi : 15.11.1999)

65. — Harp Araç ve Gereçleri ile Silah, Mühimmat ve Patlayıcı Madde Üreten Sanayi Kuruluşlarının Denetimi Hakkında Kanun Tasarısı ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji ve Millî Savunma komisyonları raporları (1/381) (S. Sayısı : 196) (Dağıtma tarihi : 17.11.1999)

**KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE
KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**

× 66. — Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler ve Dışişleri komisyonları raporları (1/539) (S. Sayısı : 199) (Dağıtma tarihi : 17.11.1999)

× 67. — Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolünde Yapılan Değişikliğin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Çevre ve Dışişleri komisyonları raporları (1/541) (S. Sayısı : 208) (Dağıtma tarihi : 18.11.1999)

68. — Samsun Milletvekili Ahmet Demircan ve 18 Arkadaşının, Kuzey Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilâtının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Teklifi ve İçtüzüğün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi (2/119) (S. Sayısı : 213) (Dağıtma tarihi : 25.11.1999)

69. — Sulama Alanlarında Arazi Düzenlenmesine Dair Tarım Reformu Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Tarım, Orman ve Köy İşleri Komisyonu raporu (1/513) (S. Sayısı : 216) (Dağıtma tarihi : 26.11.1999)

70. — Uşak Milletvekilleri Mehmet Yaşar Ünal ile Hasan Özgöbek'in, Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun ile 78 ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ve İçtüzüğün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi (2/129) (S. Sayısı : 220) (Dağıtma tarihi : 6.12.1999)

71. — Konya Milletvekili Teoman Rıza Güneri ve 8 Arkadaşının, Konya Ovası ve Orta Anadolu Bölge Kalkınma İdaresi Teşkilâtının Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Teklifi ve İçtüzüğün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi (2/4) (S. Sayısı : 219) (Dağıtma tarihi : 8.12.1999)

72. — Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanunun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler ve İçişleri komisyonları raporları (1/568) (S. Sayısı : 252) (Dağıtma tarihi : 21.12.1999)

73. — Kimlik Bildirme Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Ek Madde ile Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/570) (S. Sayısı : 253) (Dağıtma tarihi : 21.12.1999)

74. — Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/557) (S. Sayısı : 254) (Dağıtma tarihi : 21.12.1999)

75. — Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı, Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununa Bir Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı, Jandarma Teşkilât Görev ve Yetkileri Kanununa İki Ek Madde Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı ile Ankara Mil-

**KANUN TASARI VE TEKLIFLERIYLA
KOMISYONLARDAN GELEN DİGER İŞLER**

İlçevkili Yücel Seçkiner'in, Aynı Mahiyetteki Kanun Teklifi ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/569, 1/571, 1/572, 2/72) (S. Sayısı : 295) (Dağıtma tarihi : 21.12.1999)

76. — Uzman Jandarma Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile Uzman Jandarma Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/560, 1/573) (S. Sayısı : 296) (Dağıtma tarihi : 21.12.1999)

77. — Denizli Milletvekili Beyhan Aslan'ın, Yedi İlde Büyükşehir Belediyesi Kurulması Hakkında 9 Eylül 1993 Tarih ve 504 Sayılı KHK'nin 1 inci Maddesinin 1 inci Fıkrasının Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi ve İçtüzüğü'nün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi (2/23) (S. Sayısı : 300) (Dağıtma tarihi : 21.12.1999)

78. — Malatya Milletvekili Yaşar Canbay'ın, Malatya İl Merkezinde Fırat ve Beydağı Adında İki İlçe Kurulması ve Mevcut Yeşilyurt ile Battalgazi İlçe Belediyeleri de Dahil Edilmek Suretiyle Malatya Büyükşehir Belediyesi Kurulması Hakkında Kanun Teklifi ve İçtüzüğü'nün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi (2/328) (S. Sayısı : 299) (Dağıtma tarihi : 24.12.1999)

79. — Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/565) S. Sayısı : 303) (Dağıtma tarihi : 24.12.1999)

80. — Türk Ceza Kanununun ve Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunun Birer Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu (1/556) (S. Sayısı : 304) (Dağıtma tarihi : 24.12.1999)

81. — Bayburt Milletvekili Suat Pamukçu'nun, İl Özel İdaresi Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve İçtüzüğü'nün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi (2/143) (S. Sayısı : 287) (Dağıtma tarihi : 28.12.1999)

82. — Şanlıurfa Milletvekili Sedat Edip Bucak'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/253) (S. Sayısı : 257) (Dağıtma tarihi : 14.1.2000)

83. — Van Milletvekili Mustafa Bayram'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/287) (S. Sayısı : 271) (Dağıtma tarihi : 14.1.2000)

84. — İstanbul Milletvekili Aydın Ayaydın'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/352) (S. Sayısı : 290) (Dağıtma tarihi : 14.1.2000)

**KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE
KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**

85. — İstanbul Milletvekili Aydın Ayaydın'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/371) (S. Sayısı : 291) (Dağıtma tarihi : 14.1.2000)

86. — Yardım Toplama Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Dışişleri ve İçişleri Komisyonları Raporları (1/566) (S. Sayısı : 310) (Dağıtma tarihi : 14.1.2000)

87. — Türk Silahlı Kuvvetleri Stratejik Hedef Planının Gerçekleştirilmesi Maddesiyle Gelecek Yıllara Sari Taahhütlere Girişme Yetkisi Verilmesi Hakkında Kanunun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Millî Savunma ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/386) (S. Sayısı : 313) (Dağıtma tarihi : 26.1.2000)

88. — Uzman Erbaş Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarıları ve Millî Savunma ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/387, 1/414, 1/462) (S. Sayısı : 314) (Dağıtma tarihi : 26.1.2000)

89. — Bartın Milletvekili Zeki Çakan'ın, 28.3.1983 Tarih ve 2809 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanuna Bir Ek Madde Eklennesi Hakkında Kanun Teklifi ve İçtüzüğün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi (2/22) (S. Sayısı : 315) (Dağıtma tarihi : 28.1.2000)

90. — Gümüşhane Milletvekili Lütfi Doğan ve 48 Arkadaşının, Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair 2809 Sayılı Kanuna Bazı Maddeler Eklennesi Hakkında Kanun Teklifi ve İçtüzüğün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi (2/34) (S. Sayısı : 316) (Dağıtma tarihi : 28.1.2000)

91. — İstanbul Milletvekili Ahmet Güzel'in, Kamu İktisadi Teşebbüsleri Personel Rejiminin Düzenlenmesi ve 233 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ve İçtüzüğün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınmasına İlişkin Önergesi (2/329) (S. Sayısı : 321) (Dağıtma tarihi : 11.2.2000)

92. — İstanbul Milletvekili Aydın Ayaydın'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/307) (S. Sayısı : 322) (Dağıtma tarihi : 11.2.2000)

93. — İstanbul Milletvekili Aydın Ayaydın'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/391) (S. Sayısı : 323) (Dağıtma tarihi : 11.2.2000)

**KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE
KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**

94. — İstanbul Milletvekili Aydın Ayaydın'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/392) (S. Sayısı : 324) (Dağıtma tarihi : 11.2.2000)

95. — İstanbul Milletvekili Aydın Ayaydın'ın Yasama Dokunulmazlığını Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/393) (S. Sayısı : 325) (Dağıtma tarihi : 11.2.2000)

96. — İstanbul Milletvekili Aydın Ayaydın'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/395) (S. Sayısı : 326) (Dağıtma tarihi : 11.2.2000)

97. — İstanbul Milletvekili Aydın Ayaydın'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/396) (S. Sayısı : 327) (Dağıtma tarihi : 11.2.2000)

98. — İzmir Milletvekili Hasan Ufuk Söylemez'in Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan ve İki Arkadaşının İçtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazı (3/168) (S. Sayısı : 221'e 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 14.2.2000)

99. — Kayseri Milletvekili Abdullah Gül'ün Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan ve İzmir Milletvekili Mehmet Özcan'ın İçtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazı (3/170) (S. Sayısı : 222'ye 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 14.2.2000)

100. — Sivas Milletvekili Musa Demirci'nin Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan ve İzmir Milletvekili Mehmet Özcan'ın İçtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazı (3/171) (S. Sayısı : 223'e 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 14.2.2000)

101. — Malatya Milletvekili Mehmet Recai Kutan'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan ve İzmir Milletvekili Mehmet Özcan'ın İçtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazı (3/172) (S. Sayısı : 224'e 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 14.2.2000)

102. — Malatya Milletvekili Oğuzhan Asiltürk'ün Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyele-

**KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE
KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**

rinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan ve İzmir Milletvekili Mehmet Özcan'ın İçtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazı (3/174) (S. Sayısı : 226'ya 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 14.2.2000)

103. — İstanbul Milletvekili Abdülkadir Aksu'nun Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan ve İzmir Milletvekili Mehmet Özcan'ın İçtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazı (3/175) (S. Sayısı : 227'ye 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 14.2.2000)

104. — Mardin Milletvekili Fehim Adak'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan ve İki Arkadaşının İçtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazı (3/176) (S. Sayısı : 228'e 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 14.2.2000)

105. — Ankara Milletvekili Rıza Ulucak'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan ve İzmir Milletvekili Mehmet Özcan'ın İçtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazı (3/177) (S. Sayısı : 229'a 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 14.2.2000)

106. — Kocaeli Milletvekili Meral Akşener'in Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan'ın İçtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazı (3/186) (S. Sayısı : 234'e 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 14.2.2000)

107. — Sivas Milletvekili Temel Karamollaoğlu'nun Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan'ın İçtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazı (3/187) (S. Sayısı : 235'e 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 14.2.2000)

108. — Kocaeli Milletvekili Meral Akşener'in Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan'ın İçtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazı (3/196) (S. Sayısı : 241'e 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 14.2.2000)

109. — Kahramanmaraş Milletvekili Avni Doğan'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan'ın İçtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazı (3/197) (S. Sayısı : 242'ye 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 14.2.2000)

**KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE
KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**

110. — Kocaeli Milletvekili Osman Pepe'nin, Darıca Adıyla Bir İlçe Kurulması Hakkında Kanun Teklifi ve İhtüzüğü'nün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınmasına İlişkin Önergesi (2/338) (S. Sayısı : 320) (Dağıtma tarihi : 14.2.2000)

111. — İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/403) (S. Sayısı : 329) (Dağıtma tarihi : 14.2.2000)

112. — Noterlik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/596) (S. Sayısı : 330) (Dağıtma tarihi : 14.2.2000)

113. — Kahramanmaraş Milletvekili Ayni Doğan'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan'ın İhtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazı (3/278) (S. Sayısı : 262'ye 1 inci ek) (Dağıtma tarihi : 18.2.2000)

114. — Trabzon Milletvekili Eyüp Aşık'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan'ın İhtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Ropara İtirazı (3/351) (S. Sayısı : 272'ye 1 inci ek) (Dağıtma tarihi : 18.2.2000)

115. — Diyarbakır Milletvekili Ömer Vehbi Hatipoğlu, Malatya Milletvekili Oğuzhan Asiltürk ve Bitlis Milletvekili Zeki Ergezen'in Yasama Dokunulmazlıklarının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporları ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan'ın İhtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Raporlara İtirazı (3/367) (S. Sayısı : 274'e 1 inci ek) (Dağıtma tarihi : 18.2.2000)

116. — İstanbul Milletvekili Aydın Ayaydın'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/413) (S. Sayısı : 347) (Dağıtma tarihi : 18.2.2000)

117. — Çiftçi Mallarının Korunması Hakkında Kanun Tasarısı ve İçişleri ve Tarım, Orman ve Köyşleri komisyonları raporları (1/470) (S. Sayısı : 348) (Dağıtma tarihi : 21.2.2000)

118. — Rize Milletvekili Ahmet Kabil'in, Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanuna İki Ek Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Teklifi ve İhtüzüğü'nün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi (2/85) (S. Sayısı : 349) (Dağıtma tarihi : 21.2.2000)

119. — Trabzon Milletvekili Şeref Malkoç ve 20 Arkadaşının, Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Ka-

**KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE
KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**

nun Teklifi ve İçtüzüğü'nün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi (2/364) (S. Sayısı : 350) (Dağıtma tarihi : 21.2.2000)

× 120. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Cezayir Demokratik Halk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe ve Dışişleri Komisyonları Raporları (1/591) (S. Sayısı : 353) (Dağıtma tarihi : 23.2.2000)

121. — Yargıtay Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesine ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye Ekli Cetvelde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/389) (S. Sayısı : 357) (Dağıtma tarihi : 23.2.2000)

122. — Elazığ Milletvekili Mehmet Açar'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/181) (S. Sayısı : 360) (Dağıtma tarihi : 23.2.2000)

× 123. — Uyuşturucu Maddelere Dair 1961 Tek Sözleşmesinin Tadiline İlişkin Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri ve Dışişleri Komisyonları Raporları (1/580) (S. Sayısı : 352) (Dağıtma tarihi : 25.2.2000)

124. — Millî Eğitim Bakanlığı Döner Sermaye İşletmeleri Kanunu Tasarısı ve Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/485) (S. Sayısı : 356) (Dağıtma tarihi : 25.2.2000)

125. — Kahramanmaraş Milletvekili Mehmet Kaya ve 8 Arkadaşının, Kahramanmaraş İlinde Büyükşehir Belediyesi Kurulması Hakkında Kanun Teklifi ve İçtüzüğü'nün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi (2/352) (S. Sayısı : 365) (Dağıtma tarihi : 25.2.2000)

126. — Elazığ Milletvekili Mehmet Açar'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/329) (S. Sayısı : 358) (Dağıtma tarihi : 28.2.2000)

127. — Elazığ Milletvekili Mehmet Açar'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/252) (S. Sayısı : 359) (Dağıtma tarihi : 28.2.2000)

128. — Elazığ Milletvekili Mehmet Açar'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/178) (S. Sayısı : 361) (Dağıtma tarihi : 28.2.2000)

**KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE
KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**

129. — Elazığ Milletvekili Mehmet Açar'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/169) (S. Sayısı : 362) (Dağıtma tarihi : 28.2.2000)

130. — Elazığ Milletvekili Mehmet Açar'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu (3/167) (S. Sayısı : 363) (Dağıtma tarihi : 28.2.2000)

131. — Burdur Milletvekili Süleyman Coşkun'er'in, Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun ile 78 ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ve İçtüzüğün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi (2/362) (S. Sayısı : 364) (Dağıtma tarihi : 28.2.2000)

132. — Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Millî Savunma Komisyonu Raporu (1/624) (S. Sayısı : 370) (Dağıtma tarihi : 29.2.2000)

× 133. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Bosna - Hersek Bakanlar Kurulu Arasında Kültür Merkezlerinin Kuruluşu ve İşleyişi Hakkında Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/626) (S. Sayısı : 372) (Dağıtma tarihi : 6.3.2000)

134. — Amasya Milletvekili Gönül Saray Alphan'ın, Orman Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ve Tarım, Orman ve Köy İşleri Komisyonu Raporu (2/163) (S. Sayısı : 373) (Dağıtma tarihi : 6.3.2000)

135. — Fazilet Partisi Genel Başkanı Malatya Milletvekili Recai Kutan ve Doğru Yol Partisi Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Tansu Çiller ile 185 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine İlişkin Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/452) (S. Sayısı : 379) (Dağıtma tarihi : 6.3.2000)

136. — Karaman Milletvekili Hasan Çalış ve 50 Arkadaşının, Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun ile 78 ve 190 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ve İçtüzüğün 37 nci Maddesine Göre Doğrudan Gündeme Alınma Önergesi (2/263) (S. Sayısı : 378) (Dağıtma tarihi : 7.3.2000)

× 137. — Türkiye Cumhuriyeti ile Avusturya Cumhuriyeti Arasında Sosyal Güvenlik Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler ve Dışişleri komisyonları raporları (1/625) (S. Sayısı : 371) (Dağıtma tarihi : 8.3.2000)

**KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE
KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**

138. — Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu, Devlet Memurları Kanunu ve Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler ve Millî Savunma ve Plan ve Bütçe komisyonları raporları (1/615) (S. Sayısı : 374) (Dağıtma tarihi : 8.3.2000)

139. — Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa Bir Ek Madde ile Bir Geçici Madde Eklenmesine İlişkin Kanun Tasarısı ve Millî Savunma ve Plan ve Bütçe komisyonları raporları (1/413) (S. Sayısı : 375) (Dağıtma tarihi : 8.3.2000)

140. — Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemelerinin Kuruluşu ve Görevleri Hakkında Kanun ile İdari Yargılama Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Adalet Komisyonu Raporu (1/536) (S. Sayısı : 376) (Dağıtma tarihi : 8.3.2000)

141. — Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler ve Plan ve Bütçe komisyonları raporları (1/477) (S. Sayısı : 377) (Dağıtma tarihi : 8.3.2000)

142. — İzmir Milletvekili Hasan Ufuk Söylemez'in Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Bursa Milletvekili Ali Arabacı ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan'ın İçtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazları (3/305) (S. Sayısı : 332'ye 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 22.3.2000)

143. — Elazığ Milletvekili Mehmet Açar'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Bursa Milletvekili Ali Arabacı'nın İçtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazı (3/309) (S. Sayısı : 334'e 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 22.3.2000)

144. — İstanbul Milletvekili Aydın Ayaydın'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Bursa Milletvekili Ali Arabacı ve İstanbul Milletvekili Aydın Ayaydın'ın İçtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazları (3/346) (S. Sayısı : 339'a 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 22.3.2000)

145. — Amasya Milletvekili Akif Gülle'nin Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Hatay Milletvekili Namık Kemal Atahan ve Bursa Milletvekili Ali Arabacı'nın İçtüzüğü'nün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazları (3/347) (S. Sayısı : 340'a 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 22.3.2000)

146. — Amasya Milletvekili Gönül Saray Alphan'ın Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Aksaray Milletvekili Murat Akın'ın

**KANUN TASARI VE TEKLIFLERIYLE
KOMISYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**

İçtüzüğün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazı (3/394) (S. Sayısı : 344'e 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 22.3.2000)

147. — Denizli Milletvekili Hasan Erçelebi'nin Yasama Dokunulmazlığının Kaldırılması Hakkında Başbakanlık Tezkeresi ve Anayasa ve Adalet Komisyonları Üyelerinden Kurulu Karma Komisyon Raporu ve Aksaray Milletvekili Murat Akın'ın İçtüzüğün 133 üncü Maddesine Göre Rapora İtirazı (3/397) (S. Sayısı : 345'e 1 inci Ek) (Dağıtma tarihi : 22.3.2000)

× 148. — Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Rusya Federasyonu Hükümeti Arasında Rus Doğal Gazının Karadeniz Altından Türkiye Cumhuriyetine Sevkiyatına İlişkin 15 Aralık 1997 Tarihli Anlaşmaya Ek Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu (1/633) (S. Sayısı : 384) (Dağıtma tarihi : 22.3.2000)

149. — Orman Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ve Tarım, Orman ve Köyşleri ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/637) (S. Sayısı : 383) (Dağıtma tarihi : 27.3.2000)

(×) Açık oylamaya tâbi işleri gösterir.

T.B.M.M.

(S. Sayısı : 389)

Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 251 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi, Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 243 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 86 ncı Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ile Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli, Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ve Doğru Yol Partisi Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Tansu Çiller ile 399 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/479, 2/478, 2/477)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifimiz, gerekçesi ile birlikte ilişikte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımızla arz ederiz.

Devlet Bahçeli
Osmaniye
Hüsamettin Özkan
İstanbul
Tayyibe Gülek
Adana

Bülent Ecevit
İstanbul
Hikmet Sami Türk
Trabzon

Mesut Yılmaz
Rize
İbrahim Yavuz Bildik
Adana
Ali Tekin
Adana

<i>Gaffar Yakın</i>	<i>Gömil Saray</i>	<i>Aydın Tümen</i>
Afyon	Amasya	Ankara
<i>Oğuz Aygün</i>	<i>Melda Bayer</i>	<i>Esvet Özdoğu</i>
Ankara	Ankara	Ankara
<i>M. Zeki Sezer</i>		<i>H. Tayfun İçli</i>
Ankara		Ankara
<i>Metin Şahin</i>	<i>Ahmet Sancar Sayın</i>	<i>Mustafa Vural</i>
Antalya	Antalya	Antalya
<i>Faruk Demir</i>	<i>Ergün Bayrak</i>	<i>Halit Dikmen</i>
Ardahan	Artvin	Aydın
<i>M. Güven Karahan</i>	<i>Tamer Kanber</i>	<i>Numan Gültekin</i>
Balıkesir	Balıkesir	Balıkesir
<i>Cafer Tufan Yazıcıoğlu</i>	<i>Sebahat Vardar</i>	<i>Mustafa Karşıoğlu</i>
Bartın	Bilecik	Bolu
<i>Hasan Macit</i>	<i>Hayati Korkmaz</i>	<i>Ali Rahmi Beyreli</i>
Burdur	Bursa	Bursa
<i>Recep Önal</i>	<i>Orhan Ocak</i>	<i>Sadık Kırbaz</i>
Bursa	Bursa	Çanakkale
<i>Mehmet Kocabatmaz</i>	<i>Hasan Erçelebi</i>	<i>Abdulsamet Turgut</i>
Denizli	Denizli	Diyarbakır
<i>Mustafa İtmen</i>	<i>A. Ahmet Ertürk</i>	<i>Şadan Şimşek</i>
Edirne	Edirne	Edirne
<i>Mahmut Erdir</i>	<i>Necati Albay</i>	<i>Mehmet Mail Bityükerman</i>
Eskişehir	Eskişehir	Eskişehir
<i>Mustafa Yılmaz</i>	<i>Ali İlksoy</i>	<i>Ali Günay</i>
Gazintep	Gaziantep	Hatay
<i>Edip Özgenç</i>	<i>Akif Serin</i>	<i>Nami Çağan</i>
İçel	İçel	İstanbul
<i>Ahmet Tan</i>	<i>Süleyman Yağız</i>	<i>Erol Al</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
<i>Sulhiye Serbest</i>	<i>Cahit Savaş Yazıcı</i>	<i>Yücel Erdener</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
<i>Ziya Aktaş</i>	<i>Osman Kılıç</i>	<i>Hüseyin Mert</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
<i>Zafer Güler</i>	<i>Ahmet Güzel</i>	<i>Perihan Yılmaz</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
<i>Erdogan Toprak</i>	<i>Bahri Sipahi</i>	<i>Masum Türker</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
<i>Nazire Karakuş</i>	<i>Necdet Saruhan</i>	<i>İsmail Aydınlı</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
<i>Bilent Ersin Gök</i>	<i>B. Suat Çağlayan</i>	<i>Güller Arslan</i>
İstanbul	İzmir	İzmir
<i>Saffet Başaran</i>	<i>Rahmi Sezgin</i>	<i>Salih Dayıoğlu</i>
İzmir	İzmir	İzmir
<i>Şükriü Sina Gürel</i>	<i>Hayri Diri</i>	<i>Mehmet Çimen</i>
İzmir	İzmir	İzmir

<i>Kemal Vatan</i>	<i>Burhan Bıçakçoğlu</i>	<i>Erol Karan</i>
<i>Izmir</i>	<i>Izmir</i>	<i>Karabük</i>
<i>Fikret Ünlü</i>	<i>Çetin Bilgir</i>	<i>M. Hadi Dilekçi</i>
<i>Karaman</i>	<i>Kars</i>	<i>Kastamonu</i>
<i>İsmail Cem</i>	<i>Necdet Tekin</i>	<i>Nural Karagöz</i>
<i>Kayseri</i>	<i>Kırklareli</i>	<i>Kırklareli</i>
<i>Fikret Tecer</i>	<i>Ahmet Arkan</i>	<i>M. Turhan İmamoğlu</i>
<i>Kırşehir</i>	<i>Kocaeli</i>	<i>Kocaeli</i>
<i>A. Turan Bilge</i>	<i>Mehmet Emrehan Halıcı</i>	<i>Hasan Gülay</i>
<i>Konya</i>	<i>Konya</i>	<i>Manisa</i>
<i>M. Cihan Yazar</i>	<i>Mustafa Kemal Tuğınaner</i>	<i>Fikret Uzunhasan</i>
<i>Manisa</i>	<i>Mardin</i>	<i>Muğla</i>
<i>Tunay Dikmen</i>	<i>Nazif Topaloğlu</i>	<i>Zeki Eker</i>
<i>Muğla</i>	<i>Muğla</i>	<i>Muğ</i>
<i>Eyüp Doğanlar</i>	<i>İhsan Çabuk</i>	<i>Hasan Fehmi Konyalı</i>
<i>Niğe</i>	<i>Ordu</i>	<i>Ordu</i>
<i>Ş. Ramis Savaş</i>	<i>Tarık Cengiz</i>	<i>Yekta Açıkgöz</i>
<i>Sakarya</i>	<i>Samsun</i>	<i>Samsun</i>
<i>Şenel Kapıcı</i>	<i>M. Cengiz Güleç</i>	<i>Fevzi Aytekin</i>
<i>Samsun</i>	<i>Sivas</i>	<i>Tekirdağ</i>
<i>Bayram Fırat Dayanıklı</i>	<i>Ahmet Zamantılı</i>	<i>M. Yaşar Ünal</i>
<i>Tekirdağ</i>	<i>Tekirdağ</i>	<i>Uşak</i>
<i>Hasan Özgöbek</i>	<i>Hasan Suna</i>	<i>Hasan Gemici</i>
<i>Uşak</i>	<i>Yalova</i>	<i>Zonguldak</i>
<i>Tahsin Boray Baycık</i>	<i>Ömer Üstümkol</i>	<i>Mehmet Metanet Çulhaoğlu</i>
<i>Zonguldak</i>	<i>Zonguldak</i>	<i>Adana</i>
<i>Ali Halaman</i>	<i>Adnan Fatin Özdemir</i>	<i>Abdulkadir Akcan</i>
<i>Adana</i>	<i>Adana</i>	<i>Afyon</i>
<i>Mehmet Telek</i>	<i>Nidai Seven</i>	<i>Kılışat Eser</i>
<i>Afyon</i>	<i>Ağrı</i>	<i>Aksaray</i>
<i>Adnan Uçaş</i>	<i>Mehmet Arslan</i>	<i>Sedat Çevik</i>
<i>Amasya</i>	<i>Ankara</i>	<i>Ankara</i>
<i>Ali Işıklar</i>	<i>Şevket Bülent Yahnici</i>	<i>Nesrin Ünal</i>
<i>Ankara</i>	<i>Ankara</i>	<i>Antalya</i>
<i>Osman Müderrisoğlu</i>	<i>Bekir Ongun</i>	<i>Ali Uzunırmak</i>
<i>Antalya</i>	<i>Aydın</i>	<i>Aydın</i>
<i>Aydın Gökmen</i>	<i>Şaban Kardeş</i>	<i>Hüseyin Arabacı</i>
<i>Balıkesir</i>	<i>Bayburt</i>	<i>Bilecik</i>
<i>İbrahim Hatil Oral</i>	<i>Süleyman Coşkun</i>	<i>Burhan Orhan</i>
<i>Bitlis</i>	<i>Burdur</i>	<i>Bursa</i>
<i>Orhan Şen</i>		<i>İrfan Keleş</i>
<i>Bursa</i>		<i>Çankırı</i>
<i>Abdulhaluk Çay</i>		<i>Salih Erbeyin</i>
<i>Çorum</i>		<i>Denizli</i>

<i>Mustafa Gül</i>	<i>Mihrali Aksu</i>	<i>Mücahit Hımoğlu</i>
Elazığ	Erzincan	Erzurum
<i>İsmail Köse</i>	<i>Cezmi Polat</i>	<i>Süleyman Servet Sazak</i>
Erzurum	Erzurum	Eskişehir
<i>Mehmet Ay</i>	<i>Ali Özdemir</i>	<i>Mehmet Hanifi Tiryaki</i>
Gaziantep	Gaziantep	Gaziantep
<i>Mustafa Yaman</i>	<i>Süleyman Turan Çirkin</i>	<i>Abbas Bozyel</i>
Giresun	Hatay	İğdır
<i>Mustafa Zorlu</i>		<i>Yalçın Kaya</i>
Isparta		İçel
<i>Hidayet Kılınc</i>		<i>Enis Öksüz</i>
İçel		İçel
<i>Cahit Tekelioğlu</i>	<i>Ahmet Çakar</i>	<i>Esat Öz</i>
İçel	İstanbul	İstanbul
<i>Mehmet Pak</i>	<i>Murat Sökmenoğlu</i>	<i>Mustafa Verkaya</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
<i>Yusuf Kırkpınar</i>	<i>Oktay Vural</i>	<i>Mehmet Kaya</i>
İzmir	İzmir	Kahramanmaraş
<i>Edip Özbaş</i>	<i>Nevzat Taner</i>	<i>Hasan Çalıç</i>
Kahramanmaraş	Kahramanmaraş	Karaman
<i>Mehmet Serdaroğlu</i>	<i>Handi Baktır</i>	<i>Hasan Basri Üstünbaş</i>
Kastamonu	Kayseri	Kayseri
<i>Sadık Yakut</i>	<i>Mustafa Haykur</i>	<i>Ramazan Mirzaoğlu</i>
Kayseri	Kırşehir	Kırşehir
<i>Mehmet Nacar</i>	<i>Cumali Durmuş</i>	<i>Faruk Bal</i>
Kilis	Kocaeli	Konya
<i>Ali Gebeş</i>	<i>Mustafa Sait Gönen</i>	<i>Ömer İzgi</i>
Konya	Konya	Konya
<i>Hasan Kaya</i>	<i>Seydi Karakuş</i>	<i>Namık Hakan Durhan</i>
Konya	Kilitahya	Malatya
<i>Hüseyin Akgül</i>	<i>Mustafa Enöz</i>	<i>Ali Serdengeçti</i>
Manisa	Manisa	Manisa
<i>İsmail Çevik</i>	<i>Mükrem'in Taşkın</i>	<i>Mükerrerem Levent</i>
Nevşehir	Nevşehir	Niğde
<i>Cemal Enginyurt</i>	<i>Osman Fevzi Zihnioğlu</i>	<i>Ahmet Aydın</i>
Ordu	Sakarya	Samsun
<i>Vedat Çınaroğlu</i>	<i>Mehmet Ceylan</i>	<i>Hasan Hüseyin Balak</i>
Samsun	Sivas	Tokat
<i>Lütfi Ceylan</i>	<i>Orhan Bıçakçioğlu</i>	<i>Nail Çelebi</i>
Tokat	Trabzon	Trabzon
<i>Armağan Yılmaz</i>	<i>Ayhan Çevik</i>	<i>Mesut Türker</i>
Uşak	Van	Yozgat
<i>İsmail Hakkı Cerrahoğlu</i>	<i>Murat Başesgioğlu</i>	<i>Beyhan Aslan</i>
Zonguldak	Kastamonu	Denizli

<i>Zeki Çakan</i>	<i>Cengiz Aydoğan</i>	<i>Ömer Ertaş</i>
Bartın	Antalya	Mardin
<i>Sebgetullah Seydaoğlu</i>	<i>Cemal Özbilen</i>	<i>Ali Kemal Başaran</i>
Diyarbakır	Kırklareli	Trabzon
<i>Aydın Ayaydın</i>	<i>Levent Mıstıkoğlu</i>	<i>Ahmet Kabil</i>
İstanbul	Hatay	Rize
<i>Evren Bulut</i>	<i>Agâh Oktay Güner</i>	<i>Ediz Hun</i>
Edirne	Balıkesir	İstanbul
<i>Hakkı Oğuz Aykut</i>	<i>Cavit Kavak</i>	<i>Musa Öztürk</i>
Hatay	İstanbul	Adana
<i>Yaşar Eryılmaz</i>	<i>Hasan Özyer</i>	<i>M. Salih Yıldırım</i>
Ağrı	Muğla	Şırnak
<i>İbrahim Gürdal</i>	<i>Rifat Serdaroğlu</i>	<i>M. Ali Bilici</i>
Antalya	İzmir	Adana
<i>Yaşar Topçu</i>	<i>Mecit Piruzbeyoğlu</i>	<i>Nizamettin Sevgili</i>
Sinop	Hakkâri	Siirt
<i>Mehmet Keçeciler</i>	<i>Halil İbrahim Özsoy</i>	<i>Sefer Koçak</i>
Konya	Afyon	Ordu
<i>Birkan Erdal</i>	<i>Ahat Andican</i>	<i>Suha Tanık</i>
Ankara	İstanbul	İzmir
<i>Burhan Kara</i>	<i>Kâmrân İnan</i>	<i>Veysel Atasoy</i>
Giresun	Van	Zonguldak
<i>Şamil Ayrım</i>	<i>Nesrin Nas</i>	<i>Işın Çelebi</i>
İstanbul	İstanbul	İzmir
<i>Ataullah Hanıdı</i>	<i>Bülent Akarcalı</i>	<i>Yaşar Okuyan</i>
Batman	İstanbul	Yalova
<i>M. Cümhur Erstimer</i>	<i>Erkan Kemaloğlu</i>	<i>İlhan Aktizüm</i>
Çanakkale	Muş	Kars
<i>Sühan Özkan</i>	<i>Yücel Seçkiner</i>	<i>Mehmet Çakar</i>
İstanbul	Ankara	Samsun
<i>Şikri Yürür</i>	<i>Yılmaz Karakoyunlu</i>	<i>Turhan Tayan</i>
Ordu	İstanbul	Bursa
<i>Ali Doğan</i>		<i>Miraç Akdoğan</i>
Kahramanmaraş		Malatya

GENEL GEREKÇE

Anayasanın 69 uncu maddesinin altıncı fıkrasında, bir siyasî partinin, 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden dolayı temelli kapatılmasına, onun bu nitelikteki fiillerin işlendiği bir odak haline geldiğinin Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verileceği hükmüne bağlanmaktadır.

Anılan hükümde, bir siyasî partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrasındaki "Siyasî partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletleriyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve laik

cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf, zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez" hükmüne aykırı eylemlerin işlendiği bir odak haline gelip gelmediğinin tespiti Anayasa Mahkemesine bırakılmakta; ancak bu fiillerin işlendiği konusunda mahkeme kararı bulunması gibi koşullar öngörülmediğinden, Anayasa Mahkemesine soyut ve sınırları belirsiz bir takdir yetkisi tanınmış olmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin, bir siyasi partinin yukarıda sözü edilen fiillerin işlendiği bir odak durumuna geldiğini belirleyebilmesi için, öncelikle bu fiillerin işlendiğine karar vermesi, başka bir ifadeyle, bu eylemleri işleyen failleri yargılaması gerekmektedir.

Oysa, Anayasa Mahkemesi, Anayasanın 148 inci maddesine göre sadece bu maddenin üçüncü fıkrasında sayılan kişileri görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılayabilmekte; bunun dışındaki kişilerin Anayasa Mahkemesince yargılanmasına ise olanak bulunmamaktadır.

Yine bu ilkeye uygun olarak, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun "Siyasi partilerin kapatılması davaları" başlıklı 33 üncü maddesine göre, siyasi partilerin kapatılmasına ilişkin davalar dosya üzerinden incelenmekte ve karara bağlanmakta; diğer bir anlatımla bu davalarda, suç oluşturan eylemlerin işlenip işlenmediğini belirleyecek bir yargılama usulü de bulunmamaktadır.

Bu nedenle, yukarıda sayılan eylemlerin işlenip işlenmediğinin yetkili mahkemelerce yapılacak bir yargılama sonucunda belirlenip kesin hükme bağlanmasından sonra, bu kesin hükümlerin odak oluşturmaya yeterli olup olmadığını Anayasa Mahkemesince tespit edilmesini ve bu tespite dayanarak kapatma kararı verilmesini sağlayacak bir düzenlemeye gereksinim duyulmaktadır.

Teklifle, yukarıda açıklanan gereksinimin karşılanması amaçlanmaktadır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. - Madde, genel gerekçede belirtilen nedenlerle, 68 inci maddenin dördüncü fıkrasına aykırı eylemlerin işlendiğinin yetkili mahkemelerce kesin hükme bağlanması koşulunu öngörmekte ve bu kesin hükmün odak oluşturmaya yeterli olup olmadığını belirleme yetkisi ile odak haline gelme nedeniyle temelli kapatmaya karar verme yetkisi yine Anayasa Mahkemesine bırakılmaktadır.

Madde 2. - Kanunun yayımı tarihinde yürürlüğe gireceği ve halkoylamasına gidilmesi halinde tümüyle oylanacağı hükme bağlanmaktadır.

DEMOKRATİK SOL PARTİ GENEL BAŞKANI İSTANBUL MİLLETVEKİLİ BÜLENT ECEVİT, MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ GENEL BAŞKANI OSMANİYE MİLLETVEKİLİ DEVLET BAHÇELİ VE ANAVATAN PARTİSİ GENEL BAŞKANI RİZE MİLLETVEKİLİ

MESUT YILMAZ İLE 251 MİLLETVEKİLİNİN TEKLİFİ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ 69 UNCU MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN TEKLİFİ

MADDE 1. - 7.11.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 uncu maddesinin altıncı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

"Bir siyasî partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak o partinin kanunla belirlenen ölçütlere göre bu nitelikteki fiilleri işlediğinin yetkili mahkemelerce kesin hükme bağlandığı ve bu kesin hükmün odak oluşturmaya yeterli olduğu hususunun Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir."

MADDE 2. - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoylamasına sunulması halinde ümitsizlikle oylanır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 86 ncı Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifimiz, gerekçesi ile birlikte ilişikte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımızla arz ederiz.

<i>Bülent Ecevit</i>	<i>Devlet Bahçeli</i>	<i>Mesut Yılmaz</i>
<i>İstanbul</i>	<i>Osmaniye</i>	<i>Rize</i>
<i>Hüsamettin Özkan</i>	<i>Hikmet Sami Türk</i>	<i>İbrahim Yavuz Bildik</i>
<i>İstanbul</i>	<i>Trabzon</i>	<i>Adana</i>
<i>Tayyibe Güleç</i>	<i>Ali Tekin</i>	<i>Gaffar Yakın</i>
<i>Adana</i>	<i>Adana</i>	<i>Afyon</i>
<i>Gönül Saray</i>	<i>Aydın Tümen</i>	<i>Oğuz Aygün</i>
<i>Amasya</i>	<i>Ankara</i>	<i>Ankara</i>
<i>Melda Bayer</i>	<i>Esvet Özdoğu</i>	<i>M. Zeki Sezer</i>
<i>Ankara</i>	<i>Ankara</i>	<i>Ankara</i>
<i>H. Tayfun İçli</i>	<i>Metin Şahin</i>	<i>Ahmet Sancar Sayın</i>
<i>Ankara</i>	<i>Antalya</i>	<i>Antalya</i>
<i>Mustafa Vural</i>	<i>Faruk Demir</i>	<i>Ergün Bayrak</i>
<i>Antalya</i>	<i>Ardahan</i>	<i>Artvin</i>
<i>Halit Dikmen</i>	<i>M. Güven Karahan</i>	<i>Tamer Kanber</i>
<i>Aydın</i>	<i>Balıkesir</i>	<i>Balıkesir</i>
<i>Numan Gillekin</i>	<i>Cafer Tufan Yazıcıoğlu</i>	<i>Sebahat Vardar</i>
<i>Balıkesir</i>	<i>Bartın</i>	<i>Bilecik</i>
<i>Mustafa Karşıoğlu</i>	<i>Hasan Macit</i>	<i>Hayati Korkmaz</i>
<i>Bolu</i>	<i>Burdur</i>	<i>Bursa</i>
<i>Ali Rahmi Beyreli</i>	<i>Recep Önal</i>	<i>Orhan Ocak</i>
<i>Bursa</i>	<i>Bursa</i>	<i>Bursa</i>
<i>Sadık Kırbaz</i>	<i>Mehmet Kocabatmaz</i>	<i>Hasan Erçelebi</i>
<i>Çanakkale</i>	<i>Denizli</i>	<i>Denizli</i>
<i>Abdulsamet Turgut</i>	<i>Mustafa İlimen</i>	<i>A. Alunet Ertürk</i>
<i>Diyarbakır</i>	<i>Edirne</i>	<i>Edirne</i>

<i>Şadan Şimşek</i>	<i>Mahmut Erdir</i>	<i>Mehmet Mail Büyükerman</i>
Edirne	Eskişehir	Eskişehir
<i>Mustafa Yılmaz</i>	<i>Ali Huksoy</i>	<i>Ali Günay</i>
Gaziantep	Gaziantep	Hatay
<i>Edip Özgenç</i>	<i>Akif Serin</i>	<i>Nami Çağan</i>
İçel	İçel	İstanbul
<i>Ahmet Tan</i>	<i>Süleyman Yağız</i>	<i>Erol Al</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
<i>Sulhiye Serbest</i>	<i>Cahit Savaş Yazıcı</i>	<i>Yücel Erdener</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
<i>Ziya Aktaş</i>	<i>Osman Kılıç</i>	<i>Hüseyin Mert</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
<i>Zafer Güler</i>	<i>Ahmet Güzel</i>	<i>Perihan Yılmaz</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
<i>Erdoğan Toprak</i>	<i>Bahri Sipahi</i>	<i>Masum Türker</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
<i>Nazire Karakuş</i>	<i>Necdet Saruhan</i>	<i>İsmail Aydınlı</i>
İstanbul	İstanbul	İstanbul
<i>Bilent Ersin Gök</i>	<i>B. Snat Çağlayan</i>	<i>Güler Arslan</i>
İstanbul	İzmir	İzmir
<i>Saffet Başaran</i>	<i>Rahmi Sezgin</i>	<i>Salih Dayıoğlu</i>
İzmir	İzmir	İzmir
<i>Şükrü Sina Gürel</i>	<i>Hayri Diri</i>	<i>Hasan Metin</i>
İzmir	İzmir	İzmir
<i>Mehmet Çümen</i>	<i>Kemal Vatan</i>	<i>Burhan Bıçakcıoğlu</i>
İzmir	İzmir	İzmir
<i>Erol Karan</i>	<i>Fikret Ünlü</i>	<i>Çetin Bilgir</i>
Karabük	Karaman	Kars
<i>M. Hadi Dilekçi</i>	<i>İsmail Cem</i>	<i>Necdet Tekin</i>
Kastamonu	Kayseri	Kırklareli
<i>Nural Karagöz</i>	<i>Fikret Tecer</i>	<i>Ahmet Arkan</i>
Kırklareli	Kırşehir	Kocaeli
<i>M. Turhan İmamoğlu</i>	<i>A. Turan Bilge</i>	<i>Mehmet Emrehan Halıcı</i>
Kocaeli	Konya	Konya
<i>Emin Karaa</i>	<i>Hasan Güllay</i>	<i>M. Cihan Yazar</i>
Kütahya	Manisa	Manisa
<i>Mustafa Kemal Tuğmaner</i>	<i>Fikret Uzunhasan</i>	<i>Tunay Dikmen</i>
Mardin	Muğla	Muğla
<i>Nazif Topaloğlu</i>	<i>Zeki Eker</i>	<i>Eyüp Doğanlar</i>
Muğla	Muş	Niğde
<i>İhsan Çabuk</i>	<i>Hasan Fehmi Konyalı</i>	<i>Ş. Ramis Savaş</i>
Ordu	Ordu	Sakarya
<i>Tarık Cengiz</i>	<i>Şenel Kapıcı</i>	<i>M. Cengiz Güleş</i>
Samsun	Samsun	Sivas
<i>Fevzi Aytekin</i>	<i>Bayram Fırat Dayanıklı</i>	<i>Ahmet Zamanlı</i>
Tekirdağ	Tekirdağ	Tekirdağ

<i>M. Yaşar Ünal</i>	<i>Hasan Özgöbek</i>	<i>Hasan Suna</i>
Uşak	Uşak	Yalova
<i>Hasan Gemici</i>	<i>Tahsin Boray Baycık</i>	<i>Ömer Üstüinkol</i>
Zonguldak	Zonguldak	Zonguldak
<i>Yalçın Kaya</i>	<i>Hidayet Kılınç</i>	<i>Enis Öksüz</i>
İçel	İçel	İçel
<i>Cahit Tekelioğlu.</i>	<i>Ahmet Çakar</i>	<i>Mehmet Pak</i>
İçel	İstanbul	İstanbul
<i>Murat Sökmenoğlu</i>	<i>Mustafa Verkaya</i>	<i>Yusuf Kırkpınar</i>
İstanbul	İstanbul	İzmir
<i>Oktay Vural</i>	<i>Mehmet Kaya</i>	<i>Edip Özbaş</i>
İzmir	Kahramanmaraş	Kahramanmaraş
<i>Nevzat Tanir</i>	<i>Hasan Çalış</i>	<i>Mehmet Serdaroğlu</i>
Kahramanmaraş	Karaman	Kastamonu
<i>Hamdi Bakır</i>	<i>Hasan Basri Üstünbaş</i>	<i>Sadık Yakut</i>
Kayseri	Kayseri	Kayseri
<i>Mustafa Haykır</i>	<i>Ramazan Mirzaoğlu</i>	<i>Mehmet Nacar</i>
Kırşehir	Kırşehir	Kilis
<i>Cumali Durmuş</i>	<i>Faruk Bal</i>	<i>Ali Gebeş</i>
Kocaeli	Konya	Konya
<i>Mustafa Sait Gönen</i>	<i>Ömer İzgi</i>	<i>Hasan Kaya</i>
Konya	Konya	Konya
<i>Seydi Karakuş</i>	<i>Namık Hakan Durhan</i>	<i>Hüseyin Akgün</i>
Kütahya	Malatya	Manisa
<i>Mustafa Enöz</i>	<i>Ali Serdengeçti</i>	<i>Metin Ergün</i>
Manisa	Manisa	Muğla
<i>İsmail Çevik</i>	<i>Mükremin Taşkın</i>	<i>Mükremler Levent</i>
Nevşehir	Nevşehir	Niğde
<i>Cemal Enginyurt</i>	<i>Osman Fevzi Zihnioğlu</i>	<i>Ahmet Aydın</i>
Ordu	Sakarya	Samsun
<i>Vedat Çınaroğlu</i>	<i>Mehmet Ceylan</i>	<i>Mehmet Metanet Çulhaoğlu</i>
Samsun	Sivas	Adana
<i>Ali Halaman</i>	<i>Adnan Fatih Özdemir</i>	<i>Abdülkadir Akcan</i>
Adana	Adana	Afyon
<i>Mehmet Telek</i>	<i>Nidai Seven</i>	<i>Kürşat Eser</i>
Afyon	Ağrı	Aksaray
<i>Adnan Uçaş</i>	<i>Mehmet Arslan</i>	<i>Sedat Çevik</i>
Amasya	Ankara	Ankara
<i>Ali Işıklar</i>	<i>Şevket Bülent Yahniçi</i>	<i>Nesrin Ünal</i>
Ankara	Ankara	Antalya
<i>Osman Müderrisoğlu</i>	<i>Bekir Ongun</i>	<i>Ali Uzunırmak</i>
Antalya	Aydın	Aydın
<i>Aydın Gökmen</i>	<i>Şaban Kardeş</i>	<i>Hüseyin Arabacı</i>
Balıkesir	Bayburt	Bilecik
<i>İbrahim Halil Oral</i>	<i>Süleyman Coşkun</i>	<i>Burhan Orhan</i>
Bitlis	Burdur	Bursa

<i>Orhan Şen</i>		<i>İrfan Keleş</i>
<i>Burdur</i>		<i>Çankırı</i>
<i>Abdulhaluk Çay</i>		<i>Salih Erbeyin</i>
<i>Çorum</i>		<i>Denizli</i>
<i>Mustafa Gül</i>	<i>Mihrali Aksu</i>	<i>Mücahit Himoğlu</i>
<i>Elazığ</i>	<i>Erzincan</i>	<i>Erzurum</i>
<i>İsmail Köse</i>	<i>Cezni Polat</i>	<i>Süleyman Servet Sazak</i>
<i>Erzurum</i>	<i>Erzurum</i>	<i>Eskişehir</i>
<i>Mehmet Ay</i>	<i>Ali Özdemir</i>	<i>Mehmet Hanifi Tiryaki</i>
<i>Gaziantep</i>	<i>Gaziantep</i>	<i>Gaziantep</i>
<i>Mustafa Yaman</i>	<i>Süleyman Turan Çirkin</i>	<i>Abbas Bozyel</i>
<i>Giresun</i>	<i>Hatay</i>	<i>Iğdır</i>
<i>Mustafa Zorlu</i>	<i>Hasan Hüseyin Balak</i>	<i>Lütfi Ceylan</i>
<i>Isparta</i>	<i>Tokat</i>	<i>Tokat</i>
<i>Orhan Bıçakçioğlu</i>	<i>Nahit Çelebi</i>	<i>Armağan Yılmaz</i>
<i>Trabzon</i>	<i>Trabzon</i>	<i>Uşak</i>
<i>Ayhan Çevik</i>	<i>Mesut Türker</i>	<i>İsmail Hakkı Cerrahoğlu</i>
<i>Van</i>	<i>Yozgat</i>	<i>Zonguldak</i>
<i>Mesut Yılmaz</i>	<i>Murat Başesgioğlu</i>	<i>Beyhan Aslan</i>
<i>Rize</i>	<i>Kastamonu</i>	<i>Denizli</i>
<i>Zeki Çakan</i>	<i>Cengiz Aydoğan</i>	<i>Ömer Ertaş</i>
<i>Barın</i>	<i>Antalya</i>	<i>Mardin</i>
<i>Sebgetullah Seydaoğlu</i>	<i>Cemal Özbilen</i>	<i>Ali Kemal Başaran</i>
<i>Diyarbakır</i>	<i>Kırklareli</i>	<i>Trabzon</i>
<i>Aydın Ayaydın</i>	<i>Ahmet Kabil</i>	<i>Ediz Hun</i>
<i>İstanbul</i>	<i>Rize</i>	<i>İstanbul</i>
<i>Agâh Oktay Güner</i>	<i>Hakkı Oğuz Aykut</i>	<i>Cavit Kavak</i>
<i>Balıkesir</i>	<i>Hatay</i>	<i>İstanbul</i>
<i>Musa Öztürk</i>	<i>Yaşar Eryılmaz</i>	<i>M. Salih Yıldırım</i>
<i>Adana</i>	<i>Ağrı</i>	<i>Şırnak</i>
<i>Rifat Serdaroğlu</i>	<i>İbrahim Gürdal</i>	<i>M. Ali Bilici</i>
<i>İzmir</i>	<i>Antalya</i>	<i>Adana</i>
<i>Yaşar Topçu</i>	<i>Mecit Piruzbeyoğlu</i>	<i>Nizamettin Sevgili</i>
<i>Sinop</i>	<i>Hakkâri</i>	<i>Siirt</i>
<i>Mehmet Keçeciler</i>	<i>Halil İbrahim Özsoy</i>	<i>Sefer Koçak</i>
<i>Konya</i>	<i>Afyon</i>	<i>Ordu</i>
<i>Birkan Erdal</i>	<i>Ahat Andican</i>	<i>Suha Tamk</i>
<i>Ankara</i>	<i>İstanbul</i>	<i>İzmir</i>
<i>Kâmrân İnan</i>	<i>Veysel Atasoy</i>	<i>Şamil Ayrım</i>
<i>Van</i>	<i>Zonguldak</i>	<i>İstanbul</i>
<i>Ataullah Hamidi</i>	<i>Işın Çelebi</i>	<i>Bilent Akarcalı</i>
<i>Batman</i>	<i>İzmir</i>	<i>İstanbul</i>
<i>Erkan Kemaloğlu</i>	<i>M. Cünhur Ersümer</i>	<i>İlhan Aktüzüm</i>
<i>Muş</i>	<i>Çanakkale</i>	<i>Kars</i>
<i>Yücel Seçkiner</i>	<i>Yılmaz Karakoyunlu</i>	<i>Şükri Yürür</i>
<i>Ankara</i>	<i>İstanbul</i>	<i>Ordu</i>
<i>Turhan Tayan</i>	<i>Ali Doğan</i>	<i>Miraç Akdoğan</i>
<i>Bursa</i>	<i>Kahramanmaraş</i>	<i>Malatya</i>

GENEL GEREKÇE

Anayasanın 86 ncı maddesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek ve yolluklarının kanunla düzenlenmesini öngörmekle birlikte, emeklilik işlemlerinin ne şekilde yapılacağına ilişkin herhangi bir düzenleme içermemektedir. Bu durum, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin emeklilik haklarına ilişkin yasal düzenlemeleri anayasal dayanak yönünden boşlukta bırakmakta ve Anayasa Mahkemesince iptaline neden olmaktadır.

Oysa, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin emeklilik haklarının, bütün üyeler ile bunların emeklilerini kapsayacak biçimde ayrı bir şekilde düzenlenmesi, emeklilik hakları bakımından eşitliğin sağlanabilmesi için zorunludur. Zira, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin emeklilik işlemlerine ilişkin olarak çıkarılan kanunların çeşitli defalar Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi nedeniyle doğan yasal boşluklar yüzünden, T. C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilen Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile diğer sosyal güvenlik kurumlarından emekli olanlar arasında eşitsizlik ortaya çıkmaktadır.

Bu hususlar, 3671 sayılı Kanunun bazı hükümlerinin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi nedeniyle çıkarılmış olan 4505 sayılı Kanunla Anayasa ve Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçelerine uygun olarak giderilmiş bulunmaktadır. Ancak Anayasaya uygunluğu sağlamak üzere yapılmış olan sözkonusu düzenlemelerin genel esaslarının Anayasaya da yansıtılmasında, bir daha iptale yol açılmaması için yarar görülmektedir.

Hazırlanan Teklifte, TBMM üyeleri ile emeklilerinin emeklilik işlemlerinin kanunla düzenlenmesi ve bunların T. C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilmesi öngörülmekte; üyeliği sona erenlerden istekte bulunanların da ilgilerinin devam etmesine olanak sağlanmaktadır. Böylece, bütün Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile bunların emeklilerinin, emeklilik haklarından aynı derecede yararlanabilmeleri sağlanacaktır. Bu değişikliklere paralellik sağlamak üzere maddenin 2 nci fıkrasındaki sosyal güvenlik kuruluşları ibaresi de T. C. Emekli Sandığı olarak değiştirilmektedir.

Diğer taraftan, Sayın Cumhurbaşkanının 4505 sayılı Yasayı onaylaması sırasında Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına yazmış olduğu yazıda bazı ülkelerinde olduğu gibi Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin özlük haklarının TBMM tarafından belirlenmesi için Anayasa değişikliği yapılması yönündeki görüşü de teklifin hazırlanmasında dikkate alınan bir diğer husus olmuştur.

Hazırlanan teklifle, gerek Türkiye Büyük Millet Meclisinin, gerekse üyelerinin saygınlığını zedeleyici tartışmaların sona erdirilmesi hedeflenmiştir.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. — Madde ile, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek, yolluk ve emeklilik işlemlerinin kanunla düzenlenmesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile bunların emeklilerinin T. C. Emekli Sandığı ile ilişkilendirilerek, üyeliği sona erenlerin de ilgilerinin devam etmesi öngörülmektedir. Böylece, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin emeklilik işlemlerinin kanunla düzenlenmesi konusunda anayasal dayanak sağlanmakta, T. C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilmesi suretiyle de, farklı sosyal güvenlik kuruluşları ile ilgili kurulmasından doğan, emeklilik haklarına ilişkin eşitsizlikler giderilmekte, aynı emeklilik hak ve imkânlarından yararlanmaları sağlanmaktadır.

Bu değişikliklere paralellik sağlamak üzere maddenin 2 nci fıkrasındaki sosyal güvenlik kuruluşları ibaresinin de T. C. Emekli Sandığı olarak değiştirilmesi öngörülmektedir.

Madde 2. — Madde ile, Kanunun yayımı tarihinde yürürlüğe girmesi, halk oylamasına sunulması halinde ise bir bütün olarak oylanması öngörülmektedir.

DEMOKRATİK SOL PARTİ GENEL BAŞKANI İSTANBUL MİLLETVEKİLİ BÜLENT ECEVİT, MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ GENEL BAŞKANI OSMANIYE MİLLETVEKİLİ DEVLET BAHÇELİ VE ANAVATAN PARTİSİ GENEL BAŞKANI RİZE MİLLETVEKİLİ MESUT YILMAZ İLE 243 MİLLETVEKİLİNİN TEKLİFİ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ 86 NCİ MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN TEKLİFİ

MADDE 1. — 7.11.1982 Tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 86 ncı maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi "Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek, yol-luk ve emeklilik işlemleri kanunla düzenlenir" şeklinde değiştirilmiş, fıkranın sonuna "Türkiye Bütük Millet Meclisi üyeleri ile bunların emeklileri T. C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilirler ve üyeli-ği sona erenlerin istekleri halinde ilgileri devam eder" ibaresi eklenmiş ve aynı maddenin ikinci fık-rasında geçen "sosyal güvenlik kuruluşları" ibaresi "T. C. Emekli Sandığı" olarak değiştirilmiştir.

MADDE 2. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halk oylamasına sunulması ha-linde tımtıyla oylanır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Ka-nun Teklifimiz, gerekçesi ile birlikte ilişikte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımızla arz ederiz.

14.2.2000

<i>Devlet Bahçeli</i> MHP Genel Başkanı Osmaniye	<i>Bülent Ecevit</i> DSP Genel Başkanı İstanbul	<i>Hüsamettin Özkan</i> İstanbul
<i>Mesut Yılmaz</i> Anavatan Partisi Gen. Bşk. Rize	<i>Tansu Çiller</i> DYP Genel Başkanı İstanbul	<i>C. Erstümer</i> Çanakkale
<i>İsmail Cem</i> Kayseri	<i>İstemihan Talay</i> İçel	<i>İbrahim Yavuz Bildik</i> Adana
<i>Arif Sezer</i> Adana	<i>Tayyibe Gülek</i> Adana	<i>Ali Tekin</i> Adana
<i>İsmet Vursavuş</i> Adana	<i>Gaffar Yakın</i> Afyon	<i>Gönül Saray</i> Amasya
<i>Hikmet Uluğbay</i> Ankara	<i>Aydın Tümen</i> Ankara	<i>Oğuz Aygün</i> Ankara
<i>Melda Bayer</i> Ankara	<i>Esvet Özdoğu</i> Ankara	<i>M. Zeki Sezer</i> Ankara
<i>H. Tayfun İçli</i> Ankara	<i>Ayşe Gürocak</i> Ankara	<i>Metin Şahin</i> Antalya
<i>Ahmet Sancar Sayın</i> Antalya	<i>Mustafa Vural</i> Antalya	<i>Faruk Demir</i> Ardahan
<i>Ergün Bayrak</i> Artvin	<i>Sema Pişkinsüt</i> Aydın	<i>Ertuğrul Kumcuoğlu</i> Aydın
<i>Halit Dikmen</i> Aydın	<i>M. Güven Karahan</i> Balıkesir	<i>Tamer Kamber</i> Balıkesir
<i>Numan Gültekin</i> Balıkesir	<i>Cafer Tufan Yazıcıoğlu</i> Bartın	<i>Sebahat Vardar</i> Bilecik

Mustafa Karıılıoğlu

Bolu

Ali Rahmi Beyreli

Bursa

Ali Arabacı

Bursa

Mehmet Kocabaımaz

Denizli

Mustafa İlimen

Edirne

Mahmut Erdır

Eskişehir

Mustafa Yılmaz

Gaziantep

Ali Günay

Hatay

Edip Özgenc

İçel

Ahmet Tan

İstanbul

Sulhiye Serbest

İstanbul

Fadlı Ağaoğlu

İstanbul

M. Tahir Köse

İstanbul

Ahmet Güzel

İstanbul

Erdoğan Toprak

İstanbul

Nazire Karakuş

İstanbul

Bülent Ersin Gök

İstanbul

Hakan Tartan

İzmir

Saffet Başaran

İzmir

Şükrü Sina Gürel

İzmir

Melnet Çünen

İzmir

Erol Karan

Karabük

M. Hadı Dilekçi

Kastamonu

Hasan Macit

Burdur

Recep Önal

Bursa

Orhan Ocak

Bursa

Hasan Erçelebi

Denizli

A. Ahmet Ertürk

Edirne

Necati Albay

Eskişehir

Ali İluksoy

Gaziantep

Akif Serin

İçel

Süleyman Yağız

İstanbul

Cahit Savaş Yazıcı

İstanbul

Ziya Aktaş

İstanbul

Hüseyin Mert

İstanbul

Perihan Yılmaz

İstanbul

Bahri Sipahi

İstanbul

Necdet Sarıhan

İstanbul

Mustafa Düz

İstanbul

B. Suat Çağlayan

İzmir

Rahmi Sezgin

İzmir

Hayri Diri

İzmir

Kemal Vatan

İzmir

Fikret Ünlü

Karaman

Necdet Tekin

Kırklareli

Hayati Korkmaz

Bursa

Fahrettin Güllener

Bursa

Sadık Kırbaş

Çanakkale

Abdulsamet Turgut

Diyarbakır

Şadan Şimşek

Edirne

Melnet Mail Büyükerman

Eskişehir

Hasan Akgün

Giresun

Namık Kemal Atahan

Hatay

Nami Çağan

İstanbul

Erol Al

İstanbul

Yücel Erdener

İstanbul

Osman Kılıç

İstanbul

Zafer Güler

İstanbul

Rıdvan Budak

İstanbul

Masun Türker

İstanbul

İsmail Aydınlı

İstanbul

Atilla Mutman

İzmir

Güler Arslan

İzmir

Salih Dayıoğlu

İzmir

Hasan Metin

İzmir

Burhan Bıçakçıoğlu

İzmir

Çetin Bilgir

Kars

Nural Karagöz

Kırklareli

Fikret Tecer
Kırşehir
M. Turhan İnamoğlu
Kocaeli
Emin Karaa
Kittahya
İsmail Bozdağ
Manisa
Tunay Dikmen
Muğla
Eyüp Doğanlar
Niğde
Ş. Ramis Savaş
Sakarya
Şenel Kapıcı
Samsun
Fevzi Aytekin
Tekirdağ
Hikmet Sami Türk
Trabzon
Hasan Suna
Yalova
Ömer Üstümkol
Zonguldak
Adnan Fatih Özdemir
Adana
Abdulkadir Akcan
Afyon
Nidai Seven
Ağrı
Adnan Uçaş
Amasya
Şefkat Çetin
Ankara
Abdurrâhman Küçük
Ankara
Nesrin Ünal
Antalya
Bekir Ongun
Aydın
Şaban Kardeş
Bayburt
İbrahim Halil Oral
Bitlis
Burhan Orhan
Bursa

Halil Çalık
Kocaeli
A. Turan Bilge
Konya
Hasan Gülay
Manisa
Mustafa Kemal Tuğmaner
Mardin
Nazif Topaloğlu
Muğla
İhsan Çabuk
Ordu
Tartık Cengiz
Samsun
Metin Bostancıoğlu
Sinop
Bayram Fırat Dayanıklı
Tekirdağ
M. Yaşar Ünal
Uşak
Hasan Gemici
Zonguldak
Mehmet Metanet Çulhaoğlu
Adana
Recai Yıldırım
Adana
Müjdat Kayayerli
Afyon
Mehmet Arslan
Ankara
Sedat Çevik
Ankara
Hayrettin Özdemir
Ankara
Osman Müderrisoğlu
Antalya
Ali Uzunırmak
Aydın
Ersoy Özcan
Bolu

Ahmet Arkan
Kocaeli
Mehmet Emrehan Halıcı
Konya
M. Cihan Yazar
Manisa
Fikret Uzunhasan
Muğla
Zeki Eker
Muş
Hasan Fehmi Konyalı
Ordu
Yekta Açıkgöz
Samsun
M. Cengiz Güleç
Sivas
Ahmet Zamanlı
Tekirdağ
Hasan Özgöbek
Uşak
Tahsin Boray Baycık
Zonguldak
Ali Halaman
Adana
Hasari Güller
Adıyaman
Mehmet Telek
Afyon
Kürşat Eser
Aksaray
Koray Aydın
Ankara
Ali Işıklar
Ankara
Şevket Bülent Yahniçci
Ankara
Tunca Toskay
Antalya
Aydın Gökmen
Balıkesir
Hüseyin Arabacı
Bilecik
Süleyman Coşkuner
Burdur
Orhan Şen
Bursa

<i>İrfan Keleş</i>	<i>Abdulhaluk Çay</i>	<i>Melek Denli Karaca</i>
<i>Çankırı</i>	<i>Çorum</i>	<i>Çorum</i>
<i>Vahit Kayırcı</i>	<i>Salih Erbeyin</i>	<i>Ali Keskin</i>
<i>Çorum</i>	<i>Denizli</i>	<i>Denizli</i>
<i>Mustafa Güll</i>	<i>Mihrali Aksu</i>	<i>Mücahit Himoğlu</i>
<i>Elazığ</i>	<i>Erzincan</i>	<i>Erzurum</i>
<i>İsmail Köse</i>	<i>Cezmi Polat</i>	<i>Süleyman Servet Sazak</i>
<i>Erzurum</i>	<i>Erzurum</i>	<i>Eskişehir</i>
<i>Mehmet Ay</i>	<i>Ali Özdemir</i>	<i>Mehmet Hanifi Tiryaki</i>
<i>Gaziantep</i>	<i>Gaziantep</i>	<i>Gaziantep</i>
<i>Mustafa Yaman</i>	<i>Bedri Yaşar</i>	<i>Süleyman Turan Çirkin</i>
<i>Giresun</i>	<i>Gümüşhane</i>	<i>Hatay</i>
<i>Mehmet Şandır</i>	<i>Mehmet Nuri Tarhan</i>	<i>Abbas Bozyel</i>
<i>Hatay</i>	<i>Hatay</i>	<i>İğdır</i>
<i>Osman Gazi Aksoy</i>	<i>Mustafa Zorlu</i>	<i>Yalçın Kaya</i>
<i>Isparta</i>	<i>Isparta</i>	<i>İçel</i>
<i>Hidayet Kılınç</i>	<i>Enis Öksüz</i>	<i>Cahit Tekelioğlu</i>
<i>İçel</i>	<i>İçel</i>	<i>İçel</i>
<i>Ahmet Çakar</i>	<i>Mehmet Güll</i>	<i>Nazif Okumuş</i>
<i>İstanbul</i>	<i>İstanbul</i>	<i>İstanbul</i>
<i>Esat Öz</i>	<i>Bozkurt Yaşar Öztürk</i>	<i>Mehmet Pak</i>
<i>İstanbul</i>	<i>İstanbul</i>	<i>İstanbul</i>
<i>Murat Sökmenoğlu</i>	<i>Muştafa Verkaya</i>	<i>Yusuf Kırkpınar</i>
<i>İstanbul</i>	<i>İstanbul</i>	<i>İzmir</i>
<i>Ahmet Kenan Tanrıkcılı</i>	<i>Oktay Vural</i>	<i>Mehmet Kaya</i>
<i>İzmir</i>	<i>İzmir</i>	<i>Kahramanmaraş</i>
<i>Edip Özbaş</i>	<i>Nevzat Taner</i>	<i>İlhami Yılmaz</i>
<i>Kahramanmaraş</i>	<i>Kahramanmaraş</i>	<i>Karabük</i>
<i>Hasan Çaltı</i>	<i>Arslan Aydar</i>	<i>Mehmet Serdaroğlu</i>
<i>Karaman</i>	<i>Kars</i>	<i>Kastamonu</i>
<i>Hamdi Baktır</i>	<i>Sabahattin Çakmakoğlu</i>	<i>Hasan Basri Üstünbaş</i>
<i>Kayseri</i>	<i>Kayseri</i>	<i>Kayseri</i>
<i>Sadık Yakut</i>	<i>Osman Durmuş</i>	<i>Mustafa Haykır</i>
<i>Kayseri</i>	<i>Kırıkkale</i>	<i>Kırşehir</i>
<i>Ramazan Mirzaoğlu</i>	<i>Mehmet Nacar</i>	<i>Cumali Durmuş</i>
<i>Kırşehir</i>	<i>Kilis</i>	<i>Kocaeli</i>
<i>Kenal Köse</i>	<i>Faruk Bal</i>	<i>Ali Gebeş</i>
<i>Kocaeli</i>	<i>Konya</i>	<i>Konya</i>
<i>Mustafa Sait Gönen</i>	<i>Ömer İzgi</i>	<i>Hasan Kaya</i>
<i>Konya</i>	<i>Konya</i>	<i>Konya</i>
<i>Seydi Karakuş</i>	<i>Basri Coşkun</i>	<i>Namık Hakan Durhan</i>
<i>Kütahya</i>	<i>Malatya</i>	<i>Malatya</i>
<i>Hilseyin Akgül</i>	<i>Mustafa Endöz</i>	<i>Ali Serdengeçti</i>
<i>Manisa</i>	<i>Manisa</i>	<i>Manisa</i>
<i>Metin Ergün</i>	<i>İsmail Çevik</i>	<i>Mükremin Taşkun</i>
<i>Muğla</i>	<i>Nevşehir</i>	<i>Nevşehir</i>

Mükerrem Levent
Niğde
Mehmet Kundakçı
Osmaniye
Vedat Çınaroğlu
Samsun
Muzaffer Çakmaklı
Şanlıurfa
Reşat Doğru
Tokat
Armağan Yılmaz
Uşak
Mesut Türker
Yozgat
Zeki Çakan
Bartın
Sefer Koçak
Ordu
Şamil Ayrım
İstanbul
Ersin Taranoğlu
Sakarya
Cemal Özbilen
Kırklareli
Stüner Oral
İzmir
Ali Doğan
Kahramanmaraş
Nejat Arseven
Ankara
Nurettin Dilek
Diyarbakır
Aydın Ayaydın
İstanbul
Halil İbrahim Özsoy
Aydın
Suha Tanık
İzmir
Süleyman Çelebi
Mardin
Evren Bulut
Edirne
M. Ali Bilici
Adana

Cemal Enginyurt
Ordu
Osman Fevzi Zihnioglu
Sakarya
Mehmet Ceylan
Sivas
Hasan Hüseyin Balak
Tokat
Orhan Bıçakçioğlu
Trabzon
Ayhan Çevik
Van
Şuayip Üşenmez
Yozgat
Murat Başesgioğlu
Kastamonu
Mehmet Çakar
Samsun
Yaşar Topçu
Sinop
İbrahim Gürdal
Antalya
Rifat Serdaroglu
İzmir
Şadan Tuzcu
İstanbul
Ahat Andıcan
İstanbul
Nizamettin Sevgili
Siirt
Enis Süllün
Tekirdağ
Mehmet Keçeciler
Konya
Birkan Erdal
Ankara
Hasan Özyer
Muğla
Sadettin Tantan
İstanbul
Yılmaz Karakoyunlu
İstanbul
Sühan Özkan
İstanbul

Bırol Büyükköztürk
Osmaniye
Ahmet Aydın
Samsun
Hüsnü Yusuf Gökalp
Sivas
Lütfi Ceylan
Tokat
Nail Çelebi
Trabzon
Ahmet Erol Ersoy
Yozgat
İsmail Hakkı Cerrahoğlu
Zonguldak
Beyhan Aslan
Denizli
Nihat Gökbulut
Kırkkale
Ömer Ertaş
Mardin
Cengiz Aydoğan
Antalya
Mustafa Taşar
Gaziantep
Işın Çelebi
İzmir
Bülent Akarcalı
İstanbul
Levent Mistikoğlu
Hatay
Hakkı Oğuz Aykut
Hatay
Yaşar Okuyan
Yalova
Agâh Oktay Güner
Balıkesir
Rüştül Kâzım Yıttelen
İçel
Sefer Ekşi
Kocaeli
Yüksel Yalova
Aydın
Kenan Sönmez
Bursa

<i>Ali Er</i>	<i>Ediz Hun</i>	<i>Ali Kemal Başaran</i>
<i>İçel</i>	<i>İstanbul</i>	<i>Trabzon</i>
<i>Dr. Veysel Atasoy</i>	<i>Kânran İnan</i>	<i>İlhan Aküzüm</i>
<i>Zonguldak</i>	<i>Van</i>	<i>Kars</i>
<i>Turhan Tayan</i>	<i>Erkan Kemaloğlu</i>	<i>Ahmet Kabil</i>
<i>Bursa</i>	<i>Muş</i>	<i>Rize</i>
<i>Ömer Ertaş</i>	<i>Mecit Piruzbeyoğlu</i>	<i>Nihat Gökbulut</i>
<i>Mardin</i>	<i>Hakkâri</i>	<i>Kırıkkale</i>
<i>Ataullah Hamidi</i>	<i>Erkan Mumcu</i>	<i>Mehmet Güneş</i>
<i>Batman</i>	<i>Isparta</i>	<i>Şanlıurfa</i>
<i>İşlay Saygın</i>	<i>M. Cavit Kavak</i>	<i>Yücel Seçkiner</i>
<i>İzmir</i>	<i>İstanbul</i>	<i>Ankara</i>
<i>Nesrin Nas</i>	<i>Edip Sadıer Gaydalı</i>	<i>Saffet Arıkan Bedük</i>
<i>İstanbul</i>	<i>Bitlis</i>	<i>Ankara</i>
<i>Nevzat Ercan</i>	<i>Turhan Güven</i>	<i>Prof. Dr. M. Sait Değer</i>
<i>Sakarya</i>	<i>İçel</i>	<i>Şırnak</i>
<i>Ali Şevki Ereğ</i>	<i>Celâl Adan</i>	<i>Ahmet İyimaya</i>
<i>Tokat</i>	<i>İstanbul</i>	<i>Amasya</i>
<i>Hayri Kozakçıoğlu</i>	<i>Hasan Ekinci</i>	<i>Kemal Çelik</i>
<i>İstanbul</i>	<i>Artvin</i>	<i>Antalya</i>
<i>Mehmet Yalçınkaya</i>	<i>Salih Sümer</i>	<i>Yıldırım Ulupınar</i>
<i>Şanlıurfa</i>	<i>Diyarbakır</i>	<i>İzmir</i>
<i>İbrahim Konukoğlu</i>	<i>Ramazan Gül</i>	<i>Nurhan Tekinel</i>
<i>Gaziantep</i>	<i>Isparta</i>	<i>Kastamonu</i>
<i>Ufuk Söylemez</i>	<i>Metin Kocabaş</i>	<i>Sevgi Esen</i>
<i>İzmir</i>	<i>Kahramanmaraş</i>	<i>Kayseri</i>
<i>Doğan Baran</i>	<i>Ali Naci Tuncer</i>	<i>M. Kemal Aykurt</i>
<i>Niğde</i>	<i>Trabzon</i>	<i>Denizli</i>
<i>Halit Dağlı</i>	<i>Burhan İsen</i>	<i>M. Fevzi Şihanlıoğlu</i>
<i>Adana</i>	<i>Batman</i>	<i>Şanlıurfa</i>
<i>Mehmet Dönen</i>	<i>Mehmet Gözlükaya</i>	<i>Kadir Bozkurt</i>
<i>Hatay</i>	<i>Denizli</i>	<i>Sinop</i>
<i>Erdoğan Sezgin</i>	<i>Necmettin Cevheri</i>	<i>Ayvaz Gökdemir</i>
<i>Samsun</i>	<i>Şanlıurfa</i>	<i>Erzurum</i>
<i>Rıza Akçalı</i>	<i>Faris Özdemir</i>	<i>Mehmet Sadri Yıldırım</i>
<i>Manisa</i>	<i>Batman</i>	<i>Eskişehir</i>
<i>Mustafa Örs</i>	<i>Fetullah Gültepe</i>	<i>Mehmet Baysarı</i>
<i>Burdur</i>	<i>Van</i>	<i>Antalya</i>
<i>Mahmut Nedim Bilgiç</i>	<i>Yahya Çevik</i>	<i>İsmail Karakuyu</i>
<i>Adıyaman</i>	<i>Bitlis</i>	<i>Kütahya</i>
<i>Cihan Paçacı</i>	<i>Nihan İlgün</i>	<i>Dr. Yener Yıldırım</i>
<i>Ankara</i>	<i>Tekirdağ</i>	<i>Ordu</i>
<i>Meral Akşener</i>	<i>Cevdet Akçalı</i>	<i>Hakkı Töre</i>
<i>Kocaeli</i>	<i>Kütahya</i>	<i>Hakkâri</i>
<i>Mehmet Ali Yavuz</i>	<i>Necati Yönder</i>	<i>Mümtaz Yavuz</i>
<i>Konya</i>	<i>Bingöl</i>	<i>Muş</i>

M. Necati Çetinkaya
Manisa
Saffet Kaya
Ardahan
Mehmet Sağlam
Kahramanmaraş
Nevfel Şahin
Çanakkale
Zeki Ertugay
Erzurum
Musa Konyar
Ağrı
İlhan Aytekin
Balıkesir
Takiddin Yarayan
Siirt
Oğuz Teznen
Bursa
Mehmet Gölhan
Konya

Salih Çelen
Antalya
Nurettin Atik
Diyarbakır
Teoman Özalp
Bursa
Veysi Şahin
Mardin
Mustafa Eren
Karabük
Bekir Aksoy
Çorum
Kemal Kabataş
Samsun
Ali Rıza Gönül
Aydın
Sebahattin Karakelle
Erzincan
Murat Akın
Aksaray

İsmet Atilla
Afyon
İbrahim Yazıcı
Muğla
İlyas Yılmazyıldız
Balıkesir
Hüseyin Çelik
Van
M. Salim Ensarioğlu
Diyarbakır
Ömer Barutçu
Zonguldak
Hacı Filtz
Kırıkkale
Necmi Hoşver
Bolu
Metin Musaoğlu
Mardin
Ayfer Yılmaz
İçel

Ali Rıza Septioğlu
Elazığ

Sedat Edip Bucak
Şanlıurfa

GENEL GEREKÇE

Anayasanın 101 inci maddesine göre Cumhurbaşkanı 7 yıllık bir süre için seçilmektedir. Üçüncü fıkraya göre de bir kimse iki defa Cumhurbaşkanı seçilememektedir.

Teklifte, parlamenter rejimin dünyadaki diğer örneklerine uygun olarak Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıl olarak belirlenmekte ve aynı zamanda aynı kişinin bir kez daha Cumhurbaşkanı seçilebilmesi olanağı getirilmektedir. Bu teklifle tecrübesinden faydalanılacağına inanılan Cumhurbaşkanının tekrar seçilmesinin istikrar sağlayıcı nitelikte olduğu değerlendirilerek, bir kimsenin üst üste veya farklı zamanlarda en fazla iki kez Cumhurbaşkanı seçilebilmesine ve mevcut Cumhurbaşkanı'nın da bu düzenlemeden yararlanmasına olanak tanınmaktadır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. – Madde ile Cumhurbaşkanının görev süresinin 5 yıl olarak belirlenmesi ve bir kimsenin en fazla iki kez Cumhurbaşkanı seçilebilmesine ve bu düzenlemeden mevcut Cumhurbaşkanı'nın da yararlanmasına olanak sağlanması amaçlanmıştır.

Madde 2. – Kanunun yayımı tarihinde yürürlüğe gireceği ve halkoylamasına gidilmesi halinde tümüyle oylanacağı hükme bağlanmaktadır.

DEMOKRATİK SOL PARTİ GENEL BAŞKANI İSTANBUL MİLLETVEKİLİ BÜLENT ECEVİT, MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ GENEL BAŞKANI OSMANİYE MİLLETVEKİLİ DEVLET BAHÇELİ, ANAVATAN PARTİSİ GENEL BAŞKANI RİZE MİLLETVEKİLİ MESUT YILMAZ VE DOĞRU YOL PARTİSİ GENEL BAŞKANI İSTANBUL MİLLETVEKİLİ TANSU ÇİLLER İLE 399 MİLLETVEKİLİNİN TEKLİFİ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ 101 İNCİ MADDESİNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN TEKLİFİ

MADDE 1. - 7.11.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, üçüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

"Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kırk yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış kendi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından beş yıllık bir süre için seçilir. Bir kimse, en fazla iki kez Cumhurbaşkanı seçilebilir."

MADDE 2. - Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoylamasına sunulması halinde tümüyle oylanır.

Anayasa Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Anayasa Komisyonu

Esas No. : 2/479, 2/478, 2/477

Karar No. : 15

24.3.2000

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Başkanlıkça 8.3.2000 tarihinde Komisyonumuza Esas Komisyon olarak gönderilen;

- Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli, Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ve Doğru Yol Partisi Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Tansu Çiller ile 399 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi (2/477),

- Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli, Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 243 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 86 ncı Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi (2/478),

- Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli, Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 251 Milletvekilinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi (2/479),

Komisyonumuzun 23.3.2000 tarihli toplantısında görüşülmüştür.

2/477 Esas No.lu Kanun Teklifi ile; Cumhurbaşkanının görev süresi beş yıl olarak öngörülmekte ve aynı kişinin en fazla iki kez Cumhurbaşkanı seçilebilmesi imkânı getirilmektedir. Bunun yanı sıra bu düzenlemeden mevcut Cumhurbaşkanının da yararlanması amaçlanmaktadır.

2/478 Esas No.lu Kanun Teklifi ile; Türkiye Büyük Millet Meclisi Üyeleri ile emeklilerinin emeklilik işlemlerinin kanunla düzenlenmesi ve bunların T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilmesi öngörülmekte, üyeliği sona erenlerden istekte bulunanların da ilgilerinin devam etmesine imkân sağlanmaktadır. Bu düzenleme ile Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin emeklilik haklarına ilişkin anayasal boşluk doldurulmaktadır.

2/479 Esas No.lu Kanun Teklifi ile; Anayasanın 69 uncu maddesinin altıncı fıkrasının değiştirilmesi öngörülerek; bir siyasi partinin Anayasanın 68 inci maddesinin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak o partinin kanunla belirlenen ölçüde göre bu nitelikteki fiilleri işlediğinin yetkili mahkemelerce kesin hükme bağlandığı ve bu kesin hükmün odak oluşturmaya yeterli olduğu hususunun Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verileceği hükme bağlanmaktadır. Bu şekilde; odak haline gelmenin tespitinde bazı koşullar getirilmesi suretiyle Anayasa Mahkemesine tanınan soyut ve sınırları belirsiz takdir yetkisi sınırlandırılmakta; siyasi partilerin bu nedenle kapatılmasında yargı kararı aranmaktadır.

Komisyonumuzda; üçü de Anayasanın farklı maddelerinde değişiklik öngören tekliflerin İçtüzüğün 35 inci maddesine göre birleştirilerek görüşülmesine oy çokluğu ile karar verilmiştir.

Birleştirilen tekliflerin tümü üzerinde yapılan görüşmelerde :

— Anayasanın 69, 86 ve 101 inci maddelerinde öngörülen düzenlemelerin istikrarı bozacağı, Cumhurbaşkanlığı seçiminde daha kısa sürelerle kriz yaşanmasına yol açacağı,

— Cumhurbaşkanının 5+5'lik süre için seçilmesinin özellikle ikinci beş yıl için, geniş yetkileri olan fakat sorumsuz Cumhurbaşkanının tarafsızlığını tartışma konusu yapacağı, Cumhurbaşkanını siyasi alana çekeceği,

— Özellikle Cumhurbaşkanlığı seçimi için 69 ve 86 ncı madde değişikliklerinin gündeme getirilmesinin kamu vicdanında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni yaralayacağı ve siyasi etik açısından tartışılacağı,

— Cumhurbaşkanının süresi ile ilgili olarak öncelikle 7 yıllık süresinin neden getirildiğine dikkat çekilmesi gerektiği, 5 yıla indirilmesinin gerekçelerinin yeterli olmadığı ve dünyada 7 yıllık süre örneklerinin de bulunduğu,

— Mevcut 7 yıllık sürenin ve bir daha seçilmenin Cumhurbaşkanının görev ve yetkileri ve sorumluluk ile uyum içinde olduğu, 5+5'lik sürenin geçerli olduğu ülkelerde görevinin temsili olmaktan öteye gitmediği bu nedenle bu sürenin benimsenmesi durumunda görev yetkilerinin yeniden gözden geçirilmesinin ve bu halde halk tarafından seçilmesinin uygun olacağı,

— Mevcut Cumhurbaşkanının 101 inci maddede öngörülen değişiklikten yararlandırılmasının doğru olmadığı, halen görevde olan Cumhurbaşkanına bu değişiklikten yararlanma imkânının tanınmasının diğer üyelerin ve kişilerin haklarını zedeleyebileceği, mevcut 7 yıllık süresinin ilk beş yıl olarak mı kabul edileceğinin açık olmadığı, 5+5 yıllık süresinin mevcut Cumhurbaşkanı için görev yaptığı 7 yıla ilave olarak mı tanınacağı hususlarının açık olmadığı,

— Şu anki Cumhurbaşkanının bu değişikliğe göre tekrar seçilmesi durumunda üç yıl daha görev yapması gerektiği, bunu aşan sürede yapacağı işlemlerin meşruiyetinin tartışma konusu olacağı,

— Türkiye'de istikrarın bir kişiye ya da kişilere bağlanamayacağı dolayısıyla kanunların soyut, objektif ve gayri şahsi yapılması gerektiği bu konuda yanlış uygulamalara yol açılmaması,

— Parlamentonun yeni bir Cumhurbaşkanı seçebilecek güç ve yeterlilikte olduğu,

— 69 uncu madde değişikliğinin ülkenin bütünlüğü açısından tehlikeli olduğu, laik düzene savaşa açmış kişi ve kuruluşların partileşmesi halinde bunların önlenemeyeceği,

— 69 uncu maddede öngörülen koşullar nedeniyle Anayasa Mahkemesinin takdir yetkisinin olabildiğince daraltıldığı,

— 86 ncı maddede öngörülen değişiklik teklifinin Türkiye Büyük Millet Meclisinin itibarını zedeleyeceği,

– Yapıya inmeyen değişikliklerin çözüm olamayacağı, millî egemenliğin yansımaları olmayan bu türlü çözümlerin sürekli olamayacağı, önerilerin millî ihtiyaçlara cevap verip vermediği yönünden incelenmesi özellikle 5+5'in yansımalarının dikkate alınması gerektiği,

– Referandumun tüm Anayasa değişiklikleri için zorunlu hale getirilmesinin Anayasa yapımı açısından önemli ve gerekli olduğu,

Tekliflerin aleyhinde olarak dile getirilmiştir.

Teklifin lehinde ise;

– 69 uncu maddede öngörülen değişikliklerle siyasi partilerin kapatılmasının zorlaştırıldığı bunun yerinde ancak yetersiz bir düzenleme olduğu, kapatılan bir siyasi partinin devamı olma hususunun da kriterleriyle Anayasada düzenlenmesi gerektiği,

– Onayladığımız uluslararası belgeler ve özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi açısından siyasi partileri korumaya yönelik daha ileri düzenlemelerin zorunlu olduğu,

– Anayasa Mahkemesine odak olmanın tespitiyle ilgili olarak tanınan sınırsız ve belirsiz takdir yetkisinin sınırlanmasının olumlu bir adım olacağı,

– Milletvekillerinin özlük hakları ile ilgili 86 ncı maddede öngörülen düzenlemenin bu konuya Anayasal dayanak getirmesi açısından -Anayasa Mahkemesinin iptal kararları gözönüne alındığında- yerinde olduğu,

– Cumhurbaşkanlığı seçiminin şahıslara indirgenmek suretiyle değerlendirilmemesi gerektiği, bu düzenlemenin pek çok ülkede olan düzenlemeye paralellik arz ettiği,

Üyelerimizce ifade edilmiştir.

Tümü üzerinde yapılan bu görüşmelerden sonra maddelere geçilmesi oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Tekliflerin birleştirilerek görüşülmesi kararı doğrultusunda madde numaraları 69, 86 ve 101 olarak sıralanmış ve sırasıyla maddelerin görüşülmesine geçilmiştir.

69 uncu madde ile ilgili görüşmelerde, çok kısa süreli eylemlerde dahi odağın meydana gelebileceği bu hallerde yargı kararının beklenmesinin doğru olmayacağı belirtilmiştir. Siyasi partilerin odak olma hali nedeniyle kapatılması hususunda kriterlerin belirlenmesinin doğru ancak kesin hüküm oluşmadan partinin odak haline geldiğinin kesin olarak ortada olması durumunun da düzenlenmesi gereğine dikkat çekilmiştir. Öngörülen değişikliğin bu şekliyle son derece tehlikeli bir gelişmeye neden olacağı ifade edilmiştir. Buna karşılık bazı üyelerimiz 69 uncu maddede öngörülen değişikliğin demokrasi adına önemli bir adım olduğunu, siyasi partilerin kapatılmasının zorlaştırılacağını kaldı ki onayladığımız uluslararası sözleşmelerin gereğinin de parti kapatmanın zorlaştırılması olduğuna dikkat çekmişlerdir. Ancak bu durumun bir siyasi partinin özellikle oy almak gayesiyle milleti din, bölge vs.farklılıklarıyla istismar etmesinin bir nedeni olamayacağı ve buna izin verilmeyeceği de ifade edilmiştir.

Siyasi partilere tanınan hürriyetlerin ülkenin birlik ve beraberliğini, devletin üniter yapısını bozmak yolunda kullanılmasının hiç bir ülkede mümkün kılınmadığı belirtilmiştir.

Suç ve cezaların şahsiliği prensibinden hareketle suç oluşturan eylemleri işleyen kişilerin cezalandırılması, bunun bir partiye mal edilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Bazı üyelerimiz bu noktada yasama dokunulmazlığı mütessesesine dikkat çekerek dokunulmazlığının kaldırılması süreci ve yargının işleyişinin uzun sürmesi nedeniyle suç teşkil eden eylemleri işleyenlerin cezalandırılmasının nerede ise imkânsız hale getirildiğini, Anayasa Mahkemesinin elinin kolunun bağlanacağını ifade etmişlerdir.

Bu madde ile ilgili olarak kapatılan bir siyasi partinin devamı olma hususunun kriterleriyle 69 uncu maddede tanımlanması yönünde verilen önergeler Komisyonumuzda oy çokluğu ile kabul edilmemiştir.

69 uncu madde önerilen şekliyle oya sunulmuş ve Komisyonumuzca oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

86 ncı madde ile ilgili olarak; bu konuda yapılan düzenlemelerin tümünün Anayasa Mahkemesinden döndüğü, bu değişiklikle milletvekillerinin özlük hakları konusunda Anayasal dayanak getirildiği belirtilmiştir. Bu düzenlemenin özü itibariyle doğru ancak zamanlama açısından yanlış olduğu ifade edilmiştir. 86 ncı maddenin 69 ve 101 inci maddelerle birlikte görüşülmesinin Türkiye Büyük Millet Meclisinin kamuoyu nezdinde yaralayacağı, sıkı bir ekonomik politika uygulanan bu dönemde gündeme getirilmesinin doğru olmadığı ifade edilmiştir.

Milletvekillerinin milletin vekili oldukları, her hâl ve şartta hür irade ile oy kullanmaları her türlü baskıdan uzak kamu yararı için çalışmalarının amaçlandığı, bu nedenle verilen parasal hakların fonksiyonlarının bir gereği olduğuna dikkat çekilmiştir. Ancak bu düzenleme yapılırken mali kriter getirilmemesinin bir eksiklik olduğu, taban kriterin belirlenmesi gerektiği söylenmiştir. 86 ncı madde ile ilgili olarak verilen önerge önce kabul edilmiş ancak daha sonra verilen tekrir-i mlzake-re önergesinin kabulü ile madde teklifte yer aldığı şekliyle tartışmaya açılmış ve bu haliyle oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Kabul edilen bir önerge ile de metinde geçen T.C. kısaltmasının "Türkiye Cumhuriyeti" olarak yazılması kararlaştırılmıştır.

Cumhurbaşkanının seçimi ile ilgili 101 inci maddede değişiklik yapılmasını öngören teklif üzerinde söz alan üyelerimiz, bu madde değişikliğinin ülkemize ne getireceği ve ne götüreceği hususlarının tartışılmadığını, yeterince incelenmediğini, yansımalarının dikkate alınmadığını, her yasama döneminde Meclisin Cumhurbaşkanını seçme durumuyla karşı karşıya kalacağını bunun da tarafsızlığı korumayı zorlaştıracağını belirtmişlerdir. Bazı üyelerimiz ise 5+5 sisteminin dünyanın pek çok ülkesinde uygulanan bir sistem olduğunu bu düzenlemenin istikrar açısından faydalı olacağını ifade etmişlerdir.

Bu görüşmelerden sonra 101 inci maddeye yönelik değişiklik ve birleştirme kararı nedeniyle 4 üncü madde olan yürürlük ve halk oylamasına gidilmesiyle ilgili madde oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Kanun yazım tekniğine uygunluk sağlanması açısından Komisyona redaksiyon yetkisi verilmesi, yaklaşan Cumhurbaşkanlığı seçimi süreci ve 16 Nisan 2000'de aday olma süresinin başlaması nedeniyle mevcut Cumhurbaşkanının da aday olabileceği gözönüne alınarak teklifin Genel Kurulda öncelikle görüşülmesinin önerilmesi ve birleştirilen metnin tümü oya sunulmuş ve Komisyonumuzca oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Raporumuz Genel Kurulun onayına arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Başkanvekili	Sözcü
<i>Ertuğrul Yalçınbayır</i>	<i>N. Kemal Atahan</i>	<i>Ş. Bülent Yahniçi</i>
Bursa	Hatay	Ankara
Kâtip	Üye	Üye
<i>Sühan Özkan</i>	<i>Ahmet İyimaya</i>	<i>M. Zeki Sezer</i>
İstanbul	Amasya	Ankara
Üye	Üye	Üye
<i>H. Tayfun İçli</i>	<i>Salih Çelen</i>	<i>Şaban Kardeş</i>
Ankara	Antalya	Bayburt

Üye
Ayvaz Gökdemir
Erzurum

Üye
Edip Özgenç
İçel

Üye
Mehmet Ali Şahin
İstanbul

(Demokrasimizin gelişimine
ciddi bir katkı sağlamadığı
için muhalifim)

Üye
Mehmet Özcan
İzmir

(Muhafifim)

Üye
Sadık Yakut
Kayseri

Üye
Fahrettin Kukaracı
Erzurum
(Tümüne muhalifim)

Üye
Cavit Kavak
İstanbul

Üye
Mustafa Verkaya
İstanbul

Üye
Mustafa Kamalak
Kahramanmaraş
(İmzada bulunmadı)

Üye
Mehmet Kundakçı
Osmaniye

Üye
Mehmet Şandır
Hatay

Üye
Osman Kılıç
İstanbul

Üye
İşın Çelebi
İzmir

Üye
Mehmet Sağlam
Kahramanmaraş

Üye
Şeref Malkoç
Trabzon

(Muhafifim;
muhalefet şerhi yazacağım)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ ANAYASA KOMİSYONU BAŞKANLIĞINA

Anayasanın değiştirilmek istenen üç maddesiyle ilgili muhalefet şerhimin açıklamasını sunuyorum. Gereğini saygılarımla dilerim.

– Cumhurbaşkanı seçimiyle ilgili Anayasa'nın 101 inci maddesindeki değişiklik önergesiyle birlikte partilerin kapatılmasını zorlaştıran 69 uncu maddenin ve milletvekillerinin özlük haklarını düzenleyen 86 ncı maddenin aynı paket içinde yer alması uygun düşmemiştir.

– Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ülkemizde genellikle bunalımlı geçtiği bilinmektedir. Anayasamıza göre 7 yılda bir yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminin, yeni değişiklik önergesiyle 5 yıla indirilmesi, "Cumhurbaşkanı Seçimi Krizi" ile daha kısa sürelerle karşılaşılması anlamındadır.

– 5 yıl görev yapan Cumhurbaşkanının, ikinci beş yıllık dönem için deneyiminden yararlanmak, çok yerinde bir düşünce olmakla birlikte, Anayasamıza göre yetkileri çok, fakat herhangi bir sorumluluğu olmayan Cumhurbaşkanı, ikinci beş yıllık dönem için aday olması halinde tarafsızlığını kaybedebilir. Yeniden seçilebilmek uğruna yetkilerini bir baskı aracı olarak kullanabilir.

– Anayasamızın 69 uncu maddesinde yapılmak istenen değişikliklerle kurulmuş veya kurulacak siyasal partilerin kapatılması hemen hemen imkânsız hale gelecektir. Çünkü, değişiklik önergesiyle bir siyasal partinin kapatılabilmesinin ön koşulu yerel, yetkili, ilk derece mahkemelerin kesinleşmiş hükümlerinin bulunması aranacaktır. Ülkemizde mahkeme kararlarının kesinleşmesi yıllarca sürebilmektedir. Türkiye Cumhuriyetinin demokratik, laik düzenine karşı ve ülke bütünlüğüne karşı açık veya gizli savaş açmış partilerin kapatılma davasında Anayasa Mahkemesinin eli kolu bağlanmakta, Mahkemenin geniş araştırma yapması, değerlendirme ve takdir yetkisi alabildiğine kısıtlanmaktadır. Mahkemelere tanınan her türlü delili değerlendirme hakkı en yüksek mahkeme, Anayasa Mahkemesinden sakınılmaktadır.

Böylece laik, demokratik Cumhuriyetimizin yasal savunma mekanizmasını elinden almış olacağımızdan derin endişe duymaktayım.

Dünyanın hiç bir demokratik ülkesinde ülke bütünlüğü ve demokratik düzene hileli yollarla savaş açmış kişi ve kuruluşlara izin verilmemektedir.

Değerli komisyon üyelerine ve sayın milletvekillerine saygı sunarım.

24.3.2000

Mehmet Özcan
İzmir

ESAS NO. 2/477-2/478 VE 2/479 ESAS NO.'LU TEKLİFLERLE İLGİLİ
MUHALEFET ŞERHİMDİR

Mevcut Anayasa'da değişiklik yapılacaksa bu daha fazla demokrasi, daha fazla insan hakları ve daha geniş katılımcılık için yapılır.

Halbuki gerek 69/6, gerek 86 ve gerekse 101. maddede yapılan değişiklikler hiçbir demokratik anlam ifade etmemektedir.

Anayasanın 69 uncu maddesinde yapılan değişiklik siyasi partileri, güvence açısından bugünün bile gerisine düşürmekte, bir tek parti mensubunun kesinleşmiş mahkeme kararının bile ilgili partinin odak haline gelmesi sebebiyle kapatılması için kafi sayılabilecektir.

Mevcut durumu aynen muhafaza edip, beşer yıllık süreler ile bir kişinin ikinci defa Cumhurbaşkanı seçilmesine imkân tanımak demokratik bir adım sayılamaz.

Bu, kamuoyunun da yakinen tanık olduğu gibi kişiye özel bir değişikliktir. Belki halk tarafından seçilme imkânı sağlansaydı, demokratik bir adım sayılabilirdi.

Bu gerekçelerle teklif paketine muhalifim.

Mehmet Ali Şahin

İstanbul

ANAYASA KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN
TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASININ BAZI MADDELERİNİN
DEĞİŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN KANUN TEKLİFİ

MADDE 1. – 7.11.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69 uncu maddesinin altıncı fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bir siyasi partinin 68 inci maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı eylemlerinden ötürü temelli kapatılmasına, ancak o partinin kanunla belirlenen ölçütlere göre bu nitelikteki fiilleri işlediğinin yetkili mahkemelerce kesin hükme bağlandığı ve bu kesin hükmün odak oluşturmaya yeterli olduğu hususunun Anayasa Mahkemesince tespit edilmesi halinde karar verilir.”

MADDE 2. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 86 ncı maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi “Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin ödenek, yolluk ve emeklilik işlemleri kanunla düzenlenir” şeklinde değiştirilmiş; fıkranın sonuna “Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ile bunların emeklileri Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı ile ilgilendirilirler ve üyeliği sona erenlerin istekleri halinde ilgileri devam eder” ibaresi eklenmiş ve aynı maddenin ikinci fıkrasında geçen “sosyal güvenlik kuruluşları” ibaresi “Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı” olarak değiştirilmiştir.

MADDE 3. – Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 101 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, üçüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

“Cumhurbaşkanı, Türkiye Büyük Millet Meclisince kırk yaşını doldurmuş ve yükseköğrenim yapmış kendi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından beş yıllık bir süre için seçilir. Bir kimse, en fazla iki kez Cumhurbaşkanı seçilebilir.”

MADDE 4. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halk oylamasına sunulması halinde tümüyle oylanır.

